

pp. 2302.74 h.

REDNA KNJIŽNA ZBIRKA
ZA LETO 1974

1852

11 1825 / 115

0 4163 / 1974

MOHORJEV KOLEDAR

ZA NAVADNO LETO

1975

1974

Navadno leto 1975

ima 365 dni, začne se s sredo in neha s sredo

Premakljivi prazniki

Pepelnica	12. februarja
Velika noč	30. marca
Vnebohod	8. maja
Binkošti	18. maja
Sv. Rešnje Telo	29. maja
1. adventna nedelja	30. novembra

Postna postava

Zapoved pritriganja v jedi (le enkrat na dan se do sitega najesti) velja za vse kristjane od izpolnjenega 21. leta do začetka 60. leta življenja na pepelnico in na veliki petek.

V vseh slovenskih škofijah imamo **zdržek** od mesnih jedi (mesna juha je dovoljena) **vse petke** v postu (znamenje +), **strogi post** (zdržek od mesnih jedi ter pritriganje v jedi, znamenje + +), na **pepelnico** in na **veliki petek**.

V našem koledarju se oziramo na svetnike vesoljne Cerkve in na svetnike vseh slovenskih škofij. Za vsak dan smo napisali najprej tiste svetnike, ki jih ta dan Cerkev časti v bogoslužju po prenovljenem bogoslužnem koledarju. Upoštevali smo tudi svetnike, ki jih časti ljudstvo in se jim priporoča. Novorojencem dajemo najraje imena svetnikov, ki so blizu dneva rojstva. Kadar ne najdemo primerne imena, pojdemo k dušnemu pastirju. Ta nam bo tudi povedal, kako bi se glasilo tuje svetnikovo ime po slovensko.

Godovinsko število

Zlato število	19
Sončni krog	24
Epakta	17
Nedeljska črka	E
Rimsko število	13
Letni vladar	Sonce

Začetek letnih časov

Začetek pomladi: dne 21. marca ob 6. uri 57 minut; Sonce stopi v znamenje Ovna (pomladansko enakonočje).

Začetek poletja: dne 22. junija ob 1. uri 27 minut; Sonce na povratniku Raka

Začetek jeseni: dne 23. septembra ob 16. uri 55 minut; Sonce stopi v znamenje Tehtnice (jesensko enakonočje).

Začetek zime: dne 22. decembra ob 12. uri 46 minut; Sonce na povratniku Kozoroga.

Znamenja v koledarju

Znaki za Lunine spremembe:

Mlaj	☉
Prvi krajec	☾
Ščip (polna luna)	☽
Zadnji krajec	☾

Državni prazniki

1. in 2. januar, novo leto
1. in 2. maj, praznik dela
4. julij, dan borca
29. in 30. november, dan republike

Če pride kateri od dnevov novega leta (1. in 2. januar), praznik dela (1. in 2. maj) ali dan republike (29. in 30. november) na nedeljo, se šteje za praznik tudi prvi naslednji delavnik po teh dnevih. — Ob državnih praznikih SFRJ se ne dela v državnih uradih in ustanovah ter v gospodarskih organizacijah na vsem območju SFRJ.

Republiški prazniki

27. april	— Dan ustanovitve OF Slovenije
7. julij	— Dan vstaje srbskega naroda
13. julij	— Dan vstaje črnogorskega naroda
22. julij	— Dan vstaje slovenskega naroda
27. julij	— Dan vstaje hrvaškega naroda in naroda Bosne in Hercegovine
2. avgust	— Ilinden, narodni praznik Makedonije
11. oktober	— Dan vstaje makedonskega naroda
1. november	— Dan spomina na mrtve — državni praznik v SR Sloveniji

Pomembnejši dnevi

8. marec	— Dan žena
15. april	— Dan železničarjev
9. maj	— Dan zmage
21. maj	— Dan jugoslovanskega vojnega letalstva
25. maj	— Rojstni dan maršala Tita
	— Dan mladosti
13. julij	— Dan šoferjev
16. julij	— Dan tankistov JLA
9. september	— Dan vstaje v Istri, Trstu in Slovenskem Primorju
10. september	— Dan jugoslovanske mornarice
7. oktober	— Dan topništva JLA
20. oktober	— Osvoboditev Beograda
24. oktober	— Dan organizacije Združenih narodov
31. oktober	— Mednarodni dan varčevanja
7. november	— Velika oktobrska socialistična revolucija
22. december	— Dan Jugoslovanske ljudske armade

Herschlov ključ

Učenjaki sicer ne morejo dokazati, da Luna vpliva na vreme — podobno kakor vpliva na morsko dno — vendar opazovanja dokazujejo, da je Herschlov vremenski ključ, ki napoveduje vreme iz

Luninih sprememb, precej zanesljiv vremenski prerok, posebno, če ga uporabljamo z drugimi vremeni.

Zvezdoslovec F. J. Herschel je sestavil tabelo, ki jo podajamo spodaj. Na podlagi te tabele — vsaj približno — lahko ugotovimo vreme, če vemo, kdaj se izpremeni Luna, to je, ob kateri uri nastopi prvi krajec ☾, ščip ☽, zadnji krajec ☾ in mlaj ☽.

Herschlov ključ pravi: Če se Luna spremeni:

ob uri	bo poleti (16. 4.—15. 10.)	bo pozimi (16. 10.—15. 4.)
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozahodnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	dež ob severozahodniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	veliko dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zahodniku, dež ob jugu ali jugozahodniku	dež in sneg ob jugu ali zahodniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

Kratko si zapomnimo ta ključ takole:

1. Vreme bo tem zanesljiveje lepo, čim bliže ponoči se Luna spremeni.

2. Vreme bo tem bolj gotovo grdo, čim bliže poldneva se Luna spremeni.

Ako Herschlov ključ napoveduje lepo vreme za določen dan, moramo razumeti tako, da bo približno v tistih dneh lepo.

Naši dedje so zelo verjeli stoti uri po mlaju. Kakor se je vreme tedaj zastavilo, tako je redno do ščipa (polne Lune) tudi trajalo. Rimljani so v svojem pregovoru to označevali kar s petim dnevom: Kakršno je po mlaju vreme peti dan, tako do ščipa (polne Lune) sleherni dan.

Sončevi in Lunini mrki

V letu 1975 sta dva Sončeva in dva Lunina mrka:

1. **Dne 11. maja je delni Sončev mrk**, ki je viden na severovzhodnem delu Atlantskega oceana, z Grenlandije, Evrope, severozahodnega dela Afrike, iz severne Azije, na severozahodnem delu Tihega oceana in z Aljaske. Pri nas je mrk viden. V Ljubljani je začetek ob 06. uri 19,2 minut, sredina ob

7. uri 10 minut, konec pa ob 8. uri 5,1 minut. Za kraje v Sloveniji bo ob največji stopnji mrka Luna zakrila 0,37 Sončevega premera.

2. **Dne 25. maja je popolni Lunin mrk**. Začetek mrka je viden iz Severne in Južne Amerike, na Atlantskem oceanu, iz zahodnega dela Evrope in Afrike, na jugozahodnem delu Indijskega oceana, z Antarktike in na Tihem oceanu. Konec mrka je viden iz vzhodnega dela Avstralije, na Tihem oceanu, iz Severne in Južne Amerike, na zahodnem delu Atlantskega oceana in z Antarktike. Pri nas mrk ni viden.

3. **Dne 3. novembra je delni Sončev mrk**. Mrk je viden z Antarktike, na Indijskem oceanu, iz južnega dela Južne Amerike in na Atlantskem oceanu. Pri nas mrk ni viden.

4. **V noči od 18. na 19. november je popolni Lunin mrk**. Začetek mrka je viden na vzhodnem delu Tihega oceana, iz severnega dela Severne Amerike, na Atlantskem oceanu, iz Evrope, Afrike in Azije, na Indijskem oceanu in iz zahodnega dela Avstralije. Konec mrka je viden na vzhodnem delu Tihega oceana, iz Severne in Južne Amerike, na Atlantskem oceanu, iz Evrope, Afrike in Azije ter na zahodnem delu Indijskega oceana. Pri nas je mrk viden. Začetek delnega mrka je ob 21. uri 38,5 minut, začetek popolnega ob 23. uri 02,5 minut, konec popolnega ob 23. uri 44,2 minut, konec delnega mrka pa 19. novembra ob 1. uri 8,2 minut.

Vidnost premečnic-planetov

MERKUR je na nebu zmeraj blizu Sonca in se od njega navidezno lahko oddalji največ za 10 do 28 stopinj: pot Merkurja okoli Sonca je namreč dokaj sploščena elipsa in največja navidezna oddaljenost od Sonca je odvisna od trenutne Merkurjeve lege na tiru in od istočasne lege Zemlje. Merkurja lahko opazujemo samo zvečer na zahodnem nebu ali zjutraj na vzhodnem nebu pred Sončevim vzhodom. Na večernem nebu bo letos viden ob datumih okoli 23. I., 17. V. in 13. IX.; na jutranjem nebu bo viden ob datumih okoli 6. III., 4. VII. in 25. X.

Merkur sreča Luno: 13. I., 10. III., 13. V., 7. VII., 7. IX., 2. XI.; Jupitra sreča 6. IV., Venero 15. VIII., Urana 8. XI.

VENERA je Večernica od januarja do julija. Januarja je v ozvezdju Kozoroga, toda zaide že ob 18. uri. Dne 17. II. sreča v ozvezdju Rib Jupitra in zaide tedaj ob 19.30. V naslednjih mesecih je vse dlje vidna na večernem nebu: sredi aprila zaide ob 22. uri, sredi maja ob 23. uri. Dne 24. V. sreča v ozvezdju Dvojčkov planet Saturn. Dne 18. VI. je v največji navidezni kotni razdalji (elongaciji) 45 stopinj vzhodno od Sonca. Meseca julija se giblje v ozvezdju Leva in doseže 22. VI. svoj največji navidezni sij: $-4,2^m$; zaide sredi julija ob 21. uri 30 minut. Nato se vse hitreje navidezno približuje Soncu in je 27. VIII. v konjukciji s Soncem; zato avgusta in septembra ni vidna. Ob koncu septembra se prikaže očem na jutranjem nebu kot Danica. Dne 3. X. je vdrugič v tem letu v svojem največjem siju ($-4,3^m$) in vziče sredi meseca ob 2. uri 30 minut. Novembra preide iz

ozvezdja Leva v ozvezdju Device. Dne 7. XI. je v največji navidezni kotni razdalji 47 stopinj zahodno od Sonca ter vzide sredi meseca četrty pred 3. uro. Ob koncu leta je v ozvezdju Tehtnice, vzide pa šele po 4. uri.

Venera sreča Luno: 14. I., 13. II., 15. III., 14. IV., 14. V.; 13. VI., 12. VII.; 19. VIII., 2. X., 31 X., 29. XII. Jupitra sreča 17. II., Saturna 24. V. ter Urana 11. XII.

MARS je v začetku leta neviden, saj vzide šele četrty pred 6. uro zjutraj. Giblje se januarja v ozvezdju Strelca, februarja v Kozorogu, aprila v Vodnarju. V naslednjih mesecih vzhaja vse bolj zgodaj: sredi maja ob 2. uri 30 minut. Dne 16. VI. sreča v ozvezdju Rib Jupitra in vzide tedaj ob 1. uri 15 minut. Meseca julija, ko se giblje v ozvezdju Ovna, je viden vso drugo polovico noči. Od avgusta do konca leta se giblje v ozvezdju Bika. Sredi septembra vzide ob 21.45, sredi oktobra ob 20.30. Dne 6. XI. je v zastoju in se nato začne gibati navidezno v obratni smeri, saj je 15. XII. v opoziciji s Soncem. Od sredine novembra je vso noč nad horizontom. Ob opoziciji je Mars v svoji letošnji najmanjši razdalji od Zemlje: okoli 85 milijonov km.

Mars sreča Luno: 10. I., 8. II., 9. III., 7. IV., 6. V., 4. VI., 3. VII., 1. VIII., 30. VIII., 27. IX., 25. X., 21. XI. ter 18. XII. Mars sreča Jupitra 16. VI.

JUPITER je v mesecu Januarju v ozvezdju Vodnarja, vidimo ga pa samo do 21. ure nizko nad zahodnim horizontom. V naslednjih mesecih ni viden, ker je 22. III. v konjunkciji s Soncem. Sredi maja ga utegnemo zagledati po 3. uri nad vzhodnim horizontom. Giblje se v ozvezdju Rib vse do konca leta. Sredi junija vzide ob 1. uri in četrty; dne 16. VI. sreča Marsa. V začetku julija je viden vso drugo polovico noči. Dne 15. VII. je v zastoju in se začne gibati v obratni smeri: vzide tedaj ob 21. uri 20 minut. Od sredine septembra do polovice novembra je viden vso noč, saj je 13. X. v opoziciji s Soncem. Dne 11. XII. je v zastoju in se nato spet giblje v napredni smeri. Vzide sredi decembra ob 1. uri 45 minut.

Jupiter sreča Luno: 17. I., 14. II., 10. IV., 8. V.; 5. VI., 2. VII., 30. VII., 26. VIII., 22. IX., 19. X., 15. XI. in 13. XII. Venero sreča 17. II.; Marsa 16. VI.; Merkurja 6. IV.

SATURN je 6. januarja v opoziciji s Soncem in je zato viden vso noč. Do avgusta se giblje v ozvezdju Dvojčkov. Po zastoju dne 14. III. se giblje v napredni smeri. Sredi marca zaide okoli 3. ure., sredi aprila pa že ob 1. uri. Maja je nad horizontom do polnoči; sredi junija zaide ob 21. uri 30 minut. Julija ni viden, ker je 15. VII. v konjunkciji s Soncem. Proti koncu avgusta ga utegnemo zagledati na jutranjem nebu. Sredi septembra vzide ob 1. uri po polnoči, v prvi polovici oktobra pa že pred polnočjo. Od septembra do konca leta se giblje v ozvezdju Raka. Dne XI. je v zastoju in vzide tedaj ob 21. uri in 20 minut. Giblje se nato v obratni smeri. Ob koncu decembra vzide že pred 19. uro in je planet viden vso noč. Saturn je torej v tem letu januarja in decembra vso noč nad horizontom.

Saturn sreča Luno: 26. I., 22. II., 21. III., 18. IV., 15. V., 12. VI., 6. VIII., 2. IX., 30. IX., 27. X., 24. XI. in 21. XII. Saturn sreča Venero 24. V.

URAN je na meji vidnosti s prostim očesom. Giblje se vse leto v ozvezdju Device. Dne 6. II. je v zastoju in je ob koncu meseca viden vso drugo polovico noči. Dne 21. IV. je v opoziciji s Soncem in je tega meseca vso noč nad horizontom. V začetku julija zaide že opolnoči. Dne 7. VII. je v zastoju in se zatem giblje v napredni smeri. Sredi avgusta zaide ob 21. uri 30 minut, sredi septembra ob 19. uri 30 minut. Meseca oktobra in meseca novembra ni viden, ker je 26. X. v konjunkciji s Soncem.

Uran sreča Luno: 6. I., 2. II., 1. III., 29. III., 25. IV., 22. V., 19. VI., 16. VII., 12. VIII., 9. IX., 6. X., 30. XI. in 28. XII. Uran sreča Merkurja 8. XI., Venero 11. XII.

NEPTUNA je možno opazovati le z zelo močnim daljnogledom. Neptun je 14. III. v zastoju; nato se giblje v obratni smeri. Dne 1. VI. je v opoziciji s Soncem. Po zastoju dne 21. VIII. se spet giblje v napredni smeri. Dne 4. XII. je v konjunkciji s Soncem. Giblje se vse leto v ozvezdju Škorpiona.

Neptun sreča Luno: 9. I., 5. II., 4. III., 1. IV., 28. IV., 25. V., 22. VI., 19. VII., 15. VIII., 11. IX., 9. X., 5. XI. in 30. XII.

PLUTON, deveti, najbolj oddaljeni planet, je v opoziciji s Soncem ob koncu marca, v konjunkciji s Soncem pa v začetku oktobra. Giblje se v ozvezdju Device.

PREGLED

Venera je Večernica od začetka leta do julija; v največjem siju kot Večernica je 22. VII. Avgusta ni vidna. Od septembra do konca leta je Danica. Kot Danica je v največjem siju 3. X.

Mars v začetku leta in vse do maja ni v ugodni legi za opazovanje; julija je viden v drugi polovici noči; od septembra do novembra je pretežni del noči nad obzorjem.

Jupiter je januarja viden le v zgodnjih večernih urah. Od februarja do maja ni viden. Julija je viden v drugi polovici noči. Septembra in oktobra je viden vso noč, ob koncu decembra pa samo v prvi polovici noči.

Saturn je v mesecih januar in februar viden vso noč, od sredine aprila do polovice maja je viden vso prvo polovico noči. Julija ni viden. Septembra in oktobra je nad obzorjem v drugi polovici noči. Decembra je viden vso noč.

Opomba k datumu velike noči leta 1974

Nicejski koncil (325 l.) je določil kot datum velike noči prvi nedeljo po pomladnem ščipu. Natančno izračunavanje datuma velike noči je zaradi zapletenosti Luninega gibanja težavno. Zato je še danes v rabi poenostavljena aleksandrijska določitev velikonočnega dneva (glej Mohorjev koledar za l. 1968, str. 31). Tako določen datum velike noči se pa lahko za en teden loči od datuma, ki bi veljal, če bi se ravnali po resničnem »pomladanskem ščipu«.

Naj navedemo dva primera: Leta 1900 so praznovali veliko noč 15. aprila, čeprav je nastopil pomladni ščip ravno ta dan, tj. 15. aprila, in bi morala biti velika noč šele 22. aprila. Nasprotno pa je bil leta 1974 pomladni ščip v soboto 6. aprila, velika noč pa ni bila 7. aprila, temveč 14. aprila.

Označevanje praznikov in godov po novem bogoslužnem koledarju

Po novem označujemo v kalendariju praznike in godove tako, kakor so označeni v novem bogoslužnem koledarju. Stopnjo praznika oz. godu označujemo s številko v oklepaju za praznikom. Pri tem pomeni: 1 — slovesni praznik, 2 — praznik, 3 — obvezni god in 4 — neobvezni god. Krog (●) razmejuje praznovanja bogoslužnega ko-

ledarja od navadnih godov. Tega so na levi od tega kroga (oz. pred njim) navedena praznovanja, ki se jih tisti dan spominjamo v bogoslužju, desno od kroga (oz. za njim) pa so koledarski godovi, ki se jih redno v bogoslužju ne spominjamo. Če je krog že v začetku, pomeni, da tisti dan v bogoslužju ni posebnega godu in je zato maša in molitveno bogoslužje od delavnika (bogoslužni delavnik).

Premakljivi prazniki po gregorijanskem koledarju

Leto prestopno leto*	Pepelnica	Velika noč	Vnebohod	Binkošti	Rešnje telo	1. adventna nedelja
1975	12. febr.	30. marca	8. maja	18. maja	29. maja	30. nov.
1976*	3. marca	18. aprila	27. maja	6. junija	17. junija	28. nov.
1977	23. febr.	10. aprila	19. maja	29. maja	9. junija	27. nov.
1978	8. febr.	26. marca	4. maja	14. maja	25. maja	3. dec.
1979	28. febr.	15. aprila	24. maja	3. junija	14. junija	2. dec.
1980*	20. febr.	6. aprila	15. maja	25. maja	5. junija	30. nov.
1981	4. marca	19. aprila	28. maja	7. junija	18. junija	29. nov.
1982	24. febr.	11. aprila	20. maja	30. maja	10. junija	28. nov.
1983	16. febr.	3. aprila	12. maja	22. maja	2. junija	27. nov.
1984*	7. marca	22. aprila	31. maja	10. junija	21. junija	2. dec.
1985	20. febr.	7. aprila	16. maja	26. maja	6. junija	1. dec.

Na kateri dan prideta Novo leto in Božič

Leto	Novo leto	Božič	Leto	Novo leto	Božič
1974	Torek	Sreda	1980	Torek	Četrtek
1975	Sreda	Četrtek	1981	Četrtek	Petek
1976	Četrtek	Sobota	1982	Petek	Sobota
1977	Sobota	Nedelja	1983	Sobota	Nedelja
1978	Nedelja	Ponedeljek	1984	Nedelja	Torek
1979	Ponedeljek	Torek	1985	Ponedeljek	Sreda

Valentin Vodnik: Sa nov let ne vem (Novoletno voščilo na posebnem listu, okoli leta 1800)

Sonce stopi v znamenje Vodnarja
20. ob 18.

- ☾ Zadnji krajec 4. ob 20.04
- ☀ Mlaj 12. ob 11.19
- ☾ Prvi krajec 20. ob 16.14
- ☾ Ščip 27. ob 16.09

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	07.44	16.27	08.43
6.	07.43	16.32	08.49
11.	07.42	16.38	08.56
16.	07.40	16.44	09.04
21.	07.36	16.51	09.15
26.	07.32	16.58	09.26
31.	07.26	17.05	09.39

Do konca meseca se dan podaljša za
56 minut.

1 Sreda

- 2 Četrtek
- 3 Petek
- 4 Sobota

5 Nedelja

- 6 Ponedeljek
- 7 Torek
- 8 Sreda
- 9 Četrtek
- 10 Petek
- 11 Sobota

12 Nedelja

- 13 Ponedeljek
- 14 Torek
- 15 Sreda
- 16 Četrtek
- 17 Petek
- 18 Sobota

19 Nedelja

- 20 Ponedeljek
- 21 Torek
- 22 Sreda
- 23 Četrtek
- 24 Petek
- 25 Sobota

26 Nedelja

- 27 Ponedeljek
- 28 Torek
- 29 Sreda
- 30 Četrtek
- 31 Petek

NOVO LETO, OSMINA BOŽIČA, PRAZNIK BOŽJE MATERE MARIJE (1) ●

- Bazilij Vel. in Gregor Nac., škofa in cerkv. uč. (3) ●
● Genovefa Pariška, devica; Anter, papež, mučenec
● Angela Folinjska, redovnica; Gregor Langreski, škof

2. PO BOŽIČU (2) ● Emilijana (Milena)

Beseda se je učlovečila (Jan 1, 1—18)
GOSPODOVO RAZGLAŠENJE, SV. TRUJE KRALJI (1) ●

- Rajmund Penjaf., duh. (4) ● Lucijan Antiohijski, muč.
● Severin Noriški, op; Erhard, škof; Jurij iz Hozibe, red.
● Julijan in Bazilisa, mučenca; Hadrijan, opat
● Viljem iz Bourgesa, škof; Agaton, papež; Peter Orseolo, red.
Pavlin Oglejski, škof (3) ● Teodozij, opat

JEZUSOV KRST (2) ● Tatjana (Tanja), muč.

Ta je moj ljubljeni Sin (Mt 3, 13—17)

- Hilarij, škof in cerkv. uč. (4) ● Veronika Milanska, dev.
● Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.
● Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok
● Marcel, papež; Berard in tov., frančiškanski mučenci
Anton (Zvonko), puščavnik (3) ● Marijan, diakon, muč.
● Marjeta Ogrska, redovn.; Priska, mučenka

2. NAVADNA (2) ● Kanut (Knut), kralj

Janez Krstnik pričuje o Jezusu (Jan 1, 29—34)

- Fabijan, pap. in Boštjan (Sebastijan), mučenca (4) ●
Neža (Janja), devica, muč. (3) ● Epifanij, škof
Vincenc (Vinko), diakon, muč. (4) ● Teodolinda, kraljica
● Emerencijana, mučenka; Idefonz, škof
Frančišek Saleški, šk., c. u. (3) ● Felicijan, škof, muč.
Spreobrnitev apostola Pavla (2) ● Ananija, mučenec

3. NAVADNA (2) ● Timotej in Tit, škofa

Jezus začne učiti (Mt 4, 12—23)

- Angela Merici, devica (4) ● Vitalijan, papež
Tomaž Akvinski, duh., c. u. (3) ● Peter Nolasko, red. u.
● Valerij, škof; Julijan Ubogi, spokornik
● Martina, dev., muč.; Hiacinta (Jacinta) Marescotti
Janez Bosko, red. ust. (3) ● Marcela, vdova

JANUAR

PROSINEC

Vremenski pregovori

*Prosinec mrzel, da poka,
sadje v jeseni in moka.*

*Če na sv. Pavla sonce sije,
trikrat žito dobro dozori,
gornik dosti vina v sode vlije
in po volji kmetu se godi.*

*Če na Vinka sonce sveti,
bo dosti rujnega vinca v kleti.*

*Sv. Fabijan in sv. Boštjan
sok v drevju poženeta.*

*V prosincu toplota,
v svečanu mrzlota.*

Sonce stopi v znamenje Rib
19. ob 08.

- ☾ Zadnji krajec 3. ob 07.22
- ☽ Mlaj 11. ob 06.17
- ☾ Prvi krajec 19. ob 08.38
- ☽ Ščip 26. ob 02.14

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	07.25	17.06	09.41
6.	07.19	17.14	09.55
11.	07.12	17.21	10.09
16.	07.04	17.29	10.25
21.	06.56	17.36	10.40
26.	06.47	17.43	10.56

Do konca meseca se dan podaljša za
1 uro 21 minut.

1 Sobota

● Brigita Irska; Pionij, mučenec

2 Nedelja

JEZUSOVO DAROVANJE, SVEČNICA (2) ●

Jezusa prinesejo v tempelj (Lk 2, 22—40)

Blaž, škof, mučenec; Oskar (Ansgar), škof (4) ●

● Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, mučenec

Agata, dev., muč. (3) ● Ingenuin in Albuin, škofa

Pavel Miki in tov., muč. (3) ● Amand Belgijski, škof

● Nivard, redovnik; Adavkt in frigijski mučenci

Hieronim Emiliani (4) ● Janez de Matha; **Prešernov dan**

3 Ponedeljek

4 Torek

5 Sreda

6 Četrtek

7 Petek

8 Sobota

9 Nedelja

5. NAVADNA (2) ● Apolonija, devica, muč.

Naloga Jezusovih učencev (Mt 5, 13—16)

Sholastika, devica (3) ● Viljem Veliki, puščavnik

Lurška Mati božja (4) ● Cedmon, red.; Pust

++ Pepelnica (1) ● Evlalija, mučenka

● Katarina de Ricci, redovnica; Gregor II., papež

+ Valentin (Zdravko), mučenec (4) ● Bruno Kverfurtski, m.

● Jordan Saški, opat; Georgija, devica; Agapa, dev., muč.

10 Ponedeljek

11 Torek

12 Sreda

13 Četrtek

14 Petek

15 Sobota

16 Nedelja

1. POSTNA (1) ● Julijana, mučenka

Jezus zavrne skušnjavca (Mt 4, 1—11)

Sedem ustanoviteljev servitov (4) ● Frančišek Clet, muč.

● Simeon Jeruzalemski, škof, muč.; Flavijan, škof

● Konrad iz Piacenze, spokornik; Barbat, škof

● Sadot in tovariši, mučenci; Evherij, škof

+ Peter Damiani, šk., c. u. (4) ● Maksimijan Puljski, škof

Sedež apostola Petra (2) ● Marjeta Kortonska; Kvatre

17 Ponedeljek

18 Torek

19 Sreda

20 Četrtek

21 Petek

22 Sobota

23 Nedelja

2. POSTNA (1) ● Polikarp, škof, muč.

Jezus se na gori spremeni (Mt 17, 1—9)

● (Matija, apostol), Sergij, mučenec

● Tarazij (Taras), škof; Valburga, devica

● Matilda iz Hackeborna, devica; Porfirij, škof

● Gabrijel Zalostne Matere b., red.; Leander, škof

+ ● Roman, opat; Hilarij, papež; Osvald, škof

24 Ponedeljek

25 Torek

26 Sreda

27 Četrtek

28 Petek

FEBRUAR

SVEČAN

Vremenski pregovori

*Ako je pretoplo svečana,
malega travna bo še počivala
brana;*

*ako pa je svečana mraz,
malega travna se poti obraz.*

*Ako je svečnica zelena,
bo cvetna nedelja snežena.*

*Če je na Blaževo oblačno,
bo o sv. Juriju zelena trava.*

*Kakršno je vreme sv. Petra stola
dan,
tako bo potem mesec dan.*

*Po sv. Matiji ne gre lisjak
čez led domov.*

Svečan iztegne dan.

Začnimo z Bogom vsako delo, da bo dober tek imelo. — Boljša je domača gruda, ko na tujem zlata ruda. — Bedak zna več vprašati, kakor deset modrijanov odgovoriti. — Kdor nima v glavi, naj ne tišči na visoko.

Polnost modrosti je strah Gospodov, s svojimi sadovi nasičuje verne (Sir 1, 16). — Poslušaj, moj sin, svojega očeta pouk in ne zametuj nauka svoje matere! (Preg 1, 8). — Po katerikoli poti gre bedak, mu manjka pameti, in razodeva vsakemu, da je bedak (Prid 10, 3). — Zaradi lenobe se pogreza tramovje in zaradi zanikrnosti rok kaplja v hišo (Prid 10, 18).

Sonce stopi v znamenje Ovna
21. ob 07 (začetek pomladi).

- ☾ Zadnji krajec 4. ob 21.20
- ☀ Mlaj 13. ob 0.47
- ☾ Prvi krajec 20. ob 21.04
- ☀ Ščip 27. ob 11.36

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	06.42	17.47	11.05
6.	06.33	17.55	11.22
11.	06.24	18.02	11.38
16.	06.14	18.09	11.55
21.	06.05	18.15	12.10
26.	05.55	18.22	12.27
31.	05.45	18.29	12.44

Do konca meseca se dan podaljša za
1 uro 39 minut.

1 Sobota	● Albin, škof; Svitbert, škof; Antonina, mučenka
2 Nedelja	3. POSTNA (1) ● Neža Praška, dev. Jezus in Samarijanka (Jan 4, 5—42) ● Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij, mučenca Kazimir, kraljevič (4) ● Arkadij, škof, mučenec ● Janez Jožef od Križa, redovn.; Evzebij, mučenec ● Fridolin (Miroslav), opat; Koleta (Nika), devica + Perpetua in Felicita, muč. (4) ● Gavdióz, škof Janez od Boga, red. ust. (4) ● Beata, mučenka
3 Ponedeljek 4 Torek 5 Sreda 6 Četrtek 7 Petek 8 Sobota	4. POSTNA (1) ● Frančiška Rimska, red. Jezus ozdravi sleporojenega (Jan 9, 1—41) ● Štirideset mučencev; Makarij, škof ● Sofronij, škof; Evlogij, mučenec; Konstantin, spok. ● (Gregor Vel., papež) Doroteja (Rotija), mučenka ● Kristina, dev., muč.; Teodora (Božidara), mučenka + ● Matilda, kraljica; Florentina, opatinja ● Klemen M. Dvořak, red.; Ludovika de Marillac, red.
9 Nedelja	5. POSTNA (1) ● Hilarij in Tacijan, muč. Jezus obudi Lazarja (Jan 11, 1—45) Patricij, škof (4) ● Jedrt Nivelška, opatinja Ciril Jeruzalemski, šk., c. u. (4) ● Salvator, redovnik
10 Ponedeljek 11 Torek 12 Sreda 13 Četrtek 14 Petek 15 Sobota	JOŽEF, MOZ DEVICE MARIJE (1) ● Sibilina, dev. ● Klavdija in tov., muč.; Kutbert, škof + ● Nikolaj iz Flüe, puščavnik; Filemon, mučenec ● Lea, spokornica; Katarina Genovska, spokornica
16 Nedelja	CVETNA — NEDELJA TRPLJENJA (1) ● Turibij Jezusov slovesni vohod v Jeruzalem (Mt 21, 1—11) ● Dionizij in tov., mučenci; Katarina Švedska, r. ● Gospodovo oznanjenje¹; Dizma, desni razbojnik ● Evgenija, mučenka; Kastul, mučenec Vel. četrtek (1) ● Rupert Salzburški, škof. + + Vel. petek (1) ● Bojan (Vojan), knez, muč. Vel. sobota (1) ● Bertold, red. ustanov.
17 Ponedeljek 18 Torek 19 Sreda 20 Četrtek 21 Petek 22 Sobota	VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1) ● Kvirin Jezus vstane od mrtvih (Jan 20, 1—9) Velikonočni ponedeljek² (1) ● Gvido, opat
23 Nedelja	
24 Ponedeljek 25 Torek 26 Sreda 27 Četrtek 28 Petek 29 Sobota	
30 Nedelja	
31 Ponedeljek	

¹ Zaradi velikega tedna je v bogoslužju letos praznik Oznanjenja prenešen na ponedeljek po beli nedelji, vendar ga bomo pri nas, ker ima značaj nezapovedanega praznika, praznovali na običajni dan s službo božjo po prazničnem urniku, vendar z mašo velikega torika.

MAREC

SUŠEC

Vremenski pregovori

*Ako sušca grmi,
dobra letina pohiti.*

*Če breskve pred sv. Gregorjem
trije eno pojedó.*

*Če je lepo vreme na Jožefovo,
naj veselo bo srce kmetovo.*

*Če štirideset mučenikov dan
ni lepo,
tudi štirideset dni potem ne
bo.*

*Če sušec z glavo ne zmaje,
z repom rad vije.*

*Sušca sneg
je setvam kreg.*

Blagor človeku, ki ga njegova vest ne obtežuje in ki ne izgubi svojega upanja! (Sir 14, 2). — Kjer ni pametnega vodstva, propade ljudstvo, blaginja pa je, kjer je mnogo svetovalcev (Preg 11, 14). — Brez razodetja ljudstvo podivja, a blagor mu, če se drži postave (Preg 29, 18). — Modri si pridobi zaupanje pri svojem ljudstvu in njegovo ime živi na veke (Sir 37, 26).

Sonce stopi v znamenje Bika
20. ob 18.

- ☾ Zadnji krajec 3. ob 13.25
- ☀ Mlaj 11. ob 17.39
- ☾ Prvi krajec 19. ob 05.41
- ☀ Ščip 25. ob 20.55

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	05.43	18.30	12.47
6.	05.34	18.36	13.02
11.	05.24	18.43	13.19
16.	05.16	18.50	13.34
21.	05.07	18.56	13.49
26.	04.58	19.02	14.04

Do konca meseca se dan podaljša za
1 uro 29 minut.

1 Torek

2 Sreda

3 Četrtek

4 Petek

5 Sobota

6 Nedelja

7 Ponedeljek

8 Torek

9 Sreda

10 Četrtek

11 Petek

12 Sobota

13 Nedelja

14 Ponedeljek

15 Torek

16 Sreda

17 Četrtek

18 Petek

19 Sobota

20 Nedelja

21 Ponedeljek

22 Torek

23 Sreda

24 Četrtek

25 Petek

26 Sobota

27 Nedelja

28 Ponedeljek

29 Torek

30 Sreda

- Hugo Grenobelski, škof; Venancij, škof, mučenec
- Frančišek Paolski, red. ust.; Teodozija, muč.
- Rihard, škof; Sikst I., papež; Agapa, muč.
- Izidor Seviljski, škof, c. u.; Zosim, puščavnik
- Vincenc Ferrer, duh.; Julijana, opatinja

2. VELIKONOČNA, BELA (1) ● Irenej

Jezus se prikaže apostolom (Jan 20, 19–31)

Gospodovo oznanjenje (1)¹ ● Saturnin, škof

● Albert, škof, mučenec; Valter, opat

● Marija Kleopova, svetopis. žena; Valtruda, redovnica

● Ezekijel, prerok; Apolonij in tov., mučenci

Stanislav, šk., muč. (4) ● Domnij (Dujan), škof

● Lazar Tržaški, škof, mučenec; Zenon, škof

3. VELIKONOČNA (1) ● Hermenegild, muč.

Jezus na poti v Emavs (Lk 24, 13–35)

● Lidvina, devica; Valerijan in tov., mučenci

● Anastazija, mučenka; Peter Gonzales, red.

● Bernarda Lurška, devica; Benedikt J. Labre, spok.

● Rudolf, mučenec; Inocenc, škof; Fortunat, muč.

● Apolonij, mučenec; Eleverterij Ilirski, mučenec

● Leon IX., papež; Ema, redovn.; Dioniz, mučenec

4. VELIKONOČNA (1) ● Hilda, devica

Jezus dobri pastir (Jan 10, 1–10)

Anzelm, škof, cerkv. uč. (4) ● Konrad Parzham, red.

● Leonid, mučenec; Agapit, papež

Jurij, muč. (4) ● Vojteh, škof, mučenec

Fidel (Zvest) Sigmarinški, d., m. (4) ● Honorij, škof

Marko, evangelist (2) ● Ermin, škof, mučenec

● Pashazij, opat; Mati dobrega sveta

5. VELIKONOČNA (1) ● USTANOV. OF

Jezus je pot. resnica, življenje (Jan 14, 1–12)

Peter Chanel, duh., muč. (4) ● Vital (Živko), muč.

Katarina Sienska, dev., c. u. (3) ● Peter Veronski, muč.

Pij V., papež (4) ● Jožef Cottolengo, red. ust.

¹ Praznik Oznanjenja se zaradi velikega tedna praznuje letos na ta dan samo v bogo-
služju (le kjer je to tudi cerkveni patrocinij, je zunanja slovesnost na belo nedeljo).

Sonce stopi v znamenje Dvojčkov
21. ob 17.

- ☾ Zadnji krajec 3. ob 06.43
- ☽ Mlaj 11. ob 08.05
- ☾ Prvi krajec 18. ob 11.29
- ☽ Šcip 25. ob 06.50

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	04.50	19.09	14.19
6.	04.43	19.16	14.33
11.	04.36	19.22	14.46
16.	04.30	19.28	14.58
21.	04.24	19.33	15.09
26.	04.20	19.39	15.19
31.	04.16	19.44	15.28

Do konca meseca se dan podaljša za
1 uro 9 minut.

1 Četrtek

2 Petek

3 Sobota

4 Nedelja

5 Ponedeljek

6 Torek

7 Sreda

8 Četrtek

9 Petek

10 Sobota

11 Nedelja

12 Ponedeljek

13 Torek

14 Sreda

15 Četrtek

16 Petek

17 Sobota

18 Nedelja

19 Ponedeljek

20 Torek

21 Sreda

22 Četrtek

23 Petek

24 Sobota

25 Nedelja

26 Ponedeljek

27 Torek

28 Sreda

29 Četrtek

30 Petek

31 Sobota

JOZEF DELAVEC (2) • MEDNARODNI PRAZNIK DELA

Atanazij, škof in cerkv. uč. (3) • Boris, kralj

Filip in Jakob ml., apostola (2) • Teodozij Kijevski, red.

6. VELIKONOČNA (1) • Florijan, mučenec

Jezus objubi Svetega Duha (Jan 14, 15—21)

Prošnji dan • Gotard, škof

Prošnji dan • Dominik Savio, dijak

Prošnji dan • Gizela, opatinja

GOSPODOV VNEBOHOD (1) • Dezider, škof

• Pahomij, opat; Beat, puščavnik; Dan zmage

• Antonin, škof; Gordijan in Epimah, mučenca

7. VELIKONOČNA (1) • Sigismund, kralj

Jezusova velikodušna molitev (Jan 17, 1—11)

Nerej in Ahilej, muč.; Pankracij, muč (4) •

• Servacij, škof; Mucij, mučenec

Matija, apostol (2) • Bonifacij, mučenec

• Zofija (Sonja), mučenka; Izidor, kmet

Janez Nepomuk, duh., muč. (4) • Andrej Bobóla, m.

• Paskal Baylon, redovnik; Jošt, opat

BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1) • Erik, kralj

Projmite Svetega Duha (Jan 20, 19—23)

• Peter Celestin, papež; Pudencijana, devica

Bernardin Sienski, duh. (4) • Plavtila, spok.

• Krispin, redovnik; Valens, škof; Evtihij in tov.

• Renata, spok; Marjeta (Rjeta- Rita) Kasijska, red.

• Janez de Rossi, duh.; Evfrozinja, redovn.

Kvatre; Marija Pomočnica (3) • Socerb, mučenec

SV. TROJICA (1) • Beda Čast., c. u.

Oče pošlje Sina na svet (Jan 3, 16—18)

Filip Neri, duh. (3) • Lambert de Vence, škof

Avguštin Canterburyjski, škof (4) • Julij, mučenec

• German Pariški, škof; Bernard Menthonski, duh.

RESNJE TELO IN RESNJA KRI (1) • Maksim, šk.

• Ivana Orelanska, devica; Ferdinand Aragonski, kralj

Obiskanje Device Marije (2) • Kancijan in tov., mučenci

MAJ

VELIKI TRAVEN

Vremenski pregovori

*Ce je majnika lepo,
je dobro za kruh in seno.*

*Ce Pankraca sonce peče,
sladko vince v klet poteče.*

*Po sv. Servati
ni mraza se bati.*

*Če je na sv. Urbana dan lepo,
rado suši se poleti seno.*

*Če sušec suši,
traven deži,
maj pa hladi,
kmetu se dobro godi.*

Sonce stopi v znamenje Raka
22. ob 01 (začetek poletja).

- ☾ Zadnji krajec 2. ob 0.22
- ☼ Mlaj 9. ob 19.49
- ☾ Prvi krajec 16. ob 15.58
- ☺ Ščip 23. ob 17.54

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	04.15	19.45	15.30
6.	04.13	19.49	15.36
11.	04.11	19.52	15.41
16.	04.10	19.55	15.45
21.	04.11	19.56	15.45
26.	04.13	19.57	15.44

Do 21. junija se dan podaljša za 15 minut, nato pa skrajša do konca meseca za 3 minute.

1 Nedelja

- 2 Ponedeljek
- 3 Torek
- 4 Sreda
- 5 Četrtek
- 6 Petek
- 7 Sobota

8 Nedelja

- 9 Ponedeljek
- 10 Torek
- 11 Sreda
- 12 Četrtek
- 13 Petek
- 14 Sobota

15 Nedelja

- 16 Ponedeljek
- 17 Torek
- 18 Sreda
- 19 Četrtek
- 20 Petek
- 21 Sobota

22 Nedelja

- 23 Ponedeljek
- 24 Torek
- 25 Sreda
- 26 Četrtek
- 27 Petek
- 28 Sobota

29 Nedelja

- 30 Ponedeljek

9. NAVADNA (2) ● Justin, mučenec

Hiša na skali in hiša na pesku (Mt 7, 21—27)

Marcelin in Peter, muč. (4) ● Erazem, škof, mučenec
Karel Lwanga in tov., muč. (3) ● Klotilda, kraljica
● Frančišek Caracciolo, r. u.; Kvirin iz Siscije, šk., m.
Bonifacij, šk., muč. (3) ● Svetko (Svetopolk), m.
Srce Jezusovo (1) ● Norbert, škof, red. ust.
Marijino Srce (4) ● Robert Newminsterski, opat

10. NAVADNA (2) ● Medard, škof

Jezus pokliče Mateja (Mt 9, 9—13)

Efrem Sirski, diakon, c. u. (4) ● Primož in Felicijan, m.
● Bogumil, škof; Janez Dominici, dubrovn. škof
Barnaba, apostol (3) ● Feliks, mučenec
● Janez Fakundski, redovnik; Adelhajda, devica
Anton (Zvonko) Padovanski, red., c. u. (3) ● Trifil, šk.
● Elizej, prerok; Valerij in Rufin, mučenca

11. NAVADNA (2) ● Vid, mučenec

Jezus razpošlje učence (Mt 9, 36—38; 10, 1—8)

● Frančišek Regis, duh.; Beno, šk.; Gvido Kort, red.
● Gregor Barbarigo, škof; Adolf, škof
● Marko in Marcelijan, mučenca; Amand (Ljubo), škof
Romuald, opat (4) ● Nazarij, škof
● Silverij I., papež, mučenec; Mihelina Malatesta, spok.
Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, red. (3) ● Evzebij, škof

12. NAVADNA (2) ● Ahac, muč.

Jezus uči apostole (Mt 10, 26—33)

● Agripina, devica, mučenka; Jožef Cafasso, duhovnik
Rojstvo Janeza Krstnika (1) kres ● Favst, muč.
● Viljem (Vilko) iz Vercellija, opat; Doroteja (Rotija), dev.
● Vigilij (Stojan), škof; Pelagij, mučenec
Ema (Hema) Krška, kneginja; Ciril Aleksandr., šk., c. u. (4) ●
Irenej, škof, mučenec (3) ● Potamijena, mučenka

PETER IN PAVEL, apostola (1) ● Marcel, mučenec

Jezus obljubi Petru prvenstvo (Mt 16, 13—19)

Prvi mučenci rim. Cerkve (4) ● Emilijana, muč.

JUNIJ

ROŽNIK

Vremenski pregovori

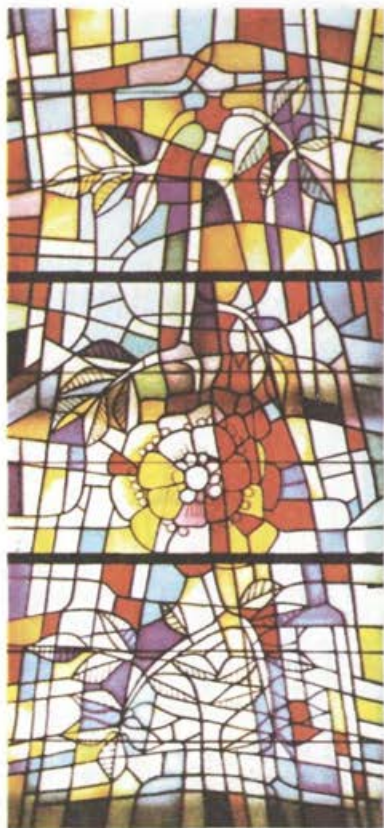
*Če rožnika sonce pripeka,
pohlevno deži,
veliko obeta
žita, strdi.*

*Ako sv. Medarda dan dežuje,
štirideset dni dež še naletuje.*

*Dež na dan sv. Vida
ječmenu ne kaže prida.*

*Če sta Peter in Pavel jasna,
bo letina krasna.*

*Kakršno je vreme kresnic,
takšno bo tudi žanjic.*

Moj sin, podpiraj očeta v njegovi starosti, ne žali ga, dokler živi! (Sir 3, 12). — Sovraštvo vzbuja prepire, ljubezen pa vse pogoške pokriva (Preg 10, 12). — Kdor zanemarja svojo hišo, žanje veter, in neumnež bo suženj modremu (Preg 11, 29).

Boljša je zelenjavna jed, kjer je ljubezen, kakor pitan vol, kjer je sovraštvo (Preg 15, 17). — Mila beseda pridobi mnogo prijateljev, vljuden jezik množi te, ki prijazno pozdravljajo (Sir 6, 5). — Začeti zdražbo je kakor vodo odjeziti, opusti torej prepir, preden izbruhne! (Preg 17, 14).

Sonce stopi v znamenje Leva
23. ob 12.

- ☾ Zadnji krajec 1. ob 17.37
- ☀ Mlaj 9. ob 05.10
- ☾ Prvi krajec 15. ob 20.47
- ☀ Ščip 23. ob 06.28
- ☾ Zadnji krajec 31. ob 09.48

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	04.15	19.56	15.41
6.	04.18	19.55	15.37
11.	04.22	19.53	15.31
16.	04.26	19.49	15.23
21.	04.31	19.45	15.14
26.	04.37	19.40	15.03
31.	04.42	19.34	14.52

Do konca meseca se dan skrajša za
49 minut.

- 1 Torek
- 2 Sreda
- 3 Četrtek
- 4 Petek
- 5 Sobota

6 Nedelja

- 7 Ponedeljek
- 8 Torek
- 9 Sreda
- 10 Četrtek
- 11 Petek
- 12 Sobota

13 Nedelja

- 14 Ponedeljek
- 15 Torek
- 16 Sreda
- 17 Četrtek
- 18 Petek
- 19 Sobota

20 Nedelja

- 21 Ponedeljek
- 22 Torek
- 23 Sreda
- 24 Četrtek
- 25 Petek
- 26 Sobota

27 Nedelja

- 28 Ponedeljek
- 29 Torek
- 30 Sreda
- 31 Četrtek

- Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopis. žena
- Oton Bamberški, škof; Vital (Živko), mučenec
- Tomaz, apostol (3) ● Heliodor, škof
- DAN BORCA; Elizabeta Portugalska (4) ● Urh, šk.**
- Ciril in Metod, slov. ap. (1) ● Anton M. Zaccaria, duh.

14. NAVADNA (2) ● Bogomila, spok. Mali umevajo božje razodetje (Mt 11, 25—30)

- Vilibald, škof; Edelburga, devica
- Kilijan, škof, mučenec; Prokop, mučenec
- Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci
- Amalija (Ljuba), redovnica; Rufina in Sekunda, m.
- Benedikt, opat (3) ● Olga Kijevska, kneginja
- Mohor in Fortunat, muč. (4) ● Nabor in Feliks, muč.

15. NAVADNA (2) ● Henrik, kralj Prilika o sejavcu in semenu (Mt 13, 1—23)

- Kamil de Lellis, duh. (4) ● Frančišek Solan, redovnik
- Bonaventura, šk., c. u. (3) ● Vladimir Kijevski, knez
- Karmelska Mati božja (4) ● Evstazij, škof
- Aleš (Aleksej), spokornik; Marcelina, devica
- Friderik (Miroslav), škof, muč.; Arnulf (Arnold), šk.
- Arsen, diakon, pušč.; Aurea (Zlatka), devica

16. NAVADNA (2) ● Marjeta Antiohijska Prilika o ljuljki med pšenico (Mt 13, 24—43)

- Lovrenc iz Brindisija, duh., c. u. (4) ● Danijel (Danilo), pr.
- DAN VSTAJE; Marija Magdalena (Majda) (3) ●**
- Brigita Švedska, red. ust. (4) ● Apolinarij, šk., muč.
- Kristina, devica, mučenka; Boris, mučenec
- Jakob st., apostol (2) ● Krištof (Kristo), mučenec
- Joahim in Ana, starši DM (3) ● Valens, škof

17. NAVADNA (2) ● Gorazd, Kliment in tov. Prilika o zakladu in o ribah (Mt 13, 44—52)

- Viktor (Zmago) I., papež; Samson (Samo), škof
- Marta iz Betanije (3) ● Olaf, kralj
- Peter Krizolog, škof, c. u. (4) ● Angelina, kneginja
- Ignacij Lojolski, red. ust. (3) ● Fabij, mučenec

JULIJ

MALI SRPAN

Vremenski pregovori

Štirideset dni bo še lepo,
če je drugi dan julija lepo.

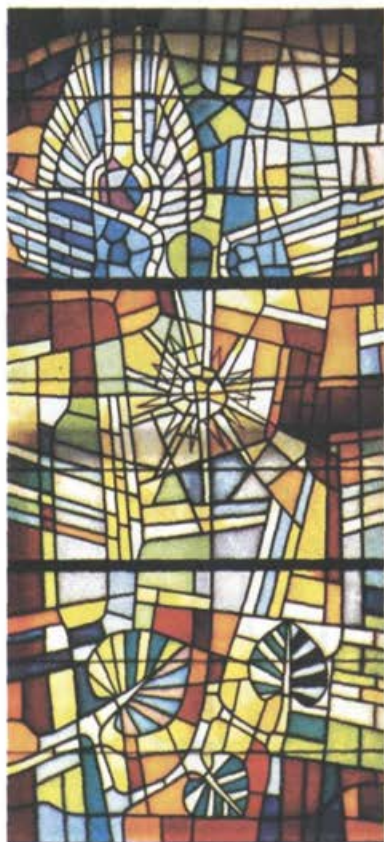
Če sv. Marjete deževalo bo,
težko boš pod streho spravil
seno.

Kukavica se glasi do sv. Urha.

Dež na Cirila in Metoda
orehe in kostanj domala
ogloda.

O sv. Jakobu pšenica zori ali
zgori.

O sv. Jakobu gre grozdje na
božjo pot,
o sv. Jerneju pa nazaj pride.

Ne snuj zla zoper svojega bližnjega, ki zaupno pri tebi prebiva! (Preg 3, 27). — Potrpežljiv mož je boljši ko močan, in kdor sam sebe brzda, je boljši kot kdor premaga mesta (Preg 15, 22). — Kar je krivo, se ne more zravnati, in kar manjka, se ne more šteti (Prid 1, 15).

Kdor vedno pazi na veter, ne pride do sejanja, kdor vedno gleda na oblake, ne pride do žetve (Prid 11, 4). — Spoznajte, preprosti, modrost, in vi, neumni, spametujte se! (Preg 8, 5).

Sonce stopi v znamenje Device
23. ob 19.

- ☀ Mlaj 7. ob 12.57
- 🌅 Prvi krajec 14. ob 03.23
- ☀ Ščip 21. ob 20.47
- 🌃 Zadnji krajec 30. ob 0.19

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	04.43	19.32	14.49
6.	04.50	19.25	14.35
11.	04.56	19.18	14.22
16.	05.02	19.10	14.08
21.	05.08	19.01	13.53
26.	05.15	18.53	13.38
31.	05.21	18.44	13.23

Do konca meseca se dan skrajša za
1 uro 26 minut.

1 Petek
2 Sobota

Alfonz M. Ligvorij, škof, c. u. (3) ● Makabejski bratje
Evzebij iz Vercellija, škof (4) ● Štefan., papež

3 Nedelja

18. NAVADNA (2) ● Lidija, maked. žena
Jezus nasiti množico (Mt 14, 13—21)

4 Ponedeljek
5 Torek
6 Sreda
7 Četrtek
8 Petek
9 Sobota

Janez M. Vianney, duh. (3) ● Perpetua, žena
Posvetitev bazilike Marije Snežne (4) ● Ožbalt, kr.
Jezusova spremenitev na gori (2) ● Pastor, muč.
Sikst II., papež in tov., muč.; Kajetan, duh. (4) ●
Dominik (Nedeljko), red. ust. (3) ● Cirijak in tov.
● Peter Faber, redovnik; Roman, mučenec

10 Nedelja

19. NAVADNA (2) ● Lovrenc, diakon, muč.
Jezus hodi po morju (Mt 14, 22—33)

11 Ponedeljek
12 Torek
13 Sreda
14 Četrtek
15 Petek
16 Sobota

Klara (Jasna), devica (3) ● Tiburcij in Suzana, muč.
● Evplij, mučenec; Inocenc XI., papež
Poncijan, papež in Hipolit, duhovn., mučenca (4) ●
Maksimilijan Kolbe, muč. (4) ● Evzebij iz Rima, duh.
MARIJINO VNEBOVZETJE (1) ● Tarcizij, muč.
Rok, spokornik; Štefan Ogrski, kralj (4) ●

17 Nedelja

20. NAVADNA (2) ● Hijacint Poljski
Vera kananejske matere (Mt 15, 21—28)

18 Ponedeljek
19 Torek
20 Sreda
21 Četrtek
22 Petek
23 Sobota

● Helena (Jelka, Alenka), cesarica; Agapit iz Preneste
Janez Eudes, red. ustan. (4) ● Ludvik Toulouški, škof
Bernard, opat, c. u. (3) ● Samuel (Samo), prerok
Pij X., papež (3) Baldvin, kralj; Sidonij, škof
Devica Marija, Kraljica (3) ● Sigfrid (Zmago), škof
Roza iz Lime, devica (4) ● Filip Benizi, redovnik

24 Nedelja

21. NAVADNA (2) ● Jernej, apostol
Jezus obljubi Petru prvenstvo (Mt 16, 13—20)

25 Ponedeljek
26 Torek
27 Sreda
28 Četrtek
29 Petek
30 Sobota

Ludvik IX. Francoski, kralj; Jožef Kalasanc, d. (4) ●
● Ivana Elizabeta Bichier, red. ust.; Rufin, škof
Monika, mati sv. Avgušтина (3) ● Cezarij, škof
Avguštin, škof, c. u. (3) Hermes, mučenec
Mučeništvo Janeza Krstnika (3) ● Sabina, mučenka
● Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gavdencija, muč.

31 Nedelja

22. NAVADNA (2) ● Rajmund Nonat, red.
Hoja s križem za Kristusom (Mt 16, 21—27)

AVGUST

VELIKI SRPAN

Vremenski pregovori

*Če se avgusta po gorah kadi,
kupi si kožuh za zimske noči.*

*Sonce srpana grozdje meči,
z medom navdana ajda diši.*

*O porcijunkuli če je vročina,
huda bo v prihodnje zima.*

*Ako je na sv. Lovrenca dan
lepo,
bo vsa jesen lepa.*

*Kadar velikega šmarna sonce
peče,
tedaj dobro vino v sod poteče.*

*Kakor zadnji srpan vremeni,
tako vso jesen se drži.*

Sonce stopi v znamenje Tehtnice
23. ob 17. (začetek jeseni).

- ☉ Mlaj 5. ob 20.18
- ☽ Prvi krajec 12. ob 12.59
- ☽ Ščip 20. ob 12.50
- ☾ Zadnji krajec 28. ob 12.46

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	05.22	18.42	13.20
6.	05.28	18.32	13.04
11.	05.35	18.23	12.48
16.	05.41	18.13	12.32
21.	05.47	18.03	12.16
26.	05.53	17.53	12.00

Do konca meseca se dan skrajša za
1 uro 33 minut.

- 1 Ponedeljek
- 2 Torek
- 3 Sreda
- 4 Četrtek
- 5 Petek
- 6 Sobota

7 Nedelja

- 8 Ponedeljek
- 9 Torek
- 10 Sreda
- 11 Četrtek
- 12 Petek
- 13 Sobota

14 Nedelja

- 15 Ponedeljek
- 16 Torek
- 17 Sreda
- 18 Četrtek
- 19 Petek
- 20 Sobota

21 Nedelja

- 22 Ponedeljek
- 23 Torek
- 24 Sreda
- 25 Četrtek
- 26 Petek
- 27 Sobota

28 Nedelja

- 29 Ponedeljek
- 30 Torek

- Egidij (Tilen), opat; Verena, devica
- Maksima, mučenka; Kastor, škof
- Gregor Vel., papež (3) ● Evfemija, Tekla, Doroteja, m.
- Rozalija (Zalka), devica; Ida, spok.; Mojzes, prerok
- Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, mučenec
- Petronij, škof; Favst, Makarij in tov., mučenci

23. NAVADNA (2) ● ANGELSKA; Regina

Jezus naroča spravljalivost (Mt 18, 15—20)

Marijino rojstvo* (2) ● Hadrijan, mučenec

- Peter Klaver, redovnik; Dorotej in Gorgonij, mučenca
- Nikolaj Tolentinski, spok.; Otokar, redovnik
- Prot in Hijacint, muč.; Erntruda (Erna), devica
- Gvido iz Anderlechta, spok.; Tacijan (Tihomil), muč.
- Janez Zlatousti, škof, c. u. (3) ● Mavriliij, škof

POVIŠANJE SV. KRIŽA (2) ● Notburga, dev.

Sin človekov bo povzdignjen (Jan 3, 13—17)

- Zalostna Mati božja (Dolores) (3) ● Melita, muč.
- Kornelij, pap. in Ciprijan, šk., muč. (3) ● Ljudmila, kneg.
- Robert Bellarmino, škof, c. u. (4) ● Lambert, škof, muč.
- Jožef Kupertinski, duhovn.; Irena in Zofija, muč.
- Januarij, škof, muč. (4) ● Emilija de Rodat, red.
- Kvatre ● Suzana, muč.; Kandida (Svetlana), muč.

25. NAVADNA (2) ● Matej (Matevž), ap. in ev.

Prilika o delavcih v vinogradu (Mt 20, 1—16)

- Tomaž Villanovski, škof; Mavricij in tov., muč.
- Paternij (Domogoj), škof, mučenec; Lin, papež
- Pacifik, redovnik; Gerard, škof
- Avrelija (Zlata), devica; Sergij Radoneški, škof
- Kozma in Damijan, muč. (4) ● Nil, opat
- Vincenc Pavelski, duh. (3) ● Hiltruda, dev.

26. NAVADNA (2) ● Venčeslav, muč.

Prilika o neenakih sinovih (Mt 21, 28—32)

- Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli (2) ●
- Hieronim, duh., c. u. (3) ● Zofija, spokornica

SEPTEMBER

KIMAVEC

Vremenski pregovori

*Kakršno vreme o kimovca
mlaji,
takšno vso jesen je najraji.*

*Ako je na malo mašo lepo,
potem bo dva meseca suho.*

*Tilen meglen,
grda jesen.*

*Če na Miholovo sever vleče,
veliko zimo in sneg obeče.*

*Če se na Marije sedem žalosti
na polju dela,
se letina žalostno drži.*

*Kdor po mali maši kosi,
ta za pečjo suši.*

Sonce stopi v znamenje škorpjiona
24. ob 02.

- ☉ Mlaj 5. ob 04.23
- ☽ Prvi krajec 12. ob 02.15
- ☽ Ščip 20. ob 06.05
- ☾ Zadnji krajec 27. ob 23.07

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	06.00	17.44	11.44
6.	06.06	17.34	11.28
11.	06.12	17.25	11.13
16.	06.19	17.15	10.56
21.	06.26	17.07	10.41
26.	06.33	16.58	10.25
31.	06.40	16.51	10.11

Do konca meseca se dan skrajša za
1 uro 33 minut.

- 1 Sreda
- 2 Četrtek
- 3 Petek
- 4 Sobota

5 Nedelja

- 6 Ponedeljek
- 7 Torek
- 8 Sreda
- 9 Četrtek
- 10 Petek
- 11 Sobota

12 Nedelja

- 13 Ponedeljek
- 14 Torek
- 15 Sreda
- 16 Četrtek
- 17 Petek
- 18 Sobota

19 Nedelja

- 20 Ponedeljek
- 21 Torek
- 22 Sreda
- 23 Četrtek
- 24 Petek
- 25 Sobota

26 Nedelja

- 27 Ponedeljek
- 28 Torek
- 29 Sreda
- 30 Četrtek
- 31 Petek

Terezija Deteta Jezusa, dev. (3) ● Remigij, škof
Angeli varuhi (3) ● Legerij, škof
● Evald, mučenec; Kandid (Zarko), mučenec
Frančišek Asiški, red. ust. (3) ● Petronij, škof

27. NAVADNA (2) ● ROŽNOVENSKA; Placid Prilika o hudobnih vinogradnikih (Mt 21, 33—43)

Bruno, redovni ustanovitelj (4) ● Renato, škof
Rožnovenska Mati božja (3) ● Marko I., papež
● Demetrij, mučenec; Pelagija, spokornica
Dioniz, šk. in tov., muč.; Janez Leonardi, duh. (4) ●
● Frančišek Borgia, redovnik; Hugolin, mučenec
● Emilijan (Milan, Milko), škof; Aleksander Sauli, šk.

28. NAVADNA (2) ● Maksimilijan Celjski, škof Prilika o kraljevi svatbi (Mt 22, 1—14)

● Edvard, kralj; Koloman, mučenec
Kalist I., papež, muč. (4) ● Gavdencij (Veselko) š., m.
Terezija (Zinka) Velika, dev., c. u. (3) ● Avrelija, devica
Hedvika, redovn.; Marjeta M. Alakok, dev. (4) ● Gal, opat
Ignacij Antiohijski, škof, muč. (3) ● Viktor, škof
Luka, evangelist (2) ● Julijan, puščavnik

29. NAVADNA (2) MISHJONSKA ● Izak Jogues, muč. O davčnem denarju (Mt 22, 15—21)

● Irena (Miroslava), mučenka; Vendelin, opat
● Uršula, devica, mučenka; Hilarion, opat
● Marija Saloma, svetopis. žena; Bertila Boscardin, red.
Janez Kapistran, duh. (4) ● Severin iz Kölna, škof
Anton M. Claret, škof (4) ● Feliks, škof, mučenec
● Krizant in Darija, muč.; Krišpin in Krišpinijan, muč.

30. NAVADNA (2) ŽEGNANJSKA (1) ● Lucijan, muč. Največja zapoved (Mt 22, 34—40)

● Vincenc in Sabina, mučenca; Frumencij, škof
Simon in Juda Tadej, ap. (2) ● Cirila, mučenka
● Narcis, škof; Ermelinda Brabantska, devica
● Marcel, mučenec; Alfonz Rodriguez, redovnik
● Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, mučenec

OKTOBER

VINOTOK

Vremenski pregovori

*Če vinotoka mraz in burja
brijeta,
bo prosinca in svečana ljubo
sonce sijalo.*

*Sv. Gal suhoten oznanjuje,
da ob letu suša pripotuje.*

*Ako z drevja zgodaj listje
pade,
njive bodo k letu rodovitne
rade.*

*Dan sv. Uršule si zelje z
zelnika spravi,
da ti ga vreme Simona in Jude
v nič ne pripravi.*

*Ko žerjav leti na tuje,
zima že se približuje.*

Bogu posojuje, kdor revežem daruje.
— Pametni se pri ognju ogreje, nes-
pametni opeče. — Ako kupuješ, če-
sar ne potrebuješ, boš prodajal, kar
potrebuješ. — Med pravico in krivico
ni srede. — Noben dan ni tako dolg,
da bi ne bilo večera. — Brat bratu
najgloblje izkoplje oči.

Sonce stopi v znamenje Strelca
23. ob 0.

- ☀ Mlaj 3. ob 14.05
- ☾ Prvi krajec 10. ob 19.21
- ☽ Ščip 18. ob 23.28
- ♄ Zadnji krajec 26. ob 07.52

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
November			
1.	06.42	16.49	10.07
6.	06.49	16.42	09.53
11.	06.56	16.35	09.39
16.	07.03	16.30	09.27
21.	07.10	16.25	09.15
26.	07.17	16.22	09.05

Do konca meseca se dan skrajša za
1 uro 10 minut.

1 Sobota

VSI SVETI (1) ● Cezarij, diakon, mučenec

2 Nedelja

SPOMIN VSEH VERNIH RAJNIH (1) ● Marcijan

Jezus je vstajenje in življenje (Jan 11, 21—27)¹

3 Ponedeljek

Viktorin Ptujski, šk., m.; Just, tržaški m.; Martin Porres, šk. (4) ●

4 Torek

Karel Boromejski, škof (3) ● Vital in Agrikola, muč.

5 Sreda

● Zaharija in Elizabeta, starši Janeza Krst.; Bertilda, op.

6 Četrtek

● Lenart (Narte), opat; Sever, škof, mučenec

7 Petek

● Engelbert, škof, mučenec; Ernest, opat; Vilibrord, škof

8 Sobota

● Bogomir (Mirko), škof; Deodat (Bogdan), papež

9 Nedelja

ZAHVALNA; POSVETITEV LATERANSKE BAZILIKE (2) ●

Jezus pri cestinarju Zaheju (Lk 19, 1—10)¹

10 Ponedeljek

Leon Vel., papež, c. u. (3) ● Andrej Avelinski, duh.

11 Torek

Martin iz Toursa, škof (3) ● Menas, puščavnik

12 Sreda

Jozafat Kunčević, škof, muč. (3) ● Kunibert, škof

13 Četrtek

Stanislav Kostka, redovn. (4) ● Homobonus, trgovec

14 Petek

● Nikolaj Tavelić, muč.; Lovrenc O'Toole, škof

15 Sobota

Albert Veliki, škof, c. u. (4) ● Leopold, knez

16 Nedelja

33. NAVADNA (2) ● Jedrt iz Helfte, red.

Prilika o talentih (Mt 25, 14—30)

17 Ponedeljek

Elizabeta Ogrska, redovn. (3) ● Evfemija in Tekla, muč.

18 Torek

Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4) ● Abdija, prerok

19 Sreda

● Narsej, škof, mučenec; Barlam, mučenec

20 Četrtek

● Edmund, kralj, muč.; Feliks Valois, redovnik

21 Petek

Marijino darovanje (3) ● Gelazij I., papež

22 Sobota

Cecilija (Cilka), dev., muč. (3) ● Maver, škof, muč.

23 Nedelja

JEZUS KRISTUS, KRALJ (VLADAR) VESOLJSTVA (1) ●

O poslednji sodbi (Mt 25, 31—46)

24 Ponedeljek

● Krizogon Oglejski, muč.; Flora, dev., muč.

25 Torek

● Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, muč.

26 Sreda

● Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, šk.

27 Četrtek

● Virgil, apostol Karantanije; Jožef Pignatelli, red.

28 Petek

● Jakob de Marchia, duh.; Eberhard, škof

29 Sobota

● **DAN REPUBLIKE; Saturnin, mučenec**

30 Nedelja

1. ADVENTNA (1) ● Andrej, apostol

Opomin k čuječnosti (Mr 13, 33—37)

¹ Na prvi dve nedelji v novembru je letos na izbiro več evangelijev; tukaj navajamo le enega.

NOVEMBER

LISTOPAD

Vremenski pregovori

Ako je na dan vseh svetnikov
lepo vreme,
bo drugo leto čuda žita.

Kakršno je vreme na
Lenartovo,
tako bo do božiča.

Če Martin sonce ima,
pride rada huda zima.

Sveta Kata,
sneg pred vrata.

Sveta Elizabeta
na belem konju prijezdi.

Sv. Cecilija če hudo grmi,
dosti pridelka ob letu kmet
dobi.

V premislekih bodi podoben polžu,
v dejanjih ptici. — Od mladega dre-
vesa vejico še lahko odčesneš, od
starega jo moraš odsekati. — Po-
misli, preden kaj rečeš: tudi beseda
človeka ubije. — Kdor je zdoma,
ima eno misel; kdor je doma, jih
ima sto. — Laž in zvijača pogineta,
samo resnica in pravica ostaneta.

Brez muke ni moke. — Bolje je bosa
trnje mleti, kakor pijanca vzeti. —
Vsak dež ima svoj čas.

Sonca stopi v znamenje Kozoroga
22. ob 13. (začetek zime).

- ☀ Mlaj 3. ob 01.50
- ☾ Prvi krajec 10. ob 15.39
- ☼ Ščip 18. ob 15.39
- ☾ Zadnji krajec 25. ob 15.52

Dan	Sonca Sonca	Sonca Sonca	dneva dneva
1.	07.23	16.18	08.55
6.	07.28	16.17	08.49
11.	07.33	16.17	08.44
16.	07.37	16.18	08.41
21.	07.41	16.20	08.39
26.	07.43	16.22	08.39
31.	07.44	16.26	08.42

Do 22. decembra se dan skrajša za
16 minut, nato pa podaljša do konca
meseca za 3 minute.

1 Ponedeljek

- 2 Torek
- 3 Sreda
- 4 Četrtek
- 5 Petek
- 6 Sobota

7 Nedelja

8 Ponedeljek

- 9 Torek
- 10 Sreda
- 11 Četrtek
- 12 Petek
- 13 Sobota

14 Nedelja

- 15 Ponedeljek
- 16 Torek
- 17 Sreda
- 18 Četrtek
- 19 Petek
- 20 Sobota

21 Nedelja

- 22 Ponedeljek
- 23 Torek
- 24 Sreda
- 25 Četrtek
- 26 Petek
- 27 Sobota

28 Nedelja

- 29 Ponedeljek
- 30 Torek
- 31 Sreda

● Eligij, škof; Natalija (Božena), spokornica

- Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.
- Frančišek Ksaver, duh. (3) ● Kasijan, mučenec
- Janez Damaščan, duh., c. u. (4) ● Barbara, dev., m.
- Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage, škof
- Nikolaj (Miklavž), škof (3) ● Apolinarij Tržaški, m.

2. ADVENTNA (1) ● Ambrož, škof, c. u.

Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Mr 1, 1—8)

BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE (1) ●

- Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očak
- Melkijad, papež, mučenec; Judita, svetopis. žena
- Damaz I., papež (4) ● Danijel Stilit, puščavnik
- Ivana Frančiška Šantalska, red. (4) ● Amalija, mučenka
- Lucija, devica, muč. (3) ● Otilija, dev.; Jošt, pušč.

3. ADVENTNA (1) ● Spiridion (Dušan), škof

Janez Kr. pričuje o Jezusu (Jan 1, 6—8. 19—20)

- Kristina (Krista), devica; Marija K. di Rosa, red. ust.
- Albina, devica, mučenka; Adelhajda, cesarica
- Lazar iz Betanije; Olimpija, redov. ustanov.
- Teotim in Bazilijan, mučenca; Gacijan, škof
- Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, mučenka
- Kvatre ● Evgenij in Makarij, muč.; Dominik Siloški

4. ADVENTNA (1) ● Peter Kanizij, c. u.

Angel oznanj Jezusovo rojstvo (Lk 1, 26—38)

- Demetrij, m.; Frančiška Cabrini, red.; Dan JLA
- Janez Kancij, duh., c. u. (4) ● Viktorija, dev., muč.
- Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), devica
- BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1) ● Anastazija, m.**
- Štefan, prvi mučenec (2) ● Zosim, papež
- Janez Evangelist, apostol (2) ● Fabiola, spokornica

SV. DRUŽINA (2) ● Nedolžni otroci, muč.

Jezusovo darovanje v templju (Lk 2, 22—40)

- Tomaž Becket, škof, muč. (4) ● David, kralj
- Rajner, škof; Liberij, škof; Evgen, škof
- Silvester I., papež (4) ● Melanija, opatinja

DECEMBER

GRUDEN

Vremenski pregovori

*Ako se grudna bliska in grmi,
drugo leto vetrov dosti buči.*

*Grudna mraz in sneg,
žita dosti prek in prek.*

*Lucija kratki dan,
je znano vsem ljudem.*

*Če na Štejanje burja buči,
trta prihodnjič nič kaj ne
obrodi.*

*O božiču zeleno,
o veliki noči sneženo.*

*Veter na sveti dan obeta
dosti sadja drugega leta.
Gruden —
malo vljuden.*

Kdor ti kaj dela, mu brž daj plačilo (Tob 4, 15). — Poslušaj, moj sin, in sprejmi moje besede, in pomnožila se ti bodo leta življenja (Preg 4, 10). — Pojdi k mravlji, lenuh, poglej njena pota in postani moder! (Preg 6, 6). — Otroci, pazite na očetovo pravico in tako delajte, da vam bo dobro! (Sir 3, 1).

Marsikdo je že dejal: Jaz sem ti prijatelj zvest — v potrebi pa je naredil iz dlani pest. — Bog je star gospodar. — Nekateri človek je tako visok, kakor bi svet na njem stal. — Za krta ni treba plota okrog vrta. — Bog nikogar ne vleče za lase v nebesa. — Srečna smrt je lepega življenja dozorek.

JANUAR

- 1 S** Novo leto
2 Č Bazilij
 3 P Genovefa
 4 S Angela Fol. ☾
5 N Milena
6 P Trije kralji
 7 T Rajmund Pen.
 8 S Severin
 9 Č Julijan
 10 P Viljem, šk.
 11 S Pavlin Oglej.
12 N Jezusov krst ☽
 13 P Veronika Mil.
 14 T Odon iz Nov.
 15 S Maver
 16 Č Marcel
 17 P Anton Pušč.
 18 S Suzana
19 N 2. nav. Knut
 20 P Boštjan ☽
 21 T Neža
 22 S Vincenc, m.
 23 Č Emerencijana
 24 P Frančišek Sal.
 25 S Pavlova spreobr.
26 N 3. nav. Tit
 27 P Angela Mer. ☽
 28 T Tomaž Akv.
 29 S Valerij
 30 Č Hiacinta
 31 P Janez Bosko

FEBRUAR

- 1 S Brigita Irska
2 N Svečnica
 3 P Blaž ☾
 4 T Andrej Cors.
 5 S Agata
 6 Č Ljubo
 7 P Rihard, kr.
 8 S Hieronim Em.
9 N 5. nav. Apol.
 10 P Sholastika
 11 T Pust ☽
 12 S Pepelnica
 13 Č Katarina Ricci
 14 P Valentin
 15 S Jordan
16 N 1. postna
 17 P Silvin
 18 T Flavijan
 19 S Konrad ☽
 20 Č Sadot
 21 P Irena
 22 S Kv. Marjeta K.
23 N 2. postna
 24 P Sergej
 25 T Taras
 26 S Matilda ☽
 27 Č Gabrijel ŽMB
 28 P Roman, op.

MAREC

- 1 S Albin
2 N 3. postna
 3 P Kunigunda
 4 T Kazimir ☾
 5 S Evzebij
 6 Č Fridolin
 7 P Perpetua
 8 S Janez od B.
9 N 4. postna
 10 P 40 mučen.
 11 T Sofronij
 12 S Doroteja
 13 Č Kristina ☽
 14 P Matilda, kr.
 15 S Klemen Dvořak
16 N 5. postna
 17 P Jedrt
 18 T. Edvard, m.
19 S Jožef
 20 Č Klavdija ☽
 21 P Serapijon
 22 S Lea
23 N Cvetna
 24 P Dioniz in tov.
25 T Oznanjenje
 26 S Evgenija
 27 Č Vel. četrtek ☽
 28 P Vel. petek
 29 S Vel. sobota
30 N Velika noč
31 P Vel. ponedeljek

APRIL

- 1 T Hugo
 2 S Frančišek P.
 3 Č Rihard, šk. ☾
 4 P Izidor Sev.
 5 S Vincenc Fer.
6 N Bela ned.
 7 P Saturnin
 8 T Albert
 9 S Valtruda
 10 Č Apolonij
 11 P Stanislav, m ☽
 12 S Lazar Trž.
13 N 3. vel. Herm.
 14 P Lidvina
 15 T Anastazija
 16 S Bernarda
 17 Č Rudolf
 18 P Eleverij
 19 S Leon, p. ☽
20 N 4. vel. Hilda
 21 P Anzelm
 22 T Leonid
 23 S Jurij
 24 Č Fidel
 25 P Marko ☽
 26 S Pashazij
27 N 5. vel. Ust. OF
 28 P Vital
 29 T Katarina Sien.
 30 S Pij V.

MAJ

- 1 Č** Jožef Delavec
2 P Boris
 3 S Filip, Jakob ☾
4 N 6. vel. Flor.
 5 P Angel
 6 T Dominik Savio
 7 S Gizela
8 Č Vnebohod
 9 P Pahomij
 10 S Antonin
11 N 7. vel. Ziga ☽
 12 P Pankracij
 13 T Servacij
 14 S Bonifacij
 15 Č Zofija
 16 P Janez Nep.
 17 S Jošt
18 N Binkošti ☽
 19 P Peter Celestin
 20 T Bernardin
 21 S Valens
 22 Č Renata
 23 P Zeljko
 24 S Kv. Mar. Pom.
25 N Sv. Trojica ☽
 26 P Filip Neri
 27 T Avguštin Cant.
 28 S German
29 Č Telovo
 30 P Ferdinand
 31 S Mar. obisk.

JUNI

- 1 N** 9. nav. Justin
 2 P Erazem ☾
 3 T Klotilda
 4 S Kvirin
 5 Č Svetko
 6 P Srce Jezusovo
 7 S Srce Marijino
8 N 10. nav. Medard
 9 P Primož ☽
 10 T Bogumil
 11 S Barnaba
 12 Č Adelhajda
 13 P Antón Pad.
 14 S Elizej
15 N 11. nav. Vid
 16 P Gvido, šk. ☽
 17 T Adolf
 18 S Marcellijan
 19 Č Nazarij
 20 P Silverij
 21 S Alojzij
22 N 12. nav. Ahac
 23 P Zeno ☽
 24 T Janez Krst.
 25 S Viljem, op.
 26 Č Vigilij
 27 P Ema Krška
 28 S Irenej
29 N Peter, Pavel
 30 P Prvi mučenci

JULIJ

- 1 T Estera ☾
- 2 S Oton Bamb.
- 3 Č Tomaž
- 4 P **Dan borca**
- 5 S Ciril in Metod
- 6 N **14. nav. Bogomila**
- 7 P Izaija
- 8 T Kilijan
- 9 S Veronika Giul. ☺
- 10 Č Amalija
- 11 P Benedikt
- 12 S Mohor, Fortunat
- 13 N **15. nav. Henrik**
- 14 P Kamil
- 15 T Vladimir ☺
- 16 S Karmelska MB
- 17 Č Aleš
- 18 P Friderik
- 19 S Arsen
- 20 N **16. nav. Marjeta**
- 21 P Danijel
- 22 T **Dan vstaje**
- 23 S Brigita Svedska ☺
- 24 Č Kristina
- 25 P Jakob st.
- 26 S Ana, Joahim
- 27 N **17. nav. Gorazd**
- 28 P Viktor
- 29 T Marta
- 30 S Peter Krizolog
- 31 Č Ignacij Loj. ☾

AVGUST

- 1 P Alfonz Ligv.
- 2 S Evzebij
- 3 N **18. nav. Lidija**
- 4 P Janez Vianney
- 5 T Marija Snežna
- 6 S Jezus. spremen.
- 7 Č Kajetan ☺
- 8 P Dominik
- 9 S Jaroslav
- 10 N **19. nav. Lovrenc**
- 11 P Klara
- 12 T Inocenc XI.
- 13 S Radegunda
- 14 Č Maks. Kolbe ☺
- 15 P **Vel. Šmaren**
- 16 S Rok
- 17 N **20. nav. Hiacint**
- 18 P Helena
- 19 T Boleslav
- 20 S Bernard
- 21 Č Pij X ☺
- 22 P Marija Kraljica
- 23 S Roza Lim.
- 24 N **21. nav. Jernej**
- 25 P Ludvik
- 26 T Rufin
- 27 S Monika
- 28 Č Avguštin, c. u.
- 29 P Mučen. Jan. Kr.
- 30 S Feliks, muč. ☾
- 31 N **22. nav. Rajmund**

SEPTEMBER

- 1 P Egidij
- 2 T Kastor
- 3 S Gregor Vel.
- 4 Č Rozalija
- 5 P Lovrenc Giust. ☺
- 6 S Petronij
- 7 N **Angelska**
- 8 P **Rojstvo DM**
- 9 T Peter Klaver
- 10 S Otokar
- 11 Č Erna
- 12 P Gvido iz A. ☺
- 13 S Jan. Zlatoust
- 14 N **Pov. sv. Križa**
- 15 P Zalostna MB
- 16 T Ljudmila
- 17 S Lambert
- 18 Č Irena
- 19 P Januarij
- 20 S Kv. Evstahij ☺
- 21 N **25. nav. Matej**
- 22 P Mavricij
- 23 T Paternij
- 24 S Gerard
- 25 Č Avrelija (Zlata)
- 26 P Kozma, Damijan
- 27 S Vincenc Pav.
- 28 N **26. nav. Venč.** ☾
- 29 P Mihael
- 30 T Hieronim

OKTOBER

- 1 S Terezija DJ
- 2 Č Angeli varuhi
- 3 P Evald
- 4 S Frančišek As.
- 5 N **Rožnovenska** ☺
- 6 P Bruno
- 7 T Marija rožnv.
- 8 S Pelagija
- 9 Č Dioniz, šk.
- 10 P Franč. Bor.
- 11 S Emilijan
- 12 N **28. nav. Maks** ☺
- 13 P Edvard, kr.
- 14 T Kalist
- 15 S Terezija Vel.
- 16 Č Hedvika
- 17 P Ignacij Ant.
- 18 S Luka
- 19 N **Misijonska**
- 20 P Vendelin ☺
- 21 T Uršula
- 22 S Kordula
- 23 Č Jan. Kapistr.
- 24 P Feliks, šk.
- 25 S Krizant, Darija
- 26 N **Zegnanjska**
- 27 P Sabina ☾
- 28 T Simon, Juda
- 29 S Narcis
- 30 Č Alfonz Rodr.
- 31 P Volbenk

NOVEMBER

- 1 S **Vsi sveti**
- 2 N **Verne duše**
- 3 P Just ☺
- 4 T Karel
- 5 S Zaharija
- 6 Č Lenart
- 7 P Engelbert
- 8 S Bogomir
- 9 N **Zahvalna**
- 10 P Leon Vel. ☺
- 11 T Martin
- 12 S Jozafat
- 13 Č Stanislav K.
- 14 P Nikolaj Tav.
- 15 S Leopold
- 16 N **33. nav. Otmar**
- 17 P Elizabeta
- 18 T Roman, m. ☺
- 19 S Narsej
- 20 Č Edmund
- 21 P Darovanje DM
- 22 S Cecilija
- 23 N **Krist. Vladoar**
- 24 P Krizogon
- 25 T Katarina
- 26 S Peter Aleks. ☾
- 27 Č Virgil
- 28 P Eberhard
- 29 S **Dan republ.**
- 30 N **1. adv., Andrej**

DECEMBER

- 1 P **Natalija**
- 2 T Bibijana
- 3 S Frančišek Ks. ☺
- 4 Č Barbara
- 5 P Saba
- 6 S Nikolaj, šk.
- 7 N **2. adventna**
- 8 P **Brezmadežna**
- 9 T Valerija
- 10 S Melkijad ☺
- 11 Č Damaz
- 12 P Ivana Šant.
- 13 S Lucija
- 14 N **3. adventna**
- 15 P Kristina
- 16 T Albina
- 17 S Lazar iz B.
- 18 Č Gacijan ☺
- 19 P Favsta
- 20 S Kv. Evgen
- 21 N **4. adventna**
- 22 P Demetrij
- 23 T Viktorija
- 24 S Adam, Eva
- 25 Č **Božič** ☾
- 26 P **Štefan**
- 27 S Janez Evang.
- 28 N **Sv. Družina**
- 29 P David
- 30 T Rajner
- 31 S Silvester

JANUAR — PROSINEC

Pri vseh narodih je nastanek mesečnih imen povezan z letom rasti, s kmečkimi opravili in raznimi praznovanji. O prvem zapisu slovenskih imen mesecev iz leta 1466 je mohorski koledar že pisal, zapisi o posameznih mesecih so pa še starejši. Dvanajst imen za mesece, kot jih navadno uporabljamo danes, smo podedovali po starih Rimljanih, čeprav se je pri njih leto začelo s 1. marcem in ne s 1. januarjem, kakor je to danes v navadi. Prvotno je pomenil mesec dobo, v kateri je Luna (Mesec) opravila svoj pot okoli Zemlje, to je dobo od enega mlaja do drugega. Ker so pa sestavjalci koledarjev laže natančneje računali s sončnim letom kakor z luninim, so uvedli namesto Luninih Sončne mesece, tako tudi Rimljani, ki so se reforme koledarja večkrat lotili. V stoletjih so latinska imena za mesece sprejeli skoraj vsi narodi, čeprav imajo za posamezne mesece tudi svoja imena, za nekatere celo več. Z latinskimi imeni mesecev smo vključeni v svetovni koledar in v svetovno dogajanje, z njimi merimo tek časa, dogodkov, tudi tek svojega življenja. Iz naših domačih imen vidimo, kako so naši predniki nekoč živeli mnogo bolj z naravo, kakor živimo danes, s spremembami v njej, z letnimi časi, prepletenimi z lepimi praznovanji, ki so se jih veselili, se pripravljali nanja in so jim pomenila čas telesnega počitka, duhovne zbranosti in veselja. Koliko teh lepih praznovanj je prenehalo in z njimi ugasnilo mnogo luči, ki so prijazno svetile v vsakdanje življenje naših prednikov.

V Janu so častili Rimljani boga vrat in oboka, sploh varuha hiše. Vsa vrata v tedanjih rimskih mestih so se tedaj imenovala »ianua«, posvečena bogu Janu, ki je z dvema obrazoma lahko gledal ven in noter, prihajajoče in odha-

jajoče; bil je čuvar vhoda in izhoda skozi ta vrata. Prvotno je bil Jan eden izmed glavnih bogov: Saturn je bil vladar zemlje, Neptun neba, Jan sam pa vladar nad nebom. Pozneje ga je zamenjal Jupiter. Izročilo pripoveduje, da mu je ustanovitelj mesta Rima Romul dal sezidati svetišče, ki so mu bila odprta vrata samo v času vojne; ko je vladal mir po vsej rimski državi, so bila vrata tega svetišča zaprta, kar pa se je le poredkoma primerilo. Bog vhoda in izhoda je postal bog začetka in konca. Prve ure dneva prvi dnevi meseca, prvi mesec v letu so bili njemu posvečeni. Zato so imenovali Rimljani prvi mesec Januarij, Janu posvečen mesec. Bog je imel dva obraza, obraz starca, ki je gledal v preteklost, in obraz mladeniča, ki je bil obrnjen v prihodnost. Numa Pompilij, drugi pravljični rimski kralj, je dotedanjim desetim mesecem dodal enajstega — januar, imenovanega po bogu Janu. Do njegove vlade so Rimljani začeli leto z mesecem marcem, on je pa vpeljal začetek leta z januarjem. Po mnenju nekaterih zgodovinarjev je bil januar postavljen na začetek leta šele pozneje.

Na najstarejših rimskih kovancih je upodobljen Janus z dvema obrazoma. Rimljani so mu pripisovali, da ima moč nad vsemi živimi silami v naravi: ureja razploditev, daje smer političnemu življenju, ima edini dar gledanja v preteklost in prihodnost. On je edini izmed bogov, ki se zaveda svojega izvora. Zato je tudi simbol prvega meseca v letu, ker vidi vse, kar se bo med letom zgodilo. Njegova podoba z dvojnimi obrazom se je ohranila še v zgodnje krščanske čase in tudi pozneje so ga ponekod še upodabljali. Njegovo podobo, vsekano v kamen, vidimo na katedralah v Chartresu, Strassburgu in Reimsu, na srednjeveških koledarjih je naslikan kot simbol prvega meseca v letu. Ime tega poganškega boga še danes označuje prvi mesec v letu.

Z razpadom rimskega cesarstva in s prihodom krščanstva so nastale prve zmede z začetkom leta, odkar se je z julijanskim koledarjem začelo leto s 1. januarjem. Sredi 4. stoletja so v Rimu ločili praznik Kristusovega rojstva od praznika njegovega Razglašenja (6. januarja) in so hoteli vpeljati 25. december kot Odrešenikov rojstni dan in hkrati začetek leta. Ta koledarski red so ponekod tudi vpeljali. Zahodni Goti so ohranili 1. januar za začetek leta, Franki, Langobardi in Alemanni so se ravnali po starem rimskem običaju in so začeli

leto s 1. marcem. Karel Veliki se je odločil za 25. marec, dan Marijinega oznanjenja, s katerim se je začelo odrešenje sveta. To navado so dolgo ohranili zlasti na Angleškem, v Španiji in v Italiji. Nekoč so imeli kristjani v Rimu 1. januar, en dan prej in en dan za njim strogi post, s čimer so hoteli pokazati, da se ločijo od poganskih Rimljanov, ki so te dni obhajali svoje saturnalijske — praznik v spomin na srečno vladavino Saturna v Latiji, čas veselega popivanja in objestnih šal, ko so gospodarji stregli sužnjem pri mizi, ko so si sorodniki, prijatelji in znanci poklanjali razne darove. Ko je papež Gregor XIII. dal po strokovnjakih natančneje pregledati koledar, je ukazal, naj se novo leto v prihodnje spet začne s 1. januarjem. Minili sta najmanj dve stoletji, preden je ta datum obveljal po vseh deželah. Najdlje so se temu upirali reformirani kantoni v Švici.

Januar je pri nas najmrzlejši mesec v letu. Iz slovenskih vremenskih pregovorov vemo, da januar mora biti zares mrzel mesec, če naj bo dobra letina: Prosinca gorkota — jeseni sirota. Prosinec mil — Bog se usmil. Nemci ga imenujejo Hartmonat, se pravi mesec s trdo, hudo zimo, pa tudi Eismonat mu pravijo —

Misli za januar

Kaj nam bo prineslo leto, ki ga začinjamo, vsak dan in vsaka ura v tem letu, kaj vse hudega in bridkega nas bo doletelo, kakšna sreča in radost nam utegneta biti podarjeni, ne vemo. Ničče izmed nas ne more tega niti slutiti, noben horoskop prerokovati, noben računalnik napovedati. Nekaj pa vemo: če smo pripravljene, da zmerom in povsod prisluhnemo božjemu klicu, bomo sprejeli za dobro vse, kar nam bo Bog poslal.

Jakob Brummet

Bili so časi neprimerno hujših stisk, kot so sedanje. Zato se z neprestanim govorjenjem o krizi ne dajmo zavesti v krizo, ki vodi k otopelosti, k duhovni ali telesni ohromelosti, k malosrčnosti in k tarnanju od jutra do večera; vzemimo krizo kot znamenje novih pogledov, novih možnosti in upov.

Heinrich Fries

S pametjo in resnico, s spretnostjo in voljo naposled lahko dosežemo vse; z lažjo in sovraštvom, z zvijačo in grobstvo konec koncev ničesar ne dosežemo.

Golo Mann

ledeni mesec. Pri skandinavskih narodih je januar v zvezi s Thorom, bogom rodovitnosti: v tem mesecu se namreč ponovi rojstvo nordijskega boga rodovitnosti. Iz vremena v nekaterih dneh januarja napoveduje kmet vreme za nekatera prihodnja obdobja: Če prosinca ni snega, ga mali traven da. Če prosinca ne zmrzuje, ne sneži, rad sušec to nadomesti. Kakršno je bilo na sv. Makarija vreme, takšno prihodnjega kimovca bo.

Januar ni le najmrzlejši in najtemnejši, je tudi najdaljši mesec v letu, čeprav šteje tudi samo 31 dni, kot jih ima najljubši mesec maj. Zadeva je psihološke narave. Novoletni prazniki ljudem praznijo žepe, zato se jim vleče do prvega prihodnjega meseca in je v tem pogledu res najdaljši mesec v letu.

Staro slovensko ime za januar je prosinec (v prekmurščini in hrvaščini se tako imenuje mesec december); hrvatsko: siječanj, srbsko: januar, češko: leden, bolgarsko: januari, poljsko: styczen, rusko: januar'.

Lesorezi k dvanaestim mesecem so iz »Velikega koledarja«, ki je izšel prvič v letu 1522 pri Jakobu Köblu v Oppenheimu

Spoštovanja človeka in človeškega življenja ne moremo razstaviti na dele. Kar se dogaja v Afriki ali v Aziji, nas ogroža prav tako kakor tisto, kar se hudega odigrava v Evropi ali v Ameriki. V prihodnje bo usoda človeštva ena sama celota. Ljudje bodo rešeni ali uničeni v tisti meri, v kakršni bodo človeško življenje spoštovali ali prezirali.

Odd Nanssen

Ni pravega veselja, če ne prihaja iz nepokvarjenega srca, iz neodkrutega razmerja do bližnjega, iz volje, da predvsem drugega razveselimo. Kar veselje zamori, zasiruje že v korenini, je sebičnost. Kdor v veselju išče samo sebe, si sam pokvari veselje. Kdor pa teži za tem, da bi druge razveselil, doživi pravo veselje.

Ivan Turgenjev

Osnovno, kar je potrebno za skupno življenje ljudi, mora biti medsebojno zaupanje. Ne prijateljstva in ne zakonske zveze si ne moremo predstavljati brez zaupanja. Celo ljubezen v človeškem sožitju ni tako pomembna kakor zaupanje; lahko bi rekli, da se tista osrečujoča ljubezen more pokazati le tedaj, če temelji na zaupanju.

Max Picard

FEBRUAR — SVEČAN

Do okoli leta 450 pred Kr. je bil februar zadnji mesec v letu. V tedanjem Rimu so ob koncu leta obhajali praznik volčjega boga Lupercusa — Lupercalia (luperkalije). Lupus pomeni volk, luperCUS pa odvrtačevalec volkov. Bratovščina, v kateri so bili večinoma tedanji poganski duhovniki, je obhajala praznik tako, da so v Favnovem svetišču na pobočju Palatina žrtvovali kozla in psa, nato pa s kosom kože odrtih in darovanih živali samo spredaj nekoliko prepasani tekli skozi mesto. Gredoč so z jermeni, izrezanimi iz kož darovanih živali, opletali ženske, ki so jih srečavali ali so jim namenoma prihajale na pot, da bi izgnali iz njih demonske sile, obnovili v njih čiste tokove življenjske moči in jim zagotovili rodovitnost. Po nekaterih poročilih so v starodavne rimske noše oblečeni moški opravljali to delo »očiščevanja« po rimskih ulicah. To očiščevanje je imelo obredni pomen. Jermena, izrezana iz kož darovanih živali, so imenovali februarum, cel potek obreda pa februarē — očistiti. Ohranjena poročila govore še o drugih starorimskih obredih in običajih tega meseca, ki so imeli vsi značaj sprave in očiščevanja. Eden takih obrednih običajev se je imenoval amburbium, združen s slovesnim obhodom okrog Rima in z magičnim kolobarjem, ki so ga pri tem napravili krog in krog mesta; pri obhodu so nosili plamenice. Ostanek tega obreda je ohranjen v krščanskih procesijah s svečami, s katerimi verniki tudi med mašo svetijo in je zato praznik dobil ime *svečnica* (2. februarja). Drug tak obred se je imenoval Lustrationes boginje Juno Februalis, dalje obred z ognjem, s katerim je bil počaščen Pluto Februus, bog rodovitnosti. Pred vsem,

kar se je znova začelo, sta bila potrebna sprava in očiščevanje, če so hoteli, da so dala božanstva zemlji novih moči plodnosti in življenja. Ko je kralj Numa Pompilij razdelil leto na dvanajst mesecev, je bil februar skrajna zadnji mesec in so mu zato ob prestopnem letu pridali en dan več.

Februar je že dolgo drugi mesec v letu, najkrajši, zato pa ima vsaka štiri leta, imenovana prestopna, en dan več. Pri nas ima dve imeni: sečan in svečan. Prvo ime izhaja najverjetneje — tako ga razlaga tudi Miklošič — iz besede, oziroma glagola seči, sečem, sekati, tj. čas, ko so si ljudje pripravljali drva, sekali drevje. Ljudsko izročilo pravi, da je v tem času posekano drevje najbolj trdno. Tako razlago podpremo lahko tudi z nemškim imenom za februar: Holzmond, Haumonat, Fällmonat. Ponekod na Notranjskem in Primorskem se ime sečan še danes sliši, čeprav zelo redko. Pri Slovencih je iz sičana nastal najprej svičan — tako ga navaja Nova Krainska Pratika za leto 1775 — Fran Metelko pa je v Novi Pratici za prestopno leto 1824 spremenil sičen — sičan — svičan v svečan in tako je pri tem ostalo. Jezikoslovec Škrabec je ime svečan takole razložil: »Svečan je dobil svoj v ali od svečnice ali od sveč, ki od kapa visijo pa je v resnici vendarle sečen, to je mesec, ko se drevje seka.«

Čeprav je februar navadno še zelo mrzel, vendar že napoveduje toplejše čase, hkrati pa opozarja: Ako je pretoplo svečana, malega travna bo še počivala brana; ako pa je svečana mraz, malega travna se poti obraz. Prehitra otoplitev je varljiva: Ako na svečnico jug drži, bo še huda zima. Vendar že svet' Matija led razbija, tako da po njegovem godu lisjak ne gre več čez led domov. Pred svetim Matijem je še sv. Valentin, ki ima ključke do korenin. To je torej mesec, ko se pomlad spoprime z zimo in v sončnih legah ponekod že poženo prve trobentice in zvončki, v gozdu pa volčin, na leske se že obešajo mačice, prav tako na muževne vrbe. Tudi na nekaterih drevesih že opazimo, kako se nopenja popje. Do astronomske pomladi je pa seveda še daleč, vendar je toliko praznikov, godov, imen in znamenj, ki jo napovedujejo. V februarju je navadno pust, čas veselja, zabave in norenja. Februar je čas preokreta v naravi, ki prinaša daljše dneve, ponovno rast sonca, več svetlobe in toplote.

V katoliškem koledarju je zelo pomemben 2. februar, eden izmed mnogih Marijinih praz-

nikov v letu: praznik Marijinega očiščevanja ali darovanje Gospodovo ali svečnica. Štirideset dni po Gospodovem rojstvu je šla Marija v tempelj k očiščevanju, ki je bilo po Mojzesovi postavi obvezno za vsako judovsko ženo. Ime darovanje Gospodovo pa je praznik dobil po dogodku, ko je Marija nesla Jezusa kot prvorojenca v tempelj in ga Bogu darovala. Cerkveni praznik je nastal kot odpor proti poganskim luperkalijam. Cesar Justinijan ga je vpeljal v svoji državi leta 542, papež Sergij I. pa kakšnih 150 let pozneje za vso latinsko Cerkev. Pri luperkalijah je ljudstvo s plamenicami šlo v sprevod po Rimu. Papež je namesto sprevoda s plamenicami vpeljal procesijo s svečami. V cerkvah je na svečnico blagoslov sveč. Na blagoslavljanje sveč in na njihovo rabo je v našem ljudstvu navezanih veliko navad. V obredni molitvi pri blagoslavljanju sveč prosi Cerkev božjo dobrotljivost, naj bi bile blagoslovljene sveče ljudem, kjerkoli so, na suhem ali na morju, v dušno in telesno korist; naj verniki v svetišču božje slave tudi sami sebe darujejo; kakor svetloba blagoslovljenih sveč preganja nočno temo, naj tudi nevidni ogenj sv. Duha razžari srca, da bo iz

njih splahnela vsa slepota strasti in bodo verniki hrepneli le po Bogu in po tem, kar je božjega.

Ponekod so na svečnico žene in dekleta spravile v kot izbe kolovrat, simbol zimskega dela; zanje je zima minila.

Če je okrog svečnice še huda zima, še dovolj snega in ledu, je znamenje, da ne bo več dolgo trajala. Če se pa le prezgodaj ogreje, je to varljivo in zima se po toplih dneh rada povrača, o čemer zanesljivo pripoveduje ljudski vremenar: Če na svečnico prej od svečnice nego od strehe kane, še hujša zima, kakor je bila doslej, nastane.

V februarских vremenskih pregovorih nastopajo mnoge živali: volk, jazbec, mačka, lisjak, dalje ptice, mušice in čebele. Kmetje ne marajo toplega februarja, ljubši jim je mrzel. Rajši vidijo na polju volka kakor v srajci moža in celo v hlevu je bolje imeti volka, kakor se na soncu o svečnici greti. Topla svečnica sneg in mraz prinese, mrzla oba odžene.

Slovenci v Reziji so imenovali februar mali mesec, verjetno zaradi manjšega števila dni, Hrvati ga imenujejo veljača, Srbi februar, Čehi unor, Bolgari februar, Poljaki luty, Rusi febral.

Misli za februar

Človek našega časa je šel skozi obdobje velikih iluzij, ko si je predstavljal, da zdaj, ko je prišel do boljšega poznavanja samega sebe in sveta, vera ni več potrebna... V resnici pa je za tistega, ki zna gledati veliki konflikt, iz kategega smo izšli, le še potrdil potrebo vere. Ker je prišel do višje stopnje spoznanja in obvladavanja samega sebe, odkriva duh zemlje čedalje močnejšo potrebo po molitvi: iz svetovnega razvoja prihaja Bog v našo zavest večji kot kdaj prej in tudi bolj potrebni smo ga kot kdaj poprej.

Pierre Teilhard de Chardin

Veselje ni isto kot zabava in zabava ni isto kot veselje. Zabave so včasih lahko zelo sebične; včasih so dobre in pametne. Vendar so to le stvari, ki jih sami napravimo, odvisne so od našega zanimanja, pridejo in gredo. Veselje je globlje. Veselje pride naravnost od Boga. Veselje je poseben dar božji.

Mihael Ramsey

Gorje nam, če na svoji poti naletimo le na pritrjevanje in hvalo. Če nam ugovarjajo, je neprijetno in nas boli. Vendar je še zmerom bolje, če nam kdo pametno ugovarja, kot da se nam hinavsko prilizuje. Dialog nam pomaga, da spoznamo pravo mero, pomaga nam, da se ne zapiramo vase in v svojo sebičnost. Odpiraj nas za bližnjega in za Boga.

Helder Pessoa Camara

Najlepše, najprijetnejše vznemirjenje, ki ga moremo doživeti, je mistično-nadčutno. To vznemirjenje je izvor vse resnične umetnosti in znanosti. Vedeti, da to, kar je za nas nepojmljivo, v resnici obstaja, pomeni najvišjo modrost in najsvetlejšo lepoto... To znanje, ti občutki so središče resnične religioznosti.

Albert Einstein

Premaganje ene same težave nas uči premagovati druge; enkratni napor nam prihrani štiri druge. Pogum ene minute je vreden za cel dan, in trdo delo je plodno in veselo delo.

Antonin-Gilbert Sertillanges

MAREC — SUŠEC

Marec je bil v starem rimskem koledarju prvi mesec v letu. Posvečen je bil bogu pomladi in poznejšemu bogu vojne Martu (Martius). V marcu so se po dolgem zimskem počitku, ki je trajal od oktobra, začeli vojni pohodi. V marcu so iz pristanišč, kjer so prezimile, zaplule ladje, ki so plule na daljših razdaljah rimskega imperija. Na Martovem polju (Campus Martius) so prirejali velike preglede vojske, podobne sedanjim vojaškim paradam. Martu v čast so prirejali tudi konjske dirke, zmagovitega konja pa nagradili s tem, da so ga žrtvovali bogu vojne.

Že prvi dan marca — Rimljani so prvi dan vsakega meseca imenovali kalendae — so praznovali novo leto, hkrati pa rojstni dan boga Marta in rojstni dan njegove božanske matere Junone, ki je po neki pripovedki spočela svojega sina z vonjem neke pomladne cvetlice. Na novega leta dan so v Rimu obhajali matronalia, to je praznik, ko so družina in posli želeli gospodinji srečo in jo obdarovali. Ugasili so ogenj na ognjišču in prižgali novega. Delili so novoletni kruh, panis Martis, od katerega izvajajo nekateri besedo marcipan. V posebnih sprevedih, ki so jih prirejali Martovi duhovniki salijci (salii, tako imenovani po obrednem plesu, ki so ga plesali — salire pomeni skakati, plesati), so bičali starega boga leta Mamirusa Veturiusa. V marcu so ponekod kurili kresove. V drugi polovici meseca so obhajali praznik svatbe Marta z Nerio, boginjo zakona; dan pred tem praznikom so priredili hudomušno slavlje Ane Perene (Annae Perennae) v spomin na dogodek, ko jo je Minerva zagodla Martu, v katerega je bila zaljubljena, in mu poslala v temno spalnico staro mamko Anno. Anna Perenna je bila staroitalska boginja začetka in konca leta, po Ovidu

pa boginja Lune. Njen praznik znova se vračajočega leta so obhajali zelo veselo.

Kot Mars Silvanus je bil rimski bog Mars varuh vseh gozdnih in domačih živali. Ljudje so mu žrtvovali v želji, da bi jim naklonil ugodno rast, dobro letino, ljudem in živini pa zdravje. Kot bog vojne ni prinašal samo razdejanje, sovražstvo, jezo in smrt — nekateri izvajajo njegovo ime od latinske besede mors, kar pomeni smrt. Mars ni le rušil, marveč tudi gradil in podvrženim deželam prinašal kulturo in civilizacijo.

V astronomiji se imenuje Mars eden izmed velikih planetov sončnega sistema, ki gre svojo pot med Zemljo in Jupitrom. Zvezdoslovci so v svojem modrovanju razlagali, da so nekatere snovi v zemlji »otroci« planetov. Po tem modrovanju so pripisovali svinec Saturnu, baker Veneri, zlato Soncu, Marsu pa železo, torej najbolj razširjeno kovino, ki je je mnogo tudi v morjih, rastline jo imajo v listnem zelenilu ali klorofilu, ljudje in živali pa v krvi.

Najpomembnejši dogodek v marcu je začetek pomladi. Pomlad se začne, astronomsko gledano, tisti dan in tisto uro, ko Sonce na svoji poti od juga proti severu prvič prekorači nebesni ekvator (ravnik, polutnik). Ta dan je navadno 21. marec, v letu 1975 ob 1. uri 7 minut. Sonce stopi tedaj v znamenje ovna. Na severni polobli sta tedaj dan in noč enako dolga, to je pomladanski ekvinokcij ali enakonočje. V naravi je to čas preloma, čas ko čarovnice in demoni rogovilijo. Privihrajo v ekvinokcijskih viharjih, ki brijejo z zahoda ali jugozahoda in se pode prek dežele. Viharji se osvobodijo pošasti, jih odpihnejo in prebudijo naravo. Sredi meseca se navadno še pogosto oglasi zima in z repom vije. Največkrat nastopi hud mrzaz, čeprav le za malo časa, živo srebro pade pod ničlo in celo kratkotrajni snežni metež ni redek v tem času. Toplo spomladansko ozračje, ki nas včasih varljivo ogreje, ni nikoli dolgo trajno. Skratka, marčevemu vremenu ni zaupati: Sušec če z rilcem ne rije, rad potem z repom zavije. Brezen je desetkrat na dan jezen. Kmeta in vrtnarja, ki bi mu preveč zaupala, opozarja ljudski vremenar: Če se sušca da orati, aprila ti bo jokati. Kar v breznu zraste, april pobrije. Marčno vreme je pomembno za vse spomladansko obdobje. Ljudski vremenar pozna njegovo zvitost, jezo in hudomušnost. Sušec je pač suhi mesec in če tedaj prah okrog pometa, prav dobro letino obeta.

Drugo ime za sušec je brezen. Ime je po mnenju razlagalcev naslonjeno na brezo, ki daje

v tem času brezov sok in začne počasi zeleneti. Tudi za drugo razlago, da je mesec brezen — marec čas, ko se v naravi prebujajo sla po novem življenju, ko se mačke breznajo, bi našli dovolj staro izročilo. Že Izidor Seviljski (l. 560—636) je zapisal, da v tem mesecu vse v naravi teži po telesni združitvi. Fran Levstik je pred dobrimi sto leti brezovemu snegu napisal posmico v čast, v kateri poje:

*Oh, brezov sneg, oh, brezov sneg,
toplote mehke trdi beg!
Prigrevalo je nekaj dni,
a danes mete in praši.
Oh, brezov sneg, oh, brezov sneg,
toplote mehke trdi beg.*

Mesec sušec je nevaren bolnikom. Pomladi ljudje mrjo, pravi star pregovor. In drug star pregovor: Kogar je bolezen čez zimo priklenila na posteljo, tega marec pobere. Dve stvari sta značilni za marec: življenje in smrt. Novo, porajajoče se življenje pa je vendarle močnejše od smrti. Umre le tisto, kar je smrti zapisano, vse

Misli za marec

Če je človeškim močem uspelo poslati človeka na mesec, zakaj jim ne bi uspelo rešiti problema vojne. Tolikokrat govorimo o dolžnosti in odgovornosti državnikov. Enako dolžnost ima vsak izmed nas, naj bo mož, žena ali otrok. Vsi se morajo udeležiti križarske vojne za mir. Dejstvo, da v preteklosti ni bilo mogoče rešiti vprašanja miru, ne pomeni, da bi ga tudi danes ne mogli rešiti.

Charles S. Rhyne

Pameten človek hitro spozna svoje napake in jih molče popravi. Neumen človek pa svojih napak ne spozna niti tedaj, če mu jih pokažejo, marveč se bo še jezil in togotil nad tistim, ki ga je na to opozoril. Hudoben človek se ne srdi samo nad tistim, ki mu pokaže njegove napake, marveč vztraja tudi v prepričanju, da je brez njih. Dober človek je pa hvaležen, če ga opozorimo na njegove napake in se trudi, da se jih znebi.

Swami Omkarananda

Tako močna kakor volja do resnice mora biti v človeku volja do resnicoljubnosti. Samo

drugo se prebujajo v novo življenje, ki ga čedalje bolj krepi pomladno razpoloženje in novo upanje.

Hrvati imenujejo mesec marec: ožujak, Srbi mu pravijo: marat, Čehi imajo zanj isto ime, ki ga poznamo tudi Slovenci: brezen, Bolgari ga imenujejo: mart, Poljaki: marzec, Rusi pa: mart.

POMLAD

*Mraz je odšel na saneh,
kanile so kaplje od streh
in v zraku diši.
Po cestah vodé so razlite,
goré so na novo umite,
nad njimi nebo se modri.*

*Vse drevje se je razklenilo,
vso zemljo je sonce obliko —
med nas je stopila pomlad!
Zelene so trate in polja,
vrnila se dobra je volja:
zdaj gremo življenje iskat!*

Jože Dular

tista doba, ki ima pogum do resnicoljubnosti, more biti v posesti resnice, ki deluje v njej kot duhovna sila. Resnicoljubnost je temelj duhovnega življenja.

Albert Schweitzer

Kako lahko je zatreji žive družinske navade, večkrat nepomembne šege. Na vprašanje o njihovem pomenu se ne da odgovoriti, če ni čutiti tople ljubezni. To ljubezen je treba skrbno negovati, zakaj ta ljubezen ni narava, ni življenjska navada, marveč kulturna dobrina kakor ogenj. In kakor ogenj tudi ljubezen lahko vedno znova vzplamti in gori na novih ognjiščih, dokler ne ugasne njena iskra.

Frederik Jacobus Johannes Buytendijk

Duhovno buden človek preskuša dejstva, preden sklepa, šele potem presoja. Duševna lenoba pa je že pri sklepih, še preden pozna dejstva, sodi že vnaprej in je pristranski. Zato nimamo mnogo pričakovati, dokler ne bomo dovolj pametni, da se bomo otresli predsodkov, polovičnih resnic in nevednosti. Današnji svet nam ne dovoli tega razkošja, da bi bili duhovne lenobe.

Martin Luther-King ml.

— concordiae, kot boginja, ki prinaša srečo — Venus Felix, in boginja zmage — Venus Victrix. Ker je bil praoče Rimljanov Enej Venerin sin, so se ti sklicevali na božanski rod in iz njega utemeljevali svoje poslanstvo.

Kot rojstni dan Venere so v rimski državi obhajali prvi dan aprila kot Venerin dan.

V nemških deželah so april od Karla Velikega imenovali tudi mesec velike noči, ker je praznik vstajenja največkrat v mesecu aprilu. Ponekod ga imenujejo tudi kukavičji mesec, ker se v aprilu prvič oglasi kukavica. Slovenci so ločili mesec april in maj po tem, da so poimenovali april z malim travnom, maj pa z velikim travnom. Slovenci v Slovenski krajini pa že mesec marec imenujejo mali traven, april pa veliki traven, vtem ko je Malorusom traven šele maj ali junij. Ponekod imenujejo april deževni mesec, Valentin Vodnik pa mu je dal povsem samosvoje ime: ovčjider.

Stoletni koledar priporoča ljudem, naj v aprilu puščajo kri, naj vdihavajo čim več čistega zraka, naj jemljejo odvajala in se kopljejo, izogibljajo naj se pa začimb, slanikov in podobnih nasoljenih rib. Do 24. aprila — tako svetuje nekdo — se človek ne sme kopati, ker je voda strup za telo.

Prvi april je že od nekdanj dan potegavščine, dan aprilskih šal in njihovih žrtev. Po prvi april pošljemo nekoga, se pravi, da nekoga potegnemo, ga pošljemo »v kraljestvo neumnosti in slepila«, kjer se sam znajde kot bedak in tepec. Od kdaj izvira ta navada prvoaprilskih šal in potegavščin, ni mogoče ugotoviti, je pa razširjena skoraj po vsem svetu. Nekateri razlagajo, da so prvoaprilske šale v zvezi z muhastim aprilskim vremenom, ki ima včasih ljudi res za norce. Toda prvoaprilske šale poznajo tudi v deželah, kjer april s svojim vremenom ni tako muhast, npr. v Indiji, kjer ima njihov spomladanski praznik »Huli« podoben značaj kakor pri nas prvi april. V Franciji in Italiji imenujejo tistega, ki ga za prvi april potegnejo, »aprilska riba« (poisson d'avril). Švedi se tistemu, ki je nasedel prvoaprilski šali, smejejo in ga dražijo: »April, april din dumma sill« (tj. neumni slanik). V vseh teh razlagah je verjetno nekaj resnice, zlasti če pomislimo, da je ponekod zadnji april prav tako povod za razne šale in potegavščine, iz česar bi lahko sklepali, da je ves pomladni čas v znamenju norčij in potegavščin. V tem pogledu bi ga lahko primerjali s kvirinalijami, rimskim praznikom norcev. Preprosta in najverjetnejša

APRIL — MALI TRAVEN

Četrty mesec v letu ni na najboljšem glasu, kakor vemo: dela, kar ga je volja, muhav je, za norca nas ima in se tudi dosti ne meni za marčeve obljube: aprila bo sonca več ko dovolj. Zaradi svoje nestanovitnosti je prišel v pregovor, ki pravi: Nestalen kot aprilsko vreme. O aprilskem vremenu pa spet pravi pregovor: Več ko ima leto dni, aprila vreme se spremeni. In kako jo zagode kmetu, tudi vemo: April sedemkrat na dan kmeta s polja spodi.

Pri Rimljanih se je imenoval ta mesec aprilis; ime pride od glagola aperire, kar pomeni odpreti. Tako razlaga njegovo ime tudi pesnik Ovid v svoji koledarski knjigi »Fasti«, tj. »Koledar«. V mislih je imel zemljo, ki se spomladi odpre: svetloba, toplota in življenje obudijo zemljo, da iz njenega naročja zraste bogastvo narave. Tudi znani učenjak Marcus Terentius Varro, ki se je ukvarjal z raziskovanjem rimskih starožitnosti, daje prednost tej razlagi, omenja pa tudi drugo, ki se zdi moderni znanosti sprejemljivejša in sodi, da je ime april v zvezi z grško boginjo Afrodito, rimsko Venero.

Torej naj bi bil april posvečen Veneri, ki so jo v Italiji častili kot boginjo ljubezni in zaščitnico zaljubljenecv. Prvotno je bila Venera staroitalška boginja pomladi in vrtov, zaščitnica vseh, ki so se ukvarjali z zemljo: vrtnarjev, viničarjev in kmetov. Šele pod vplivom grškega kulta so jo začeli častiti kot boginjo ljubezni. V Veneri se združuje zemeljska ljubezen s kozmično, kakor jo je opeval veliki rimski pesnik in modrec Lukrecij v svojem posvetilu k pesnitvi »O naravi stvari« kot »veselje bogov in ljudi, dobrotno Venus, ob prihodu katere se razbeže oblaki in se zemlja odene s cvetjem«. Rimljani so jo častili kot cvetlično boginjo Floro, kot božanstvo sloge

razlaga je ta: pomlad je prišla in objestna veselost je zgrabila ljudi. Tisti, ki nasede prvoaprilski šali, ki se da potegniti in ga lahko pošljemo kamorkoli, predstavlja v nekem pogledu k onemoglosti obsojeno zimo, s katero nova pomlad počenja, kar hoče.

Ker je velika noč največkrat v mesecu aprilu, jo ponazorujeta simbola zajček in jajce (pirh) — simbola rodovitnosti in pomladi. V krščanstvu je postalo jajce simbol Kristusovega vstajenja in ga srečujemo med velikonočnimi jedmi pri vseh narodih s krščanskim izročilom.

Ozvezdje, v katerem je v aprilu sonce, preide iz znamenja ovna v bika.

April je bil nekoč bolj kakor danes mesec prošnih dni, prošnih procesij za lepo vreme. Ko med goricami, med polji in travniki, njivami in vrtovi zacveti pomlad, se po potih med polji vijejo Markove procesije. Markove procesije so prošnja za božji blagoslov, so velik praznik upanja, pravi o njih pisatelj. Zavoljo goric, zavoljo njiv in polja, ki jim naši kmečki ljudje ne morejo dati drugega kot delo, skrb in ljubezen. Zakaj

kdo jih more varovati pred pozebo, kdo more pregnati točo, kdo more namočiti razpokano zemljo o suši, kdo dati sadove upanju in trpljenju, če ne Bog? Ko pomladi ozelene polja, zacvetijo bregovi in ozelenijo gorice, se z novo silo oglasi v kmetovem srcu želja po bližini Boga. Zato se iskrijo po vseh bregovih, ki se tlačijo v široko obzorje Slovenskih goric ali se stiskajo na gričih med gorenjskimi, dolenskim in notranjskimi hribi, neštete bele cerkve, ki nosijo imena priprošnjakov in patronov slovenske zemlje... Vihrajo bandera, rozljajo molki, prosijo molitev in kipijo pesmi, da bi bila pesem med delom bolj vesela... Vsi se je udeležujejo, vsi prosijo, vsi pojejo, vsi molijo, ker vsi upajo, vsi trpijo in vsi trepetajo...

Še en pomemben pomladanski praznik je slovensko ljudstvo včasih v veselju obhajalo — Jurjevo na dan 24. aprila. Ponekod se je na to praznovanje ohranilo le še spomin.

Hrvati imajo za april ime travanj, Srbi april, Čehi duben, Bolgari in Rusi prav tako april, Poljaki pa kwiecien.

Misli za april

Kristus ni vstal zase, kot posameznik, marveč za nas, v nas, da nam je pokazal pot. Ne rešuje nas od zunaj, kakor če nekomu nekaj darujemo, marveč od znotraj, ker nas odrešuje naša odločitev, naša vera. Vsa dejanja, ki jih evangeliji predstavljajo kot čudeže, imajo te značilnosti. Kristus ni nikoli prikazan kot čudodelnik, ki bi deloval od zunaj in bi spreminjal ljudi, kakor izdelamo kakšen predmet; nasprotno: vse gre vedno skozi človekovo zavest in voljo. Ne reče: 'Rešil sem te,' kakor če potegneš iz vode človeka, ki se potaplja; pravi: 'Tvoja vera te je ozdravila.'

Roger Garaudy

Vsi nasledki vesoljskih poletov bodo v prid človeku in človeški družbi le tedaj, če bo pridobljeno znanje prav uporabljeno, če bo znanost usmerjena v to, da bo dala človeku tisto svobodo, ki ustreza njegovemu dostojanstvu: glede na zadnja vprašanja o smislu življenja v svobodi hoditi po tistih potih, ki mu jih predpisuje vest, ne da bi ta pota hotela drugim vsiljevati.

Josef Meures

Boga moramo najti. Najti ga pa ne moremo v hrupu in nemiru. Bog je prijatelj molka. Glej, kako narava, kako drevesa, cvetlice in trave v tihoti rastejo. Glej, kako zvezde, mesec in sonce tiho gredo svojo pot. Kolikor več v tihi molitvi sprejemamo, toliko več v našem vsakdanjem življenju lahko razdajamo.

Mati Terezija

Na vse, s čimer se srečujemo v življenju, lahko gledamo z dveh strani. Tudi na težave. Lahko stokamo, malobesedno klonemo, vijemo roke, zavijamo z očmi, zgubimo pogum in obupamo. Lahko se pa tudi ponosno vzravnamo, se težavi postavimo po robu in rečemo: »Naka, ne dam se!« Tedaj nam težava da poguma in moči. Težavam je treba kljubovati, se spoprijeti z njimi in ne izgubiti poguma.

Emil Meier

Eno je gotovo: sovraštvo in maščevanje peljeta v pogubo. Če bomo sedanji in bodoče rodove pitali s tem, bi to pomenilo duševni umor in isto, kot da smo podpisali smrtno obsodbo naše kulture.

Odd Nanssen

MAJ — VELIKI TRAVEN

Nobenega meseca niso pesniki tolikokrat in tako goreče opevali kakor maj. V maju vse zeleni in cvete: drevesa, travniki, vrtovi in ljubezen. Naši ljudje so mu upravičeno dali poleg velikega travna še več drugih imen: majnik, cvetnik, rožni cvet, rožni mesec. Povsod je toliko cvetja in zelenja, da se še tako razvajeno oko ne more načuditi tej lepoti.

Mesec maj, ki so ga latjinci imenovali maius, je dobil ime verjetno po plejadi Maji, najstarejši Atlasovi hčeri. Nekateri razlagajo to ime tudi drugače: ime naj bi dobil po Jupitru s priimkom Maius. Ker so v maju prvič po dolgi zimi spet gnali živino na pašo, so v nemško govorečih deželah imenovali maj mesec paše. Pesniki opevajo maj kot mesec, ki s polnimi rokami siplje srečo in blagoslov, ljubezen in razpoloženje. Z mnogimi darovi pomaga ljudem in živalim, da se dobro počutijo. Hrastovo listje, ki ga naberejo med dvema Marijinima dnevnoma, zdravi vse rane, zelo zdravilna za bolehnje je pijača, napravljena iz smrekovih vršičkov, ki poženo v maju. V cvetje in zelenje odeta narava zbuja tudi v človeku praznično razpoloženje. Ponekod postavljajo mlaje, imenovane »majnike«, spet drugod zatikajo mlade brezove veje na hlevska vrata in skednje. Od leta 1890 je prvi maj tudi delavski praznik.

Kaj prinaša več rasti in blagoslova kakor majski dež! Star pregovor pravi: Če trjakov dan dežuje, dobro letino oznanjuje. Preveč dežja pa seveda spet ni dobro: Veliki traven moker, rožnik pa mlačen, kmet bo tisto leto žejen in lačen. Če je pa majnika lepo, je dobro za kruh in seno. Majski dež in sonce pa ne pospešujeta samo rast v naravi. Še dandanašnji so ponekod prepričani, da človek, ki hodi gologlav in brez dežnika v

majskem dežju, v tem času še dalje raste. Majski dež pospešuje rast las. Kdor se nagiba k pleši, naj izkoristi to priložnost, ki je učinkovitejša kakor tista, ki jo z glasno reklamo razglašajo razna podjetja s svojimi kemičnimi proizvodi. Sredi meseca jo majnik še rad zagode vrtnarjem z nenadnim mrazom ali s slano. Takrat namreč godujejo: sv. Pankracij, Servacij in Bonifacij; to »so ledeni radi vsi«, pravi o njih ljudski vremenar. Ko so ti mimo, se mraza ni več bati in tudi slana ni več nevarna. Urbanovo sonce bo jeseni napolnilo sode s sladkim vinom. V maju goduje takoj za ledenimi svetniki sv. Zofija, ki je po ljudski veri rada mokra in mrzla. Ko so godovi teh svetnikov mimo, se ni bati več slane ne mraza in otroci lahko brez skrbi gredo boski iz hiše. O Frideriku Velikem, ki se je imel za velikega prosvetljenca, pripovedujejo, da je hotel zatreti praznovernost v zvezi z ledenimi možmi v mesecu maju, pa je prisilil svojega vrtnarja v Sanssouciju, da je rastline iz rastlinjaka dal prenesti na prosto prej, kot je vrtnar imel za potrebno. Ledeni možje prosvetljenemu vladarju niso ustregli in so poslali svoj mraz: vse oranže in druge rastline, ki jih je vrtnar moral prenesti na prosto, so mu pozeble.

Prvi maj ima še poseben pomen za nemške pokrajine zaradi »Valpurgine noči«. »Valpurgina noč«, to je noč od 30. aprila na 1. maj, ima v nemški ljudski veri približno isti pomen kakor pri nas kresna ali Šentjanževa noč. Praznik prvega maja s starimi poganskimi običaji zelo slovesno obhajajo v skandinavskih deželah; povsod gore ognji, povsod plešejo, pojejo in pijejo. To noč jašejo čarovnice na Blocksberg, kjer imajo svoje orgije. Ni povsem jasno, zakaj se je to nenavadno izročilo o demonih tako trdovrtno ohranilo prav ob tej noči od 30. aprila na 1. maj. Po stari ljudski veri je namreč noč pred vsakim velikim praznikom v letu noč strahov. 1. maj pa ni noben velik praznik, ki bi ga obhajala Cerkev in ne noben praznik s kakšnim posebnim dogajanjem v naravi, kot je na primer kres ali Šentjanževo. Nekaterim je 1. maj praznik pomladi, čeprav je pravi pomladanski praznik velika noč. Datum tega praznika pa je odvisen od določenih konstelacij v vesolju, od stanja Sonca, Lune in Zemlje: velika noč se namreč praznuje prvo nedeljo po prvi Luni po spomladanskem enakonočju. V tej skladnosti s kozmosom so obhajali praznik pomladi zlasti v deželah severne Evrope že pred nastopom krščanstva. Smisel tega pomladanskega praznika je bil

zlasti pri germanskih narodih posvečen skrivnostim rojstva zemlje. Opis tega praznovanja nam je ohranil rimski zgodovinar Tacit.

Mesec majnik je Cerkev posvetila Materi božji in njej v čast obhaja posebno pobožnost — šmarnice. Na Slovenskem je ta pobožnost stara že stotrideset let. V tem času je nastala cela zbirka šmarničnih beril in pesmi. Pobožnost, ki so jo začeli imenovati po majniških cveticah, šmarnicah, so kmalu začeli opravljati tudi zunaj cerkve — na vasi, pri kapelicah in znamenjih. Metod Turnšek je lepo opisal tako vaško šmarnično pobožnost: »Čudoviti so ti majniški večeri. Ko se stisne mrak in ljudje povečerjajo in zazvoni pri cerkvi ali vaški kapeli, večno luč, glej, se sredi vasi ob svetem znamenju zbere vsa vas. Modri očetje in živahni mladeniči, skrbne matere in smehljajoča se dekleta, stare babice s stolčki in živ vaški otroški drobiž. Pred Marijino podobo prižgo sveče. Dekleta prično Marijino pesem, ki jo za njimi povzame staro in mlado. Sledi duhovno branje ali rožni venec z litanijami Matere božje. 'Molec', po navadi najpobožnejši in najuglednejši mož v vasi, ki moli tudi pri mrliču in je tudi sicer nekak vaški 'svečenik', vodi vso pobožnost... Skrivnosten je majniški večer. Na nebu žare biseri migljajočih zvezd, po sočnih tratah in mladem žitnem silju ubirajo svoj nočni spev črički, po cvetočih jablanah in hruškah žužnjajo hrošči ali se spreleta-

vajo prve šentjanževe muhe: v grmovju žgoli slavček in tudi vaški potok pošumljava in poživlja mehki božajoči majniški večer. Vse stvarstvo je kakor čudovita kitara, polna lepih melodij, ki spremljajo molitev in petje verne soseske. Vse je kakor ena družina, zbrana okrog nebeške Matere Marije, pod katere varstvo se zateka. Zlasti lepe so šmarnice ob nedeljskih večerih, ko so pete litanije...«

Zvezdno nebo je v maju do 21. v znamenju bika, nato pa v znamenju dvojčkov.

Alojz Gradnik

VELIKI TRAVEN

*Šmarnice: spomin sladak
mojega detinstva. Bosi
trgali smo vsak dan v rosi
za oltarčke cvetni slak.*

*Kje si tiste vere vir?
Grebel bi te z golo roko.
Kaj si že tako globoko,
da ne najdem te nikjer?*

Velikemu travnu pravijo Hrvati: svibanj, Srbi: maj, Čehi: kveten, Bolgari: maj, Poljaki in Rusi: maj.

Misli za maj

Ena najvažnejših nalog današnjega časa je zbuditev odgovornosti v slehernem človeku. Človeškemu dostojanstvu morata biti tuja slepa poslušnost prav tako kakor nebrzdana samovolja. Za tako odgovornost pa je potrebna samozgoja. Ne otepajmo se nalog, ki so nam postavljene. Z vso vnemo moramo težiti za tem, da si očistimo in okrepimo duše z lastno vzgojo.

Karl Jaspers

Kdor drugega ponižuje, poniža najprej sam sebe. Zmerom moramo biti pripravljeni, da ljudem pomagamo in jim krepimo zaupanje vase in spoštovanje samega sebe. Poniževanje je nekaj dobrega, če to delamo pri sebi. Krepi samozavest drugih, pa si boš pridobil zveste prijatelje.

Thomas A. Laird

Ogrožene vrednote bi najbolje zavarovali s tem, da jih sami uresničujemo. Vzemimo na primer pravičnost. Nič lažjega kakor to, da govorimo o nepravilnosti drugih, najbolj glasno o tistih, ki so najbolj daleč od nas. Težko je, vendar vsekakor bolje, da smo sami pravični.

Da bi bili ljudje boljši, je samo eno možno: da se vsak sam poboljša. Proti splošni hudobiji se moreš boriti samo tako, da izpopolnjuješ svoje življenje v duhu in ljubezni.

Vzhodna modrost

Bog se razodeva tudi v vesti. Vest je naš najboljši svetovalec in učitelj, naš najzvestejši prijatelj, včasih pa tudi naš najhujši sovražnik. Brez vesti bi bili kakor ladja brez krmarja na odprtem morju.

Billy Graham

JUNIJ — ROŽNIK

Juno je Jupitrova žena, lepotica z zapeljivimi očmi, zgled zvestobe, kraljica neba. Njej je zaupano varstvo zakonske zveze med ljudmi, vendar je bila s svojim zakonom — zaradi močeve nezvestobe — vse prej kakor spodbuden zgled. Tej Junoni v čast ima naš mesec svoje ime. Imenuje se tudi rožnik, mesec rož, cvetja, mesec, ko vse cvete. 21. junija je dan, ko se začne koledarsko poletje. Čeprav se rado priveri, da nas konec junija včasih še preseneti sicer kratkotrajen hladen val, je poletje tu. Sonce stoji tedaj najvišje, skoraj neopazno pa se začno dnevi krajšati. V naravi zasledimo mnogo sprememb. Ptice potihnejo, krave dajejo manj mleka in tudi kokoši nesejo poredkeje. Na nekaterih listnih drevesih opazimo, da so jim listi drugače obrnjeni; najbolj opazno je to pri belem topolu. Rimljani so imeli navado, da so o kresu zažigali Vesti, božji čuvarici domačih ognjišč, skladanice drv. Ta običaj se je ohranil do danes pri mnogih narodih. Kres sovpada v koledarju z godom Janeza Krstnika, edinega svetnika krščanske Cerkve, kateremu je posvečen kot praznik njegov rojstni in tudi smrti dan. Mnoge stare navade, ki so prvotno veljale kresu, so prenesli na Janeza Krstnika. Ob njegovem prazniku čutimo nekaj simbolnega: god Janeza Krstnika se obhaja v času, ko stoji sonce najvišje, ko so nebesne moči čisto blizu zemlje in se po pradavnem izročilu dogajajo v kresni noči prečudne reči. Kresna noč ne sprosti samo vseh sil pošastnih bitij v naravi, marveč prebudi tudi v človeku skrivne in neznane moči, da vidi in sliši stvari, ki so sicer nedostopne njegovemu spoznanju in čutilom. Pesnik Josip Murn je v pesmi Šentjanževu zajel to skrivnostno občutje kresne noči:

*Na nebu zvezde se prižigajo,
kresnice iz lesov se dvigajo
v poletno noč.*

*Cvetov zdaj čas in čudnih je semen,
vse polno gleda vejic iz slemen
v poletno noč.*

*Studenci tiho se pregibljejo,
kot v sanjah praproti se zibljejo
v poletno noč.*

*Vse polno gleda vejic mi iz koč,
obstal tam sveti Janez je, gredoč
v poletno noč.*

*Obstal tam sveti Janez je, gredoč,
do rane zore še kresnikujoč . . .
v poletno noč!*

V slovenskih ljudskih običajih je kres, čas poletnega sončnega obrata in edini večji poletni praznik, podobno kakor božič, čudežen dan, ki odkriva človeku njegovo prihodnjo usodo, če ji le zna prisluhniti. Pesnik Cvetko Golar poje v pesmi O kresu:

*Nocoj zavriskaj v lepi svet,
utrgaj kresni, tajni cvet
in praprotih semen nastrezi
in na mah pod bukev leži —
nasloni na zemljo uho,
da zveš, kje izvira zlato
in kje se preliva srebro.*

Ker kres obhajamo na rojstni dan sv. Janeza Krstnika, imenujemo ta poletni praznik tudi Ivanje, Ivanovo, Šentjanževu ali Janževu. Na kresni večer ponekod na kmetih še danes nastiljajo hiše in hleve s praprotjo. Obenem s praprotjo potresajo po hiši in veži tudi cvetlice kresnice. Po nekaterih slovenskih vaseh na kresni večer nastiljajo hišna tla z zeleno praprotjo, v veri, da bo prišel sv. Janez Krstnik sam prenočiti na steljo in da bo odvrnil od hiše vsako nesrečo, ki bi utegnila nastati zaradi strele ali požara. Praprot in razne ivanjske rože pa zatikajo v streho, na okna in vrata. Čudovit odsvit teh ljudskih običajev, ki pa čedalje bolj izginjajo, je ravno Murnova pesem Šentjanževu.

Kresna noč sprosti v naravi čudežne moči. Kdor je pameten, jih izkoristi: si natrga zdravilnih rož, kot so materina dušica, gosja trava, majaron, predvsem pa ivanjščica, krčna zel in

praprot; pomagajo mu proti marsičemu hudemu, predvsem proti zvijačam in zahrbtnostim čarobnih sil, škratom, urokom in mori. Tudi v rosi kresnega jutra je zdravilna moč, zato si nekateri umijejo z njo ne le obraz, marveč celo telo, ki postane tako odporno pred boleznimi. Posebno moč pripisujejo praprotnemu semenu (to so trosne glavice na spodnji strani listov glistovnice) in je lahko vsakdo prepričan, da je dobil močno čarovno sredstvo, s kakršnim se lahko napravi celo nevidnega. Samo v kresni noči cvete praprot in kdor vidi njen cvet, se mu odpre pot do skrivnostnih zakladov, kakor poje pesnik:

*da zveš, kje izvira zlato
in kje se preliva srebro.*

Nesreča je le v tem, da praprot tudi v tej noči ne cvete; je namreč trosnica ali trosocvetka.

Vzporedno z letom v naravi doživljamo praznični cikel cerkvenega leta. Od temnega sredozimja (advent — božič) spremljamo sončno pot do najvišje višine na nebu, ko se začne spet spuščati navzdol. Podoba je, kot naj bi prebujenje,

Misli za junij

Na socialnem in duhovnem področju se vedno znova začneja boj proti barbarstvu v človeški naravi. Vsak posameznik ga mora izbojevati v sebi — od trenutka, ko se zave, do smrti ali do starčevske oslabelosti. Obvladanje samega sebe, ljubezen in odpuščanje so prve in zadnje zahteve, ki jih človek mora terjati od svoje grešne narave.

Arnold Toynbee

Vedro srce je velika dobrina. Človek sam si je ne more dati, tudi si je ne more pridobiti z nobeno psihološko vajo — ne gre drugače, kot da se z vsem zaupanjem prepusti tistemu Gospodarju, kateremu pripada, da stori po svoji volji. Kjer se pa to zgodi, se izvrši eno najlepših zemeljskih dejanj vere: človek postane zmožen, da živi v sedanjosti.

Hans Lilje

cvetenje in zorenje v naravi spremljalo in spodbujalo tudi človekovo notranje, duhovno prerodenje, cvetenje in zorenje.

Sonce stoji v znamenju dvojčkov.

Nismo še omenili, da je najstarejše slovensko ime za mesec junij: bobovcvet = bobov cvet. Ime si razlagajo iz dveh starih pregovorov: največja lakota je takrat, ko cveteta bob in grah (od srede do konca junija) — v tem času so kašče od lanske jeseni spraznjene in: Bob v cvet, lakota v svet. Ime rožni cvet pa imata že Trubar in Dalmatin, ime rožnik pa se je ustalilo šele sredi prejšnjega stoletja.

Še nekaj vremenskih pregovorov za junij-rožnik: Če rožnika sonce pripeka, pohlevno deži, veliko obeta žita, strdi. — Če vinska trta ne cvete kresnika (junija), ostane le lesnika. — Junija je toliko dežja, da primoči zadnji korenini. — Pomembni vremenski dnevi v juniju so dan sv. Medarda, sv. Petra in Pavla, sv. Vida in sv. Janža (Janeza Krstnika): Ako sv. Medarda dan dežuje, štirideset dni dež še naletuje. — Če sta Peter in Pavel jasna, bo letina krasna. — Sv. Vida meglica pride po vince in pšenico. Kakršno je vreme kresnic, takšno bo tudi žanjic.

Nekateri teže le za spremembami in prevrati. Vendar s spremembo samo še ne rešiš določenih vprašanj. Potrebna je tista sprememba, ki se imenuje razvoj, vendar ne le v gospodarskem pomenu. Pravi razvoj izpopolnjuje vsa področja človekove dejavnosti, mora biti za človeka osvobajanje iz spon, v katere je vkljenjen. Razvoj mora biti omogočen vsem ljudem, ne le nekaterim. V tem pomenu je razvoj isto kot mir. Mir ni mogoč, če ne dopuščamo različnega mišljenja in raznih izbir. Niti v Cerkvi niti v svetu ne bo miru, če ne bomo priznavali resnice. Laž in znota vodita le v nered in nesrečo. Katoličani bi se morali s podobno odločnostjo, kot se borijo zoper rasno, narodno in ideološko razločevanje, bojevati tudi za odpravo vsega, kar nas loči med seboj.

Kardinal Maurice Roy

Samo ena pot je, da preženemo sovražnosti s sveta; človek ne more ljubiti svojega bližnjega, kaj šele svojega sovražnika, če se prej ne vrne k ljubezni do Boga. Šele ko spoznamo, da je Bog vse ustvaril in da mu je drago vsako človeško bitje, bomo sposobni ljubiti vse ljudi.

Fulton J. Sheen

JULIJ — MALI SRPAN

Pri Rimljanih, ki so začeli leto z marcem, se je mesec julij prvotno imenoval quintilis, to je peti. Leta 45 pred Kristusom je dobil v čast Juliju Cezarju, ki je bil v tem mesecu rojen, ime julij. Staro slovensko ime, ki ga navaja Trubar, je srpan, brez pridevka mali. Mesec julij pa ima še kopico drugih imen, kakor so npr. žetnjak, pšeničnik, senenec, Jakobov mesec. Julij je mesec zoritve mnogih pridelkov in sadežev. V tem mesecu se začne prva žetev, vrt in sadovnjak nam že prinašata prve sadove: grah in fižol, špinacio in cvetačo, mladi krompir in kumare; dozorela so zgodnja jabolka in hruške, višnje in zgodnje slive, marelice in nekatere druge vrste koščičastega sadja. V mestih se ljudje pritožujejo nad vročino in slabim zrakom, ki puhti predvsem iz tal, razgretih od pripeke in drvečih avtomobilov. Sonce stopi v znamenje leva. Ljudska modrost, ki dobro pozna nevarnosti tega vročega letnega časa, nas svari, naj bomo v vsem zmerni in previdni. Marsikateri sicer nedolžni rastlini je nekoč v tem času pripisovala strupeno moč, tudi živali so v tem mesecu bolj občutljive za razne bolezni, zlasti je nevarna steklina. Še Cerkev je v srednjem veku domnevala, da je čas pasjih dni, ki se začno zadnji teden v juliju, nesrečen in nevaren čas, tako nesrečen, da v tem času ponekod niti maševati niso upali.

Včasih nas nenadoma preseneti ploha, najrajši na god sv. Marjete in od vremena na njen praznik je odvisno lepo ali deževno vreme za daljši čas. Mesec julij označujejo nekateri za mesec ženskih godov: dva Marijina praznika: obiskanje Device Marije (2.) in Karmelska Mati božja (16.), Marija Magdalena, Marjeta, Ana in Marta. Če Mati božja (2.) v dežju leto obiskuje, nazaj s hriba tudi v dežju pripotuje in dež za štiri tedne oznanjuje; torej dež na njen god na-

poveduje daljše deževno obdobje. Dobro žitno letino napoveduje sv. Jakob: Če je Jakob lep, mrzli bodo svetki (božič), a obilna bo jesen — je znano vsem ljudem. Na dan sv. Jakoba (25) se na robu gozdov in na pustih travnikih začnejo odpirati rumene glavice šmarnega križa. Kdor zaupa v njegovo zdravilno moč, naj ne pozabi natrgati cvetov in listov; pripravljene kot čaj ali kot tinktura pomagajo proti krčem in krvavitvi.

Proti koncu meseca doseže vročina višek: 23. oziroma 24. julija se začno pasji dnevi, ki trajajo še daleč v avgust. Odkod to ime? Ta dan vziđe obenem s soncem Sirij v ozvezdju Velikega psa, ga spremlja na nebu in z njim tudi zaide. To traja do 23. oz. 24. avgusta. Ker je Sirij v ozvezdju Velikega psa, ga že od nekdaj imenujejo »pasa zvezda«, čas pa, ki ga obvladuje, so pasji dnevi. Sirij je bil v davni preteklosti mitični pes prav tako mitičnega lovca in velikana Oriona iz Beotije, ki je zagrešil mnogo zločinov, bil za kazen oslepljen, a ga je mogočni Helios spet ozdravil. Sirij je najsvetlejša zvezda stalnica na nebu, trikrat svetlejša, a od Zemlje mnogo bolj oddaljena kakor Sonce. Že stari kulturni narodi so bili pozorni nanj. Egipčani so verovali, da se jim prikaže na nebu samo zato, da jim naznani naraščanje Nila; opozarjal jih je na bližajoče se poplave in so ga zato imenovali »Thot«, kar pomeni lajajoči pes. Za prebivalce dežel tostran in onstran Alp je Sirij pomenil čas nesreč in potuhnjenosti.

Za vse tiste, ki žele, da jim mesec julij ne bo škodoval, ima stoletni koledar dolg seznam nasvetov: varovati se je treba vročih jedi in pijač, vsake vrste hladne sokove in sadeže pa uživati zmerno, izogibati se je sluzastih jedi, živeti zdržno, ne predolgo spati in ne preobremenjevati glave s prevelikimi skrbmi. Marsikateri nasvet iz stoletnega koledarja bi utegnil veljati še danes . . .

Prvih šest mesecev v letu so Rimljani imenovali po bogovih, julij in avgust sta dobila svoje ime po dveh pomembnih vladarjih — ljudeh: Juliju Cezarju in cesarju Avgustu; naslednji meseci imajo svoja imena po številah. Kot rečeno, so Rimljani imenovali ta mesec po Gaju Juliju Cezarju, ker je bil to mesec njegovega rojstva in je on tudi temeljito izboljšal koledar s tako imenovano koledarsko reformo. Zmedl v tedanjem rimskem koledarju so bili krivi poskusi, da bi lunino leto izenačili s sončnim letom. Pred Cezarjevo reformo je bilo osnovano časovno štetje na štiriletnem ciklu, v katerem sta imela prvo

in tretje leto po 355, drugo 377, četrto pa 378 dni. Ta cikel štirih let ali 1465 dni je bil za štiri dni predolg, zato so se prazniki in letni časi čedalje bolj odmikali od pravega časa. Leta 46 pred Kr. je bilo koledarsko leto pravemu že za 67 dni naprej. Zato je Cezar uvrstil tri prestopne mesece, in sicer 22 dni med januar in februar ter med februar in marec, 22 do 23 dni med november in december. S tem je bil prehitke izravnane. Na nasvet matematika Sosigena je vzel za osnovo leta 365 in 1/4 dneva, določil 365 dni za navadno leto, vsako četrto leto pa naj bo prestopno leto s 366 dnevi. Cezar je tudi določil še danes veljavno število dni mesecev: 7 mesecev po 31 dni, 4 meseci po 30 dni in 1 mesec z 28 oz. 29 dnevi. S posebnim odlokom je določil, naj ima tretje leto njegovega konzulovanja (46 pred Kr.) 445 dni. To leto se je zaradi teh reform imenovalo »leto zmede«. Hkrati so začetek leta, ki je bil prej v marcu, določili za mesec januar, in doslej peti, po novem štetju pa sedmi mesec, se je Cezarju

na čast imenoval Julius — Julij. Ta reforma je spravila koledar v red, toda ne za dolgo. Do leta 8 po Kr. je cesar Avgust moral spet izločiti tri prestopna leta. Vendar je v glavnem obveljala Cezarjeva reforma, saj je do večje razlike — 10 dni — prišlo šele v 16. stoletju. Papež Gregor XIII. je koledar na novo preuredil, in sicer tako, da prestopno leto vsakih 400 let trikrat izpade: leti 1600 in 2000 sta prestopni leti, leta 1700, 1800 in 1900 pa navadna leta. V tem se julijanski koledar loči od gregorijanskega.

Mesec julij je v znamenju raka.

Skrben opazovalec življenja v naravi bo videl marsikatero spremembo. Kukavica se oglašča le še do sv. Urha (4.), potem pa njen ljubeznivi, nagajivi in prisrčni glas (Erjavec) utihne, še mesec dni pa bo med prvimi pticami selivkami odletela v topla Afriko.

Hrvaško ime za mesec julij je srpanj, srbsko julije, češko červenec, bolgarsko joli, poljsko lipiec in rusko ijol.

Misli za julij

Vsako jutro se obnavlja skrivnost stvarjenja, prabeseda božje stvariteljske moči: »Bodi svetloba!« Tako je jutranja ura na poseben način ura srečanja s Stvarnikom in dovrševalcem stvari. Jutro, s katerim napoči kratek in minljiv dan, je dnevno se ponavljajoča prisposoba tega, kar je bilo izpolnjeno najprej s Kristusovim vstajenjem. Bog je naredil nov začetek. Kristus je jutro sveta.

Wilhelm Stählin

Vsak dan nas postavlja pred iste naloge: da odkrijemo njegove globine, ki se skrivajo za ograjo in mrežo njegovih zunanjih obveznosti in da obvarujemo v njem moč svoje svobode. Šele potem se naš vsakdanji delavnik razlikuje od neskončne vrste tistih dni, ki tvorijo celoto dvomljivega življenja. Tak dan je v resnici dan, ki mu ni enakega, poln čudovitih presenečenj in skrivnosti. Tak dan je dan, ki ga je naredil Gospod.

Hans Jürgen Baden

Kdor gleda globlje v človeško življenje, vidi, da je zelo mnogo ljudi nedoslednih. Koliko jih je, ki sprejemajo dobrote staršev, moža, žene ali prijateljev kot nekaj, kar je razumljivo samo ob sebi, mirno, ne da bi šteli ali se sploh zahvalili. Kar pa sami drugim dobrega storijo, vse skrbno knjižijo in ob vsaki priložnosti o tem govore.

Anton Stonner

Kadar se pogovarjamo o miru, vemo, da gre za težavno, resno zadevo. O miru se ne moremo pogovarjati kakor o kakšnem romanu ali o zadnjem filmu, ki smo ga gledali. Zakaj tu gre za prihodnost človeštva. Poredkoma se primeri, da nastane mir na razvalinah vojne ali po kakšni vstaji. Mir raste samo v potrpljenju, na tisti način, kakor starši vzgajajo otroke. Zato stvar miru terja pogumne in sposobne, preproste in daljnovidne ljudi.

Francois Marty

Naj bodo nasprotja med ljudmi še tako velika, so naposled nekaj postranskega. V primerjavi s tem, kar nas združuje, je to, kar nas loči, neskončno majhno. Za vse nas ni nobenega boljšega sredstva, da živimo v miru, spoštujemo in ljubimo drug drugega, kot da naše mišljenje usmerimo na skupni imenovalec. Ta skupni imenovalec je veliko ime — človek. Naučimo se torej, da v vsakem človeku vidimo svojega brata.

Dominique Pire

Dobra volja se ne kaže v uspehu, marveč v pogumu, da vedno znova začenjamo. Jeza in malodušnost sta sovražnika dobre volje. Veselje, mir in vdanost so njeni običajni in izbrani spremljevalci. Za dobro voljo je potrebna močna ljubezen, in samo ljubezen daje moč, da spet in spet začenjamo znova.

Jules Saliege

AVGUST — VELIKI SRPAN

Ozračje in zemlja sta v avgustu nasičena s svetlobo in toploto, vendar se opažajo znamenja, ki napovedujejo jesen, oglašajo se celo prvi znanilci zime. Kukavice in štoklje se v avgustu že selijo, tudi kobilar, srakoper in postovke se odpravljajo na zgodnjo selitev. Sredi avgusta se odselijo že slavčki. V hladnih nočeh pade celo slana. Če pa pogledamo na vrtove, se nam zdi, kot da se poletje kar naprej pomlaja, samo razkošje v cvetju in zelenju — vmes pa dalije, ki nas spominjajo, da poletje odhaja in se bliža jesen. Na travnikih se zbirajo škorcji. Najedli se bodo še zgodnjega grozdja, v septembru pa bodo že odleteli. Vendar velja avgust kot najtoplejši mesec. Otepamo se brencljev, ko se skušamo ohladiti v vodi, živina na paši in v hlevih pa je skoraj brez moči pred njimi. Do srede meseca se vreme še kar drži, prvi dež po velikem šmarnu pa že ozračje ohladi. Sveta Lovrenc (10.) in Jernej odločata o vremenu: Ako je na sv. Lovrenca dan lepo, bo vsa jesen lepa. Kakor sv. Jernej vremení, se vsa jesen drži. Lovrenc deževen nam vino sladi, lepa ajda moč po njem dobi. O sv. Lovrencu je voda že mrzla: Lovrenc v vodo kamen vrže, ne hodi v njó, mrzla je že. Sv. Lovrenca vsaka voda iz zdenca. Sv. Lovrenc že mašuje v rokavicah, sv. Jernej (24.) pa v kožuhu.

Mesec avgust ima ime po cesarju Avgustu, ki je kot Cezarjev posinovljeneц končal delo velikega državnika, utrdil rimsko cesarstvo, ga zavaroval na vseh mejah in mu zagotovil izreden napredek in blaginjo. Zelo staro slovensko ime za avgust je veliki srpan, Trubar ga je imenoval kimovec (natančno: Kimouiz), prav tako Dal-

matin, Megiser in Janez Svetokriški, šele pozneje se je to ime udomačilo za mesec september. Pri Rimljanih je bil naš avgust prvotno šesti mesec v letu in se je imenoval sextilis. Cesar Avgust, ki je v tem mesecu dosegel največ zmag, mu je dal svoje ime. Avgust je bil resnično velik vladar, ustanovitelj mogočnega rimskega cesarstva, kateremu pa je znal ohraniti republikanske svoboščine. Skrbel je za red, mir in blaginjo v osrednji državi in v provincah. Uspelo mu je, da so po daljšem obdobju zaprli vrata Janovega svetišča, rimske legije so počivale, ker jih ni ogrožal noben zunanji sovražnik. Zatrli je dolgotrajno državljansko vojno, v kateri je padlo na tisoče rimskih meščanov. Po vsem tedanjem rimskem cesarstvu sta se širila rimsko pravo in kultura, ki sta postala eden izmed temeljev evropske kulture. Pesniki in pisatelji Ovid, Tibul, Propere in Livij so spravili rimsko pesništvo in zgodovinarje na raven klasične grške dobe. Cesar Avgust je bil osebni prijatelj treh pomembnih mož, ki so vsak po svoje prispevali k njegovi nesmrtni slavi: to sta bila pesnika Vergil in Horac, in Mecenas, podpornik pesnikov. Rim je v tem obdobju miru tako dozorel, da je mogel sprejeti dediščino Grkov na vseh področjih umetnosti in znanosti, jih obogatiti in posredovati dalje. V tem mirnem zgodovinskem obdobju, v tem sijaju antičnega sveta, ki za cesarja Avgusta dejansko doseže višek, je bil rojen Odrešenik sveta — Jezus Kristus.

Sredi avgusta so v Rimu obhajali praznik boginje Diane. Danes prav tako na ta dan (15. avgusta) obhaja katoliška Cerkev praznik Marijinega vnebovzetja. Nekoč so ga obhajali s procesijami, z duhovnimi igrami, s cerkvenimi in ljudskimi prošenji, danes pa največ z romanji. Čas od praznika Marijinega vnebovzetja do Marijinega rojstva (8. septembra) ali od velike do male maše, kakor pravi preprosto verno ljudstvo, ima tudi v našem ljudskem izročilu svoje posebnosti. Ti tedni veljajo za posebno obilne blagoslova, narava je v tem času ljudem naklonjena, rastline in zelišča niso strupena, hrana, ki jo uživamo, je posebno blagodejna in ves čas ugodna za zdravljenje. V mnogih krajih v tem času nabirajo zdravilne rože, jih povežejo v šopek in nesejo v cerkev blagoslovit.

Avgust je mesec zorenja, sonce peša, dnevi so krajši, zvezde se ne utrinjajo več tako pogosto, čas razkošnega cvetenja je za nami, razcveta živo se le še ajda. Pesnik Dušan Ludvík je to razpoloženje takole prelil v verze:

*Tedaj že sadje težko je, okroglo,
rdeči se in počasi dozoreva.
Pod težo vzdihla drevje onemoglo.*

*Vse bolj poševno pada sonce z žarki
na krajše dneve poznega poletja.
Nad ajdo, ki razcveta se, nad parki*

*zvezde se ne utrinjajo tak često.
In glas, ko kličemo nazaj čas cvetja,
nam odpove z zanikovalno gesto.*

V mesecu avgustu stoji sonce v znamenju device. V avgustu se poletje prelomi, plameni sonca so medlejši, dan se rano utruja, šum poletja je vedno tišji. Kakor za julij priporoča stoletni koledar tudi za avgust zmernost v vsem. Celo zrelo sadje naj bi jedli šele tedaj, ko ga opere prvi avgustovski dež. Če se kokoši že v tem mesecu skubijo, pomeni to, da se obeta trda

Misli za avgust

Beseda počitnice je v pomenski zvezi z besedo počitek. Počitnice so čas oddiha, sprostitev, nabiranja duševnih in telesnih moči. Počitnice so čas, vsaj morale bi biti čas, ko je vse drugače kakor sicer. Pomembno pa je tole: naj bodo sprostitev, oddih za dušo in telo, zato ne smemo v nobenem primeru v prosti čas prenašati naglice, nemira in nervoznosti našega delavnika. Počitnice naj bodo čas veselja: veselimo se sami, veselje pripravimo tudi drugim. Počitnice so tudi čas, ko se drug drugemu lahko veliko bolj približamo kakor v delovnem času.

Josef Bommer

Štirje stebri miru na svetu so neločljivo povezani, namreč resnica, pravica, ljubezen in svoboda.

Janez XXIII.

Tisti, ki se bojijo vplivov in se jim odtegujejo, s tem molče priznavajo svojo duhovno revščino. V njih resnično ni odkriti nič novega, ker se jim ne zdi vredno spremljati in sprejeti to, kar bi moglo voditi k novim odkritjem.

André Gide

zima. Avgustovsko sonce sladi in zori grozdje. O mesecu avgustu poje Srečko Kosovel:

*Ljubim ta tihi avgustov dež,
ki ohladi gozdove, polja,
to sivo nebo, ta hladni veter,
ki prihaja v tišino srca.*

*Tiho prihaja v sproščeno srce,
ki je žalosti tiho odprto,
v otožju je veselo sedaj,
nič več ni ubito, potrito.*

*Vse se je izpolnilo sedaj,
sivi, otožni oblaki dehtijo,
sredi dežja in sredi polja
mokri, temni topoli šumijo.*

Hrvati imajo za avgust ime kołovoz, Srbi, Bolgari in Rusi avgust, Poljaki pa sierpien. V avgustu se dan skrči že skoro za poldrugo uro.

Pri vsem napredku, ki ga je človeštvo doseglo, smo še danes pred nerešenimi žgočimi življenjskimi vprašanji: resnična ljubezen, bratovska skupnost, pomanjkanje in lakota v mnogih deželah in predvsem zagotovitev trajnega miru. Moči, ki so za to potrebne, niso v nadaljnjem razvoju znanosti in tehnike. Zato jih tudi ne moremo odkriti z mikroskopom in izračunati z računalnikom. Duhovne, moralne in religiozne moči, ki so za to potrebne, pripadajo globlji človekovi razsežnosti. Treba jih je zmerom znova odkrivati in poživiti.

Magnus Beck

Civilizacija brez duše je nečloveška in protičloveška civilizacija: ne dviga človeka, marveč ga uničuje. To je tista nevarnost, ki ogrožá moderno tehnično organizacijo: že je sprostila materialne sile, ki utegnejo nekega dne izbrisati ne le človeštvo, marveč vse življenje na tem planetu. Že je na tem, da bo sprostila še strašnejše in močnejše sile, take, ki napadajo duhovne vrednote. Naloga krščanstva je, da se tem razdiralnim silam postavi po robu. V organizem tehnične sveta mora dotakati duhovne moči, da tehnični človek v tehniki ne izgubi svoje duše, marveč jo najde znova obogateno.

Pedro Arrupe

SEPTEMBER — KIMAVEC

V starem rimskem koledarju je bil marec prvi, september pa, kakor že njegovo ime pove, sedmi mesec leta. Slovensko ime za september je kimavec, dasi je starejše ime poberuh zapisano l. 1466, kakor ugotavlja Jože Stabej. Ime naj bi pomenilo mesec oziroma čas, ko se pobirajo sadeži z dreves ter pridelki s polja. Druga slovenska imena za september so še: malomašnik (imenovan po mali maši — 8. sept.), miholščnik (po godu sv. Mihaela), sadnik, sadni mesec, sentmihelski mesec. Trubarju je kimovec še mesec avgust, prav tako Dalmatinu, Megiserju in Janezu Svetokriškemu, pozneje pa se je uveljavilo ime kimavec za mesec september. Linhart ga je imenoval: kimovec, šepavi mesec. Miklošič je razlagal ime kimavec odtod, ker živina, nadlegovana od obadov in muh sem ter tja kima, pri miru ne stoji. Ime jesenik, jesenščak, jesenski mesec je povzeto po nemškem Herbstmonat, označitvi, ki je znana že za Karla Velikega. Če je Megiser imenoval že mesec september kozoprsk, to je čas, ko se koza prska, se goni, se poja, je pri tem verjetno uporabil ta izraz analogno nemškemu »Saumonat«, mesec, ko se svinje pojajo in se začenja lov na divje svinje. Pozneje je ime kozoprsk obveljalo za mesec oktober. Ker je bil čas kozjega (in svinjskega) prskanja od konca avgusta do začetka novembra, so ponekod zaznamovali mesec september s podobno koze ali kozla.

V septembru preide sonce v znamenje tehtnice. V daljavi se že oglašja zima, v davni preteklosti so ljudje v tem času že slutili nevarnost zlih sil v naravi. V starem Rimu so na dan 13. septembra zabili žebelj v hišni zid in pri tem verovali, da so tako ukrotili vse hudo, ki bi jih utegnili prizadeti. V Rusiji so nekoč prižigali ognje, s katerimi so zarotovali hudobne duhove in de-

monske sile. Germani so nadnaravnim silam žrtvovali živalske glave, ostalo meso so pa po daritvah sami pojedli. Tu se srečujeta obramba proti zlim duhovom in zahvala za žetev. Če stoletni koledar priporoča za poletne mesece zmernost v jedi, pijači in drugih užitkih, svetuje za september, naj si ljudje privoščijo gosi, koprune, purane, kljunače, fazane, brinovke, prepelice in jerebice.

Judje so obhajali državljansko novo leto ob jesenskem enakonočju 1. tištrja (od srede septembra do srede oktobra). To je bil »praznik spravljanja (pridelkov) ob koncu leta«, ko so pospravili pridelke s polj. Tudi moderni izraelski koledar začenja v tem času novo leto, tj. 1. tištrja (po našem 15. septembra).

September je prvi jesenski mesec, dnevi so krajši — dan se skrajša za dobro poldrugo uro, prve megle ob zgodnjih jutrih hladijo ozračje. V splošnem pa je glede na vreme september najbolj zanesljiv in nam prinaša prijazno vreme in najmanj oblačno. Rekli bi lahko, da je to mesec, ki ima najmanj padavin v poletnem polletju. Ponekod ga imenujejo jesenski maj. Seveda moramo vsaj od druge polovice meseca dalje že računati s hladnimi nočmi, s slano, ki umori prenekatero poletno cvetje. Ljudski vremenar napoveduje iz grmenja prvih dni kimavca, da bo ob letu obilno tepkavca, pšenice in rži. Glavni vremenjak v tem mesecu je sv. Mihael: Če na Mihelovo sever vleče, veliko zimo in sneg obeče. Če pred Mihelom jasna je noč, bo tudi zime velika moč. O sv. Mihaelu če grmi, viharjev veliko pozimi buči. Če žerjavi o sv. Mihaelu še ne gredo, še pred božičem zime k nam ne bo. Če sv. Mihael v želodu leži, obilno nam božič s snegom pognoji. Sv. Mihael, če veliko šišek dá, zgodnja bo zima in veliko snega. O sv. Mihaelu žene hudič polhe spat.

Na Mihaelovo se pri nas začne kmečka jesen, vse dozori, vse se koplje v zlatih jesenskih barvah. V nočeh se zvezde svetijo srebrno kot nikdar v letu. V času med 21. in 23. septembrom je tako imenovano jesensko enakonočje: dan in noč sta enako dolga; tedaj se začne astronomska jesen. V tem času so kaj radi, kakor v pomladanskem enakonočju, tako imenovani ekvinoctijski viharji, ki sicer navadno trajajo le nekaj dni, prinesejo pa konec poletja, zatem pa pride vrsta hladnih deževnih dni. Najlepši čas, lahko bi rekli višek meseca je babje leto ali babje poletje, to je doba lepega vremena v začetku jeseni. Amerikanci imenujejo to obdobje lepega vreme-

na indijansko poletje. V drugi polovici septembra navadno pride do nenadne prelomitve poletne temperature. Nebo je sicer brezoblačno, zrak čist ko steklo, suh in brez vetra. Noči so hladne. V teh dneh visijo bele štrene babjega poletja v zraku, ostajajo na drevju, se obešajo na grmovje ali se spuščajo na polja in travnike. Imenujejo jih tudi Marijina preja, ki je Mariji, ko je bila vzeta v nebo, padla iz plašča, kakor pripoveduje stara legenda. Te bele štrene so zadnji spomini na poletje, napovedujejo pa lepo jesen.

Pesnik Alojz Gradnik je v pesniških napisih za mesece zapel o septembru takole:

*Kri poletja ne šumi.
kar je prej še v penah vrelo,
je umirjeno in zrelo
in ko breme zdaj teži.*

*Kri zdaj izgoreva v duh.
Kakor kvas je, ki se vzpenja.
Sonce nam šele začenja
pečti sladki, topli kruh.*

Misli za september

Da bi učinkovito sodelovali v vojni proti revščini, se moramo ukloniti nasilju ljubezni. Vsak dan moramo imeti pred očmi ljudi, ki kličejo: žejen sem, lačen sem. Vsako uro se moramo vprašati: Kaj pa jaz storim za olajšanje te revščine? Z miloščino je kaj malo pomagano, človek mora poskusiti pomagati z vsem svojim življenjem.

Max Tau

Na kolenih bi se morali ljudje prizadevati za mir. V tako razdeljenem svetu, kot je današnji, ko si stoje nasproti velesile in so narodi nemirni, morajo kristjani s tem večjim prizadevanjem iskati resnico in razglašati pravičnost, spoštovati pravice vseh ljudi in ustvarjati ozračje svobode, ki je tako potrebno v življenju ljubezni.

Paul-Emile Léger

Svoboda ni svojeglava. Duh svobode teži za tem, da razume misli drugih in koristi drugih tehta s svojimi. Svoboda je v človeških srcih. Če tam umrje, nič ne pomagajo uredbe, zakoni in sodišča.

Learned Hand

Ob jesenskem enakonočju stopi sonce v znamenje tehtnice.

September je tudi mesec lovcev; iz gozdov in s prostranih polj odmevajo jeki pušk in lajež lovskih psov. Nekaterim je september najlepši mesec v letu, mesec, ko se v sadovnjakih šibijo jablana in hruške pod težo zrelih plodov, ko so čebelnjaki polni strdi, mesec, ki diši po sadju, čisti vodi in dimu, mesec, ko se poslavlja poletje, prave jeseni pa še ni. Viničarji uživajo ob lepem vremenu, ko jim sonce s sladkorjem polni grozde in se vesele.

September je znanilec mesecev, ki so polni skritega čara in lepote za tistega, ki ve, da ima življenje več obrazov. Za tistega, ki ve, da življenje terja pogum, da se sprijazni z vsemi nadlogami. Za tistega, ki zna izprositi, utegnejo biti lepi vsi dnevi življenja.

Hrvati imenujejo september: rujan, Srbi: septembar, Čehi: zári, Bolgari: septembrij, Poljaki: wrzesien, Rusi: sentjabr.

Varuj se, da v občevanju z drugimi nisi zmerom črnogled in nezadovoljen. Nezadovoljnež zagreni življenje sebi in drugim. Kdor živi med ljudmi, mora biti obziren, prizanesljiv in potrpežljiv. Njegovo geslo naj bo: Bo že bolje. Ljudje, ki zmerom samo grajajo, zabavljajo, ki niso nikoli zadovoljni in jim zmerom nekaj ni všeč, dokazujejo, da jim manjka ne le življenjskih izkušenj in poznanja sveta, marveč tudi razsodnost in obvladanja samega sebe.

Nikolaus Paulus

Kje je ljubezen do bližnjega potrebnejša kakor v družini? Ljudje le preradi zapademo v napake, da pomanjkljivosti na bližnjem takoj opazimo, na tisto, kar je dobrega pri njem pa pozabljamo. Ta napaka je posebno nevarna za mir v družini.

Franz Rudolf Bornewasser

Bodi dober in usmiljen. Nikoli ne dopusti, da bi nekdo, ki je bil pri tebi, ne odšel boljši in srečnejši od tebe. Bodi živ izraz božje dobrote: dobrote na obrazu, dobrote v očeh, dobrote v tvojem nasmehu, dobrote v tvojem toplém pozdravu. Podari ubogim in trpečim ne le svoje skrbi, marveč tudi svoje srce.

Mati Terezija

OKTOBER — VINOTOK

Že ime samo pove, da je bil oktober v starem rimskem koledarju osmi mesec leta. Pri mnogih evropskih narodih je že v davnih stoletjih dobil ime »vinski mesec«. Prvotnemu slovenskemu imenu za oktober — kozoprsk niti niso vedeli dati prave razlage. V pratikarski in koledarski pravdi v drugi polovici prejšnjega stoletja so temu imenu zelo nasprotovali in večkrat celo zahtevali, da se odstrani iz slovenskih pratik in koledarjev. Zanimivo je, kakor navaja že v svojem zapisu o slovenskih imenih mesecev Jože Stabej, da je v najstarejšem zapisu iz leta 1466 kozoprsk mesec november, Trubar pa je leta 1557 zamenjal kozoprsk iz leta 1466 za mesec oktober. Dalmatin tega imena ne navaja, ker ima za oktober svoje ime: obročnik. Oktober kot vinski mesec imenujeta med drugimi tudi Hipolit in Rogerij. V zvezi z vinom so še nekateri druga slovenska mesečna imena za oktober, kakor npr.: vinec, vinščak, moštnik, bendimjak (v Reziji), bratvin, repar itn. Ime vinotok se je na splošno udomačilo šele sredi prejšnjega stoletja.

Stoletni koledar opozarja, da ni zdravo, če pijemo preveč mladega mošta; posledice pretiravanja poznajo najbolj viničarji sami. Mošt iz belega in rdečega grozdja kipí iz stiskalnic. Ozračje je kakor prepojeno z dišavami. Drevje in grmovje je dobilo jesenske rdeče in rumene barve; če zapiha veter, se že usiplje listje z dreves. Na vrtovih žare dalje, ki nas opozarjajo, da se leto nagiba h koncu. Sonce stopi v znamenje škorpiona. Od 1. do 31. oktobra se dnevi skrajšajo v celem za 99 minut.

Visoke gore na daljnjih obzorjih že pobeli prvi sneg. Sprehajalne poti se praznijo, nad požetimi polji se premikajo senčne figure v tankih meglicah in se kot temne spremljevalke pri-

družujejo vozovom, naloženim s korenjem, repo in peso. Pravijo, da v tem mesecu začne sonce bolehati; polagoma prihaja čas deževnih dni, ki se jih hitro naveličamo. »Boljše nobeno vreme kakor takšno vreme.« Mestni človek se ob tem zamisli in naposled skuša ugotoviti, kaj naj to pomeni in pride do spoznanja, da mesto samo dela svoje vreme, ustvarja svoje podnebje: iz tisočev dimnikov in stotisočev izpušnih cevi avtomobilov. Nebo postane enakomerno sivo, oblaki se zlivajo v mračno izparino. Dež se nam zdi kot izloček vlage v obliki megle ali pršenja, sonce občutimo le še kot toplo sparino ali z asfaltom nasičeno pripeko. Ljudje v zdravem podeželskem okolju še vedo, kaj je vreme, meščanom pa pojem vreme kmalu ne bo pomenil drugo kot klimatsko kašo, ki si jo sami kuhamo.

Oktober je obrnjen april, prehod v neprijeten letni čas, ko se otepamo mokrote, megle in mraza. Utegne pa biti oktober tudi mesec prijetnih presenečenj, lepih sončnih dni, poslednjih jesenskih vonjev in spominov na poletje. Iz oktobrskega vremena že lahko sklepamo, kakšna bo zima: mila ali ostra. Vinotoka deževanje — grudna vetrov divjanje. Vinotoka velike vode, grudna hudi vetrovi buče. Pomembni vremenski preroki v oktobru so sv. Gal (16.), sv. Uršula (21.), sv. Luka (18.) ter Simon in Juda (28.). Lepo vreme na sv. Uršule dan napoveduje lepo vso jesen. Sv. Gal že napoveduje sneg, sv. Luka sneg prikuka, Šimon in Juda pa se s snegom prebuda.

V oktobru je treba pospraviti zadnje sadeže, zimska jabolka morajo biti obrana, zelje pospravljeno. Ponekod imajo god sv. Simona in Juda že za začetek zime. Na Poljskem so nekoč še verovali, da se na ta dan niti vrabci niso več upali na polje, ker so se bali, da jih bo vrag polovil. Na Ogrskem pa še dandanes velja pregovor: »Simon in Juda se bližata, gorje mu, kdor je v samih spodnjih hlačah.«

Pridelki so pospravljeni, trud poletja je poplačan in misel na zimo ni več tako zaskrbljujoča. Zato je oktober mesec zahvale. Cerkev je vpeljala zahvalno nedeljo. Ta hvaležnost je globoko ukoreninjena pri vseh narodih, ki se ukvarjajo s poljedelstvom. Že stari Egipčani so v zahvalo za žetev boginji Iris v čast nosili žitno snopje. Zahvalna nedelja se ponekod ujema z žeganjsko nedeljo. V nekdanjih časih, ko je bilo človekovo delo dosti bolj odvisno od tega, kakšno je bilo vreme, je bila jesen čas strahu,

tesnobe in zaskrbljenosti, prepuščenosti samemu sebi. Kratki dnevi, dolge noči, dež in burja, ki so vsak po svoje napovedovali bližajočo se zimo, niso obetali nič dobrega. Danes je drugače: še tako samotno naselje ima radio, televizijo, ki prinašata dovolj vedrine, življenja in zabave v še tako oddaljene kraje in samotne hiše. Čeprav se zunaj oglašča burja, človek je doma na toplem in varnem, tudi kašče so polne, kakor poje pesnik Jože Dular:

*Za poljem zopet v burji gozd ječi.
Jesen je kašče znova napolnila,
do vrha vina v sode je nalila.
Zdaj z delom se nikamor ne muči.
Za polhe so pripravljene pasti.
Klepetec kakor raglja ropota.
Sta sveti Simon, Juda mimo šla:
zdaj prav zares do zime daleč ni.*

Po svoje je živo prikazal oktobrsko razpoloženje in občutje tople kraške kuhinje in žalost

Misli za oktober

Tisti, ki ne spozna, da je veselje neznanska moč v svetu, zgreši smisel življenja. Veselje je duhovna prvina, ki oplaja vse pripetljaje življenja. Vera v zmago dobrega daje vsakemu rodu življenje. Pravi optimizem sicer terja od človeka moči, osvobaja ga na strahu, ki hromi njegovo mišljenje.

Helen Keller

Čimbolj se svet odtuja krščanstvu, tem močnejše se pokaže, da samo krščanstvo lahko pokaže pot, da v njem človeško živimo. Brez krščanstva bi bila mesto in življenje v njem iz dneva v dan neznosnejša. Samo krščanstvo more ublažiti čedalje hujša nasprotja med ljudmi. Občestvo svetnikov je edini odgovor in edino zdravilo proti totalitarnemu življenju.

Gilbert Cesbron

Prepada med generacijami nikoli ni mogoče popolnoma zasuti, pač pa ga je treba premostiti. Kajti most med generacijami je za narod v sedanjem času odločilnega pomena; še več: preko tega mostu drži pot v našo lastno prihodnost, s tem pa v bistvenem pogledu tudi k ciljem našega življenja.

Robert F. Kennedy

oktobrskega polja pesnik Srečko Kosovel. Takole poje v pesmi Oktober:

*Zlati oblaki žarijo, žarijo,
plavajo sredi mrzle modrine,
ah, še trenutek in ugasnejo.
Tiha je vas sredi doline.*

*V kraški kuhinji topli smo zbrani,
čutimo v dušah: sonce odhaja,
kot zakopani, smrti vdani.
Tiha žalost si duše osvaja.*

*Vzkríkneš, pa se odmev ti povrne
od hribov rjavih, od modrih gora.
Kdo te je slišal? In srce pregrene
žalost oktobrskega polja.*

Hrvati imajo za oktober isto ime kakor Slovenci za november: listopad; Srbi oktobar, Bolgari oktombrij, Rusi oktjabr, Čehi říjen in Poljaki pаздзі́чнік.

Prilizovanje ni nobena lastnost velikih duš; je življenjski prostor majhnih duhov, ki iščejo uspeh v tem, da se delajo manjše, kot so že tako in tako, da bi lažje prorodili v območje tistega, h čemur jih žene. Prilizovanje izvira zmerom iz sebičnih nagibov.

Honoré de Balzac

Učimo se s poslušanjem, ne z govorjenjem. Če na kratko povemo in poslušamo, krepimo samozavest drugega. Zlasti smo dolžni poslušati bližnjega, kadar je ta v težavnem položaju.

Donald A. Laird

Dober okus je bolj stvar razlikovanja kakor odklanjanja. Če pa človek z dobrim okusom mora nekaj odkloniti, naj napravi to z obžalovanjem, ne pa s pikrim nasmehom.

Wystan Hugh Auden

Če se nekdo baha, se ima za nekaj več kakor drugi, preglasno govori, ima rad mogočne, zveneče besede, superlative, pretiravanje, je to zmerom, brez izjeme, znamenje slabosti. Slabosti svojega znanja, slabosti svojih dokazov, pomanjkanje vzorov, resnične duševne kulture mora nadomestiti z zunanjo bahavostjo.

Friedrich Dessauer

Ne misli, da je trenutek sreče nekaj majhnega. Sreča obstaja samo v obliki kratkih trenutkov

Ignazio Silone

NOVEMBER — LISTOPAD

V meglo so ujeti dnevi in noči. Germanski narodi so zato ta mesec upravičeno imenovali megleni mesec (Nebelmonat). Slovenci imamo zanj lepo ime listopad, kar označuje čas, ko pada listje z drevja. Nekoč so ga ponekod pri nas imenovali tudi listognoj: z odpadlim listjem se zemlja gnoji. Slovenci v Prekmurju so ga imenovali andrejšček, ker v tem mesecu goduje sv. Andrej. Druga mesečna imena za november, ki jih tu pa tam srečavamo v starih knjigah in časnikih, so še npr. gnilolist ali gnilec — odmrlo in posušeno listje v naravi segniva — martinščak, martinšček, martovšek, listnik, vahtnik, itd.

Pri Rimljanih je bil pred Julijem Cezarjem november deveti mesec. V zadnji tretjini zapusti Sonce znamenje škorpiona in stopi v znamenje strelca. November prinese močan padec temperature, kar pomeni, da je zima blizu. Če je pred vsemi sveti grdo vreme, je po vseh svetih rado nekaj časa lepo. V splošnem pa listopad napoveduje vreme za svečan: Listopada zmrzlina je, svečana ne bo; listopada južnina, bo svečana zmrzlo. Glavni vremenski prerok pa je v tem mesecu sv. Martin, deloma pa se mu pridružujejo še sv. Lenart (6.), sv. Elizabeta (19.), sv. Cecilija (22.) in sv. Katarina (25.). Če Martin sonce ima, pride rada huda zima. Za soncem sv. Martina takoj pride sneg, zmrzlina; pa četudi ta dan prav dobro greje, tri dni se babje leto šteje. Če je na sv. Martina dan lepo, bo čez tri dni sneg. Če je Martin lep, veliko dá zimo; če je meglen, slabo dobimo. — Kolikor ima Lenart snega na planini, toliko ga ima božič v dolini. — Sv. Elizabeta na belem konju prijezdi. — Sv. Cecilija če hudo grmi, dosti pridelka ob letu kmet dobi. — Vreme svete Katarine tudi prosinca ne mine.

November se začne s praznikom vseh svetnikov. Cesar Fokas je leta 607 podaril papežu Bonifaciju IV. vsem bogovom posvečeno svetišče Panteon v Rimu. Papež ga je posvetil božji Materi in vsem mučencem. V frankovskih deželah je praznik vseh svetnikov vpeljal Ludvik Pobožni. Praznik je posvečen neštetim svetim možem in ženam vseh slojev in časov, iz kraljevih hiš in plemiških družin, iz vrst znanstvenikov in preprostih delovnih ljudi. Nekateri izmed njih so legendarni, drugi brez imena, vsi skupaj pa predstavljajo velikansko trumo vseh svetnikov. Današnji dan živi od njihove svetlobe in trpljenja, od njihove sreče in žrtve. Ne vemo za vsakega, kdo in kaj je bil, ne poznamo zmerom njegovih zaslug, za vse pa vemo, da izžarevajo svetlobo, ki nas v teh mračnih dneh napolnjuje z upanjem.

Dnevu vseh svetnikov sledi dan vseh vernih duš. Misel, naj bi se določenega dneva v letu spominjali duš naših rajnih, je pred več kakor 900 leti sprožil opat Odilo iz Clunyja. V ljudski veri je obema praznikoma nekaj skupnega. Legenda pripoveduje, kako se duše rajnih vse leto vesele, kdaj bo prišel 1. november: ob opoldanskem zvonjenju tega dne smejo zapustiti vice, se vrniti v svoja nekdanja bivališča in ostati tam do jutranjega zvonjenja na vernih duš dan. V davnih časih je bila ponekod navada, da so jim pripravili jedi, predvsem kruh in vino in jim zakurili, da so se lahko pogrele. Obisk vernih duš je pomenil za hišo blagoslov. Slovenski ljudski pregovor pravi, da listopada gredo duše v nebo kakor čebelice iz panjev.

Nekateri imajo november za najbolj žalosten mesec v letu. Zakaj? Mar zato, ker smo ta mesec še posebno v mislih pri svojih dragih, ki jih ni več med nami in tudi sami v tem času mislimo bolj na smrt, na ločitev od dragih in na lastno smrt? Nekaj tega mračnega razpoloženja v človeku prav gotovo ustvarja novembrsko vreme, ki je navadno megleno in deževno, saj ima ta mesec najmanj sonca v letu. Novembrsko vreme, novembrsko razpoloženje. Hudujemo se na april zaradi njegove muhavosti, a se ob njem tolažimo na lepše dni. Z novembrom se pa »grdi« dnevi pravzaprav šele začenjajo in je do sončne pomladi treba čakati kar pol leta. Ali je na slabem glasu zato, ker nam s svojo pogosto meglo včasih zares otežuje pravo orientacijo, da zaidemo? Tudi pesniki tožijo o novembrski melanholiji, ki se loteva človeka, ko vidi, kako odmira narava, kako pada poslednje listje z

drevja in nas vse življenje v naravi spominja na odmiranje, ko srečujemo smrt povsod, kakor poje naš pesnik Oton Župančič:

*Jesen razgrinja sive pajčolane,
poslednji listi padajo s platane,
in koder vodi te samotna pot,
srečavaš starko smrt povsod, povsod . . .*

Enako mrko razpoloženje odmeva iz Flaubertovega fragmenta »Novembre« in iz novembrskih pisem mladega Wertherja v Goethejevem romanu. Podobno pri našem pesniku Srečku Kosovelu v pesmi Iz krajine smrti: Sivo nebo strmi na nas kakor molk, ki duši naše duše, ptica ne more več leteti, volja ne more več oživeti. Pesnik Miran Jarc pa je svoji pesniški zbirki dal celo naslov po mesecu novembru — Novembrske pesmi, v katerih mu je »nemo mesto« simbol za ves svet, ki je »zdaj pogreznjen v zlo samotnost, ki je na dnu šumečih delavnikov zaman prežala, kdaj sproste nad mesto kovinski molk. Stvari razkrivajo vso brezmejnost — kot obraz mrliča — ki človek se pred njo rešuje v godbo.« — Usodnost časa, ki jo simbolizira mesec november, označuje z izpovedjo: »Sodba jezdi prek sveta!«

Misli za november

Cerkev križa smo. To znamenje nosimo, znamenje odrešenja in božje ljubezni. In le občestvo, ki nosi to znamenje, je Cerkev. Cerkev ne nosi krone ne meča ne kakega drugega pomenja; tudi ne kakega učbenika za gospodarstvo ali sociologijo, marveč Gospodov križ. Nosi ga včasih v soirpljenju in včasih v blaženem veselju, da Kristusova ljubezen, v veliki oddaljenosti od vsega razvijanja zemeljske moči, dosega sreča ljudi. Zvestoba temu Gospodovemu križu je znamenje Cerkve. Kardinal Alfred Bengsch

Kdor se hoče pogovarjati z bližnjim, se mora vzgojiti za sogovornika, sicer mu bo govoril mimo. Sicer ga bo obstreljeval s samogovori in se potem čudil, zakaj ne pride do pravega dialoga — razgovora. Dialog pomeni vzajemen pogovor. Vsak mora priti do besede. In vsak mora drugega pazljivo poslušati. Rochus Spieker

Kdor je skromen, ima možnost vse pridobiti, ošabnež pa izgubiti; zakaj skromen človek ima zmerom opraviti s plemenitostjo, ošabnež pa z zavistjo. Antoine de Rivarol

Vendar ima tudi november svoje čare, svojo prikupnost in lepoto. Sive, otožne dni, ko visijo težki oblaki nizko do streh in težke kaplje udarjajo v listje na tleh, ko zavija veter v nočeh in nas vsaka stopinja spominja na umiranje, vsaj ob svetem Martinu nepričakovano pretrga nekaj toplih, svetlih, s soncem obsijanih dni. Takrat se odpravimo v zidanice ali kamorkoli na izlet, da ob novem vinu, ki ga je krstil sv. Martin, pozabimo na vsakdanje skrbi. Na sprehodu ali izletu, se nam zdi, da je vsaka hiša, ki se ji iz dimnika kadi, pripravljena, da nas gostoljubno sprejme k topli peči ali za mizo, kjer postrežejo z domačimi jesenskimi dobrotami. In ko se vračamo domov, se čutimo spočite, vedrejši in pripravljene za tiho in zbrano, ki nam jo nudijo dolgi novembrski večeri. Najlepši čas, da zorimo za zbrano v Bogu in pričakujemo vedrih decembrskih dni in se že veselimo božiča.

V zadnji tretjini meseca stopi Sonce v znamenje strelca.

Hrvati imenujejo november: studeni, Srbi novembar, Bolgari noembrij, Rusi nojabr, Čehi in Poljaki pa imajo isto ime kakor Slovenci: listopad.

Kdor pozna zgodovino, se ne bo zadovoljil s hitrimi primerjavami. Zgodovina, ki nas uči o tem, kar je trajnega, podobno se ponavljajočega, nas uči tudi o različnih in edinstvenih dogodkih. Uči nas o presenečenjih in nepričakovanih dogodkih: o skromnosti in odpovedi. Uči nas, da se vsi veliki načrti, ki izhajajo iz dozdevnega poznavanja zgodovine, nikoli popolnoma ne uresničijo in ne pripeljejo do cilja, do katerega naj bi pripeljali. Zgodovina nas uči, da so zmerom pripeljali do nekaj čisto drugega, nepredvidenega. Golo Mann

Svet smo dobili kot dediščino, ki je nikomur izmed nas ni dovoljeno poslabšati. Ta dediščina obvezuje vsako generacijo, da jo svojim potomcem zapusti v boljšem stanju. Joseph Joubert

Kdor je v življenju našel dobrega prijatelja in svetovalca, je bil deležen velike sreče. Naj se ga drži in se ravna po njegovem nasvetu, vendar naj mu ne zaupa slepo, marveč z odprtimi očmi. Čezmerno zaupanje utegne namreč škodovati. Vsak, še tako dober in pameten prijatelj se v posameznem primeru lahko zmoti. Zato se nikoli ne odrecimo tudi lastni pameti. Max Pribilla

DECEMBER — GRUDEN

V decembru, desetem mesecu pred koledarsko reformo Julija Cezarja, so obhajali Rimljani celo vrsto praznikov: favnalije, konzualije, la-rentinalije. Najpomembnejši pa je bil praznik v čast bogu Saturnu, imenovan saturnalije. Na dan 17. decembra so prihajale trume pred Saturnovo svetišče, kjer so imeli javne pojedine, v hišah premožnih Rimljanov pa so se njemu v čast gostili več dni in noči. Saturnov spomin je bil vreden takega praznovanja, saj so se na njegov praznik spominjali tiste zlate dobe, v kateri je bilo življenje na zemlji zares sončno, brez zla in sovraštva, brez trpljenja in žalosti. Saturnalije bi lahko primerjali z našim pustovanjem. Saturnalicus princeps — saturnalijski knez je skrbel za red pri veseljaških obhodih po mestu, meščanom je bilo te dni dovoljeno, da so kockali, kar je bilo sicer prepovedano; sorodniki, znanci in prijatelji so si izmenjali darove, ki so se imenovali strena in se je ta navada ohranila v francoskih étrennes, novoletnih darilih. Najbolj prikupna je bila navada, ki jo poznamo iz ene izmed Horacovih satir: sužnji so imeli ta dan posebno pravico, da so s svojimi gospodarji sedeli za isto mizo — vse stanovske razlike so bile v teh prazničnih dneh odpravljene — in so jim smeli nekaznovano povedati vso resnico in si tako vsaj malo olajšati srce. Polagoma je prešlo v navado, da so premožnejši Rimljani obdarovali manj premožne pesnike, pisatelje in uč-njake. V času Saturnove vlade ni bilo sužnjev, ne stanovskih razlik. Bila je zlata doba in njej v čast so obhajali saturnalije.

Pod vplivom Mitrovega kulta, ki je bil doma na Vzhodu, so po vsem rimskem cesarstvu 25. decembra obhajali z velikim razkošjem zimski kres, prerod božanstva svetlobe, praznik »Rojstva nepremagljivega Sonca«. Prižigali so

luči in kurili kresove; cesarji so odredili slovesne igre v čast nepremagljivemu sončnemu bogu. Kristjanom prvih stoletij sta pomenila križ in vstajenje vsebino krščanstva in so svoja praznovanja usmerjali v ta simbola. Proti koncu prve polovice četrtega stoletja pa rimski praznični koledar že navaja 25. december kot dan Kristusovega rojstva. Poganski praznik rojstva nepremagljivega sonca so nadomestili s praznikom rojstva Jezusa Kristusa, ki je luč sveta in pravo, nepremagljivo sonce.

Za mesec december imamo Slovenci staro in lepo ime gruden in prihaja od besednega korena gruda, kar pomeni kos sprijete prsti — rahljati grudo, grudasta zemlja i. p. Druga imena za december, ki jih srečujemo pri slovenskih piscih, so še: grudnik, kolednjak, božični mesec, veliki božičnik, venahtnik (po nem. Weihnacht). Mohorjeva družba je z redkimi presledki ohranjala stoletno izročilo in v svojem koledarju navajala poleg latinskih mesečnih imen tudi slovenska.

V drugi polovici meseca zapusti Sonce ozvezdje strelca in stopi v znamenje kozla. Na svoji letni poti pride 22. decembra do najnižje točke. Tedaj je najkrajši dan v letu, ki traja le osem ur in trideset minut; s tem dnem se šele začne prava koledarska zima. Zatem začne dan počasi rasti in zraste do 31. decembra za kakšne tri minute.

V splošnem imajo ljudje radi, da je december mrzel in ima dosti snega; predvsem zaradi zdravja, zakaj star pregovor pravi: Dež in veter pred božičem koplje jamo rad mrličem. Decembrski mraz in sneg napovedujeta tudi dobro letino za prihodnje leto: Grudna mraz in sneg, žita dosti prek in prek. Zlasti otroci si že za Miklavža želijo snega, božiča si pa brez njega skoraj ne moremo predstavljati. Saj še vremenski pregovor pravi: O božiču se spodobi malo snega in malo belega kruha. Božično vreme je odločilno za prihodnje leto: Ako na božič dežuje, bo prihodnje leto mokro. — Če vidiš rimsko cesto sveto noč čisteje sijati, dobremu letu se v prihodnje smeš nadejati. — Jasno in svetlo če je sveti večer, letina prav dobra se rada primeri; sveti večer če oblačno, temno, žita bo prazno ob letu gumno. — O božiču mora biti mraz, sicer nas zima preseneti v aprilu, kot pravi pregovor: O božiču zeleno, o veliki noči sneženo. — O božiču za steno (zunaj na soncu), o veliki noči za pečjo. — Če zmrzlina grudna se ne otaja, še prosinca hujši mraz nastaja. Za čas po božiču še vedno velja star vremenski pregovor: Po božiču gre dan gor(i), sneg dol(i).

December je mesec pričakovanj: Miklavža, božiča, mesec obdarovanj, na kmetih mesec kolon; zunaj je mraz, doma pri peči toplo. Čas počitka, kot ga opisuje pesnik Jože Dular:

*Kot da bi v zraku topli se berači,
z neba v debelih kosmih sneg leti.
Na mizi skleda suhih hrušk stoji
in v peči hrastovi gore panjači.
Kolovrat, petje, zvončki na saneh,
Miklavž in parkelj. In okrog božiča,
ko spet po hišah koljejo prašiča,
je v srcih toplo in na licih smeh.*

Žal, da tako razpoloženje tudi ponekod na kmetih polagoma izginja.

Dokler sneg ne pokrije zemlje, jo nam december kaže v vsej njeni goloti. Na vodni gladini se sicer ponekod že dela tanka ledena plast, a ne seže do brega. Vendar se motimo, da je narava povsem mrtva, ker se nobena ptica ne oglasi in se divjad plaho skriva v gozdovih. Narava se v tem času temeljito pripravlja na novo življenje spomladi, njena rast je obrnjena navzdol, pod zemljo rastejo nova stebela, se razvijajo nove korenine in se krepe za prihodnjo pomlad in poletje. Pisatelj Karel Čapek je to tako lepo povedal: »Rečem vam, smrti ni; tudi spanja ni. Rastemo le iz dobe v dobo. Z življenjem moramo imeti potrpljenje; je pač večno.«

December je adventni čas, čas pričakovanja. V temi in molku, ki napolnjujeta prostor med nebom in zemljo, si prižigamo prave in duhovne

Misli za december

V adventu ne gre najprej za to, da v spominu obnovimo zgodovinsko pričakovanje. Ne, v adventu gre predvsem za to, da temeljne zakone in osnovne drže našega življenja in življenja in bivanja sploh, kot ga nam predstavlja zgodovinsko pričakovanje, duhovno spremenjene vidimo, dopolnimo in na novo pregledamo. To je naj-globlji pomen adventa.

Alfred Delp

Bog se je učlovečil. Veliko znamenje, ki ga je Bog po svojem Sinu zarisal in temno zemljo, se ne da prebrati kakor ploske, prazne črke naše človeške pisave. Kdor pa vse svoje življenje pred tem znamenjem vztraja, ga iskreno premišljuje in preiskuje verno vdan, mu sporoči svoj pomen, ko ga reši in spremeni.

Willy Kramp

sveče, da z njimi razsvetlujemo prostor in se v tihoti in zbranosti pripravljamo na božič. Že stare lepe navade, s katerimi so izpolnjeni zadnji tedni leta, nas navdajajo z lepimi spomini in zbujejo v nas pričakovanja. Adventna jutra, polna rahlih vznemirjenj, ure zgodnjih maš in jasnega neba; večeri z molitvijo rožnega venca, zbiranja po hišah, kjer sosedje pomagajo drug drugemu luščiti bučno seme, koruzo, fižol. Prižiganje sveč na adventnem vencu in kopica priprav na božič in njegovo praznovanje: delanje Betlehema, pripravljanje jaslic; Marijino popotovanje itn.

December — čas najdaljših noči, čas pričakovanj, obljub, čas božiča, čas prebujajoče se zarje, ki jo napoveduje pesnik Oton Župančič v svoji Koledii:

*Preko gore se preliva
že bleščava siva,
čez sivino žar udarja,
Bog daj, bila zarja!
Bog daj, bilo mlado sonce
na vse kraje konce,
da prežene nočne veše,
da vžge vse pleše,
da ves svet se v luč zagleda,
kakor ta koleda!*

Pa si voščimo lepe božične praznike in srečno novo leto 1975!

Hrvati in Čehi imajo za december ime prosinac, oz. prosinec, Srbi decembar, Bolgari dekembrij, Rusi dekab' r in Poljaki grudzien.

Naš čas je čas čakanja; čakanje je njegova prava usoda. Kakorkoli pa je vsak čas čas čakanja, čakanja na začetek večnosti. Čas teče naprej, čas v zgodovinskem in osebnem življenju je . . . čakanje na to, kar je večno.

Paul Tillich

Ko se leto obrne, ni novo nič boljše kot staro. Človek se mora spremeniti, mora se obrniti k Bogu. To je in ostane edina pot za človekovo rešitev in njegovo zveličanje.

Franz Hengsbach

Karkoli že se bo zgodilo in kakršnekoli nevarnosti nam utegnejo prinesiti dogodki, skozi kakršnekoli krize bomo morali iti: zmerom vemo, kam gremo. Gremo, celo tedaj, ko umremo, življenju naproti.

Charles de Gaulle

SLAVA BOGU NA VIŠAVAH

Tiste dni je od cesarja Avgusta izšlo povelje, naj se napiše ves svet. To prvo popisovanje se je vršilo, ko je bil Kvirinij cesarski namestnik v Siriji. In vsi so se hodili popisovat, vsak v svoje mesto. Šel je torej tudi Jožef iz Galileje, iz mesta Nazareta, v Judejo, v Davidovo mesto, ki se imenuje Betlehem — bil je namreč iz Davidove hiše in rodovine — da bi se popisal z Marijo, svojo zaročeno ženo, ki je bila noseča. Ko sta bila tam, se ji je dopolnil čas poroda. In porodila je sina prvorojenca, ga povila v plenice in položila v jasli, ker v prenočišču zanju ni bilo prostora. V prav tistem kraju pa so pastirji prenočevali pod milim nebom in bili na nočnih stražah pri svoji čredi. In glej, Gospodov angel je stopil k njim in Gospodova svetloba jih je obsvetila in so se silno prestrašili. Angel jim je rekel: »Ne bojte se; zakaj, glejte, oznanjam vam veliko veselje, ki bo za vse ljudstvo: Danes se vam je v Davidovem mestu rodil Zveličar, ki je Kristus Gospod. In to vam bo znamenje: našli boste dete, v plenice povito in v jasli položeno.« In v hipu je bila pri angelu množica nebeške vojske, ki so Boga hvalili in govorili:

*»Slava Bogu na višavah
in na zemlji mir ljudem,
ki so Bogu po volji.«*

In ko so angeli odšli od njih v nebesa, so pastirji drug drugemu rekli: »Pojdimo torej v Betlehem in pogledjmo to, kar se je zgodilo in nam je oznanil Gospod!« In pohiteli so, prišli tja in našli Marijo, Jožefa in dete, v jasli položeno. Ko so to videli, so povedali, kar jim je bilo rečeno o tem detetu. In vsi, ki so slišali, so se čudili temu, kar so jim povedali pastirji; Marija pa je vse te besede ohranila in jih v svojem srcu premišljevala. In pastirji so se vrnili in Boga slavili in hvalili za vse, kar so slišali in videli, prav kakor jim je bilo povedano.

(Iz Lukovega evangelija 2, 1-20).

JEZUSOVO ROJSTVO

Srečni tisti, ki so ga videli, ko je hodil po svojem kraju; srečni tisti, ki so ga videli, ko je hodil po zemlji! Jeruzalem, Jeruzalem, bil si mnogo bolj blagoslovljen kakor Rim! Resnično, resnično, več ti je bilo dano, Jeruzalem, ti si bil srečnejši! Ti pa, Nazaret, malo judovsko mesto, ti boš večno žarel tako, med vsemi mesti na zemlji boš žarel, in med vsemi krščanskimi mesti, večno, med našimi temnimi mesti, med našimi malimi krščanskimi srenjami! Kdo bo še kdaj pomislil na slavno rimsko katedralo? Kdo

se bo še spomnil, da je kdaj bila? Reims, ti mesto posvečeno! Najkrasnejše francosko mesto! In ni krasnejšega obreda na svetu, ni ga na svetu tako veličastnega obreda, kakor je maziljenje francoskih kraljev, v nobeni deželi ga ni. Toda od kod si, mesto Reims? Katedrala reimska, kaj pomeniš? Kaj sta v primerjavi z Nazaretom, z Betlehemom? Hlev pa v zapuščenem mestecu, hlev v ubogem malem betlehemskega mestecu, hlev je videl rojstvo kraljevske moči, ki nikdar ne preneha, preprosti hlev kraljevsko moč, ki ne preide, kraljevsko moč, ki ji ni konca v vekih vekov, nikdar, hlev je videl rojstvo Kralja, ki bo vladal na veke. V oni zemlji. V Sveti zemlji!

Charles Péguy

Ivan Fidler: Božična voščilnica; izvorni lesorez

Pomen božične skrivnosti

Leto za letom obhajamo božič. Vsako leto . . . , zmerom stara pesem, zmerom ista podoba: kričeče okrašene izložbe, božične pesmi v cerkvi in družini, božično drevo, jaslice, darovi — ponekod že ne poznajo več mere v nakupu božičnih darov, obložena miza, mnogi gredo k polnočnici, so ganjeni nad melodijami starih božičnih pesmi, ki so za marsikoga edin lep spomin še na naš nekdanji božič.

Praznovanje božiča se je zgodovinsko razvijalo in spreminjalo; postalo je nekakšen družinski praznik, v zadnjih letih pa se čedalje bolj trga od pravega verskega ozadja in se zlasti v nekaterih zahodnih evropskih državah prepleta s poslovno, družabno, politično in gospodarsko mrežo. Kdor pa se kot kristjan sooči z božičem, z njegovo pravo vsebino, bo konkretno podobo praznika sprejel kot skrivnost, kot posebno naznano in jo s tega vidika prilagajal življenju in svetu, čigar mir je še vedno nepopoln in se celo oddaljuje od angelskega oznanila: mir ljudem na zemlji. Kdor bo božične praznike tako presojal, si ne bo dal vsiljevati »božičnega razpoloženja« od zunaj, od poslovnih ljudi, od nakupovanja in obdarovanja in od vsega tistega, ki nima nič skupnega s Kristusovim rojstvom. Kaj so zlasti poslovni ljudje napravili iz lepega božičnega praznika, je grozljivo označil pisatelj Hermann Hesse: Božič je skupek, strupen magazin vse meščanske sentimentalnosti in zlaganosti, povod divjim orgijam za industrijo in trgovino, bleščeči reklami blagovnih tržnic, diši po lakirani pločvini, jelovih iglah in gramofonu, po preutrujenih, natihoma preklinjajočih raznašalcih in pismošoih, po zbegani slovesnosti v meščanskih sobah pod načičkanim drevesom, po časopisnih posebnih prilogah in kričečih oglasih, skratka — diši po tisoč stvareh, ki so mi vse strašno zoprne in jih sovražim in se mi zde tembolj smešne in spačene, ker zlorablajo Odrešenikovo ime in spomin na naša najnežnejša leta, ko nam je božič v resnici pomenil nekaj čisto drugega.

Tudi marsikje pri nas se je praznovanje božiča izrodilo. To ni več krščanski božič, to je »naš božič«, praznik, ki ga obhajamo samim sebi. Če tako pojmuje mo ta praznik, ne pozna-

mo njegovega globokega pomena, njegove skrivnosti. Saj sploh ne gre za to, kaj mi delamo, marveč za to, kaj je Bog storil. Božiča si vendar nismo sami izmislili, kakor smo si izmislili silvestrovo ali pusta. Božič je to, kar nam pove prvi stavek v berilu: »Razodela se je dobrotljivost in ljudomilost Boga, našega Odrešenika.« To je na začetku božiča in njegove skrivnosti: prikazala, razodela se je božja ljubezen do človeka. Ta ljubezen ne prihaja iz nas, marveč v nas, prejeli smo jo. Bog je kot človek prišel na svet, k nam ljudem. Ker je to resnično, obhajamo božič.

Bog ljubi ljudi in nam je izrekel svoj: da. Jezus Kristus je ta božji da ljudem in zemlji. V njem je stopil Bog zraven nas, v naš svet; postavil se je na našo stran in nas srečuje od človeka do človeka.

In kakšen je ta svet, v katerega je prišel. To je svet, ki mu je takrat vladal cesar Avgust, danes pa mu vladajo dve ali štiri velesile. To je svet z nemirnim Vietnamom in Bližnjim vzhodom, svet bogatih in revnih, presitih in lačnih, svet ki so v njem prizadevanja za mir podrejena tekmovanju v oboroževanju. V tem našem svetu leži mesto Betlehem.

Kristus je prišel v naš svet, tja, kjer smo mi, tja, kjer so ovčje staje in jasli, tja, kjer ljudje stradajo in zmrzujejo, so osamljeni in zavrženi, tja, kjer žive grešniki in grešnice, gobavci in izgubljeni sinovi, tja, kjer pravične zasmehujejo in križajo. Prišel je v ta naš svet. Svojega božanstva ni dokazal s tem, da bi vse preuredil od zgoraj dol, marveč tako, da je tudi najrevnejšemu postal brat in delil z njim njegovo breme. Kristus se je rodil, da bi služil ljudem. Služil, ne gospodoval. Služba in predanost je izraz ljubezni, gospodovalnost pa izraz sebičnosti in nasilja. Jezus je človek za druge. To sodi k njegovemu poslanstvu, v tem je pomen njegovega učlovečenja, pomen božične skrivnosti. Ljubezen se mora pokazati v pomoči ljudem, v službi človeka: starega, osamelega, človeka v stiski. Le toliko, kolikor smo zaradi vere v učlovečenje božjega Sina drugačni od drugih tako v razmerju do bližnjega in daljnega človeka, znanca in tujca, prijatelja in sovražnika, vernika in nevernika, bolj odpuščajoči, bolj pripravljeni služiti in pomagati, razumevati življenjske stiske in preizkušnje, kolikor znamo odpravljati zlagana in nepremišljena medsebojna razmerja in se vračati k čisti, zavestni in odgovorni službi in ljubezni do bližnjega, le toliko bo vera v rojstvo našega

Gospoda vsestransko prekrasila za novo rojstvo tudi naše telo in duha. Tako se je prikazala božja ljudomilost, božja ljubezen do človeka.

S tem se je nekaj zgodilo v našem svetu. Podarjena nam je nova možnost, možnost ljubezni. Zato naj bi nam bili božični dnevi priložnost, da se naše življenje za nekaj trenutkov spremeni in v vsem svetu zraste nova pripravljenost, da skuša vse urejevati z ljubeznijo. Storimo nekaj, kar se nam sicer zdi skoraj nemogoče. Ljudje, ki »se ne morejo videti«, se pogledajo. Že davno so odpustili zamero ali pozabili na sovrašтво in zdaj si sežejo v roke. Ob takih priložnostih se odpira zaupanje med ljudmi, ki so se dosti dolgo mučili s svojim nezaupanjem. Otroci in starši, ki jih je morda ločil jarek nesporazumov, preskočijo ta jarek in se obdarijo — s stvarmi in s samim seboj. Med znanci ali sosedi imamo osamljene ljudi. Dan za dnem, večer za večerom sede sami med svojimi štirimi stenami. Ne vesele se božiča, boje se ga, zakaj spomini se ob takem prazniku vračajo bolj živo, bolj boleče. Pa nam nenadoma pride na misel: ali ga ne bi povabili ali ga vsaj obiskali.

Bolj kot ob kateremkoli prazniku v letu naj bi pomislili, kako si ne bi smeli biti tuji, marveč kot »človek do človeka«, ne kot direktor do uslužbenca, ne kot izobraženec do preprostega delavca, ne kakor domačin do tujca. Preskočiti je treba zid, preskočiti samega sebe in biti človek med ljudmi. Včasih je to težko, vendar v tej utrujajoči, obupni in brezbožni držbi ne moremo

vztrajati, moč navade je treba premagati, a ne samo v božičnih dneh, premagovati jo je treba vse življenje. Božič nam daje pogum za to. Zakaj v teh dneh se nam je razodela božja ljubezen do človeka, razodela se je, da bi nečloveški svet postal bolj človeški, da bi bil vsak izmed nas človek med ljudmi.

Ljudje čakajo na Kristusa, pričakujejo njegove rojstva, njegove pomoči, ljubezni — v nas kristjanah. Ljudje žele skusiti božjo pomoč in ljubezen v nas samih. Kot kristjani smo za to poklicani, da smo bližnjiku resnično to, kar mu moramo biti po svoji veri v učlovečeno Besedo, ki se glasi: Ljubim te, ti svet in ti človek. Božja ljubezen do nas tudi nas obvezuje k ljubezni do bližnjega. To je zapoved, ki veže nas osebno, ne pa ustanove, ki se imenuje Cerkev, ne njene zastopnike, ki se imenujejo duhovniki, dušni pastirji ali socialni delavci. Biti človek človeku se pravi razumeti bližnjega, njegovo stisko, telesno ali duševno, skratka: zbuditi v njem občutek: »Ta me razume.«

Božično naročilo angelom nad Betlehemom je prešlo na nas. Angel pomeni poslanec, poslanec od Boga. Globlji smisel božičnega oznanila je v tem, da smo s svojim življenjem poslanci, poslanci božje ljubezni, ki se je učlovečila v Jezusu Kristusu. Kristus je postal človek, da bi bili mi sami bolj človeški. Zato je na nas, da oznanila božične skrivnosti ne kličemo drug drugemu iz prazničnega razpoloženja, marveč iz našega vsakdanjega življenja.

Južnoafriška božična zgodba

Jan du Preez je bil zelo vesel, da je imel starca zraven sebe. Odkrito povedano, so ga sebični razlogi pripravili do tega, da je sključeno postavlo, ki se je s težkim bremenom pehala po dolgi poti navkreber, povabil, naj se pelje z njim, ko jo je prehitel s svojim tovornim vozom. Mož se mu je zahvalil in svoje breme vrgel na prazen voz; potem je prisedel k Janu du Preezu. »Bo še dolga pot?« je vprašal Jan, ko se je obrnil k starcu. »Še kar precej,« je rekel ta s smehljajem. »V Verlate me čakajo. Ali morebiti poznate ta kraj?«

»Če ga poznam?« Jan se je kratko zasmejal. »Enkrat samkrat me je pripeljala pot tam mimo, pa mi je dovolj. Kraj se po pravici tako imenuje, saj je daleč Bogu za hrbtom in kakor živ pokopan, tam gori v gozdu.« Starec je zadovoljen pokimal; potem je bilo spet tiho med njima. Vsak je bil zatopljen v svoje misli, vsak je živel v svojem svetu, ločen od sveta drugega. Verlate! je mislil Jan du Preez. Da, on je poznal ta kraj, le kdo ga ni poznal v tem delu Kapa? Postal je v pregovor, v prekletstvo. »Pojdi v Verlate!« so si klicali možje, kadar jih je popadla jeza. Zelen pekel, daleč v neskončnih gozdovih, ki se je vlekel prek pobočij in štrlečih vrhov gorovja Outeniqua — to je bil Verlate!

Drvarji s svojimi družinami so živeli tam. Starci, ki jim je delo v gozdovih upognilo hrbet in borno življenje doma; otroci so sanjali o dnevu, ko bodo lahko ubežali k bratom in sestram, po strmí, ovinkasti cesti navzdol, ki je držala iz malih vasic ven v svet, ki jih je čakal. Nihče ni prostovoljno prišel v Verlate; nihče ni ostal, če ni bil primoran. Navajenost, bolezen in revščina so bile verige, ki so večino tistih redkih ljudi priklepale na kraj.

Seveda so tudi tuji že prišli v vas, iz nesebične potrebe ali na ukaz oblasti, ki se mu ni bilo mogoče izogniti. Dvakrat je v minulih letih okrajni odsek za šolstvo in vzgojo poslal gori učitelja; a gozdna tihota, ki je tiščala nad redkimi raztresenimi hišami in nebrižnost prebivalcev so te može gnali nazaj v svet. »Število otrok, ki jih ima Verlate, ne opravičuje obstoja šole,« jim je bil izgovor. »Teh malo otrok bi se lahko šolalo kje drugje, kjer bi v vladnih vzgojnih zavodih imeli vsó oskrbo in bi bili tako še na boljšem.«

Mínilo je deset let, odkar se je stari misijonar, ki je skrbel za duhovne potrebe ljudi, odzval klicu Najvišjega. Od takratne preproste slovesnosti ob krsti dobrega moža dalje je bila cerkev zaprta in nihče ni več stopil vanjo, ker ni bilo nikogar, ki bi za njim opravljal dušnopastirsko delo.

Avto je skoraj hropeče zmagoval strmino in njegov ropot je preglasil vsak drug glas. Gorska pot je bila videti, kot da se ne bo nikoli končala. Morda je bil stari tovariš drvar, je mislil Jan, počemu naj bi sicer šel v Verlate? Ko pa se je

drugič zazrl v nenavadno resni, pametni obraz, je zavrnil to misel.

»Ali koga poznate tam gori?« Mož je pokimal. »Prijetelje,« je odgovoril. Modre oči, ki so pogledale Jana du Preeza, so zmedle fanta. Kdo bi utegnil biti ta starec? Iz njegovih oči sta odsevali nedoločna modrost in smeh otroka in Jan še svoj živi dan ni videl takšne mironosti na človekovem obrazu, še nikoli tako zanesljive moči v drži. »Odložil vas bom, kjer se odcepi steza v Verlate,« je zdaj rekel Jan. »Od tam boste imeli še dober kos poti. Ali poznate pot?« — »Bom že našel ta kraj, saj sem že dolgo nameraval priti sem. Kako prijetna je ta pokrajina!«

Jan je kratko pogledal na levo in desno, nato pa leno uprl pogled v cesto pred seboj. Za božjo voljo, kaj le je bilo v tej pokrajini tako ljubkega, prijetnega! Samo drevje in spet samo drevje; brez konca in kraja! Pri naslednjem ovinku je ustavil. »Zelo sem vam hvaležen,« je rekel starec, stisnil Janu roko, preden je stopil iz avtomobila; spet si je oprtal težko breme, ki mu ga je šofer podal iz avtomobila. Mirno je stal ob kraju ceste, gledal za rdečim avtomobilom, dokler se ni izgubilo njegovo brnenje in se je polegel prah.

Zadnji žar je ugasnil na zahodnem nebu in že je bila v Vergate prižgana prva sveča, ko je starec stopal po edini, s travo obraščeni poti, s katero se je ponašala vas. Z živahnimi očmi se je razgledoval po okolici in spremljal vsako znamenje življenja. Kakor vračajoči se star prijatelj je pozdravljal može in žene, ki jih je srečaval, in majhne otroke, ki so jih v tem času klicali domov. Večina od njih je stala tiho in strmela za njim, čeprav so mu dva ali trije godrnjavo odzdravili. Videti je bilo, kot da nihče ni vprašal, zakaj je tujec v vasi in da se nihče ni začudil, ko je vzdignil polomljeno ograjo in po od plevla zaraščeni stezi stopal v misijonsko hišico. Ker v Verlate nikoli niso zapahovali vrat, niti oknic niso zapirali, je starec preperela vrata brez posebnega napora odprl tako, da je le z ramo pritisnil nanje.

V naslednjih tednih je starec postal del kraja, del načina življenja ljudi v Verlate. Nihče se ni vprašal, zakaj je tu, niti tega ga niso vprašali, od kod je prišel. Sosedje so začudeno spremljali njegovo početje, mu odzdravljali ali se nemo vedli. Privadil se jih je, ne da bi bil vsiljiv ali bi jih nadlegoval z vprašanji, kot so to delali drugi pred njim. Podoba je bilo, da jih je samo z očmi sprejemal vase, ko so odhajali na vsakdanje delo; njegove roke in hrbet so jim služili tako

samoumevno, kakor je sonce razdajalo svojo toploto in kakor jih je poživiljal dež. Ob sončnem vzhodu, ko so možje hodili mimo njegove kočice po svoji vsakdanji poti v gozd, kjer so sekali velikanska drevesa, je bil že pokonci. In prav zato, ker se je tako povsem naravno prilagodil njihovem vsakdanjemu življenju, ni nihče kahal jeze nanj in nikomur niti na misel ni prišlo, da bi ga preganjal z majhnimi puščicami sovraštva, ki so jih poprej uporabljali, da so tujce prisilili k umiku.

Možje so se molče ustavljali, neverno zmajevali z glavo in strmeli, ko so se nekega večera vračali domov in videli, da starec postavlja iz borovine ograjo okrog vrta Vermaakove vdove. Kajpak so vedeli, da je starka živela od zelenjave, ki je zrasla na pol jutra zemlje okrog njene kočice. Vedeli so pa tudi, da so osli in goveja živina po mili volji uhajali na njen vrt in popasli, kar je s tako težavo vsejala in negovala. Nikoli ni prišlo nikomur na misel, da bi bilo treba kaj storiti, da bi zavarovali vdovin pridelek.

Starka je stala pred svojo hišo; hrapave roke je imela zavite v predpasnik in opazovala belo liso na koncu ograje. To je bilo vse, kar so njene slabotne oči mogle videti — belolaso tujčevo glavo. Šele naslednji dan, ko so se možje spet ustavljali, da so gledali nenavadno podobo, je prišel Piet Smidt na misel, ki jo je dolgo zaman iskal. Počasi se je približal in brez besed vzdignil ograjo in jo z močnimi, rjavimi rokami krepko držal, medtem ko je tujec zamahoval s kladivom. Starec je pogledal in se nasmehnil. Sprejel je pomoč, kot da je ta nekaj najbolj naravnega na svetu. Skupaj sta delala, dokler ni zamigljala blede luč sveč za okni brez zaves.

Povsem odkrito so preprosti ljudje iz Verlate gledali, kako je trdna ograja čedalje bolj obdajala dragoceno zemljišče Vermaakove vdove. In polagoma je začela žareti iskra udeležbe. Vrata, ki jih je starec naredil in nataknil na tečaje, so se prosto odpirala in zapirala in jih je bilo mogoče varno zapahnuti. Z ograjo pa še ni bilo opravljeno vse potrebno. Čisto mirno, brez vsake besede se je tujec lotil poškodovane vdovine strehe in ji jo zakrpal. Ko je to napravil, je nevarno majavo desko zamenjal s položnimi stopnicami, ki so držale od zadnjih vrat na izhono stezo. Nikoli ni prosil sosedov za pomoč, nikoli česarkoli od njih zahteval. Ker so bili preprosti ljudje in so vedeli, da pri drugih, ki so bili prav tako revni kakor oni sami, ni iskal nobenega denarja, so spoznali, da tujec prav go-

tovo ni delal za svoj dobiček. Bil je prav tako reven kakor oni sami. Obleka mu je bila zakrpana, njegova hrana tako preprosta kakor najbolj revnih med njimi. Ta lastna revščina jih je povezala z njimi, da so ga sprejeli kakor enega izmed svojih.

Ko je starec še delal na vdovini strehi, se je primerilo, da je Piet Smidt prinesel na rami prvi tovor jelovih letev in pred nevernimi očmi sosedov začel postavljati ograjo okrog svojega zemljišča. Brez obotavljanja je sprejel tujčevo pomoč in kmalu sta jima bila pripravljena pomagati tudi Dan le Roux in njegov sin Japi. Čez dan, ko so možje delali v gozdu, je hodil po vasi sem ter tja in gledal, kje bi bilo potrebno kaj popraviti, nato pa se dela lotil, ne da bi se o tem poprej s kom pogovarjal. Okna in vrata, ki se že leta in leta niso dala več odpirati ali zapirati, so bila

popravljena. Luknjaste strehe, zamašenih odtočnih žlebov, poškodovanega pohištva in obolelih živali — vsega se je lotil, za vse to in še za kaj drugega je potrpežljivo poskrbel. Dela se mu ni zmanjkalo in ljudje so se v sto in sto primerih lahko zanesli nanj. Voljen in blag, kot je bil, je starec čedalje bolj s svojim delom pomenjal vaščanom, da jim je pravi sosed in učitelj, nikoli pa dninar ali kot človek, ki bi za svoje delo iskal plačilo. Čisto počasi, v mesecih, ko so se poletni dnevi daljšali in je večni čudež setve, cvetenja in žetve spreminjal mali svet okrog Verlate, se je med preprostimi ljudmi, ki so prebivali tu, obdani z gozdom, rodil nov duh. Možje niso več otožnih pogledov odhajali na delo, marveč so z dvignjeno glavo gledali daljne vrhove, ki so se dvigali nad zelenim morjem gozda; zvedavo so opazovali urno in lahkotno ljubkost ptičjega leta in menjajoče se prizore na obzorju. Kot da so njihovi čuti po dolgi bolezni ozdraveli, so vdihavali prijeten vonj svojega zelenega sveta, poslušali sladko ptičje petje, prisluškovali vetru in gorskemu potoku. In med visokimi debli se je razlegal odmev veselih otroških glasov.

Kakor v naravi, tako so tudi tu prihajale spremembe počasi, korak za korakom. Obrazi, ki so bili dolgo zaprti vase in mrki, so postali vedri in nasmejani, težave, ki so pestile soseda, so postale skupna skrb srenje; ljudje so začudeni opazovali, da jih je to naredilo močne. V mesečnih nočeh so slišali starca, ki jim že dolgo ni bil več tujec, kako je delal na dvorišču za svojo kočo. Udarci s kladivom in škrtanje žage so se prepletali z uspavanko noči, in spet se je dan končal.

Paul Cronje je prisluškoval tihemu šumu, ki je prihajal s starčevega dvorišča, ko je v noči polne lune pri svetlobi majhne sveče sedel za mizo. Bogve koliko let je minilo, kar je njegova roka zadnjikrat držala pero! Nepremično je gledala njegova žena iz široke postelje k njemu. Srce ji je bilo polno trdnega upanja. S tem pismom, ki ga je Paul tukaj mukoma pisal, naj bi spet odprl vrata svojega skromnega doma sinu, ki je proti očetovi volji zapustil gozd in se preselil dol v mesto. Ali se bo zgodil čudež? Starka je tiho molila. Ali bo sin res spet prestopil ta prag? Noben šum se ji svoj živi dan ni zdel čudovitejši kakor praskanje peresa, ki si ga je bil Paul izposodil pri starcu. Pismo je bilo zaupano mlademu Ollieu Retiefu, ko se je ta odpravil po dolgi gozdni poti dol k Maraisovi trgovski hiši, kjer se je redno ustavljal poštni voz in kamor so vozili živila.

Ko se je vrnil, je šel takoj k mali beli hiši svojega strica in tete, Dirka in Ane Retief. Svojo radovednost je komaj krotil in je stal zraven tete Ane, ko je ta pred njim odpirala zavitek, ki ga ji je prinesel. Na zavitku je bil poštni pečat Kapstadta, in presenečen je gledal na knjigo v njenih rokah. Skrbno in ljubeznivo jo je držala. »Tu bomo odprli šolo,« je rekla počasi. Starec mi bo v začetku pomagal, pozneje pa bo sem gor prišel pravi učitelj iz mesta, zakaj mnogo učenja nas čaka.« Čeprav je vedel, da je teta Ana kot nevesta prišla iz velikega mesta sem gor v hribe, vendarle Ollieu nikoli niti na pamet ne bi prišlo, da je znala brati in poučevati. Ko je za to zvedel, je fanta navdal nov ponos.

Ker so vse, kar je starec storil, sprejeli kot nekaj povsem preprostega, se tudi nikomur ni zdelo čudno, da je popravil tudi staro, tako dolgo zanemarjeno cerkev. Stezo, ki je držala do nje, je očistil plevela, trava okrog na novo preplekane cerkve je bila lepo pokošena in sončna svetloba je odsevala v svetlih oknih. Čeprav ni bilo v njej božje službe, se je zdelo prebivalcem Verlate čisto v redu, da so ponosni tudi na svojo cerkev.

Prišel je božič, preden so opazili, zakaj v minulih letih je ta praznik prišel in minil, ne da bi govorili o njem.

Zvonjenje je zbudilo prebivalce v Verlate v sveti noči malo pred polnočjo. Vsi so bili istih misli, čeprav so vedeli, da v tem gozdu ni bilo nobenega zvona s tako močnim glasom, čistim kot zlato — da, sploh nobenega zvona ni bilo. Pa vendar nikomur niti v sanjah ne bi prišlo na misel, da bi o tem sploh govoril.

Začuden, vendar čisto mirno so ljudje vstajali iz postelj in se oblačili. Noč je bila temna; a ne da bi se spotaknili, so našli pot do majhne cerkve, od koder je glasno odmeval klic skozi noč. Vrata v cerkev so bila odprta, in počasi, potihoma so stopali čez prag, ki ga v vseh dolgih, tihih letih niso več prestopili.

Kar so videli, jim je napolnilo srce z najslajšim spoštovanjem. Zakaj tam, pred okornim

lesenim oltarjem je klečal starec, sijoča postava, ki ji je sklonjeno glavo venčal svetel svetniški sij.

Vsi so lahko potrdili, da so ga videli, da je svetel svetniški sij klečeče postave preplaval cerkev in v vsakem srcu prižgal večne luči ljubezni . . . In potem je izginil, čeprav je bila cerkev še vedno napolnjena z nebeškim odsevom.

Fay.King

Božič zdomcev

(Iz božičnega nagovora Ramóna Alberdija, španskega duhovnika, svojim rojakom, ki delajo v Nemčiji).

Dragi prijatelji, niti na misel mi ne pride, da bi vam nocoj pokvaril vaše praznično veselje, bilo bi pa slabo, če bi mandeljnove potice in čustvene božične pesmi v teh svetih urah popolnoma oropale vašo revolucionarno moč. Revolucija se ni začela šele pred 50 leti na Rdečem trgu v Moskvi. Revolucija se je začela pred 2000 leti v betlehemskelem hlevu.

Božič je začetek osvobodilnega boja proti moči zla, kjerkoli že nas vklepa. V tem osvobodilnem boju smo bili kristjani pogosto najhujši Jezusovi sovražniki. Naše krščanstvo smo si uredili kakor nekdo, ki si zgradi visoko obzidje, katero naj zabrani dostop svetlobi, napredku, uboštvu in ljubezni. V naši krščanski družbi so imeli ubogi in izkoriščani redko kaj več kot pravico, da so bili pömilovani. Taka krščanska družba je izdajstvo tiste družbe, ki se je rodila v betlehemskelem hlevu. Kristjani inkvizitorji, kristjani, ki so hodili na križarske pohode, kristjani, ki posiljujejo žene in preganjajo ljudi, kristjani, ki pobijajo drugoverce in komuniste, kristjani, ki pod razpelom mučijo ujetnike in jih vlačijo v ječe, ki ne mislijo tako kakor oni sami — ti kristjani imajo svojo vero. Vendar to ni vera, ki se je rodila v betlehemskelem hlevu. Španci, ki spadate v moje dušnopastirstvo, ste Evropejci, vendar vam govore: »Nimate nobene pravice, da bi se imenovali Evropejci.« Vi ste ljudje drugega razreda v Zvezni republiki Nemčiji. Res je, da dovolj zaslužite, vendar vam ni nič podarjenega. Ob sobotnih večerih vam preostane samo beg v »Centro espanol«, da popijete malo vina, ne da

bi vam bilo treba zardevati. V pisarnah, kjer dobivate prigarani zaslužek in na mestni upravi, v uradih bolniške blagajne, v trgovinah z živili, v zdravniški govorilnici in v bolniški sobi pa vas neprenehoma ponižujejo. Vsem vam rečem: ta sveta noč je naša noč! Zakaj to noč pride Bog k nam. Bog ni kakor nekateri izmed naših rojakov, ki se bojijo, da bi jih zamenjali z vami, delavci, ker so akademiki, diplomati, aristokrati ali študenti. V tej noči je Bog sam zdomcev, delavec na tujem. Jožef in Marija sta morala iti v Betlehem, da sta se »prijavila«, prav tako, kakor se morate vi prijaviti. In koliko izmed vas jih ne more ostati, ker pričakujete otroka.

In če pride kdo in reče, da Kristus ni vaš, mu recite, da je lažnik. Do danes se nihče ni rodil, ki bi otroke in reveže tako ljubil, kakor jih je ljubil Kristus.

To zveni bolj po protestu kakor po ljubki božični pesmici. Toda, moji ljubi prijatelji, to je pravi božični izraz. Protest ni nobena iznajdba naših dni. V sveti noči je protestiral Bog proti družbi sebičnežev. Kot otrok brez moči je protestiral proti uporabi sile in vojni. Z Marijo, svojo materjo, se je potegnil za preproste žene delavke. Internacionalna (mednarodna himna revolucionarnega proletariata), ki daje ubogim te zemlje in stradajočim sužnjem mogočen glas, ni bila zapeta šele v minulem stoletju. Zadonela je prvič v tisti noči, v kateri je Bog iz protesta proti vsem privilegirancem vseh časov razodel svoj mir in svoje gospostvo, daleč od oltarja in prestola. Razodel jo je na polju preprostim pastirjem in se s tem postavil na stran nepismenih in zapostavljenih tistega časa in vseh časov.

V tej polnoči, ki je bila po besedah velikega Janeza od Križa »svetlejša kakor vsak dan«, je Bog intoniral internacionalno ljubezni in je ukazal angelom, naj pojo: Slava Bogu na višavah in mir ljudem, ki jih ljubi.

Želim vam, prijatelji moji, blagoslovljene božične praznike!

Sveti večer

Bliža se polnoč. Mestece je zavito v gosto temo. Samo v borni kočici tam na koncu ulice še trepeče motna svetloba. Kratka lojenka dogoreva. Z rahlim cvrketanjem se utrinjajo višnjevkaste iskricice. Zlati plamen se zvija in podhrteva in le za silo razsvetljuje kot, kjer leži umirajoča žena na siromašni postelji. Ob okencu za njenim zglovljem sedi suhljat, bled fantek sedmih let in gleda zamišljeno v nebo. Z lahtmi se naslanja na polico, glavo si podpira z rokama pa se ne gane in ne spregovori. Kakor iz kamna je. Samo kadar bolnica glasneje zastoče, se obrne k njej in jo skoraj šepetaje vpraša:

»Mamica, ali te hudo boli?«

»Oh, boli . . .«

Deček jo rahlo pogladi po licu.

»Ne boj se, vse bo minilo.«

Zopet se obrne in gleda ko prej. Po vsem nebu so se razsule zvezde: kakor da se mu smehljajo, se mu zdi. Fantek gleda, gleda in ne umakne oči, ko da niso zvezde, ampak lepe igračke. Ena zatrepče, se utrne in izgine v noči; svetla sled se zariše za njo. Mali se prisrčno nasmehne, ko da bi ne bil tega še nikoli videl.

»Zdaj!« dahne komaj slišno.

Mislil je, da bo popadalo še nekoliko zvezd, nato pa se bo zgodilo, česar tako željno pričakuje: odprla se bodo nebesa. Še davi se je razgovarjal s tovariši v šoli — hodil je v prvi razred — in eden je dejal, da se vsakokrat na sveti večer opolnoči odpro nebesa. Tedaj zaprosi, kar koli želiš, pa se ti izpolni! Vsi otroci so rekli, da bodo čakali polnoči. — »Jaz poprosim zatega konja!« — »Jaz vozička!« — »Jaz sablje z dragulji!« — Samo on je molčal. — »Kaj pa ti?« so ga vprašali. — »Jaz . . . da mi ozdravi mama!«

V resnici tudi ni imel večje želje. Uboga mati! Dva meseca leži in se muči, pa nima nikogar, da bi ji postregel. Samo sosedka Ana jo vsako jutro obiskuje in ji nosi jesti.

Koj po sončnem zahodu je sedel k oknu, se zagledal v nebo in čakal, kdaj se odpre. Jutri bo sveti dan in nočjo se mora odpreti. Že je premislil besede, ki jih bo povedal. A treba jih je hitro izgovoriti, zakaj nebo se v trenutku zapre.

»Bogec, daj, da mi ozdravi mama!« poreče. Bog ga gotovo usliši in ji vrne zdravje. In tedaj bo vstala. Nič več ne bo blede in upala, ampak polnih lic in rdeča. Tudi otožna ne bo več, vesela bo, zmeraj vesela, šalila se bo z njim kakor poprej, ga pestovala in mu prepevala njegovo najbljubšo pesem:

Glej, zvezdice božje migljajo lepo,
odprto široko je sveto nebo:
duhovi nebeški se iz raja vrste,
prepevajo slavo, na zemljo hite.

Razen tega bo z delom zopet služila in mu kupovala medenih kolačev kakor nekdaj. Sešila mu bo lepo novo obleko, da ne bo več hodil v siromašnih cunjah.

»Mamica!« je poklical tiho.

»A . . .« je zastokala bolnica.

»Še malo pa boš ozdravela,« je rekel prepričljivo. A zamočal je, kako. Hotel ji je najprej od Boga izprositi zdravje in šele zjutraj, ko se zdrava prebudi, ji je mislil povedati, kako je čakal, da so se odprla nebesa, in kako je preprosil Boga.

Sveča je dogorela in prasketaje ugasnila. Sobo je zagrnila tema. Otrok se je v prvem trenutku zdrznil, a se takoj še tesneje pritisnil k oknu in gledal.

»Samo nekaj zvezd naj še pade pa se bo odprla!« je šepnil. Željno je čakal, kdaj bo spet katera zatrepetala in ugásnila. Zvezde pa so se lesketale in se smehljale prav kakor prej.

»Bogec, daj, da mi ozdravi mama!« je polglasno ponovil prošnjo, samo da bi je ne pozabil in se ne zmedel, ako se nebesa nenadoma odpro.

»Zaspi!« je tiho dejala bolnica, ker je po šepetanju čutila, da še bedi.

»Kar zaspi, mamica! Jaz bom zdaj, zdaj!« je odgovoril, ne da bi se ozrl.

Na ulici je zažvižgal nočni stražnik: klical je tovariša. Iz daljave je odjeknil drugi žvižg in spet se je vse umirilo.

»Vsak čas bo!« je rekel malček in začel iznova ponavljati molitvico. A sedaj je čutil že neko težo v glavi. Omahovala mu je na prsi in veke so mu bile težke, ko da so svinčene.

»Bogec, daj, da mi ozdravi mama!« je mrmralje ponavljal, kakor da bi se učil za šolo. A glava mu je bila težja in težja.

Nenadoma se mu je zazdelo, da so izginile vse zvezde z neba. Pa ne da bi se bile utrnile, marveč ko da jih je kdo ogrnil s črno zaveso. V daljavi je zabobnelo. Bobnenje je bilo zmeraj glasnejše: bolj ko se je bližalo, bolj se je razlivala neka čudna svetloba. Polagoma je napolnila sobico in jo razsvetljevala močneje ko poprej lojenka. Izenada je tako silno zažarelo, da je malemu kar vid jemalo.

»Nebesa so se odprla!« ga je prešinilo. Glasno je izgovoril naučene besede: »Bogec, daj, da mi ozdravi mama!«

Komaj je izrekel, je svetloba izginila. In spet je utonilo vse v temi. V tistem trenutku je razločno videl, kako se je mati dvignila s postelje in prišla k njemu, da bi ga objela. Bila je vsa lepa, krepka in zdrava, kakršno je poznal, ko je bil še čisto majhen. Od veselja je zavriskal in ji planil v naročje. Mati ga je objela in poljubila. Kako drag mu je bil ta poljub, kako sladak! Sam ni vedel, kaj bi od prevelike sreče.

Zarja je sinila, ko se je prebudil. Počasi je odprl oči, jih pomel in pogledal okoli sebe. Spomnil se je svetlobe in kako je prosil Boga za mater. Previdno je vstal in pogledal na posteljo.

»Je mar vstala?« je šepnil. Stopil je bliže in se sklonil nadnjo. A ležala je mirno, nepremično, bledorumena, kakor svetnica.

»Spi,« je pomislil.

Vendar je bil radoveden, ali bo mogla vstati. Pa saj mora, saj je tako prosil, ko so se odprla nebesa.

»Mamica!« Nič glasu.

»Mamica!« Mati molči.

»Spi.« Umaknil se je malo dlje pa sedel in čakal, da se prebudi.

Vtem je prišla sosedka Ana. Ko je stopila v sobo, je nekoliko čvrsto zaprla vrata. Fantek je položil prst na usta. Žena se je ozrla na bolnico. Nato je naglo pristopila in jo prijela za roko. Roka je bila hladna. Sosedji so stopile solze v oči, hotela je krikniti, a spomnila se je, da je otrok v sobi, pa se je premagala.

»Spi,« je potrdila, se obrnila k dečku in ga prijela za roko. »Pojdi z menoj, dokler se ne zdrami!«

Mali se je obotavljal. Obstal je in nekoliko pomislil. »Pa pójdiva!« je rekel naposled. »A potih, da je ne zbudiva!« Odšel je po prstih.

Ko pa je prišel do vrat, ni utrpel, da bi je ne bil še enkrat pogledal. Vrnil se je k njej in ji rahlo, prav rahlo poljubil široki rokav, ki je bil zdrknil prek postelje.

»Spi, mamica, ne bom te budil!«

Svetozar Čorovič

Čas

Čas navije
klobčič niti
spredenih iz živih bití,
jih nastavi poleg statev.

Človek tke si
šotor sreče,
preden čas se ne izteče,
dokler nit se ne odvijje.

Ko pa čas mu
šotor strga,
ko se zadnja nit pretrga, —
času se rodi nov čas . . .

Jakob Šešerko

Preblisk

Osmoljeni koraki
po asfaltu
v strahu odmevajo.

Blišč pločevine
zoprno ščemi
v krvavem kolobarju.

V preddverju duše
prhutajo čuki —
in nikjer človeka.

Kam so odšli
pojoči pastirji
ob cestah?

Jakob Šešerko

Svečnica

Svečnica je bila v naši družini vedno praznik ljubezni in lučk, s katerimi smo se poslovili od jaslic. Lučke, nepozabne lučke! Praznično jutro je bilo polno belih obrazov, ki so se zdramili sredi naših sanj. Vso noč nismo mogli zaspali, ker smo mislili na drobne svečke in voščene svitke, ki nam jih je obljubila mati. Slutili smo neslišne stopinje pastircev, ki so se poslednjikrat odpravili proti neznatnemu hribčku kraj Betlehema, nad katerim se je še enkrat razblestela veličastna zarja z angelskim slavospvom. Zlati jezički sredi voščenih svitkov so nam razodevali še vedno milino pobožičnih dni ter obetali milost miru in detinsko srečo. Še so blestele brezimne božične skrivnosti, ki se pletejo od razprostrtih Jezusovih ročic do Marijinega naročja in naših src: pet veselih skrivnosti ter šesta skrivnost luči in miru, ki se je spočela na današnji praznik grlic, golobčkov in očiščevanja.

Pri nas je bilo tako! Bilo nas je četrvo otrok in četrvo belih svečk, mati pa revna vdova in luč za vse, topla in svetla luč, ki se je uporabljala in žrtvovala za nas v trudu, skrbeh in bridkosti. Saj je bilo naše življenje podobno težki brazdi sredi trdinskega sveta, ki pogreša krepkih gospodarjevih dlani. Očeta smo zgodaj izgubili, bil je železničar, lokomotiva je zdrobila njegovo nepozabno telo in našo srečo. Kri in solze, muka in bridkosti so se v rani mladosti pritaknile našim stopinjam. O praznikih pa se je naš zagrenjeni družinski krog prijetno otajal, neprijazna vsakdanost je splahnela, mati je spekla boljši kruh. Bog je poslal svoje znamenje, da je blizu in nas ne bo pozabil! Na svečnico smo to znamenje še prav posebno občutili. S tem praznikom so odlikovane tiste družine, ki jih je neizprosno življenje pahnilo v gorje, da so ostale brez očetov, pa se matere žrtvujejo ter sprejmejo boj in križ, da rešijo srečo otrok. Tudi naša mati je šla za temi svetlimi zgledi. Tiho in neopaženo ji je sivel v tem boju las za lasom, tisočero junastev, za katere svet ne bo nikdar zvedel, jo je napravilo veliko in vredno tistih besed, ki jih človek izječlja kot otrok ter se končujejo s solzami in šepetom!

Tako se spominjam neke svečnice, ko smo stanovali v puščobnem podstrešju. Mati nas je zjutraj odpravila v cerkev, kjer smo bili pri blagoslovu svečk. Bilo je lepo. Srebrnkasti prameni kadila so se dvigali proti oboku, kjer so se skrivnostno družili z ognjenim svitom, ki je drgetal na koncu sulice angela borilca. Naša čustva, ki so bila sicer otroška, a vendar prekipavajoča, je spremljala božična pesem. Po cerkvi je migotalo stotero lučk, ki so jih prižgali med obredom vemiki. Polni praznične radosti smo se vrnili domov, v premrtih ročicah smo stiskali voščene svitke in svečke ter pripovedovali o vsem tistem, kar se je skrivalo na dnu naših src.

Proti večeru je vzela mati iz kota jaslice in jih postavila sredi mize, za katero nas je posadila. Pred jaslice pa je razvrstila naše svečke in voščene svitke, jih prižgala in se usedla med nas. Še vedno jo vidim, kako je kot vzvišena svečnica položila roke na rob mize, nekoliko nagnila glavo in nepozabno zapela: Glej, zvezdice božje migljajo lepo . . . Mi smo pobirali s svojimi tankimi, neveščimi glasovi božične kitice za njo, zrl v goreče lučke, se željno dvigali in poklekali na stole ter se s prsti nalahno in boječe dotikali svečk, da so plamenčki poredno pomižkavali. Tisočero neznatnih sledov se je križalo pred jaslicami, v katerih je čemelo betlehemsko Dete, slamica in uboštvo sta se držala njegovih ličic in rožnatih dlani. Nam se je zdelo, da so se stene naše sobice razmaknile. Svetloba nas je objela, božja Mati se je vzdignila, položila Dete v jaslice ter vzela naša srca v svoje dobrotljive roke in jih dolgo pestovala ter tolažila.

Zunaj se je začelo mračiti. Tanek veter je predel okoli oken in nas s svojo posebno pesmijo snubil za košček sreče. Stvarstvo je pokrival božični sneg, ki ima poseben sijaj in čar. To je tisti beli, mehki prt, ki so ga natkale nežne božje poslanke.

Ko so lučke pred jaslicami dogorele, mi je postalo nekam milo, da bi se razjokal. Mati je molče vstala, sklenila roke in se zamislila. Nato je zložila jaslice in jih spravila v omaro; odgrnila je beli prt ter nam odrezala koščke prazničnega kruha. Tako je minila v naši družini svečnica, zadnji božični praznik, tako smo se z lučkami in petjem poslovili od jaslic.

Lučke, nepozabne lučke! Kdo vas bo preštel, komu se boste smilile, ko boste minevale, ko se boste použivale in ugašale kraj naših strtih src?

Pepel

Na robu gozda raste ostrožnica. Tako samovoljno so zaokroženi njeni temnozeleni listi. Mehko upogljiva in trdno oblikovana so vitka stebela. Cvet se zdi, kakor da je urezan iz težke svile, in modrino ima, bleščečo kakor dragulj, da napolnjuje ves zrak vsenaokoli. In zdaj bi kdo prišel in odtrgal cvetlico in potem bi se je naveličal ter jo vrgel v ogenj . . . malo trenutkov in vsa žarna krasota bi bila drobna sled sivega pepela.

Kar pa je tu v malo trenutkih napravil ogenj, to dela čas neprestano z vsem, kar živi. Nekoč bo vse cvetoče življenje pepel.

Iz krepke postave kupček redkega prahu, ki ga razpiha vsak veter. Iz toplo kipečega, čutečega življenja revna, mrtva prst; manj kakor prst: pepel!

Tako je tudi z nami. Kako nas zmrazi, če pogledamo v odprt grob in vidimo poleg nekoliko kosti, nekaj prgišč sivega pepela. »Pomni, človek da si prah in da se v prah povrneš!«

Minljivost, to pomeni pepel. Našo minljivost, ne minljivost drugih. Našo; mojo! Moj konec mi napoveduje, ko mi mašnik v začetku postnega časa s pepelom nekoč sveže zelenih vejic minule cvetne nedelje začrta na čelo križ:

»Memento homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris!«

Bog nam prihaja zmerom naproti kakor cesta, kakor knjiga, kakor prijatelj. Cesta, ki vodi k njemu, je narava. Knjiga, ki govori o njem, je sveto pismo. Prijatelj, ki se nam v vsej zaupnosti srca zaupa, je Bog sam.

Jacques Loew

Dajte, razgovorite se še enkrat, zatrnite se tiho in prijazno. Naj zamigljajo vaši nepozabni zlati plamenčki, da bomo prisrčno stisnili naša obličja in zazrli nekdanje detinske dneve. Morda bomo še enkrat veseli, ko bomo stiskali v premrtih rokah voščene svitke, morda bomo očiščeni in srečni, ko bomo začuli iz milih ustnic naše matere božično pesem: Glej, zvezdice božje migljajo lepo!

Joža Likovič

»Pomni človek, da si prah in da se v prah povrneš!«

Vse postane pepel. Moja hiša, moja obleka in oprava in denar, travnik in gozd. Pes, ki me spremlja, in žival v hlevu. Roka, s katero pišem, in beroče oko in vse moje telo. Ljudje, ki sem jih ljubil, in ljudje, ki sem jih sovražil; in ljudje, ki sem se jih bal. Kar se mi je na zemlji zdelo veliko in majhno in zaničljivo, vse je pepel, vse . . .

Romano Guardini

Vedno znova upanje tli

Valentin Polanšek:

*Da mi je biti ptica,
morda slavec, ki hrepeni,
šegavi kos,
škrjanec z zanosom,
brhka lastovka,
pritlikavi kolibri,
bajni feniks —
ptica posebne vrste,
zadrževal bi se
vedno na tistem koncu zemlje,
kjer se razcveta pomlad.
Saj nekje na zemlji
vedno znova
pomlad zaživi —
saj tudi v našem srcu
vedno znova
upanje tli!*

(Iz zbirke »KARANTANSKE«)

Cvetni romarji

Na Žalostni gori so vnovič udarili zvonovi; milo in slovesno se je razlegala njihova pozdravna pesem, namenjena cvetnim romarjem, ki so se zgrinjali proti božjepotnemu svetišču. Romarji so prihajali prek barskih strženov in trdin, oni od Vrhlike z ladjami, Ižanci s klokajočimi vozovi. Goričevci, Rakičani in Meniševci, dobri, slabi in stanovitni, ki se jih potrpežljivi Bog ne naveliča. Predpoldan cvetnega petka je bežno minil, romarji so se komaj zvrstili. Kdo bi ostal doma, saj Marija na gori nikogar ne zavrže!

Tako sem se tudi jaz pridružil nad prevalejskimi ledincami zakasneli družbi domačih romarjev. Bregovi Žalostne gore so bili svetli in mikavni. Vse je bilo bistro, vse se je oglašalo v brezimnih spevih in se zahvaljevalo Bogu za prerojenje. Veter je pometal poslednje ostanke trohobe in odnašal preperelo listje v gluhe grape. Leščevje se je odelo v mehko zelenino, lipe so poganjale, soseska kosov se je razletela po skritih gnezdih. V bukovju so vriskali pastirji, ki so nabirali brinje, bršljan in mačice, da bo dehtela butara kakor košček raja.

Nekateri romarji so vzdignili Marijino pesem »Marija skoz' življenje...« Odmev pobožnega napeva je hitel pred nami kakor sel, ki se bo dotaknil rdečih banderc pred cerkvijo in oznanil zbranim, da prihaja nova družba vernih romarjev. Romarice so drobile po cesti ob zvokih zvonov; moške so večinoma molčali in zrlji v neki zadregi na goro, kjer jih bo omečila žalostna Marija, ki so ji posvečeni cvetni dnevi.

Pot je zavila med strmce. Sladkobno dehtenje nas je objelo. Tukaj se je gotovo oddahnila ljuba pomlad, ki je razvnela hoje na Trebevniku, skrita jezerska okenca in strta srca, čemeča kraj belih brez. Še tako puščoben grmač je osrečila ljubezniva poslanka s šopom belic, piskavčkov in zvončkov, v sleherni kljunček je položila skrivoma spev, ki se je pridružil romarskemu prepevanju. Vsi smo sledili njenim mehkim stopinjam, ki peljejo na goro; skoraj nismo čutili bremena pokore ali zaobljube, ki smo si jo naložili z romanjem. Saj se je lesketala v vsaki cvetki čista kapljica odpuščanja, ki nam ga je namenil Bog!

Zvonovi so utihnili, tudi romarji so nehali prepevati. Bili smo skoraj pod visokim božjepotnim ozidjem. Reber nas je upehala, čvrsto sonce je razgrela naša čela. Stopnišče, ki vodi k cerkvi, se mi je zdelo odmaknjeno grehu in prahu, ostalo je še vedno nekam strmo, skoraj nepristopno posvetnim ljudem. Nič nečistega se mu ni moglo približati, stopinje romarjev so se blestele na njem. Starke so počivale na vsaki stopnici, se pobožno pripogibale in križale. Iz za ozidja so gledala na nas dekleta, ki so si nadela pisane robce, bleščeče koželjnice in cenen nakit. Pod platnenimi strehami sejmarskih šotorov so se menjaje vrstili medeni odpustki, mikavni medaljončki in oljčne vejice. Pri zakristiji je vihtel deček v rdečem oblačilu posodico z živo žerjavico. Veter se je s svojimi nevidnimi ustnicami nasrkal vonjav kadila, se bežno poigral z jabranki (leskovimi mačicami) in končno minil v modrem ozračju, ki je presihalo nekje nad rakiškimi košeninami v bleščečo sinjino. Tam je bilo nebo podobno negibnemu pajčolanu, ki zastira našim očem večnost.

Praznična ubranost, ki je odsevala v oknih svetišča, vrh lin in vsepovsod, nas je navdala s svetim navdušenjem. Zvonovi so ponovili svoj pozdravni spev, sedaj še bolj slovesno, povzdigujoč naše duše in prošnje. Bronasti bratje so z gromkim glasom raznašali cvetno blagovest, kakor da že slutijo velikonočno zarjo z Alelujo, ki nas bo ob tednu razveselila. Hosana, hosana!

Vrh stopnišča so se nabrali prosjaki, ki so s pojočim glasom blagorovali zdrave in srečne, prekladali zakrane malhe in razkazovali revne ude. Njihove oči so se blestele v solzah in upanju, da bodo obilno obdarovani. Na trati okoli cerkve so se zadrževale družbe romarjev; nekateri so opravljali svojo pobožnost pred postajami križevega pota, ki je ostal še vedno častitljiv in svet. Podobe so ohranile nekdanji sij in posebnost. Jezusov obraz je ostal krotak, Judje krvoželjni, pogledi rimskih čuvarjev srepi, jeruzalemske žene pa blede in preplašene. Stopil sem v zakristijo; sveto opravilo se je začelo, romarji so povzdignili srca in roke. Zadišalo je po kadilu, zmeda današnjih dni je nehala mrtvičiti naše duše, ki so se obrnile k Mariji. V ozračju se je zganilo nekaj belega in sladkega, milost božja se je bližala in nas zedinila v tem svetišču v bratovsko občestvo cvetnih romarjev. Srce ob srcu, solza ob solzi! Zaskrbljeni gospodarji, pastirji v zaguljenih čevljih, matere z drobnimi obrazi, plašna dekleta, čolnarski hlapci in podpeški

kamnarji, kramparji z železnice, kajzarji, ki pojedajo luštrekov kropček, otroci, vsi, prav vsi, ki nismo pozabili ponavljati prastari amen. Sonce se je kralo skozi priprta okenca. Bistri žarki so se tisočkrat raziskrili na ramenih lestenca in se razpršili v neznatne pramenčke, ki so v snopih padali na oltar in se končno ujeli v zlati obrezi evangelijske knjige. Njeni robovi so skrivnostno zagoreli, kakor da jih je prekalil plamen iz božjih rok.

Po končani maši so se romarji našli pod stopniščem in za šotori. Razvezali so cule in srca: znanci so obujali spomine. Tudi jaz bi se rad pridružil komu, da bi nežno pokramljala. Strt od zmede časov in ljudi, sam s seboj navzkriž, sem si zaželel domače, odkritosrčne besede. Naslonil sem se na ozidje. Pred mano so ležale tihe lehe, zmice, čudovita stržena, zasanjana Ljubljana, sružine bréz, božja pomoč, gore s svetlimi bregovi, oblaki s prijaznimi lici, domačije, ki kličejo romarje! Tedaj se mi je razvedrilo srce, kakor da me je nekdo uslišal ter se nagnil prek mojih ramen in toplo dahnil vame.

Molitev

Ne vem pravzaprav, zakaj si domišljamo, da izhaja Ogenj, to počelo vsega, kar biva, iz Zemljinih globin in da žar njegovega plamena raste vzdolž svetleče se sledi, ki jo riše za sabo Življenje. Od Tebe, Gospod, imam milost, da vem, da je taka predstava zgrešena. Obrniti jo moram. V Začetku je bivala moč, razumna, dejavna in ljubeča. V Začetku je bila Beseda, ki je zares zmogla zgnesti vsako Snov, ki nastane in si jo podvreči. V Začetku nad stvarstvom ni kraljevala mračnost in hlad. Ogenj je bil. To je Resnica. (Ogenj nad svetom).

In dejstvo je tudi, da je ta Ogenj spet zajel Zemljo. Brez pretresov, brez groma, ker je plamen vse, kar biva, razžarel v njihovi notranjosti. (Ogenj v svetu).

In če je ta ogenj prišel v sredo sveta, je prišel končno tudi pome, da bi me použil. Tedaj ne zadošča, da bi ga le molil, da bi z vztrajno vero krepil krog sebe njegov žar. Potem, ko sem z vso prizadevnostjo, ki jo premorem, sodeloval med

Zdrznil sem se; dvoje velikih, malce začudenih oče me je prijazno gledalo. Bila je moja mladost, ki je tudi priromala semkaj! Tista bela, drobna in nasmejana mladost, ki ne pozna težav. Nagnila se je prav do mojih ustnic. Kdo se ne bi razveselil? Ali bi ji segel v roke, ali bi jo poklical z najslajšim imenom, ali bi ji kupil cvetni odpustek! Ah, ne! Saj je bila sama dovolj srečna in mična. Brez besed sva čemela na gori, mimo naju so hiteli spomini s svojimi neslišnimi stopinjami, ki ne dvigajo prahu in bridkosti. Romarji so se razhajali, pesem zvonov jih je spremljala preko brežin in dolov. Večerilo se je, Bog se je vnovič dvignil sredi stvarstva in šel s svojim pravičnim prstom od zvezde do zvezde. Na barskih trdinah so se svedrali tanki dimčki; bele sence so vstajale in minevale sredi nepristopnega rakitovja. To so bile molitve vračajočih se romarjev, darovanih v solzah in ljubezni za verne duše. Tako je minilo cvetno romanje; nato se je spočel čar velikega tedna, poln luči in odpuščanja!

Joža Likovič

sveto Daritvijo pri Posvetitvi, ki je ta Ogenj vžgala in ga izžareva, je treba tudi, da končno pristanem tudi na Obhajilo, ki mu v meni daje hrano. Pred tvojo razvnamajočo navzočnostjo v vsem, kar nas obdaja, se vržem na kolena in se Te želim v vsem, na kar bom naletel in Te bom čakal v vsem, kar se mi bo zgodilo.

Strašna reč je to, da se rodiš. Pomeni, da se brez poti nazaj in ne da bi sam to hotel, znajdeš v hudourniku strašanske energije, ki kaže, da bo zdrobila vse, kar prinaša s seboj.

Hočem, moj Bog, da preobrneš v meni tisto strašno silo, ki jo čutim — to moreš le ti — da se strah pred spremembami, ki jim niti ne vem imena, strah pred tem, kar se v meni pripavlja, da me prenovi, prelevi v prekipevajoče veselje, da se v Tebi lahko preoblikujem. (Obhajilo).

*P. Th. de Chardin
Iz Hvalnice stvarstva*

Veliki teden

(Za poedine dneve velikega tedna)

*Ko je Jezus od Matere odšel
in je veliki, sveti teden začel,
je Marija polna bolečin
vprašala Sina s srcem žalostnim:*

»Oh, Sin, ti ljubi Jezus moj,
kaj bo to nedeljo s teboj?«
»Danes bom kot kralj češčen,
z oblačili in palmami okrašen.«

»Oh, Sin, ti ljubi Jezus moj,
kaj bo na sveti ponedeljek s teboj?«
»V ponedeljek popotnik sam bom,
ki nikjer prenočišča ne dobom.«

»Oh, Sin, ti ljubi Jezus moj,
kaj bo na sveti torek s teboj?«
»V torek pa svetu bom prerok,
oznanil, da je minljivo vse in povsod.«

»Oh, Sin, ti ljubi Jezus moj,
kaj bo na sveto sredo s teboj?«
»V sredo bom reven in ubog,
za trideset srebrnikov izdan iz Judeževih rok.«

»Oh, Sin, ti ljubi Jezus moj,
kaj bo na sveti četrtek s teboj?«
»V četrtek v dvorano grem svetlô
kot jagnje za sveto Rešnje Telo.«

»Oh, Sin, ti ljubi Jezus moj,
kaj bo na sveti petek s teboj?«
»V petek, Mati moja ljuba,
odrešim svet, da ne obupa.«

»Oh, Sin, ti ljubi Jezus moj,
kaj bo na sveto soboto s teboj?«
»V soboto pa zrno bom pšenično,
ki se v zemlji prerodi resnično.«

*V nedeljo raduj se, Mati moja,
stopim čez kamen iz groba pokoja,
in v roki svoj križ držim,
da z njim ta svet razveselim.«*

(Stara narodna)

Premagana je smrt, trohnoba — Gospod je vstal

*Veseli z mano se, o kristjan,
na ta velikonočni dan!*

*Veselite se vse stvari,
kar na zemlji v nebesa želi!*

*Sedaj obhajamo tisti spomin,
ko je vstal od smrti božji Sin.*

*Marija ino Magdalena —
to so brunne žene bile.*

*Žene se zjutraj vzdignejo,
k pokopališču pridejo.*

*Okolo se ozirajo,
kamen odvaljen vidijo.*

*Enega mladenča vidijo,
na desni strani sedečega.*

*Bil je angel iz nebes,
z belim oblečen čez in čez.*

»Žene, nikar se ne vstrašite,
saj vem, koga ve iščete:

*Jezusa Nazarenskega!
Pojdite, učencem pravite:*

*Jezus je od smrti vstal,
pred vami bo v Galilejo šel!
Aleluja! Aleluja!*

(Ljudska pesem)

Prava velikonočna vera se ne omejuje niti na davno minuli vstajenski dogodek, niti na nekaj, kar pride po smrti. Velika noč je trajna navzočnost. Vstajenje se dogaja zmerom in povsod tam, kjer ljudje žive v in iz vere v Kristusa, križanega in povišanega Gospoda, v tej veri tudi ljubijo, trpijo in umirajo.

Dolga pot

Misel je šinila
v prapočetno praznino
in se zapičila v začenjanje.
Možganski laser je žarčil
globlje, dalje, višje,
tja, kjer sta se rodila
čas in prostor,
ko še misel ni bila misel,
a že Zamisel,
ko je iz energije nastajalo gibanje
in so v neskončni temi —
enaki Niču
vrtenja zanetila ognje
in jih pognala v kroženje.

Eno izmed ugaslih vrtenj
je v spoštljivi dalji
od goreče gmote
postlalo
za prvi trzljaj življenja
in za prvo smrt.

Od tedaj divja med njima boj,
od tedaj zmagujeta oba.
Ne zmaga nobeden;
dokler ne bo,
bo še hudo.

Jakob Šešerko

Ko

Ko so nočne sence
potegnile svoje repe v luknje
in so netopirji že za polkni ždeli,
je iz zamegljenega obzorja
vstajalo krvavordeče sonce;
gledal si ga še lahko iz oči v oči,
ko je ponujalo nov dan,
ki ga je nekoč pri Egipčanih
vedno sproti
ustvaril bog Ra.

Ko je iz doline cerkvica
kakor ptica stegnila svoj vrat
in je zvon pobožal prva prebujenja
in so okna v soncu zardela,
je že moja mati posejala
za celo romanje stopinj
po hiši, do hleva, v polje
in se za hip zazrla nekam daleč.

Ko nam je otrokom pomagala
prekljuvati lupino spanca,
se je nasmejana in silna
vrgla v žgoč dan,
ki jo je posrkal za-nas.

Jakob Šešerko

Dolga noč

Draga, kje je že vse tisto,
ko sem zate zvezde klatil,
stresal križe v tvojem oknu,
v svoj mladostni žar te vabil,
z vriskom v noč zarezal brazdo.

Draga, kje je že vse tisto,
ko sva dvoje v eno pot strnila,
breg težav orala v trdem jarmu,
se do kraja nisva odpočila,
s pleči brv držala v svet otrokom.

Draga, pravljica je tisto!
Zdaj sama v tem hramu sva ostala,
zbrazdana, nabreklih žil, ožeta.
Znova bova v razor se pognala,
zvesta sebi, zemlji, živa v grobu.

Po njegovem krotkem licu
njena roka je zdrsela.
Zadnji sin je k Nemki bežal —
ker mu žena je sfrlela.
Črv je v tramu kruto škripal.

Jakob Šešerko

Velikonočni čas

V Flandrijo se pomlad kar pripelje, privesla po vodah rek in veletokov, ki prestopajo bregove, se lesketajo in so polni snežnice z gora. Vode prihajajo z vrhov od juga, kjer jih je sonce že ogrelo in z žarki napojilo.

Vsa ta hrumeča in deroča moča, ki je spodaj na jugu že videla in vonjala sijaj pomladnega cvetja, zbudi s svojim žuborenjem žabe in trave iz spanja. In trave sporočajo to marjeticam, ki začudeno prihajajo gledat v svojih belih ovratniških s temnordečimi pikami. Voda izpuka kalužnice iz prsti, vzdrami trobentice in potegne konice perunik iz zemlje. Dobričine, lahkoverna drevesa, pa srkajo ko s slonovimi rilci sok pomladi in na tisoče popkov se odpre. Pomlad prihaja z vodo in preden sonce zažari, so breskve že vse v rdečem cvetju.

Ozračje se napije vode. Vse daljave se zjasnijo in odprejo. Megle so izginile. Mahoma zazreš zvonike cerkva.

Obzorja so srebrno svetijo. Izza daljnih mlinov se dvigajo jate ptic. Koklje sede na jajcih in vale. Sveže dišave se dvigajo iz gozdov in travnikov.

Čas velikih darov in dajatev je tu.

Ko slednjič sonce vendarle pokuka na zemljo, kar pobledi od strahu, ker je že toliko pomladi, kakor preproga, razprostrta prek Flandrije.

Kmetje si pretegujejo ude. Kar trdi so od sedenja, veseli čas dela pahne hlevska vrata vsaksebi. Plug se zaleskeče. Semena kar dežujejo v njive. A če ne priskoči na pomoč tisti tam zgoraj, ne pride ničesar pod streho. Ko mine cvetna nedelja in je Kristus že slovesno prijezdil v Jeruzalem, gredo kmetje nekega dne med cvetno in belo nedeljo z vso družino na polje in zasadijo na vseh štirih vogalih svojega posestva posvečeno vrbje iz blagoslova na cvetno nedeljo v zemljo. Na vsakem vogalu zarišejo s kazalcem v tla majhen križec in v ta križec vtaknejo šibo.

Naj zdaj le prihrumi neurje in naj kar besni huda ura ko hudič v sodu z blagoslovljeno vodo; naj le — žito bo vseeno cvetelo, seme bo kalilo in obilna žetev bo napolnila kašče in jih bo nasitila!

Kdor pa na svojem vrtilju nima nobene vrbe, pa jo kupi pri krošnjarju. V vsaki hiši, za vsakim razpelom, v sleherni izbi so šibe cvetnonedeljskega lesenega žegna, da branijo hišo pred nevihto in ognjem.

Potem pa pride veliki teden, ki je poln vijoličastega trpljenja. Kristus umrje in vse križe po cerkvah in kapelicah zagrnejo z vijoličastimi tančicami. In koder so v prejšnjih časih mimo lepih obredov tistih dni uprizarjali Pasijon, ondi so hranili še ta prizor iz Pasijona: umivanje nog na veliki četrtek.

Dvanajst najstarejših možičkov iz ubožnice je za apostole. Vsak je pokrit z visokim cilindrom in oblečen v dolgo haljo, ko gredo v cerkev. Duhovnik je za Kristusa. Vseh dvanajst se usede, po šest in šest jih je skupaj. Sezujejo si čevlje in nogavice. Snežne bose noge se prikažejo (ki so, kajpak, že prej umite). In duhovnik, Kristus, umije in poljubi te noge. Za to slovesnost dobi vsak apostol hlebček belega kruha in srebrni frank.

Cerkve so gole. Nobenega okrasa ni. Oltar je prazen in razgaljen. Vse je videti žalostno. Dozdeva se, da je vse, kakor hiša brez gospodarja, hiša, ki so se vsi izselili iz nje in kjer so vrata in omare na stežaj odprte. Pisani svetniki na cerkvenih šipah so skoraj pregrešni.

Zvonovi in zvončki molčijo in žalujejo. Zjutraj ne veliki četrtek, tedaj ko je duhovnik zadnjikrat zapel »glorijo«, so odšli vsi zvonovi vsega sveta v Rim.

Kakšen odhod je bil to!

Ob določeni uri je dal veliki zvon svetega Gomarija znamenje. Njegovo hrumeče zmajsko brundanje se je skraja tiho oglasilo iz lin, a polagoma je tako mogočno naraslo, da se je stari stolp kar tresel. Zvonjenje je bilo tako silovito in grozeče, da je vse mesto zabrnelo in so šipe v oknih zvenketale. In vsi tisti majhni zvonovi so začeli peti. Iz zvonikov je donela simfonija, simfonija glasov. In vsi zvončki drugih fara, vseh samostanov in vseh kapelic, vseh župnij in trgov, vasi in vseh mest so dali svojim zvonovom zvoniti. Po vsej Flandriji je zahrumel orkan, da se je stresalo ozračje in je morje prislunilo. In ko so tako doneli, so se odtrgali od svojih starih tramov, poskočili so iz zvonikov in so zaplavali po ozračju kot iz jetništva izpuščene ptice.

Na tisoče jih je kot neštete jate lastovk plavalo nad belimi oblaki in naglo in pojoče so odleteli na jug, v Rim.

Zvoniki molčijo. Kjer so prej zvonovi oznanjali ljudem čas ali jih klicali na delo, opravljaj zdaj ta posel suho lesena raglja, ki stresa svoje siromašno ragljanje iz stolpa med ljudi.

V gručah obiskujejo ljudje cerkve in hodijo iz ene v drugo.

Na veliki petek vzamejo Materam božjim Jezuščka. In potem stojijo tu v očarljivih španskih škrlatastih plaščih, čez obraz jim visi črna tančica; tako so revne ko vdove brez otrok.

To je zadnji veliki dan posta: štirideseti!

Za kosilo je malo mleka in ribe. Še vojaki dobijo samo ribo: enkrat samkrat v letu! A pri pekih se že košati rumeno in črno pecivo velikega petka. To so češpljevi kruhi, ki so veliki ko miza. Krog in krog se blešči pas zlatega testa. Na vsako mizo pride tak kruh in napolni sobo s prijetnim vonjem in krasnim okusom. Slaščičarne so kar natrpane s čokoladnimi in sadnimi pirhi, ki so jim trebuščki polni nebeških dobrot. Po revnih hišah sede očetje in slikajo v trdo kuhana jajca z različnimi barvami. Poslikajo jih z nerodnimi podobami mlinov, konj, dreves, madon, križev in možičkov. A barve se svetijo, da jih je veselje pogledati.

O troci ne smejo vedeti zanje. Odšli so na polje, da natrgajo kalužnic in govorijo o zvonovih, ki se vrnejo jutrišnji dan iz Rima.

Naposled je prišla velika sobota. Zjutraj je duhovnik ukresal iskro iz kresilnega kamna in je z njo prižgal novo luč. Zmagoslavno jo pone-sejo v cerkev. Še ni Gospoda! A luč je že tu! In z lučjo sta tu tudi pomlad in rodovitnost!

Starši pošljejo otroke na okope, od koder bodo videli prihajati zvonove iz Rima.

Že kar vnaprej jih je slišati! Njihovo brnenje prehaja v hrum v ozračju. Zdi se ko hudourni oblak. Obzorje je kar črno in vriskajoči, jasni, temno zategli in brundajoči glasovi zadonijo po vsem ozračju.

In glej! Temina neba se nenadoma zjasni. Hiti in se poganja narazen. Vsak zvon odleti nazaj v svojo faro, v svoj zvonik. Zdi se kot vzlet neštevilnih golobov, ki takoj vedo za pot k svojim golobnjakom.

Tudi naši so že tu. Drugi izginejo za gozdičem. Plovejo in se pozibavajo nad oblaki in pod oblaki, zvonijo in pojejo. Še enkrat iskaje zakrožijo nad mestom, nato se urno spustijo nizdol, vsak v svoj zvonik in se obesijo na svoje tramove. Tu se zazibljejo in zagrmijo, da gre ljudem kar skozi kosti in se jim razlije slovesen mir v srca.

Zvonovi oznanjajo veselo vest, da se je Bog spet povrnil k ljudem.

Otroci stečejo v hiše, zakaj na dvorišču ležijo zdaj darovi zanje, ki so jih stresli tja zvonovi. In povsod — v živih mejah, v travi, v vejevju dreves, na cvetličnih lončkih, v kolenih žlebov, povsod se bleščijo pirhi kot debela zrnja toče, ki so jih, tako si mislijo otroci pri nas, poslikali angeli.

Velikonočni vol, ki se košati s svojo mastjo in je okrašen z zlatimi rožicami, je že pri mesarju. Pred mesarijo kar mrgoli ljudi, ki so prišli po dolgem postu spet po meso. Zakaj jutri mora mast kar plavati na juhi!

Zime ni več. Ljudje, živali in rastline obhajajo veliko noč.

Felix Timmermans

Ljubezen je vez bratovstva, temelj miru, stalnost in trdnost edinosti, in je večja kakor upanje in vera, prekaša dela in mučeništvo. Če ji pa vzameš potrpljenje, izgubi upanje in ne more več obstajati.

Tascij Cecilij Ciprijan

Bodite sami najprej dobri in drugi dobri ljudje vam ne bodo prikriti. Enako se rado družijo z enakim. Če si polnovreden sad, se boš družil z enakim sadom; če si pa pleve, boš imel tudi druge pleve okrog sebe. Postanite najprej sami dobri, pa boste videli, koliko dobrih ljudi je še na svetu.

Sv. Avguštin

O dveh velikih nočeh

Pričujoči črtici je avtor zapisal ateuju in mami v spomin na tridesetletnico poroke v mesecu aprilu, v letu tisoč devetsto petinpetdesetem, ko je vstopal v svoje trideseto leto življenja.

Tisto jutro in še naslednji dan sta se mogla izcimiti le iz pravcate velike noči. A preden smo vsak v sebi doživeli vstajenje, smo morali tudi vsak po svoji meri in sposobnosti doživeti trpljenje in skorajšnja smrt.

Smrt tisti čas res ni bila daleč. Bilo je namreč tedaj, ko se je porajal nov čas. Čas je pravzaprav ostajal isti. Le tisti, ki so mislili, da imajo oblast nad njim, so se menjali. Nemci z vso svojo taktično močjo in tudi že nemočjo, katere kar niso mogli doumeti, so bili kakor sikajoč strupen gad. Ta pa se še ovija in stiska svojo žrtev z zadnjimi krči, čeprav že sam trza v zadnjih hipih življenja. V nas je bilo ko na bedenji dan pred praznikom tiste dni, ko je imelo vsak čas zagrmeti in se spremeniti. Zamerili smo goščarjem, ker že niso prišli, ko smo jih vsi prav težko čakali. Tudi Nemci, kar jih je bilo v naših krajih kot posadka ali vladajoči oblastniki s svojimi podrepaniki, domačimi ljudmi. Imeli bi vsaj vzrok pobegniti, tako pa so se le še čutili dolžne med nami upati na zmago, govoriti o čudežnem orozju, ki naj bi v zadnjem hipu opravilo, do česar ljudje niso imeli nobene volje več, namreč doseči zmago za Nemce.

Že tistega načrta in satanskega sklepa nemškimi ljudem tistega časa ne bom mogel nikoli odpustiti. Baje so imeli seznam okoli petdesetih mož, znabiti tudi kakšne žene vmes, ki naj bi jih pred odhodom postrelili. »Baje«, sem zapisal. Človek trezne pameti, ki si predstavlja, kaj bi to pomenilo v resnici in ne le v načrtu, dvomi, da bi bil česa takega sposoben storiti količkaj pameten človek. Vendar je bil tisti sklep hudo resničen, ker je bil na seznamu tudi atej.

Vse skupaj, tista prekucija, zamenjava nemške oblasti z našo novo pa je poteklo naposled zelo

mirno. Vse je šlo v redu, tako v redu, da je človek imel nehote vtis, da je bilo vse že davnaj domenjano. Mislim, da niso tedaj nikomur, ki je bil tako rekoč že zapisan smrti, kaj žalega storili.

Po tistem dnevu je bilo videti marsikaj smešnega ob zmagoslavju. Videli smo junake, ki so se dobesedno preoblekli iz stare v novo obleko. To je bilo kaj preprosto, saj ni bilo treba drugo, kakor zvezdico priti na pokrivalo. Pri nas doma se nismo nič hudo prizadevali za kakšnimi velikimi dokazi svojega veselja, ki smo ga bili sicer od srca polni, bolj kakor marsikdo drug, ki mu je bilo mnogo do tega, da svoje madeže opere. Tisti štirje iz tehnike Netopir, katerim smo po Ocvirkovi Ančki marsikaj poslali, so nas prišli obiskat. Dali so čutiti, da so nam res od srca hvaležni.

Na drevo sem obesil zastavico. Še osvetlil sem jo, da jo je bilo videti tudi ponoči. Tako smo kakšen teden dni uživali svobodo.

Kako lepo je bilo tisto nedeljsko popoldne v prvi polovici maja leta 1945. Rekli smo si, ne, nismo si rekli, le mislili smo si: zdaj bo pa vse bolje. Naši odsotni bodo prav kmalu nazaj: tetič iz Salzburga, boter iz Dachaua. Saj sta se še do nedavnega po pošti oglašala.

In vendar je na tisto tihoto nedeljskega popoldneva legala soparica. Tako nam je bilo kakor bolniku, ki bi hotel zadihati, pa ne more zaradi oklepa, ki ga stiska. Nismo vedeli, da se je štiri kilometre od nas bila zadnja bitka druge svetovne vojne. Pri Poljani so naši iz zased popolnoma potolkli bežečo motorizirano divizijo, ki se je prek Šoštanja, Šentvida, Črne in Mežice hotela pri Poljani pretolči čez mejo v Avstrijo.

Slišati je bilo, da prihajajo neki ljudje tudi od vzhoda. Toda novica je bila slednjič dobrodošla. O njej smo imeli priložnost moževati tamkaj za čebelnjakom z veseljem, da smo, da živimo kakor dostojni samozavestni ljudje, kar je bilo tisti čas velika dobrota.

Vsi smo bili doma tiste dni. Tudi to je bil neprecenljiv dar za tiste zmedene čase, saj je bil pravi čudež, da nas od trinajstih družinskih članov nikogar ni manjkalo.

Tako je prišla velika noč. Trinajst ljudi je leglo v tiho, mirno noč, iz katere je vzšlo strašno jutro in za njim nič strašnejši dan.

Ko je zarja nad Grubarjevimi vrhom komaj zaznavno obetala nov dan, se je zaslislalo z Raven sem pokanje in streljanje, ki je čez dan le še naraščalo. Bolj in bolj zavestno smo ga sprem-

ljali, preračunavajoč daljavo do nas. Ko je za nekaj časa utihnilo, se je kmalu nato oglašalo vedno bliže nas. Zaregljalo je tudi za našimi hrbti. Regljanju strojnic se je pridružilo nekaj osamljenih strelcev. Oni z nasprotne strani so hitro prodirali proti nam. Že smo opazili postave v jutranjem somraku. Sključene so se držale robov pri bregovih. Plazile so se ob plotovih in bolj sebi v pogum kakor iz potrebe prskale z orožjem.

Medtem smo se že vsi vzdignili. Kdo bi mogel v takem spati? Skrivali smo se za okni in napejnali oči, da bi ujeli kakšen tolažilni pogled kot zdravilo za grozo, ki nas je vse pritisnila k molku.

»Ne stoj tako, da bi te opazili. Lahko te na lepem pihnejo. Glej, naravnost proti nam se pripravljajo.«

Prej, kot bi si mislil, so prišli do našega doma.

»Otvoraj!« je nekdo zaklical pri vežnih vratih. Srdito je kljukal in še bolj zapovedovalno silil:

»Otvoraj! Ko je ovdje pucao?«

V tistih nekaj trenutkih nisem mogel razumeti, kako more biti tudi Nenemec tako zoprni, kar sovraženi, kakor tale Hrvat, ki je prišel, da bi nad nami znašal svoj bojni bes.

Atej je stopil k vratom in bil pripravljen pojasniti, da nimamo v hiši nobenega orožja in da nihče od nas ni streljal.

Ustaški Hrvat pa je le neprenehoma begal z očmi okoli sebe, kot bi iskal otipljiv dokaz svojemu sumu.

»Daj, da vidim, kdo je v hiši!« Ateju je tiščal samokres na prsi in ga gnal pred seboj. Nikogar ni mogel najti, ki bi se pri nas skrival.

V nas vseh je bila strašna tišina. Stali smo pred hišo. Ustaški Hrvat nam ni in ni hotel verjeti, da nikogar ne skrivamo. Tedaj je na steburu vrtnice utrice pred hišo opazil ciklostilno razmnoženo podobo maršala Tita. Že med vojsko smo jo dobili z drugim partizanskim tiskom vred. Ko je grozila nevarnost preiskave, sem jo zakopal z brošuricami vred zraven pralnice, da sem jo po osvoboditvi le s težavo našel. Nad to sliko se je spotaknil in zagrozil:

»Ja ču ti dati Tita . . .«

V tistih besedah je grozljivo spregovorila smrt. Pištola je bila naperjena k atejevimi prsim in le lahen pritisk na petelina, pa bi se zgodilo nekaj strašnega. Vsi smo stali med življenjem in smrtjo.

Tako se more človek znova roditi in tako rojstvo je bolj boleče kakor prvo. V znamenju jutra

je bil potem ves dan. Nismo bili domači v svoji hiši. Več tisoč hrvaških beguncev je teptalo polja ob cesti, a to še ni bilo najhujše. Tiščali so kmeji in čez, kjer so se nadejali, da jih bodo Angleži prijazno sprejeli.

Nekomu se je zahotelo v našo klet. Od mene je terjalključje.

»Jih grem iskat«, sem se izgovoril in se izmuznil v sosesko.

Ta in oni je v zameno za hrano ponujal svojo puško in ni mogel razumeti, kako da nam ni nič do orožja. Telesno šibak fantin pa je bil ves srečen, ko mu je nekdo ponujal pravo puško za njegovo bolj otroško, menda zračno ali malokalibrsko. Nekdo se je obregnil ob zastavico na drevesu. Potolažiti se je dal, ker se mu je dalo dopovedati, da nima zvezde. Zopet drugi se je spravil na radijski sprejemnik, ker se mu je zdela sumljiva napeljava antene. Komaj so ga pomirili, da za tem aparatom ni nobene nevarnosti. Prosili so hrane. Odgovarjali smo in se opravičevali, da ne moremo nasiti nikogar razen sebe in še to ne iz lastnih sredstev. Pa so se nam začudili, češ zakaj ne izpraznite zaloga v bližnjih skladiščih. Tistega dne res ni bilo mogoče misliti s staro pametjo. Pojmi o dobrem in slabem, dovoljenem in nedovoljenem, pomembnem in nepomembnem so se korenito spremenili.

Pri sosedu ni bilo tako hudo, čeprav je eden izmed ustašev streljal skozi okno, razbil šipo in poškodoval sliko na steni.

O naših osvoboditeljih ves dan ni bilo ne duha ne sluha. Spretno so se umaknili premoči, ki se je tedaj ves dan nepretrgoma valila proti Podjuni. Kaj drugega res niso mogli storiti, malo sija zmagoslavnega venca so pa le zasenčili.

Na noč se je vse umirilo. Skoraj neverjetno je bilo, da se je ta reka ljudi vendarle nekam izlila. Šele počasi smo doumeli, da smo se vsi skupaj znova rodili, da nam je bilo življenje podarjeno. Razna ropotija je ostala za ustaši v bližini domače hiše. Noži. Morda se jih je še držala kri nedolžnih ljudi. Razno strelno orožje, municija. Kdo bi se za vse to menil! Da so nam le življenje pustili. Marsikje sta ostala za njimi groza in smrt.

Naslednje dni se je življenje umirilo. Ker smo bili v času nenadnih sprememb, ta dan ni napravil posebnega vtisa. Čez dva, tri dni so se begunci neslavno vračali. Nekaj konjenikov jih je komaj obvladalo. Ko smo jih gledali, smo jim pravzaprav privoščili poraz. Morda smo tudi preveč osebno gledali, ne da bi se zavedali,

da so bili mnogi med njimi za svoja pota in početja toliko odgovorni kakor kazalec za svoje gibanje po številčnici ure. Nekateri so se vračali, tako so pripovedovali očividci, po Dravi. Prijatelj rojak mi je priznal, da so jih v Borovljah segnali na most in pokosili s strojnicami, potem pa izročili Dravi, da jih je vračala domovini.

Nekateri so se znašli in pravi čas utekli. V hribih so jih polovili in privedli našim oblastem. Nekoč sem bil temu sam priča, namreč pogovoru o njihovi usodi.

Poveljnik straže je odločil: »V trinajsti bataljon . . .« Pri tem je tako mežiknil, da sem vedel, kaj to pomeni, čeprav o trinajstem bataljonu še nikoli poprej nisem slišal govoriti. Na tem ni bilo nič posebnega. Bila je vojska in razmere, ko se je delalo po načelu: zob za zob in glavo za glavo.

Mnogo slave je prinesla vojska marsikateremu junaku na bojišču ali pri kakšnem drugem podvigu. Njihova imena so v zgodovini teh bojev zapisana. Mnogo junakov pa je ostalo neznanih, med njimi tudi možje, ki so v tihoti takih juter in noči, kakršno je bilo tisto veliko-nočno, prav tako pogumno opravili svojo narodno dolžnost. Kdor jih pozna, dobro ve, da so zaradi svojega junaškega tveganja tudi veliki, čeprav je njihovo ime komaj ali sploh neznano.

Še o eni izmed velikih noči. Ne prazničnih, temveč velikih po svoji pomembnosti in vtisih. Skrivnost je prikrita v sveti tihoti. Le malo ali pa nič se o njej ne govori. V tistih pa, ki zanjo vedo, dalje živi, ne da bi na soncu obledela kakor barva. Resnično, kako bi na svetu bilo, ko bi se razodelo vse, kar je v človeškem srcu skritega. Kako smešno bi izzvenele izpovedi z mnogotermi načini izrazne umetnosti. Nebesa bi imeli na zemlji, ko bi vso svojo dobroto, v sebi skrito, razodeti hoteli in mogli. Morda? Pekel bi bil, ko bi očita postala vsa hudobija, ki vendar, vsaj včasih in pri nekaterih, ostane prikrita.

Čas včasih katero teh misli dozori. Kakor zrel plod ne zdrži več ob veji, ki mu je poprej hrano posredovala in dozoritev omogočila. Ta moj, zdi se, zrel sad, naj tudi mene olajša in morda še drugim korist in veselje napravi.

Ko se je tedanja zima levila v pomlad, so tudi v meni pričeli hrumeti viharji. Leta na zunaj so bila enaka. Prav taka nuja viharjev je zaradi mojih let tudi v meni vstala. Bil sem dijak v tretjem razredu gimnazije. V tistem času bi hotel vse odkriti. Zanimanja za zunanja, rekel bi, znanstvena odkritja, so le zunanji videz za znatljajnost okoli vseh človeških reči, o stvareh človeka, ki je mož in žena. Preprosto vprašanje svojega »Odkod?« je bilo morebiti že rešeno. Težje je bilo naslednje: »Kako?« Take sence iz notranjosti in mnogi oblaki zunanjih vtisov so označevali dobo, nikomur prizanešeno.

Še danes pomnim obliko tistega pisma, ki ga nama je z bratom tiste dni atej pisal. V njem je bilo povedano, da bova dobila bratca ali sestrico, kakor bo Bog dal. Naj bova zato le lepo obzirna do mame. Modro in dostojanstveno sem se Markeju nasmehnil, ko sem mu ponudil pisanje. Ponosen sem bil na zaupano skrivnost. Saj sem bil prav tisti čas najbolj zaposlen z njimi. S prezirom sem gledal in opazoval pa sprejemal laž, ki so jo napletali okoli teh stvari v bližnjem okolju. Z Markejem nisva spregovorila o veliki novici niti besedice. Menda ji še nisva bila dorasla.

O velikonočnih počitnicah sem gledal z drugačnimi očmi na mamo. Dobro, da sem vnaprej vedel, kar sem videl. Moje zanimanje je bilo več kakor samo otroško. Zlasti sem čutil ob njej čudno prazničnost in prijetnost, ko sem še pred koncem šolskega leta za bežno urico nekega dne utegnil pogledati domov. Imeli smo izlet. Saj je in mora biti materino pričakovanje in vseh, ki so ji najbližje, kakor pričakovanje velike noči.

Začele so se velike počitnice. Z atejem sem marsikam popotoval. Soperico, ki se je kuhala nad svetom zaradi že začete vojne, sem sicer slutil, ne pa dojel njene usodnosti. V meni samem je bilo dovolj boja, dvomov, iskanj, porajajočih se hrepenenj in želja. Doma je vse teklo svojo staro umirjeno pot. Navadil sem se tudi tega, kar me je nedavno živo in prijetno vznemirilo. Spokojnost je bila naravnost grozeča.

Bilo je na večer tedaj prazničnega Vidovega dne. V družinskem krogu zbrani smo molili rožni venec. Mlajše bratce in sestrice je premagoval spanec. Nasmehnilo smo se; če si tega ma-

lega molivca zbudil, je že v spanju začel žebri sredi molitve nekje. Ne vem, ali je bila resnica ali prisluh, da sem slišal enkrat, dvakrat pritajen stok, morda jok. Z atejem sva se spogledala. Imel sem vtis, da je slišal kaj podobnega tudi on. Za druge ne vem, da bi bili kaj opazili. Mama je spokojno sedela pri štedilniku. Nič nenavadnega nisem opazil na njej.

Pospali smo v otroški spalnici. Vanjo smo prihajali skozi prvo, v kateri sta spala atej in mama, pa še kdo od mlajših otrok. Vrata med obema spalnicama niso bila trdno zaprta. Mogla so se odpirati na oba kraja, imela so tečaje na vzmeti. Med vzdanim durnim okvirjem in samimi durmi je bila ozka špranja. Tako je od tedaj, ko so vrata bila nova, do danes, ko je preteklo že več kot dvajset let. Tisto noč sem čudno bolščal v tista vrata.

Moralo je bilo okoli polnoči. Zbudil sem se, ko so male, ki so spali v prvi spalnici, spravili v naše postelje. Prav kmalu sem se zbistрил, čeprav spanja še nisem imel dovolj. Poletna soprova je legala nad vse. V sosednji sobi se slišijo pritajeni pogovori, nemirni koraki. Tesno smo ležali drug ob drugem. Počasno umerjeno dihamo in nemoteno spe zraven mene bratje. Bilo mi je težko in mučno mirno ležati. Postelja bi zaškripala in izdala mojo budnost, ki sem jo hotel utajiti. Še koga bi zbudil, česar nisem želel. Sam sem hotel biti. »Priseljenci« so že zdavnaj pospali. Bilo mi je vroče, da sem se potil.

Napenjal sem ušesa, da mi ne bi ušlo nič tistega, kar se je dogajalo onkraj vrat. Skozi špranjo je neusmiljeno rezal in bodel ozek pramen svetlobe. Ni bila radovednost, v kateri sem napenjal ušesa in oči. Bila je moreča skrb, kakršne doslej nisem občutil.

Po glasovih sem spoznal, kdo je bil pri mami. Teta Monika se je udingjala. Teta Helena. Obe sta isti čas pričakovali svojih prvencev. Mamina mati je kakor dobri hišni duh povardevala pri veliki uri. Šepet, koraki, pritajen pogovor. Med to se je mešalo bolešno ječanje in premetavanje po postelji. Boleč stok: iz bolečine porojen, bolečino prizadevajoč, kdor koli ga zazna. Atejevega glasu sem pogrešal. Šel je po babico. Zdaj, zdaj sem zadrževal dih, da sem postal zaripel v obraz, samo da ne bi preslišal česa, kar bi me pomirilo v skrbi ali bi zaradi nepazljivosti bil prenagljen s še bolj kruto resnico. Vsak trenutek se mi je zdel večnost. Med menoj in krajem, kjer se je to dogajalo, preprosto: med menoj in mamo je bila le razdalja treh metrov. Toda zid trdnjave in ječe ni tako trden, visok in neprediren in globina brezna ne tako globoka in široka kakor tista vrata. Vrata, tako lahko gibljiva, da se je z njimi igral veter in je pas svetlobe udarjal ob sleherne strune moje čudi, da so bobneli v meni strašni in neubrani glasovi. Vse je postajalo huje in huje, bolj ko sem doznaval neugoden razplet.

Babica je prišla. Stara znanka pri naši hiši. Že devetemu bo pomagala na svet. Dojel sem, da sem dobil sestrico. Žvenket porodničarskega orodja in pogovor okoli otroka je izdajal prvo skrivnost. Malce mi je odleglo, a tolažba je bila kratkotrajna.

Dobro, predobro sem razumel mamine besede, ko je dejala: »Tolikokrat sem že bila na tem istem, pa nikoli ni bilo tako hudo.«

Mirili in tolažili so jo. Verjetno tudi sami sebi niso verjeli, da njih besede kaj pomorejo. Od budnih in prisotnih mi je bilo še najbolj prizaneseno, ker mi ni bilo treba tistikrat ničesar reči. Ni mi pa prizanesel strah. V negotovosti se me je še huje pollaščal. Čutil sem: nekaj hudega se godi tam zunaj, nekaj obupnega, kar je presegalo lestvico mojega spoznanja in doživljanja.

»Po zdravnika bo treba poslati; sama ne bom kos, je težavna reč,« je govorila nič spodbudno babica. Atej je šel ponj. Menda so govorili, da bi se po gospoda poslali, kar so le opustili.

Kako so minili trenutki pričakovanja, je težko popisati. Molil sem. Tako vsiljivo in roteč Boga, ne da bi mu puščal kaj svobode, da stori kaj po svoji volji, nisem pozneje nikoli več molil. Le Bog sam ve, kaj vse sem obljubil. Potrjal sem mu svoj sklep o namenjeni in začrtani svoji življenjski poti.

V zdravnika sem stavil vse upanje. Ta bo vendar stregel stvari, kakor je strokovno najbolj zanesljivo. Srce mi je divje nabijalo, ko sem se trudil razumeti, kaj poreče, kako je z mamó. Ni dal čutiti, da bi bil posebno zadovoljen nad dogajanjem, še manj zgovorna je bila babica. Kar je bilo v njeni moči, je storila; zdaj odgovornost polaga v druge roke.

Zdravnik je najprej zahteval močnejšo luč. Ko je atej uvil močnejšo žarnico, ki so si jo izposodili od sosedá, je ta močno zasvetila, potem pa ugasnila. V vso zmedo še nova neprijetnost. Pregorela je varovalka. Za nekaj minut je morala biti dobra navadna sveča. K sreči je bilo tudi popravilo pri električni razsvetljavi kmalu opravljeno.

V meni je bila silna želja, da bi vsaj že bilo te strašne noči konec. Zdravnik je krepko segel v potek dogajanja. Napeto sem spremljal »operacijo«, kolikor sem si jo v mislih mogel predstavljati. Menda si je doktor zavihal rokave in se lotil tveganega posla. Postelja ni ustrezala ležišču v operacijski sobi.

»Položite jo poprek,« je ukazal. »Prek obeh postelj . . .«

Tako se je rodil še bratec, deseti po vrsti. Izza hriba na vzhodni strani, kamor gledata okni naših spalnic, se je porajal nov dan. Zarja je bila krvavo rdeča.

V meni so se mešali občutki prijetnosti in nemira. Bil sem ponosen na svojo sestrico, malo po polnoči rojeno, in bratca, ki je zavekal na svet okoli štirih zjutraj. Toda tudi strah ni mogel splahneti. Glavna dobrota je bil nov dan, ki se je porodil obenem s sestrico in bratcem.

Zgodaj smo se tega jutra prebujali. Meni se pravzaprav niti ni treba bilo. Markej je skočil skozi okno in pristavil lestev. Po njej smo se zmuznili venkaj. Za to sem se potrudil, ker se mi je zdelo neprimerno, da bi, vsaj kar nas je bilo starejših, ne motili tega, kar je bilo v prvi spalnici.

Z rastočim dnem in njegovo svetlobo je v meni raslo veselje. Z nekom sem ga moral deliti. Tekel sem v sosesko, da bi veselo novico sporočil teti Marti. Ko mi je prihajala naproti, sem ji že od daleč klical: »Deset, deset nas je zdaj.« Spočetka me seveda ni razumela. Šele potem, ko sem ji pojasnil, kaj imam v mislih, se mi je odobravojoče nasmehnila, bolj zaradi moje nerodnosti. Nisem hotel biti preprost, saj tudi sam nisem prišel tako poceni do te novice . . .

Bilo je že pozno jutro, ko sem čutil za primerno поблиže si ogledati prirastek pri hiši. Z malima dvema je kaj hitro bilo mogoče skleniti bratovščino. Poleg štedilnika, kjer je sinoči sedela mama, sta ležala mala dva. Povedali so, da je mali bratec zares hudo majhen in slaboten. Morali so ga še posebej k življenju buditi.

Mnogo huje pa mi je bilo storiti tistih nekaj korakov do mame. Ne vem, kaj bi bil dal, ko bi mi ne bilo treba iti k njej. Noč me je še vsega težila z vsemi vtisi in doživetji, ki so se vame preživo in boleče zadržali. Moral sem se težko premagati k tistemu prvemu obisku, ki se je res spodobil.

Mama je izmučena ležala na postelji. Želela nas je videti, menim, da ne iz zgolj materinske povezanosti, ki obstaja tudi v brezumnem živem bitju. Čutiti in vedeti je morala, da v nas starejših, zlasti še v meni najstarejšem, tak dogodek, kakršnega priče smo bolj ali manj zavestno bili, po svoje in globoko odmeva. Mučno mi je bilo pri srcu. Ničesar nisem vedel povedati. Saj bi bila spričo tega, kar sem vedel in doživel, vsaka beseda odveč. Le zbeغان pogled se je za trenutke srečal z njenim. Oziral sem se po sobi in odkrival sledi pretekle velike in težke noči. Tla se še niso posušila. Vedel sem, zakaj so jili brisali. Babica je pustila še nekaj svojih reči pri nas.

Nekaj smo se vendar morali pogovarjati, da bi izpolnilo morečo tišino. Morebiti smo izbirali malima dvema ime. Ker sta bila v paru, smo se spomnili Slomškovega Blažeta in Nežice v nedeljski šoli. Pregledovali smo koledarske imenike svetnikov, mama je segala po Življenju svetnikov. Želela je imeti Reziko, malo Terezijo. Velikodušno smo ji pustili obveljati željo. Blažek je pa ostal. Mene so poslali, naj vprašam in najavim krst.

»Bolj slaba sta,« sem razlagal in naglavo opravičeval gospodu župniku. »Bojim se, da bi kdo izmed njiju umrl.«

Gospod župnik pa so se pošalili z mano, rekoč: »No, seveda še ne moreta biti tako krepka, kakor si ti.«

Tako smo ju krstili in se bali, da nam bratec Blažek res umre. Zdaj, ko ga že imamo, bi nam bilo hudo, ko nas ne bi bilo več v tako lepem okroglem številu.

Tiše, a mnogo bolj neznosno je kljuvala skrb za mamo. Dobro sem vedel, da z njo ni vse prav, kakor bi moralo biti. Zdravnik je še prihajal. Veljal je za maminega rešitelja in bratčevega tudi. Ne le enkrat je krepko pogodmjal:

»Preklemanske babice! Kolikokrat so ga že polomile!«

Še je prihajal. Mami je navrgel sum, da ima resno nevarnost na pljučih in ne na srcu, zaradi katerega je vedno tožila. Ležala je dalj časa, kakor je bila poprej po otrocih njena navada. Že tako me je prebridko bičala zavest boleznj v naši hiši. Zato mi je bilo huje, kot če bi bil tepen, ko so mi mati sicer gotovo v dobri nameri okrutno in neprizanesljivo opisali, da je mama res hudo bolna. Verjetno so me imeli še za preveč neukega in naivnega otroka, brez duha in sluha o vsem, kar se je in se godi. Doma pa smo zelo malo govorili ali celo nič. Je bilo preveč tega in preglasno, kar smo si brali v srcih.

Še sem slišal to in ono besedo, ne meni namenjeno, dasi vendar potrebno, da sem izpolnil nejasnost tiste noči ali sicer obogatil velika spoznanja. Zdravnik je menil, da bi bilo naposled usodno, ko bi se kaj takega še primerilo.

Mama je slednjič le vstala in si bolj in bolj opomogla. Pravzaprav je bilo nekaj lepega in svetega, ko smo jo gledali, kako je nadejala mala dva. Zdaj enega, potem še drugega.

Blažek je bil šibak. Vedno znova smo mislili, govorili in pričakovali: »Umrli nam bo.« Tudi z Reziko ni bilo vse gladko. Gnojilo se ji je. Pa sta le preživela.

»Prezgodna sta bila. Šele čez tri mesece približno bi bil njun čas,« je pripovedovala mama Kristini, stari zgrbani ženici iz sosedne ubožne hiše. K nam je hodila po mleko s svojim piskrčkom in dinarčkom vsak drugi dan. Boge kolikokrat je Blažek potem še nihal med življenjem in smrtjo, ko je zboleval na pljučnici. Pustila mu je sledove. Še leto dni jima ni bilo, ko smo v začetku vojne bežali za nekaj dni pred Nemci v zavetje Gore. Vse je minilo. Rezika me prerašča,

Blažek pa je kljub slabšemu sluhu postal moj najvnetejši ministrant in je najboljši smučar pri hiši. Kdor ve za začetek njegovega življenja, kako je bil rahel, da bi ga upihnil kakor vetrič slaboten plamenček, le-ta se veseli z njim življenja, ki ga s podvojenjo silo živi. Odtlej je preteklo petnajst let do te pomladi, ko to popisujem. Malenkosti iz spomina so se resda mogle izgubiti. Ostalo pa je znanje, ki sem si ga v tisti težki šoli tiste velike in hude noči pridobil. Z globokim spoštovanjem srečujem svojo mamo, in tako srečujem tudi vsako ženo in mater, ki jo spoznam, da je ali skuša biti moji mami podobna in ji pomagam, ko v bridkosti svojega življenja išče dobrega človeka, ki bi jo mogel in hotel razumeti. Vest mi priznava, da sem prav ravnal.

Ta spomin vama poklanjam, ljuba mama in atej, za tridesetletnico poroke, praznovane na petega maja leta 1955 na Prevaljah pri Devici Mariji na Jezeru.

Jože Lodrant

V spomin

*Junijski dan
je zapiral oči.
Vonj lipovega cvetja
je pršel v zraku.
Mak v dozorevajoči pšenici
je krvavo rdel.*

*Nasproti sta si drveli
lakirani pošasti;
potem tisti zločesti tresk . . .*

*Poleg maka je zardela kri,
tvoja kri, Danica,
in oškropila prleško zemljo,
ki si jo izbrala
za svoj sobotni vikend.*

*Ko si ugasnila
vkovana v kruto pločevino,
je na južnem nebu
že blestela
Večernica . . .*

Jakob Šešerko

Manzonijeva

»Sveta himna« binkošti

Italija in hkrati z njo ves kulturni svet sta se lani spomnila stoletnice smrti velikega pripovednika, dramatika in pesnika Alessandra Manzoniya, ki je umrl v Milanu 22. maja 1873, star 88 let. Njegov roman »Zaročenca« smo v prevodu Andreja Budala dobili Slovenci leta 1925, natanko sto let po izidu. Kasneje je Alojz Gradnik prevedel še slovito odo ob smrti Napoleona »Peti maj« in jo objavil v antologiji »Italijanska lirika« 1940. Drugo Manzoniyevo delo je Slovincem ostalo nepoznano.

Doraščajoč v nemirnih letih po francoski revoluciji, ki je na razvalinah starih vrednot začela graditi nov svet, je šel Manzoni skozi obdobje hude verske krize, ki se je 1810 končala zanj, za ženo in za mater s spreobrnitvijo h katoliški veri; bilo mu je takrat 25 let. Bil je to osrednji dogodek v njegovem življenju, vir vsega nadaljnjega mišljenja, čustvovanja in umetniškega ustvarjanja.

Versko spreobrnjenje je za Manzoniya pomnilo hkrati tudi odmik od hladnega racionalističnega klasicizma in približanje romantiki, katera je poudarjala čustvo in domišljijo. Prvi sad te dvojne notranje spremembe so bile »Svete himne« (Inni sacri); nastale so med leti 1812 in 1822. Smiselno zaporedje — Božič, Trpljenje, Vstajenje, Binkošti, Ime Marijino — jim je dal šele 1823, ko so izšle prvič skupaj natisnjene v Torinu. Poglavitno gradivo je nudilo Manzoniyu sveto pismo, navdihovala pa ga je osebno doživeta vera, čustveno se izražajoča po okusu tiste dobe.

Kako so »Svete himne« sprejeli sodobniki? Pojavile so se kot nekaj povsem nenavadnega, saj so pred ljudi, zadržane v stvari tega sveta, postavljale višje, versko in moralno prežarjene cilje, ki morajo dajati vsebino človekovemu zemeljskemu življenju z mislijo na večno življenje: buditi in gojiti vse krščanske čednosti. Visokega namena, ki ga je dal Manzoni »Svetim himnam«, literarni svet sprva ni dojel. Redki so jih omenjali in še redkejši hvalili. Ko pa so kmalu

po izidu prišle v roke pesniku Johannu Wolfgangu Goetheju, se je stvar spremenila. Véliki Nemeč, najslavitejše ime v tistodobni kulturni Evropi, se je o njih izrazil zelo pohvalno. Led je bil prebit! Italijani so »Svete himne« začeli brati in preučevati, doživele so vrsto prevodov v tuje, tudi malo znane jezike. Najbolj navdušeni so videli v njih Vergilovo eleganco, Dantejevo razvidnost in zlasti svetopisemsko vzvišenost.

Največ časa — nič manj ko pet let: od 1817 do 1822 — je Manzoni oblikoval zadnjo: *Binkošti* (La Pentecoste). Ker mogoče s prejšnjimi štirimi ni bil povsem zadovoljen, je Binkoštim posvetil ves svoj ustvarjalni talent, vse svoje znanje in versko čutenje, vso ljubezen do Cerkve. In nastala je pesniška mojstrovina, ki se ko blesteč vrhunec vzdiguje iz petorice »Svetih himen«.

Binkošti niso le zadnja in najboljša, marveč tudi najdaljša »sveta himna«: obsegajo 144 verzov. Pesem je zgrajena iz 18 kitic po 8 verzov; a po dve kitici povezuje moška rima njunih zadnjih verzov, tako da imamo pred sabo 9 enot. Verz je kratek: Manzoni je priljubljeni »settenario« — sedmerek, v slovenski metriki nenavaden trisopni nadštevilni jambski verz. Le nerimani verzi vsake kitice — prvi, tretji in peti — se pri Manzoniyu redno končujejo z dvema nepoudarjenima zlogoma. V sedmecu imamo torej tri poudarjene zloge; to mu daje izredno gibčnost, pevnost in zanosno himničnost.

Izdelani metrični obliki se nadvse harmonično prilega vsebinska zgradba. Himna govori najprej o začetni Cerkvi: o ponižnem in trpečem kraljestvu božjem na zemlji, ki se je rodilo iz Kristusove sramotne smrti na križu in iz čudežnega, skrivnostnega vstajenja. Iz prestrašenosti pa jo je, »Mater svetih«, na binkoštni dan vzdignil Tolažnik sveti Duh. In začela se je njena zmagoslavna pot iz Jeruzalema in Palestine v bližnje in daljne poganske dežele, dokler niso goreči, na vse pripravljene misijonarji razširili Krisusov nauk po vsem širnem svetu. Oznanja joč ga v najrazličnejših jezikih, so ga zanesli v najbolj oddaljene koticke zemlje. Ljudstva so krščansko vero ljubezni, miru, bratstva in svobodnega božjega otroštva sprejela kot začetek nove, lepše, srečnejše dobe.

Po veličastni panorami čez ves svet razširjene Cerkve, ki nam jo Manzoni razgrne pred oči, pa se himna Binkošti prevesi v drugo polovico: v molitev k svetemu Duhu. Vsa zemlja — divji

gozdovi, viharita morja, dežele in otoki na severni in južni poluti — vsa Cerkev kleči in prosi kot ena duša. To je čudovita podoba! Cerkev prosi svetega Duha pomoči vsem potrebnim: poganom, kristjanom, ženam, sužnjam, siromakom, nesrečnikom, brezbožnikom, mladini, ostarelim, umirajočim. Bolečina in upanje govorita iz te molitve. Tolažnik sveti Duh naj pošlje darove vere, krotkosti, ljubezni in vseh krščanskih vrlin, da bodo nesrečni in trpeči in bolni potolaženi, da se bo srce nasilnikov in bogatinov omehčalo — in da se bodo vsi ljudje bližali zadnji uri notranje pripravljeni.

Binkošti

*O Mati svetih; slika
nebeškega ti mesta,
kvi nepokvarljive
ohranjevalka zvesta;
že tolikanj stoletij
trpiš, boriš se in moliš,
nové šotore koliš
od morja do morjá;
ti tabor upajočih;
hram živega Boga ti;
kje si bila? kje vzhajala
skrivaj, ko sred svojati
tvoj Kralj bil odpeljan je
v smrt na grič Kalvarije
in mu visoki oltar je
pojila kri srca?*

*In ko telo Gospodovo
prišlo je iz temine,
močno zahrepenelo je
v življenje, ki ne mine;
ko v rokah je odpuščanja
bogato imel plačilo,
je pustil zemlje ilo
in se vzpel Očetu ob stran;
ti, ki ječala z njim si,
skrivnosti njega vedoča,
kje si bila, ti zmage
njega hči neumrjoča?
Le v grozi budna svoji,
sredi štirih sten tičala,*

Bolj ko gremo proti koncu himne, višje se dvigamo proti svetlemu, sijočemu nebu. Kakor da bi gledali Tiepolove slikarske umetnine! Zadnji dve kritici sta tako nabiti z vsebino in s poezijo, da je vsa himna, kot bi se polagoma prelivala v tolažilno nebeško glasbo in svetlobo. Molitev za otroke, za mladenke, za redovnice, za žene; za fante, za može, za sivolase, za umirajoče: to je zares kulminacija lepote! Pred nami je nedeljivi svet poezije, krščanskega humanizma in vernosti, nad katerim kraljuje sveti Duh in kjer človeški viharji izginjajo v brezmejni vedrini. Ko odzvenita zadnja dva verza — »pogleda mročih kalne z nebesi ohrabruj« — čutimo, da nam gre po žilah srh blaženosti.

Veliki pesnik Giosue Carducci, ki je bil vse prej ko veren kristjan, je nekoč na univerzi ob koncu ure prebral svojim slušateljem Manzoni-jeve Binkošti. Ko je himna izzvenela, je sam presunjen izrekel tole misel: »Kdor tukaj ne vidi in ne občuti poezije, ta ne spada sem.«

Vinko Beličič

*le tam se nisi bala,
dokler ni vzkresnil dan,
ko nate prenovitelj Duh
prišel je iz višave,
neugasno baklo v desni ti
prižgal resnice prave;
ko ljudstvom te je v znamenje
postavil na visoko,
besedo vžgal globoko,
živ tok ti je iz ust privrel.
Kakor svetloba urna
s stvari na stvar dežuje,
budi različne barve,
kjerkoli obmiruje,
takisto mnogoličen
se širil glas Duha je
v arabske, sirske kraje,
še Part ga je umel.*

*Ti, ki častiš malike,
doma s te, z one obali,
obrne oči v Jeruzalem,
čuj sveti klic v dalji:
Svet, od zablod utrujen,
vrni se k Njemu iz reve;
in ve, ki greste v dneve
srečnejšega sveta,
žene, ki v vas budi se
želeni utrip življenja,
ve, ki porodna ura
vas trgati začinja,
nikar boginje klicati,
Lucina je lažniva:
kar se pod srcem skriva,
je žetev za Boga.*

Čemu, ko boža dečico,
zdaj sužnja še vzdihuje?
In prsi, ki doje svobodno,
z zavistjo občuduje?
Ne ve, da vse preskušane
Gospod v nebesa jemlje?
Da vse je otroke zemlje
otel sred smrtnih srag?
Novo prostost oznanjajo
nebesa, in ljudstva nova;
drugačen plen; iz zmag duha,
deležnih blagoslova;
nov mir, ki ga nasilje
ne stro ne lažni obeti,
ki svet ga smeši, vzeti
ne more pa sovrag.

O Duh, glej, naj klečče
pred tvojimi oltarji;
sami v gozdov divjini,
po morjih med viharji;
od And ledu do Libanona,
od Irske k Hispanioli,
razsuti okoli in okoli,
po Tebi enó srce,
rotimo Te! O dobrotni Duh,
še zdaj iz nebes k nam pridi,
opora svojim vernikom,
temu, ki te ne uvidi;
preustvari ga; iz ugaslih duš
preženi dvome; strte
pa naj se otmó v odprte
zmagalčeve roke.

Ljubezni Duh, oholih duš
omili razprtije:
vdihuj modrost, ki zadnji dan
s tolažbo nas presije;
darov ohranjaj svojih rast
moč božja tvoja kleno,
kot sonce seme leno
zbudi, priklíče v cvet;
ki skrit v nizki travi
pozabljen bo umrl,
z blesiečo barvo venca
ne bo se ves odprl,
če k njemu ne povrne
premila luč z neba se,
ki iz nje življenje rase
in vdilj ohranja svet.

Usliši nas! Nesrečniku
turobne misli ublaži,
presij ga s svojo milostjo,
mu dušo potolaži;
nasilniku z viharjem
objest, napuh preženi,
v preplašenost ga ukleni,
ki uči krotkost in mir.
Naj k Tebi revež dviga očí
v nebo, kamor potuje,
solze preлива v vriskanje,
vedoč, kdo gori sluje;
kdor si prejel v obilici,
daruj z roko ljubečo
skrivaj — in čisto srečo
prinese ti obzir.

Poživljaj naši dečici
neugnane smehe, klice;
naj devam sramežljivim
bo v čast zardelo lice;
redovnice deviške
z radostjo skrito hrani;
žene v ljubezni vdani
nenehno posvečuj.
Odvračaj drzne fante
od prenevarne objesti;
možake k cilju vodi
po nezmojljivi cesti;
usmerjaj sivolase
v višave svete, daljne;
poglede mročih kalne
z nebesi ohrabruj.

Kdor je izločil Boga iz zgodovine, tudi človeške zgodovine ne more doumeti, saj je ta le dogodek, poglavje, odsev božje zgodovine. Zgodovina človeka je zgodovina Boga v človeku, kolikor se Bog na zemlji uresničuje, in sicer po ljudeh. Človeka ne moremo razumeti, če ga ne gledamo v njegovem odnosu do Boga. Človek ni noben najdenček. Usode njegovega celotnega rodu ne moremo raziskovati, če ne pritegnemo njegovega očeta — njegov oče pa je Bog.

Giovanni Papini

Človek mora obdržati glavo pokonci: čista vest, molitev, ki je kakor dihanje srca, nepretrgano in urejeno delo — najprej najpomembnejše stvari, ena za drugo, potem druge — in veliko zaupanje v Gospoda: to je naša naloga za vsak dan.

Janez XXIII.

Pepelnata kupola

Snega ni bilo več, a še zmeraj je ostro zeblo, saj tisoč metrov nad morjem zebe, tudi ko je sneg skopnel, ker so Vogezi prvo gorovje, ob katerega zadenejo oblaki, ki priplovejo z Atlantskega oceana, in so zato v pomladnih dnevih dan za dnem v oblasti teme, nalivov in podivjanih vetrov. Tako so namesto snega naravni elementi zdaj rabljevi pomočniki trikrat na dan, ko se vrste postrojijo po terasah, ki so vsekane v strmo pobočje. Piramida teras sredi planin. Na vsaki terasi po dve baraki; med njimi dolg in ozek prostor za apel, desno in levo od teh prostorov pa stopničke, ki povezujejo terase in dajejo celoti videz belega grobišča. Ničesar pa ni, kar bi tam zgoraj, na vrhu, zaključevalo geometrično sorazmerje smrtnega prebivališča. Vse barake so si podobne, in da ni ozkega dimnika, bi se baraka s kopalnico, pod katero gori večna peč, in ki je spodaj na najnižji terasi, nič ne razločevala od kuhinje, ki je prav tako na levi, a zgoraj, na najvišji terasi.

Seve, ni da bi človek primerjal odhod na terase pred svitom, v temi, polni mrzlih pošasti, ki šibajo telo z mokrimi curki, z odhodom, ko podršavajo cokle po snegu, ko je izmozgano telo zaradi mraza še bolj trdo in dosti laže izgublja ravnotežje. Ni da bi človek primerjal. Tempo! Tempo! kriči blokaš in z gumijevko odganja gomazečo gnečo iz barake, da se suhci prevračajo po stopnicah in brizga v razgaljene gležnje deževnica iz luž, ki so jih razbrozgale noge, ko so se jim snele cokle; vendar mraz telesom ne jemlje diha. Črtaste obleke so premočene in visijo na hrbtih kakor mokri časniki, a vlažna smrt je manj nasilna, manj oblastna ko ledena smrt. Prav gotovo pa, da zebe, ko stojijo tri ure, štiri ure v vrsti zaradi apela, še posebno takrat, ko je treba zaradi boja proti ušem in proti legarju teči na kopanje iz barake sredi noči. Ker tek navzdol po stopnicah ne ogreje teles, ampak jih še močneje predaja v objem planinski sapi, in zveneči udarci-lesenih cokel ob stopnice so poki prenapetega hlada, odmev, ki ga stena temnega gozda onstran barak povečuje in povečanega odbija. Na najnižji terasi pa se je treba sleči pred

barako, ker glas v gneči še zmeraj kriči: Tempo! Tempo!, medtem ko prihaja z druge strani pobočja, od onkraj bodeče žice glas volčjakov, ki parajo noč in mečejo kose teme v brezna niča. In njihov lajež za obronkom je zmeraj bolj razkačen, ko da so nosnice mnogoglave zveri pravkar zavohale duh nage kože, ki ga nosi veter po pobočju. Tempo! Tempo! A vrata v kopalnico so še zaprta in žarnica nad vhodom obsvetljuje množico obritih glav in lestvice reber, tačas ko roke hitijo zvijati cape v cule in jih povezujejo z vrvicami, ki so prej držale hlače. Drhtijo in se prestopajo, tu in tam tudi poskakujejo, da bi se izognili sapi. Nato roke drgnejo lakte in stegna. Telesa si objemajo ramena s prekrizanimi rokami in tiščijo brado na tako prekrizane roke. Pa skoraj takoj jih izpustijo in polagajo dlani na trebuh, na prsi in spet na trebuh; nekdo pa je počenil in si objel kolena, a ker mu mrzloba pljuska v hrbet in se ne more obrniti narobe, da bi si ga zaščitil, se sproži pokonci in si s hrbti rok zaslanja ledja, medtem ko se njegovo telo skrivenči v mrazu kakor perilo v rokah močne perice in se ogoljena lobanja sunkoma obrne stran od vetra. Tempo! Tempo! A vrata so še zmeraj zaprta in v gozdu skovika sova, ko da prihaja iz prestrašenih oči otroka, ki se je vživel v babičino pravljico. In na tleh so culice, telesa pa rasejo iz njih kot rastline, ki so pognale iz gnojišča: a tu in tam se nenadoma telo skloni, da pograbi kupček cunj in si ga pritisne na kožo. Pazljivo si polaga zdaj na trebuh, zdaj na prsi, ko da drži v dlaneh dragocen predmet, ki se lahko vsak hip stere ali razpoči v sapi kakor milnat balonček. Zato ga telo nazadnje prižme in ga krepko tišči k sebi, medtem ko se sklanja nadenj, da se približa stegnom in kolenom kakor pri nogometu vratar, ki je ujel žogo in se kot gosenica razpolovičil in upognil nadnjo. Nekateri pa ne morejo stati in so počepnili na culo, ko da so s capami slekli raz sebe poslednjo moč. Še nekateri pa stojijo s sklonjeno glavo, z rokami ob telesu, koščeni, ko da so pralik, kateremu morajo postati vsi podobni. Na skorjasti koži, v katero so ovita rebra, riše luč iz žarnice nemirne odseve, medtem ko igrajo prsti mrzle sape na človeško harfo tihi rekviem, ki ga sproti tržejo zobje volčjakov, ko plane lajež z onkraj pobočja. A naenkrat glas spet grobo napade. Tempo! Tempo!, ker zadaj so se odprla vrata in na plano bežijo skupaj s paro naga telesa. Tempo! Tempo! A zdaj je kričanje odveč, ker je beli topli oblak neudržna vaba za begajoče sence, ki jih je pre-

gnala planinska noč in hitijo polniti štirikotni prostor s kapajočimi prhami na stropu. In niti jih ne straši, ampak jim je kakor vesela dobrodošlica kričanje brivcev, ki vabijo k svojim stolčkom prihajajoče krdelo in mahajo z britvijo po zraku, da pobliskava svetloba iz žarnic na njihovem rezilu, ko da bi se kanci s prhe srebrno vneli na svetlem jeklu. In z zadoščenjem sedajo na stolčke in podstavljajo glave strojčku, ki odnaša pol nohta visoko lasišče, ali pa stojijo in brivec čepi ob njihovih kolenih, medtem ko krmari njegova britev v razčlenjenem pristanu suhega koraka. In kričavi Figaro jim zdaj šaljivo zdaj razsrjeno, a ves čas spretno skube usahlo perjad, ki bo še bolj osirotela, preden jo bo ocvrla peč. Nato se suče nož v nerodovitnih voltinah podpazduh, ta čas ko namaka drugi režiser velik zidarski čopič v vrč in maže obrite korake, da se dlani takoj oprimejo skelečega mesta in tiščijo, tiščijo, da bi zadušili živi ogenj. In skakljajo, brivec pa je zdaj posadil staro okostje na stolček, ker mu drugače ne more priti do koraka. »Daj, stari!« kriči, a suhi kip se guga na desno in na levo in bo vsak hip ovehnil na mokri cementni tlak; takrat bo slišati šum kakor od butare, ki čofne na tla pred ognjiščem. »Ferufluhte!« se jezi brivec in ga drži za spolovilo, da ne bi omahnil vznak, in stari črevo se slabotno nategne. Ko ga nazadnje položi na tlak, tam že ležijo nekateri na hrbtu, ker zdaj so se sprožili curki izpod stropa in druga telesa poskakujejo pod vrelim dežjem in si drgnejo lakte s trdim milom, ki se sproti topi, da tečejo po cementu rumeni potočki kakor ob velikih naliivih deževnica, ki jo je pobarvala ilovica. A prijetno je telesu, da ga oblizujejo vroči brizgi, tako da izgine spomin na planinski zrak in misel se ne zaveda, da je pod kopalnico peč, v katero polaga kurjač noč in dan človeška polena. In tudi če bi pomislil, da bodo verjetno tudi oni grelji vodo za nova premrzla telesa, bi bil vendar še zelo velik užitek, ki ga zdaj nudi toplota. Tempo! Tempo! In milijo se v tem ritmu. Tempo! Tempo! In v koraku ne peče več. Tempo! Tempo! Samo za tiste, ki ležijo na cementu, kriki nič več ne pomenijo, ker razklepa njihova usta zelo počasen ritem. Ko da vlečejo zrak skozi vso dolžino koščenih udov in stopal, ki izginjajo v pari in se stegujejo do poslednje meje sveta. Na njihovo hlipanje cepajo vroči kanci in se razletavajo po steklenih zenicah, po razkrečnicah zobeh. Tempo! Tempo! Ker tudi zanje mora veljati red in takó tisti, ki so že končali, zdaj

drgnejo skorjasto kožo ležecih, ko da bi ribali raskavi pod, ko da bi milili površino suhe polenovke. In sključeno nago telo čepi na cementu zraven stegnjenega telesa in voda odskakuje od obrite lobanje kot od kamnite glave sredi rimske fontane. Pod telesom, ki leži »teče žolt potok« in telesa, ki stojijo ob zidu in si otrirajo mokroto s kože, mahajo kakor v pozdrav z mrtvaškimi prti, ker tokrat oni še niso na vrsti. A v resnici ne mislijo na nič drugega kakor na beg, ker pravkar so se odprla vrata in teči je treba na plano. Tempo! Tempo! Ob vratih pograbi roka hlače in srajco in jopič in cokle in nogavice, in telo steče po stopnicah navkreber. Tempo! Tempo! Ker bikovka tleskne po komaj umiti koži in samo onemogli drgetajo v mrazu in si nadevajo hlače. Tempo! Tempo! In nekdo še ostane v meglenem prostoru in podaljšuje objem toplote, medtem ko padajo s prh redki kanci, kakor zadnje kaplje življenja, in nekdo vleče za stopala po cementu telo, ki ne diha več. A že je treba teči za čredo, ki naga bezlja po stopnicah in lovi odpadle cokle in pobira izgubljene hlače in jih spet vtika pod pazduho. Tempo! Tempo! se oglašča krik spodaj ob kopalnici, ker razkropljeni trop je že na prvi terasi in je že načel naslednje stopnice. Nekdo pa je sam že na drugi ali tretji terasi in bo prej ko drugi prinesel svojo kožo v zavetje bloka na peti terasi.

Res, snega ni bilo več, a bil je zadrugoma dež in na apelu je malo pomagalo, da so pritisnili hrbet k hrbtu in jih drgnili, da bi se ugreli. Boljša je bila združitev hrbtov v butaro, ki so se kot en sam čok upirala mrazu, čeprav so se mokre cunje še tesneje oklepale teles. A tisti dan so se bali opoldanskega apela, ker so vse dopoldne lezli umazani oblaki čez vrh kakor sloni brez nog, s sivimi telesi in črnimi zadnjicami. In po malem je od teh živali zdaj curljalo, zdaj rosilo, a ne kakor da deževje ponehava, ampak kakor da s tem oznanja svoj prihod. In ko so bili postrojeni po terasah, pravilno uvrščeni kot potegnjeni z ravnilom, se je sprožil naliv z brizgi kakor iz gasilčeve cevi. Bilo je, ko da curki namakajo slamnate snope, ki bodo strohnili, ko bo mrz popustil. Blokaš pa se premika od vrste do vrste, škili z enim očesom, da bi ugotovil neoporečno premočrtnost, brene v gležnje tistega, ki uhaja iz črte, teče okoli stroja in rumne po hrbtu nekoga iz zadnje vrste. Dokler ni nazadnje prišel esesovec z zgornje terase in se bližal stroju. Tedaj je blokaš zakričal: »Mütze ab!« In dolge vrste rok so z mokrimi kapami tleskile ob mokre

hlačnice. Takó je zdaj veter mahal s pljuski po dolgih vrstah pravkar izkopanih lobanj vrh strumnih kolov in esman v rjavem dežnem plašču, s tablico v roki, jih je štel, medtem ko je blokaš na koncu stroja napenjal prsi kot po sili zravnana gorila s čepico ob hlačniku. In telesa so bila takó navpična zaradi štetja, a še bolj zato, da bi mokro blago ostajalo oddaljeno od hrbta in bi voda tekla po zunanji površini jutastega oklepa. Zavest pa se je medtem z vsemi silami branila uničenja in odganjala podobo peči na najnižjem paštnu, in srce je molilo in prosilo za še takó kratko, še takó bežno, a vendar čudežno vrnitev v človeški svet. Ritmično ponavljanje prošenj kakor veriga jagod na molek. Drobcí uroka kakor kanci toplote v zavarovano skrinjo pod loki mokrih reber. In ko se je gorila zadrí: »Mütze auf!«, so roke poveznile namočene zebrašte čepice na mrtvaške glave, telesa pa so se začela na mestu vrteti in sukati, da bi se ubranila nalivu, a roke in noge so bile v mokrih cunjah kakor v odvodnih ceveh, po katerih se deževnica steka v cokle in v zemljo. Nebo pa čepi nad njimi kot črna kupola premočenega pepela, ki počasi razpada v dežju, da je pobočje zavito v mrak, s katerim prihaja sredi polднеva konec sveta. Tako na ti terasi, tako na gornji in na tisti še više gori. Takó vse do vrha. In oči so strmele navzgor v pričakovanju, da se bodo vrste nad njimi zganile in odšle vsaka v svoj blok, ker tedaj bodo iz kuhinje začeli nositi kotle navzdol po stopnicah. Za vsak blok po dva kotla vodene repe, a vroče zaželenе z vsako celico upadlega telesa, ki misli samo nanjo štiriindvajset ur. Neviden drget lačnih mišic, ki pozabljajo na veter in dež. Srep pohlep izmozgane živali, ki preži za tem, kdaj se bo prikazal oblak bele pare nad kotlom in bo lahko stekla v zavetje svojega brloga. In oži ramena, da bi bila izpostavljena pljuskom zmeraj manjša površina; in krči vrat in stiska pesti, da bi se uprla valovom mraza in mokrote in hkrati prepadom praznine, ki se pretresljivo poglabljajo v notranjosti njegovega bitja in bodo vsak hip posrkali poslednji kanček razuma. A vrste se zgoraj niso premaknile, samo pepelnata kupola je še bolj pritisnila mrak k pobočju. Ali kdo manjka in ga bodo čakali na plohi, medtem ko ga bo esesovec iskal in ga nato na pol živega odbréal v bunker nasproti krematorija? Zdaj je esesovec res šel po stopnicah navkreber in hitro prestavljal trobentaste škornje s stopnice na stopnico. In njihove oči so skozi mrežo dežnih kapelj sledile pla-

hutanju njegovega gumijastega plašča; ali bodo dali znamenje za razhod, ko bo prisel na vrh on, ki je pregledal bunker in krematorij? A vrste na gornji terasi so stale na mestu. Takó tiste nad njimi. Tako še više gori, čeprav je tisti v gumijastem plašču moral že zdavnaj dospeti na vrh. Samo pridružen šepet, se je zdelo, jih je zganil, vrste, a morda niti ne pravi šepet, ampak samo kakor glasnejši šum mokrih cunj, ki drgnejo ob mokre cunje. Ker naliv se je bil pomiril in z dežnimi kapljami, ki jih veter zdaj razredčene nosi skozi ozračje, se zdi, prihaja z vrha top zvok lesenega kladiva, ki udarja ob debeli tram. Temna kupola pa se je začela razkrajati in skozi gnile razvaline se kobacá črn polip, ko da bo prekril z vodeničnim trebuchom žrtve in rablje in zamesil zemljo in gozdove s človeškimi telesi. Spet udarci? Misel je splašeno zaokrožila po lačnih možganih, pogledi so begali na desno in levo, a oči so se morale spet in spet ustaviti na hrbtih vrste, ki je stala na zgornjem paštnu. In tudi tisti hrbti so bili negotovi, hkrati sproženi naprej in hkrati nemirni, ker so imeli prav takó pred sabo vrsto, ki stoji na višji terasi. Kaj je rekel? A telo podrhtava v mokrih ceveh in ob nejasni novici ga prešine mrščavica kot ob dežnih kapljah, ki so se usule za vrat; ali pa poglobi trudnost, ki jo brezna lakote zmeraj bolj vlečejo proti središču zemlje. Res, ruskega fanta? A takrat so se hrbti na zgornji terasi zravnali, ko da bo še enkrat prišel esman in preštel vrste, medtem ko se je polip na vrhu nabuhníl in so mu tipalke razpadle, da je spet sajasti slon, ki pleza brez nog, po kolenih, po trebuhu navzgor. Kakor da mora kljub amputiranim nogam na vrh, kamor ga kličejo besede, ki priletajo kakor lapili iz žrela vulkana. In oči so strmele v vrsto nad njimi, ker hrbti so se uravnali kakor so se uravnali tudi hrbti bolj zgoraj in še tisti više; ko da skušajo oči razbrati v najmanjšem zgibu hrbta odziv nekega čustva na neko dejanje. Vse gor do vrst, ki so na najvišji terasi in so priče. A ostajajo vendar samo hrbti teles, ki stojijo v položaju pozor. Nepremični so, z ogoljenimi lobanjami na ramenih, a vendar se zdi, da gre polagoma skoznje valovanje kot rahel drget, ki se v njem telo zdrzne, nato pa ortdí v strumni negibnosti. V zraku pa so zdaj slonu pognale peruti pošastne ujede, ki kljuje vrh hriba kakor kost lesene lobanje. Ker spet je bilo slišati tope udarce.

Nazadnje so se začele vrste premikati. Najprej na najvišjem paštnu. Nato niže in niže, po-

časi, da bi se mokra obleka ne dotikala kože. Samo glave so obrnjene na desno, kjer na najvišji stopnici zapuščene piramide sameva mlado telo, ko da visi na slini iz kljuna ujede, ki je s krili objela črne oblake. In telo počasi niha kot vrtljivi strelovod, medtem ko močne roke nosijo iz kuhinje zraven njega kotle opoldanske čorbe. In vrste pogledujejo na vešala, a nagonsko grejo za paro, ki uhaja iz kotlov in jih pelje v blok. In njihovo počasno lezenje postaja zmeraj hitrejše, ko se bližajo bloku in, ko vstopijo, že tečejo, in mrzlično grabijo rdeče posode in sedajo za mize in se stiskajo v gneči. In ko se zajemalka potaplja v vodeno brozgo, prežijo nanjo, ki je bila celo večnost nepretrgoma središče njihovega dihanja. Potem držijo obraz nad posodo in usta hlastno požirajo vročo brukvo. »Obesili so ga enkrat, a je drsal s stopali po tleh in so ga morali sneti,« pravi nekdo. »Potem so ga obesili drugič, zato je takó dolgo trajalo.« In v prostoru je zmeraj bolj mrakotno in obešeni fant niha nad njimi, med mizo in kotlom, da ga vsega objema topla para. In tedaj nekdo reče: »Smehljal se je, ko so

mu dali zadrgo okoli vratu.« In to je kakor topla lažba, kakor odpustek, ker jim je jed dobra tako topla in para tako prijetna, da ni čutiti mokrote na hrbtu, na kolenih in na komolcih. In žlica skoraj z nenavadnim upanjem išče krajec krompirja v vodeni zmesi in v kadeči se pari in zato od časa postrga po železnem dnu.

Boris Pahor

Osamljen vrt

*V bregu stoji domačija,
za hišo vrt zeleni,
vrt hoče živeti in živi.*

*Vsak dan gospodar
odhaja k hlodom na žago,
hlodi pijejo gospodarjevo kri.*

*Vrt osamljen brsti, zeleni
in misli na nekdanje skrbne
gospodarjeve dlani,
ki jih včeraj, danes, jutri
zanj več ni.*

France Lokar

Prihajajo

*Prihajajo, takoj po končanem šihu
se vračajo
v avtomobilih, v avtobusih, na kolesih
v hiše domov.*

*Utrujeni sedajo k mizi,
čmerni polegajo po divanih,
sonce zeleno gori skozi zavese,
vroči dih pošumeva po žilah,
v hiši doma je lepo.*

*Tovarna je daleč,
zdi se, da jutra z novo težo ne bo.*

France Lokar

Gledanje

Od gore sem je norel jug. Poganjal se je v cvetoče breskve in stara slivova drevesa v Aninem sadovnjaku.

Kradoma je poganjala mlada trava in Ana je vedela, da bo zdaj zdaj tu pomlad. Saj so tla vendar že posuta z marjeticami in ob robu gozda doli na travniku so se razcvetele bele vetrnice, med nje se meša pasji zobček in nežnost podleska.

Gospodinja se je zagledala med slivova drevesa. Videla je tam suhe veje in pomislila je, da bi bilo moralo biti slivje obrezano.

»Ojej, kako staro je postalo vse skupaj,« je vzdihnila.

»Prav tako staro, kot sem sama,« si je pokimala.

A ko se je zalotila, da se pogovarja sama s sabo, se je nasmehnila in si rekla:

»No, tako stara pa spet še nisem, da bi imela sebe za sogovornika. Tako stara pa le še ne.«

Pa res! Sedemdeset let, kaj pa je to? Mama so jih čakali petindevetdeset!

Ko pa je stežka premagovala klanec proti hiši, je le čutila svojih sedemdeset let.

Globoko zasopihana je sedla na klop pred hišo.

Kar prav ji je prišel nedeljski dan, saj bi si sicer tudi kratkega počitka ne mogla privoščiti. Kako tudi, ko je pa za vse delo sama. Tako je lahko vsaj za urico posedela na soncu, ki je na odvetrni strani že prav prijetno grela.

Saj bi šla v hišo in malce legla. Nemara bi se ji celo prileglo. A nikoli ni bila vajena polegati čez dan, za ležanje je Bog vendar ustvaril noč! Zato je obsedela na klopi in se predala nedelj-skemu počitku.

Najbrž je celo malo zadremala, saj ni videla male sosedove Jerice in zdrznila se je, ko jo je dekletce pozdravilo:

»Dober dan, teta Ana. Ste se na sonce spravili? Veste, naša babica so se tudi. Pravijo, da jim tam najbolj prija. Ali vam tudi?«

Ana se je nasmehnila mali besedičnici in pokimala:

»Seveda, ljubka moja, zato sem tudi sedla sem. Saj je tebi tudi všeč na sončku, jeli?«

»O, pa še kako! A sedaj tečem k Mimici. Veste, igrali se bova, ko je tako lep dan,« je začebljala mala in odhitela po poti, da so s krilcem vred poskakovali tudi bogati, daleč na hrbet segajoči otrokovi svetli lasje.

Ženica je gledala za rdečim krilcem, ki je izginilo za ovinkom.

Nenadoma je spomin segel nazaj v davno minula leta.

Mar ni sama včasih tako tekla k sosedovi Polonci, da bi se poigrala z njo, če je bil prav tako lep pomladni dan?

Seveda je, pa še kako rada!

Kje so že tisti časi? Koliko let je minilo odtlej? Šestdeset ali še več? Kako hitro je vse to minilo. Človek bi skoraj ne mogel verjeti, a vendarle je res.

Tisto brezskrbno otroštvo je minilo najprej. Vzela ga je prva svetovna vojna. Vzel ga je jok za očetom, ki je moral z doma. Doma pa je ostala mati in k njej so se stiskali štirje otroci. Ona, Ana je bila med njimi najmlajša. A vendar ne več tako majhna, da bi se tistih vojnih let ne spominjala.

O, kako so bila težka! Mati, že tako drobna, je postajala še drobnejša. Kakor senca se je gnala za delom, saj je poleg vseh svojih opravkov morala prevzeti nase še očetovo. Še huje je bilo pozneje, ko je najstarejši brat moral tudi v vojno, čeprav je bil skoraj še deček. Nikoli več ga niso videli. Pobrало ga je nekje v Galiciji in mati si je tedaj izjokala oči. Za vso preostalo življenje so tiste njene oči ostale nekam vnete in rdeče obrobljene.

Vojna, kako huda reč! Zemlja je pogrešala trdno očetovo roko. Poznalo se je, da manjka povsod. Nato so manjkali še voli, ki jih je pobrala vojska in manjkale so tri krave, ki so na ukaz morale iz hleva.

Menda je mati prejemale nekakšno podporo. A kaj tisti drobiž. Očeta in brata in živine ni mogel nadomestiti.

Toda vse hudo mine in minil je tudi vojni čas. Oče se je vrnil. A nikoli več ni bil prav zdrav. Preteklo je le nekaj let in pospremili so ga k zadnjemu počitku. Grunt pa si je medtem nekoliko opomogel. In otroci so zrasli. Bili so še trije. Franček se je mlad priženil na sosednjo kmetijo. Marta se je izučila za šiviljo.

»To ni slabo. Do konca življenja si bo zlahka služila kruh. Takšna, kot je, bi na zemlji težko delala,« je včasih omenila mati.

Sestra Marta je imela izpahnen kolk. Bila je prelepo dekle, kadar je sedela za svojim šivalnim strojem. Pravilen obraz so obkrožali črni kodrast lasje in izpod njih so sijale oči kot spominčice. Toda če je Marta vstala, je ob njeni racajoči hoji vsakdo pomilovalno zmajal z glavo in pozabil na lepoto las, oči in obraza.

»Ti boš ostala doma, Ana. Nekdo mora ostati, da bo imel zemljo rad,« je mati odločila.

Ana se je tedaj nasmihala sama sebi. Materina odločitev ji je bila všeč, kajti domačo zemljo je imela nadvse rada.

Tedaj je bila še mlada. Bilo ji je dobrih dvajset let in razvila se je v močno dekle.

Kaj pa ji je že bila kop v vinogradu?

Nič!

Ob košnji pa se je lahko merila z vsakim dedcem iz vasi. In v gozdu je z moškimi vred podirala drevje in nakladala plohe.

Iz zdrave barve lic so se ji svetili široki beli zobje, izpod rute so se vihrali nagajivi kostanjevi kodri in v svet so gledale oči tako črne kot dvoje zrelih robidnic.

Peter doli iz vasi se je zagledal v te oči.

»Ana, rad te imam,« ji je nekoč, ko sta se našla na skupni poti od zgodnje maše, preprosto povedal.

Kako je tedaj v prsih zatolklo srce! Povesila je glavo, pokrito z rožasto svilen ruto in ni vedela, kaj naj fantu odgovori.

Ko se je naposled le zbrala, je vzdihnila iz zadrege:

»Kaj se le norčuješ!«

»Pa se ne,« je skoraj zašepetal Peter, a ona je stekla naprej.

Toda potem sta se kdaj še našla. Saj je bilo v njegovi družbi vendar tako prijetno. Nato se je neštetokrat zalotila, kako neprestano misli nanj.

Nekega dne pa je fant dejal:

»Na Francosko bom odšel. Rad bi zaslužil nekaj denarja. Dve, tri leta bom ostal. Me boš čakala, Anica?«

Trda pest je stisnila v Aninih prsih. Dve svetli solzi sta se potočili iz oči in čutila je, kako jo je močna fantova roka stisnila k sebi. Nato so se njegove ustnice rahlo dotaknile njenih in zopet je zaslišala:

»Me boš čakala, Anica?«

»Bom,« je dahnila.

Prišlo je prvo pismo, prišlo je drugo. Nato ni bilo nobenega več. Le Petrovi domači so dobili obvestilo, da je njihov sin izgubil življenje ob neki železniški nesreči.

Tedaj je umrlo srce v prsih. Nikoli več se ni vrnila ljubezen.

»Ana, omožiti bi se morala. Grunt je potreben moške roke,« je mati večkrat omenila.

Toda kdo naj obudi srce? Ni ga, ki bi to zmoget! Ostalo je mrtvo in za nikogar več se ni ogrelo.

»Tudi te roke znajo delati. Saj sami veste, mama, da znajo,« se je pred materine oči pokazalo dvoje žuljavih, trdih dlani.

O, roke so res delale. Zagrabile so za vsako delo, ki je moralo biti na zemlji opravljeno. Le včasih, ko drugače res ni šlo, je poprosila brata, da je prišel z voli preorat največjo njivo ali pa zvoziti plohe iz gozda, kajti vole, ki jih je oče po vojni prigospodaril, sta z materjo prodali. Ni se jih izplačalo rediti.

A njive, o te so bile opravljene. Rodile so in dajale dovolj pridelkov za doma in včasih še za prodajo.

Obdelan je moral biti tudi vinograd, že zaradi delavcev, ki so pri večjih delih bili potrebni. Takole pri žetvi, mlačvi in seveda pri kopi v vinogradu.

Ej, kako lepa dela so to bila!

Pisane rute so se sklanjale nad zrelo pšenico, potem pri likofu so dekleta in žene zapele, da je bila polna hiša veselih pesmi.

Nato so v skednju zapeli cepovi. Pika-poka-pik je šlo od jutra do noči. Štirje so mlatili včasih po ves teden. Med pik-pokanje pa so se oglašale šale in smeh.

In v vinogradu šele! To je bilo smeha. Ženske so trgale, sosed je imel delo v stiskalnici, kamor je večkrat stopil v pomoč tudi brat Franček, če je le utegnil. Brentar si je lomil kolena v klanec in tarnal zaradi strmine, ki pa jo je ob poti navzdol vselej sproti pozabljal, saj je razdiral takšne, da bi mu bilo kdaj pa kdaj treba zamašiti preobjestna usta.

Vedno in povsod je bila Ana z ljudmi. Kako lepi so bili tisti časi. Telo ni nikoli bolelo zaradi utrujenosti. Trideset — in pozneje štiridesetletno je ubogalo pamet, ki je vedela: treba je delati, delo je življenje.

Mati, ki je nekaj let še opozarjala, da bi hiša potrebovala moško moč, se je nazadnje vdala in utihnila. Saj je bilo tako tudi dobro. Oprav-

ljala je svoje gospodinske posle, da je imela Ana proste roke za delo na gruntu.

Ne, hiši ni ničesar manjkalo. Za življenje je dajala zemlja dovolj, za davke pa je vedno prispevala Marta, ki je bila dobra šivilja. Gospodinje in dekleta iz okolice so vedele za Martino spretnost in šivalni stroj v hiši je drdral marsikdaj pozno v noč. Vedno so prihajale v hišo ženske in dekleta. Ni bilo večera brez obiska in v hišo so se stekale novice iz vseh krajev. Ne, nikoli ni bilo dolgočasje.

Le ob velikih delih je Marta vstala izza šivalnega stroja, da je pomagala materi v kuhinji ali svinjaku. Le v govejem hlevu nikoli. Tam je opravljala vse potrebno Ana. Menjavale so se razne Sivke, Šeke in Bele, prihajali so na svet telički; le koliko ur je bilo treba včasih prebedeti, preden je krava storila tele. Kako ljubki in nebogljni so bili na omahujočih nogah in kako težko je bilo Ani za vsakim, ki je bil namenjen že ob skotitvi za prodajo.

Življenje pa je teklo naprej in steklo se je v drugo veliko vojno. Zmešnjava, ki je segla v svet, se je domačije komaj dotaknila.

Toda Ano je vendarle prizadelo. Kadar je morala v trgovino ali na občino, bi bila morala govoriti nemško. To ji ni šlo v račun, kajti tisto nemščino, ki se je je naučila pred mnogimi leti v osnovni šoli, je že davno pozabila. Čutila se je ponižano, ker svojih želja ni smela povedati v javni govorici. Če se je le dalo, je poslala v dolino mater ali pa sestro Marto.

Pogrešala je tudi slovensko branje. Mohorjevke, ki so prihajale v hišo dolga desetletja, so izostale. Tisti časopis, ki je za kmete edini bil pisan v domačem jeziku, je ni pritegnil. Preveč je bilo v njem hvalisanja in premalo branja. V hišo je prihajal le zaradi papirja, ki je bil pač potreben in često je končal popolnoma neprebran v ognju ali na stranišču. V dolgih zimskih večerih, ko je bilo delo postorjeno, so priromale s podstrešja že davno prebrane knjige, saj je Ana rada brala. Zatopila se je v stare povesti in na vse mogoče načine je znala dobiti petrolej, ki je bil za razsvetljavo potreben.

Ni ji bilo žal za jajčka, jabolka in orehe. Prihajali so znanci iz mesta in za takšne dobrote so prinašali petrolej. Že čez leto je skrbela, da je bilo v zimskih mesecih pri hiši dovolj razsvetljave. V vojnih časih je Martin šivalni stroj večinoma počival. Ljudje so dobivali na karte premalo blaga in vaška šivilja je predelovala stara oblačila. Prenekatero krilo, ki ga je prej nosila

gospodinja, je šlo za krilca hčerke ali za srajčke sinov. Marta svojega dela ni opravljala s takšnim veseljem kakor tedaj, ko je izdelovala nove stvari iz novega blaga. Zato je tudi ona ob zimskih večerih mnogokrat z Ano vred prebirala tiste knjige, ki so že desetletja ležale spravljene na podstrešju.

Tretje vojno leto je prineslo v Anin dom tudi partizane. Oglasili so se v neki mrzli zimski noči in Ana jih je spustila v hišo. Kaj drugega tudi mogla ne bi. Saj je drevje pokalo od mraza in človek niti psa ne bi bil spustil na mraz. Postregla je fantom in za zatemnjenimi okni so se pogovarjali dolgo v noč. Potem so se oglasili še mnogokrat. Hiša ob gozdu je imela zanje vedno odprta vrata.

»Ljudje so in treba jim je pomagati,« je večkrat rekla sestri, ki je bila bolj boječe narave in se je bala, da bi zaradi nočnih obiskovalcev prišla hiša v nesrečo.

Mati za nočne obiske dolgo ni vedela. Spala je v zgornji kamri in ko je odšla k počitku, se ni več brigala, kaj se dogaja spodaj v hiši. Ko pa je nato nekoč le zasledila nočne goste in ji je Ana pojasnjevala, kdo so, je samo vzdihnila:

»Bog pomagaj, le kako je na svetu hudo.«

Ko je Marta potožila o strahu, ki ga ima zaradi njih, je mati samo odmahnila z roko in dejala:

»Brez božje volje še las z glave ne pade. Božja volja naj se torej zgodi.«

Toda nikoli ni Ani očitala, če je opazila, da je kruha zmanjkalo mnogo prej, kot bi bilo treba in če je na hitro zmanjkovalo pozimi suho sadje s podstrešja ali tu in tam celo lonček zabele iz tunke.

Neka pomlad je nato prinesla svobodo. Ana jo je najbolj čutila, ker je smela povsod zopet govoriti v svojem jeziku.

Prišli pa so tudi hudi časi. Prišle so obvezne oddaje, ki jih je gruntič komaj zmogel. Res je tedaj včasih tudi godrnjala.

A zopet je bila tu mati, ki je pomirjevalno govorila:

»Veš Ana, za kmeta je bilo vedno hudo. Še hušje, kot je sedaj. Toda moj oče, tvoj ded, so nam govorili: Dajte Bogu, kar je božjega, in cesarju, kar je cesarjevega.«

Potem je bilo treba molčati.

In čakati, kdaj bodo tudi tisti hudi časi minili.

Minili so. Skoraj neopazno. Življenje je postalo zopet znosno.

Še so bile noge krepke in še so roke posegle za vsakim delom. Bilo bi se dalo živeti. Ej, nekateri so celo dobro zaživeli. V hiše je prišla elektrika. V domovih je zapel radio. Črne kuhinje so se spreminjale v prijetna bivališča.

Ne, v Aninem domu takšnih sprememb ni bilo. Za kaj takšnega pa res ni bilo denarja. Poleg tega pa tudi mati ni bila pripravljena, da bi se razkopavali zidovi in nove, žarke luči se je bala.

»Dokler bom jaz, naj bo tako, kot sem vajena,« je imela navado reči.

In res je bilo. Ani, niti Marti še na misel ni prišlo, da bi karkoli predrugačili brez materine privolitve.

Neka noč pa je mamu pobrala. Kmalu po veliki noči, ko se je še čvrsto udeležila vstajenja in prejela zakramente, se je tiho in skromno, kot je živela, poslovila od sveta. Ko zjutraj le predolgo ni vstala, je šla Ana v njeno kamro, da bi pogledala, zakaj je ni dol v hišo. Našla jo je spokojno spečo. Njen sen je bil večern.

Dom je gospodinjjo pogrešal. Šele tedaj je Ana spoznala, koliko dela so opravile materine stare roke. Potem je prešlo skoraj vse delo nanjo, na Ano. Le po hiši in včasih še v kuhinji je popopravila Marta, čeprav ni imela več toliko šivanja kot v prejšnjih časih.

Šivat so ji nosile le še starejše ženice iz okolice, ali pa je včasih zašila kakšno oblačilce za dekletca, ki ga je njena mati še oblačila po svojih željah. Sicer pa so dekleta in mlade žene poiskale mlajše šivilje, ki so se spoznale že na novo modo. Marta je postajala zagrenjena. Čutila se je odveč. Nekam s strahom je dajala zaslužene desetake Ani in se opravičevala, ker za dom ne more kaj prida prispevati.

»Za nobeno korist nisem več,« je kdaj grenko potožila.

»Neumna si, če tako misliš. Česa pa nama navsezadnje manjka? Saj živiva. Zadolženi tudi nisva. Sicer pa, kaj bi sama, brez tebe?« ji je nekoč dejala Ana.

Pa res, kaj bi brez nje? Večeri bi bili samotni. Dom bi bil prazen. Že misel na to jo je strašila. Da bi ostala sama? O ljubi Bog, samo tega ne!

A vendar je prišlo tudi to.

Marta je začela tožiti o bolečinah. Poležavala je in pojedla toliko kot piščanček. Ana je kuhala čaje. Toda čaja, ki bi ozdravil smrtno bolezen, ni. Tudi zdravnik, ki se ga je Marta branila, a ga je Ana vendarle poklicala, ni mogel pomagati. Le napotnico za bolnišnico je napisal.

Marta se je bala operacije. Bala se je noža. No, to ji je bilo prihranjeno.

Rak v zadnjem stadiju. Nobene pomoči ni več, je povedal zdravnik Ani.

Oči so se zagledale v daljave. Tako se končava življenje.

O Bog, o Bog, ali res mora biti tako? Od nekod se je vzel materin glas in tolašil: brez božje volje še las z glave ne pade. Božja volja naj se zgodi.

A vendar je bilo hudo, prehudo. Pogled na trpljenje je klical v dušo nemoč, pošiljal k Bogu željo, naj trpljenje vsaj predolgo ne traja. Olajšale so ga šele vsakodneвне injekcije morfija, ki ga je prinašal zdravnik iz doline.

Nekaj ur pred smrtjo se je Marta zdramila. Razprla je čiste, sinje oči, se nasmehnila in spregovorila:

»Mama, o mama! Kod ste hodili? Dolgo vas ni bilo.«

Nato je takoj zopet omahnila v bolečine, iz katerih jo je potem rešil zdravnik z običajno injekcijo.

Naslednje jutro je našlo zagrnjena okna. V hiši je bil mrlič.

Sama. Sama. Sama!

Samota je kričala v Anini duši. Odšli so pogrebci. Pospravljen je bil mrtvaški oder. Skozi odprta okna so sončni žarki pili vonjave sveč in vonj cvetja, ki je venelo. Od povsod je prežala praznina.

Prsti so se zarili v blazine na Martini postelji:

»Marta, Marta, zakaj si me zapustila?« so jokale oči.

Toda v hlevu je mukala Sivka. V pregraji se je oglašal prašiček. Kokoši so vpile za koruzo. Ob krilo se je posmukal Muri. Lizal je roko in tožeče cvilil.

Ana se je stresla, kot da se prebujala iz morečega sna. Pogladiła je psa po črni dlaki.

»Eh, revež. Lačen si, jeli?« mu je pokimala in odšla v kuhinjo, kjer je poiskala ostanke od sedmine in ponudila psu hrano.

Nato je bilo treba pa Sivki. Treba je bilo nakositi mlade trave za prašička. Klicalo je delo. Klicala je zemlja, za žalovanje ni bilo časa.

Le večeri so bili prazni in noči so prinašale ure brez sna, v katere se je oglašalo boleče vprašanje Anine duše:

O Bog, ali je res moralo priti tako?

In še so tekla leta naprej. Zime so prinašale pomladi, poletja so prehajala v jeseni. Dnevi

so bili napolnjeni z delom. Roke pa so ostarevale in noge so postajale težke.

Franček, ki so mu že davno začeli rekati Franc, je odšel za očetom, materjo in Marto. Njegov sin tudi že dolgo ni bil več mlad.

»Kako zmagujete, teta Ana?« jo je vpraševal včasih, ko je kakšno nedeljo za pol urice posedel ob njej.

»Gre. Tako no, z božjo pomočjo,« mu je rekla tedaj.

»Ni se vam treba tako ubijati. Za vaša leta je vse to odveč,« je prišel nekoč z besedo na dan.

»Ja, kako to misliš? Brez dela vendar ne bi mogla živeti,« ga je tedaj začudeno pogledala.

Iskal je pravo besedo in ko jo je našel, se je opogumil:

»Bernardu bi lahko zapisali. Res dela na pošti, a kot pismonoša bi delo na vašem že zmogel. Menili smo se o tem doma. Prezidal bi hišo. Nič vam ne bi manjkalo.«

Menili so se o tem doma. Menili. Delali so načrte.

»Pomislila bom še o tem. Meni so mati zapustili tedaj, ko so jih odnesli,« je trpko povedala.

Toda po tistem razgovoru niti nečak niti njegovi niso več hodili k Ani.

Zdelo se jim je, da pomišlja predolgo.

Res je razmišljala.

Saj bi bilo lahko stopiti na občino in podpisati tisto pisanje, ki bi pomenilo, da vse skupaj prepušča pranečaku.

Toda na svetu je toliko hudega. Mar ni stara Katarina zapisala vnuku? Kaj vse so ji pred tem obetali! Potem pa so jo spravili v dom onemoglih. Prezidali so hišo, da bi več ne vedela, kje je bila doma, če bi se vrnila. A je ne bo.

»Stari mami je dobro tam. Kaj pa ji manjka?« govori sedaj vnuk naokoli.

Seveda.

Toda Katarina ima pokojnino. Vse pobere dom. Niti dinarja ji ne ostane, komaj za vzdrževalnino v domu je tisto. Ob praznikih jo domači obišejo. Da ji zanesejo potic, mesa in nemara steklenico vina. Toda vse, kar ji nesejo, zraste na njeni zemlji. Bajе Katarina vselej joče, če jo kdo obiše.

Pravijo, da od veselja.

In tu je še stari Štef. On je tudi prepisal nekemu sorodniku. Starega Štefa niso dali v dom. Pokojnino namreč nima. Samo kmet je bil in ni imel otrok. Sedaj pa živi, da se Bog usmili. Še pri mizi ne sme jesti. Ker je star. Ker poliva pri jedi in sploh. Če ljudje kdaj govorijo o njem,

se spomni kateri celo na zgodnico o sinu, vnuku in lesenem koritu, pa čeprav stari Štef nima sina. A sorodnik, kateremu je prepisal, ima vendarle lastne otroke . . .

Da, to sta Štef in Katarina. Prepisala sta.

O, ne. Ne prepíše se tako hitro.

Tisti podpis je res hitro vržen na papir. A ni samo podpis. Za njim je življenje.

So ure v domu onemoglih, ali pa še strašnejše ure odrinjenosti.

Če je človek dolgo na svetu, spozna življenje. Spozna pohlep in željo po posedovanju. Sliši besede, ki obljublajo samo dobro, potem pa niti delček tistega obetanega ne izpolnijo. Preveč tega je videla Ana, da bi lahko šla kar tako tja k oblastem in s še vedno žuljavo roko podpisala neke papirje.

Saj nemara niti ne bi bilo tako hudo.

A kaj če bi bilo?

Potem bi si ne mogla nič več pomagati. Bila bi ujeta in ne mogla bi več iz pasti. Da bi hodila po sodiščih in mogoče celo morala tožiti za svoje pravice?

Ne.

Bolje je, da se v ničesar ne spusti. Saj se ji zdi, da jim že sedaj živi predolgo. Sicer bi nečak s takšnim predlogom vendar ne bil prišel k njej! Da, predolgo jim živi.

Pa res. Ko vendar vedo, da poleg njih nima nikogar na svetu. Mar bi ji pomagali v tem času, ki ji je še namenjen. Ničesar ne bo nesla s seboj na oni svet. Res ne morejo počakati tako dolgo, se jim zdi čakanja že doslej preveč?

Lahko bi ji pomagali. Mlade roke so pri hiši, a po svojih poteh gredo. Za teto Ano vedo samo toliko, da ima svet, kjer bi lahko postavili novo hišo, nemara kje še vikend, kakor tistemu pravijo.

Se bojijo, da bo zapisala komu drugemu?

Nemara tistemu, ki ji bo postregel, če bo kdaj pomoči resnično potrebna? Če bo obležala tako, kot je uboga Marta?

Se tega bojijo?

Toda saj ji vendar lahko postreže kdo izmed njih! Mar na to nikoli ne pomislijo?

Jug je močno zapihal sem od planin.

Ana se je zdrznila.

Velika sončna krogla je zahajala za goro.

Lep večer bo. Večer z zarjo in nato bo noč z vetrom, ki bo vihavo oznanjal, da je v deželi marec.

Po poti od sosedovih je pridrobnela Jerica.

»Hej, teta Ana, ste še vedno tu?« ji je zaklicala in obstala pred njo.

»Aha, sem,« je pokimala otroku.
»Ste dremali? Veste, naša babica vedno zadremajo, če le malo posedijo,« je čebljala mala.
»Ne, dremala pa nisem,« je odkimala Ana.
»Ja, kar tako ste gledali?« se je čudila mala radovednica.
»Ja, kar tako sem gledala,« se ji je nasmehnila.
»O, tega pa jaz ne maram!« je stresla s kodrastimi lasmi.
Stekla je proti domu. Mudilo se ji je. Celo pozdraviti je pozabila.

Ana se je še vedno smehljala.
Gledala da je? Kar takole gledala!
Seveda je. Toda ne v veter, ki se je poigraval z vejami in ne v tisto drobno cvetje, ki je brstelo iz zemlje.
Gledala je v preteklost. Celo dolgo življenje je zdrselo mimo nje. In še v konček sedanjosti je gledala.
A tega dekletcu ni mogla reči. Ne razumelo bi je.

Erna Starovasnik

Milinka

(Iz zbirke Zdravniške črtice »Srbija« 1941—1945)

Zelo rad se spominjam male Milinke, ki jo je njena mati vso ubogo prvič prinesla k meni v Gornjo Dobrinjo dne 19. avgusta 1941. Takrat ji je bilo morda pet let in že sam pogled na njo je razodel, da visi njeno življenje na niti. Bila je bleda, v obraz zabuhla, močno shujšana, lasje so ji že skoraj izpadli, od bolečin je vekala in komaj dihala.

Ko je mati revico slekla, sem opazil, da se leva polovica prsnega koša nekoliko izbočuje in da zaostaja pri dihanju. Trebuh je bil napihnjen, spodnji udje posebno v gležnjih otečeni; telesna temperatura je bila povišana, puls pospešen in drobcen, da sem ga še komaj otipal.

»Kako dolgo je že otrok bolan,« vprašam mater.

»Menda bo že več kot šest tednov. Saj smo pogostoma bili z njo pri zdravniku v Užički Požegi, vendar mi mala kljub temu tako hitro propada, da sem prišla še k tebi, če ji moreš pomagati, lepo te prosim . . .«

Tako je govorila revna mati petih otrok. Na obrazu sem ji bral, kako ji je za Milinko hudo, kako jo skrbi, da bi jo izgubila.

Seveda me je zanimalo, kaj so ugotovili v Užički Požegi in kakšna zdravila je otrok dobival. Mati mi pomoli kup receptov in mi hiti pojasnevat, kako so vsaj dvakrat tedensko hodili 20 km daleč k zdravniku, ki pa jih je tolažil, da se bo bolezen že kako unesla, saj gre »še samo za posledice« prebolene pljučnice . . .

Ko pregledujem recepte, berem skoraj na slehernem eno in isto — zdravilo, ki bi naj pojačalo izkašljevanje sluzi iz sapnic. Bajе je hotel zdravnik Milinki dajati kalcijeve injekcije, vendar mu to ni uspelo in ji je zato predpisal kalcijeve tablete, ki jih pa Milinka že kmalu ni več mogla uživati — vse se ji je uprlo, še jesti ni marala več.

Ko sem pretrkal prsni koš in z osluškovanjem dognal, da je vsa leva polovica pljuč »zavita v trdo temo in da vlada v njej grobna tišina«, mi je postalo jasno, da je v prsni votlini gnoj, ki se tu že dolgo nabira. Zato pa je tudi otrok tako propadel, saj je tako rekoč že ves zastrupljen. Skrajni čas je že, da kdo ta gnoj čimprej izprazni!

Materi obrazložim, v čem je stvar, in kaj bi bilo najpametneje, da napravimo. Ni se mnogo obotavljala, le čisto rahlo, a predano je rekla — ako si prepričan, da ima to, o čemer govoriš, še kak smisel, prosim, da to storiš, morda jo rešiš!

»Kaj pa bolnišnica? Ne bi Milinke raje odnesla v Užice ali Čačak?«

»Pa saj vidiš, kakšno stanje je pri nas ravno — kar nastalo! Včeraj smo se še komaj vrnili iz Požege domov. Tega ne bi mogla tvegati več.«

»Dobro, pa bom poskusil, kolikor mi bo seveda uspelo,« ji odvrnem.

Izbral sem iglo, kakršno smo še takrat uporabljali za puščanje krvi in napravil poskusni vbod (punkcijo) leve prsne votline. In ko se prepričam, da je v prsni votlini zares gnoj, se takoj lotim nadaljnega izpraznjevanja prsne votline, ki je vsebovala obilo zelenkasto rumenega, hudo smrdljivega gnoja.

Milinka si je nekoliko opomogla, vendar sem se moral že ob tej prvi praznitvi prsne votline boriti za njeno srce. Dal sem torej otroku vse, kar sem premogel, da bi okreпил srce in krvni

obtok, pa tudi ledvice. Nato še dam materi nadrobna navodila, kako naj daje zdravila in kakšna naj bo nega, prehrana in še pristavim to in ono — in tako je bilo tisti dan opravljeno vsaj najnujnejše.

Ko sem gledal za odhajajočo materjo z otrokom v naročju, sem imel občutek, da se Milinka, ki je v nekaj tednih tako zelo propadla in delala videz skoraj živega mrlička, ne bo še kdaj mogla postaviti na lastne noge. Zato sem se tem bolj začudil, ko mi naslednjega dne mati iz Madjera vnovič prinese otroka s prošnjo, da bi le še nadaljeval z zdravljenjem njene uboge Milinke.

Pregled mi takoj pove, da se je v levi prsni votlini znova nabralo obilo gnoja. Kaj mi je torej bilo storiti? Na pomoč sem poklical ženo in svakinjo, da bi se znova lotili večerajšnjega dela. Tudi tokrat sem izpraznil vsaj toliko in prav takšnega, še vedno tako smrdljivega gnoja kot prejšnji dan. Soba, v kateri sem delal in bi naj bila ordinacijska soba, je bila majhna in je v njej v hipu tako zaudarjalo, da sta imeli žena in svakinja potlej s pospravljanjem, čiščenjem in zračenjem dela dovolj, da je bilo tistega dne nadaljnje delo v »ordinaciji« še sploh mogoče.

Še petkrat sem izpraznjeval gnoj iz leve prsne votline, vendar je bil učinek vedno isti: naslednjega dne je bilo gnoja prav toliko kot vseelej, tako da sem se čedalje bolj ubadal z mislijo — kaj če bi pri Milinki le tvegaj in napravil, pa čeprav še tako primitivno, torakocentezo?*

Tisti dan sem gnoj izpraznjeval še kar z navadno brizgalko, vendar sem takoj po tem posegu za naslednji dan pripravil vse — kolikor sem seveda sploh mogel — za torakocentezo. Obe moji pomočnici sta sicer nekaj časa ugovarjali, češ kaj takega pa le ne bi smel tvegati, morda bi pa otroka le kako spravili bodisi v Užice, bodisi v Čačak. Pomiril sem ju in utemeljeval svojo odločitev z ugotovitvijo, da v tem primeru sploh drugega izhoda ni.

Naslednjega dne ob napovedani uri matere z Milinko ni bilo. Pričela me je obhajati zla slutnja, da je verjetno Milinka podlegla zaradi oslabelosti srca in ledvic, ki že nekaj dni niso v redu izločevale; tudi je bil trebuh čedalje bolj napihnjen.

Iz daljave je sicer bilo slišati neko pokanje, vendar je bilo to takrat že skoraj nekaj vsakdanjega. Že blizu poldneva prinese mati Milinko vsa upehana in preplašena na »operacijo«.

»Po Madjeru je bila borba, zašli sva v nemo-goč položaj in drugo ni kazalo, kot da sva se skrili v gosto grmovje in počakali, da se je bojna črta premaknila. Saj sam veš, kako je sedaj pri nas! Dve vrsti četnikov sta se spopadli, toliko da lahko izgubiš glavo, če te doleti na samem in nepripravljenega. Zato prihajava s takšno zamudo šele sedaj!«

Uredili smo, posebej za Milinko, »operacijsko sobo« in njo samo skrbno pripravili za operacijo. Najprej je bilo potrebno, da sem dal krepila za srce in krvni obtok. Nato sem izbral mesto na levi strani prsnega koša, kjer bi naj napravil torakocentezo. Vsak od nas je zavzel svoje mesto, da bi instrumentiranje in sam poseg potekala čim strokovneje, pa tudi čim hitreje. Mati je raje počakala na tratici pred hišo.

»Začnimo!« — sem dejal pomočnicama. Lokalno omamo (anestezijo) napravimo na razsežnejšem operacijskem polju — za vsak primer, pomislim. Da bi bila potrebna resekcija rebra, se pravi, da bi izsekaj košček rebra, s tem niti računal nisem. *Būlauja* (izpraznjevanje gnoja z natega) nisem mogel izvesti, niti to v tem primeru ne bi bilo mogoče, saj ne bi mogel za enega samega bolnika v tamkajšnjih, kaj primitivnih razmerah urediti tako rekoč posebnega septičnega (t. j. za kužne bolnike) kirurškega oddelčiča, da ne omenjam še posebej strokovne nege bolnika in še marsičesa. Na izbiri ostane torej samo še torakocenteza! In zares sem jo tudi napravil! Posrečila se mi je bolj, kot sem predvideval. Medrebrja so se namreč zaradi dolgo trajajočega pritiska nabranega gnoja dovolj razširila, tako da sem mogel skozi incizijsko odprtino (t. j. zarezo) vtakniti gumijevo cevko, po kateri se je takoj zatem pričel cediti gnoj iz prsne votline. Vsi smo si oddahnili.

Ko smo Milinko primerno obvezali in poklicali mater, da sliši in vidi, kako je poseg pri njeni hčerkici potekal in uspel, je vsa srečna vzela otroka v naročje in skoraj ni mogla spregovoriti besede. Zopet smo ji dali nadrobna navodila, kako naj ravna glede nege in ji naročili, da mora priti z Milinko že naslednjega dne.

In zopet smo jo pričakovali in čakali, a je le še ni bilo. Šele popoldne pride oče z Milinčinim mnogo starejšim bratom in odložita drobno dekletce v ordinacijski sobi. Oče mogočne postave, a tudi Nebojša, že skoraj 15-letni Milinčin brat, prav tako krepak in rdečeličen, nam pojasnjujeta, da je mati že hudo izmučena od prenašanja in bedenja ob Milinki in sta zato to-

* Odpiranje prsne votline z vrezom.

krat prišla raje kar sama. Med potjo sta drug drugega večkrat zamenjala, ko je komu breme pričelo postajati pretežko.

Ena sama mati pa je prav to breme toliko in tolikokrat zmogla neprimerno bolj kot vidva, korenjaka — sem pomislil hudomušno in malce zlobno hkrati!

Prsna votlina se je izpraznjevala kar dobro, tako da pri tem ni bilo hujših težav. Neprijeten in pogostoma celo nevaren pa je bil prenos bolnega otroka iz Madjera k meni v Gornjo Dobrinjo. Še huje preglavice je pri vsem tem delalo splošno stanje bedne Milinke. Nagajalo ji je srce, nič manj pa me niso skrbele tudi ledvice, ki še vedno niso izločevale, kakor bi bilo potrebno, da so se otekline na spodnjih udih kar vidno večale.

In tako smo iz dneva v dan drhteli za življenje drobne in neboljnjene bitja, dokler se nam le ni posrečilo, da smo dobili primerna, dovolj učinkovita krepila za srce in zdravila, ki so pospeševala izločevanje ledvic.

Šele posihmal se je pri Milinki začejalo izboljševati tudi njeno splošno stanje: izmučeno srce se ji je okrepilo, izločevanje ledvic izboljšalo, otekline na spodnjih udih so začele plahneti, tek za jed se je oglašal — celo lasje so ji zopet začeli rasti.

Minevali so tedni in meseci, izločevanje gnoja je bilo čedalje manjše, tako da sem gumijevo cevko opustil in jo zamenjal s trakovi iz gaze. Potlej smo Milinko naročali za preobvezovanje, menjavo trakov in kontrolne preglede čedalje redkeje. Končno smo doživeli dan, bilo je kmalu po novem letu 1942, ko je Milinka okrevala in znova shodila. Opravka smo imeli še samo z zamladnim tkivom na mestu, kjer sem konec avgusta 1941 napravil torakocentezo.

Milinka je bila ena med prvimi bolniki, ki sem jih zdravil v Gornji Dobrinji, kamor sem se s svojo družino zatekel dne 20. julija 1941. Bila pa mi je tem bolj pri srcu, ker sem jo moral prevzeti v oskrbo v izredno neugodnih okoliščinah, ki so se poslabšale še zlasti v hudih dneh prve sovražnikove ofenzive. Bila pa je obenem prvi pomembnejši uspeh mojega zdravnikovanja, ko je v takratnih razmerah odločalo zares le strokovno znanje, iznajdljivost in dovolj kritičen pogum, da si smel pričakovati sploh kak uspeh.

Na Milinko smo — kakor se tolikokrat dogaja — potlej skoraj že pozabili. Pozimi leta 1943 sem po naključju prišel tudi v njeno vas, v Ma-

djer. Želel sem videti, kje prebiva moja Milinka, kako ji gre in kakšna je sedaj, ko je minilo že več ko leto dni, kar je ni bilo več k meni.

Pokazali so mi skromno kočo tam nekje na robu vasi in nekdo je dejal — »e, tamo je tvoja Milinka, doktore!« Moram priznati, da mi je to dobro delo, saj sem v teh besedah spoznal, kako mislijo in čutijo tudi drugi o Miličinem primeru težavnega zdravljenja in po tolikih prizadevanjih doseženega ozdravljenja.

Vstopil sem v hišico. Domači so se me iskreno razveselili in me prijateljsko pozdravili.

»Kje pa imate Milinko?« — vprašam številne člane družine.

»Evo je, tamo kod bake!« In zares, tam ob lesenem tkalskem stroju zagledam ob babici krepko deklico, rdečih lic in gostih temnih las, čmooko Milinko. Nekaj časa strmi vame, nato se mi približa in se rahlo privije k meni. Nisem si mogel kaj, da je ne bi bil poljublil.

Potlej so sledili hudi meseci polni borb in »bežanj«, pa kazenske odprave in nočni obiski skrivnostnih kurirjev, ki so me vodili od skrivališča do skrivališča številnih ranjencev, o katerih sem se kaj kmalu (že po njihovem obnašanju) prepričal, da so čisto drugačni od četnikov. Ene in iste ranjence sem zatekel zdaj tu, zdaj tam v zelo oddaljenih in včasih težko dostopnih zatočiščih. Vse to četnikom ne bi bilo potrebno, saj jim okupator posebnih težav nikoli ni delal.

To moje delovanje pa ni moglo ostati dolgo prikrito mojim zalezovalcem. Julija 1943 me je žena rešila pred smrtno obsodbo Topalovičeve skupine, oktobra istega leta pa sem skrivaj zapustil Gornjo Dobrinjo, kjer sem deloval več kot dve leti — in reči moram, tamkajšnji kraji in ljudje so se mi zelo prikupili.

Minevala je že druga polovica julija 1945, jaz pa sem bil — tedaj sam — že več ko tri mesece še vedno v Kosjeriću. Vsa moja edinica se je že razšla, edino jaz, nekdanji »lekar Komande mesta Kosjerić«, sem ostal in čakal, kdaj me bodo razrešili in odpustili. Neko noč sem po telefonu iz Užica zvedel, da »sam preveden u civil« in da lahko odpotujem z zadnjim transportom slovenskih izgnancev, ki bi naj krenil iz Užičke Požege dne 21. julija 1945.

Še pred zoro, dne 20. julija 1945, sem zapustil Kosjerić in proti poldnevu istega dne dospel v Užičko Požego. Tu sem našel svojo družino in precejšnjo množico slovenskih izgnancev iz

leta 1941. Na kolodvoru se je gnetlo vse polno naših srbskih prijateljev, ki so se solznih oči poslavljali od nas. Vse je že bilo pripravljeno za odhod, mož z rdečo kapo nas je po službeni dolžnosti naganjal v vagone — ko se v teku zažene proti meni malo, čmooko, krepko dekle in se

me oprijema, da sem bil res v zadregi, kaj le ta deklica hoče. Ko strmi, tako se me oklepajoč, vame — vzklikne vsa razigrana; pa, čika doktore, zar me ne poznaješ više!?

Ta hip jo spoznam — bila je Milinka . . .

Dr. Eman Pertl

Obletnica

Pred več leti sem sredi avgusta prejel dopisnico:

— Izpolni svojo obljubo in me obišči tu v vinogradu, kjer v miru preživljam pozna leta! Pridi na dan 25. avgusta, tedaj ti bom za obisk najbolj hvaležen! Pricakam te dopoldne na avtobusni postaji. Storil boš uslugo tudi moji ženi . . .

Takšno prijazno povabilo mi je poslal Juro Horjak, nekoč ugleden šolski upravitelj v naši mestni okolici, priznan pospeševalec sadjarstva in čebelarstva. Dve leti pred vojno je odšel v pokoj in se preselil na svoje vinogradniško posestvo pod Konjiško goro z ženo, sinom in hčerko. Še je ostal zdrav, delaven in daleč priljubljen.

Nacistični okupator ga ni prezrl, ko je spomladi in poleti 1941 vodil v zapore Slovence, pri čemer je posebno pozornost posvečal šolanim ljudem. Kakor tisočem drugih mu je namenil izgon v Srbijo. Že je Juro tedaj stal v vrsti družin, ki naj bi kot četrti transport tisto popoldne iz mariborske meljske vojašnice z nekaj prtljage odkorakale na tovorni kolodvor in stlačene v živinske vagone zapustile domovino. Vznemirjalo pa ga je, kako da mu niso pridružili svojcev kakor drugim in tudi meni, ki sem stal v vrsti zraven njega.

Toda — v tistih poslednjih minutah je po vojaškem hodniku k njemu prihitela njegova žena Minka, vsa zasopla. Zmagoslavno je v roki vihtela list papirja in klicala:

»Juro! Vse sem dosegla! Prost si! Zdaj pojdeva skupaj domov!«

V tem je njegova žena zares uspela. Slučajno se je namreč bila rodila v Leobnu na Gornjem Štajerskem. Tam je njen oče, sicer zaveden Slo-

venec, prav v času Minkinega rojstva služboval kot železničar. Kraj je bil nemški in to je pomagalo zdaj njej in njenim, da smejo ostati na Štajerskem. Lahko bodo na deželi v miru in samoti preživeli vojno . . .

Juro Horjak je segel v roke nam, ki nas je zdaj zapuščal:

»Morda bi bilo bolje iti z vami v Srbijo. Tvegano je spreminjati pot usodi in prevzemati lastno odgovornost za vse, kar bo sledilo. Torej na srečno snidenje po vojni doma!«

Zrli smo za njim in ženo, ki sta se ustavila še pri stražarju, da jima je pregledal oprostilni dokument. Potem sta z roko v roki krenila po hodniku, on obtežen z nahrbtnikom, ona z lahkim korakom. Njen Leoben jih je vse rešil . . .

Zdaj, že nekaj let po osvobodilni vojni sem se rad odzval povabilu, ki mi ga je poslal Juro. Vedel sem o njem, da je med okupacijo zvesto podpiral našo stvar in da prebiva še vedno na svojem posestvu pod Konjiško goro. Slišal sem tudi, da mu je hčerka medicinska sestra v Ptuju, a sina da mu je ugonobila neprizanesljiva vojna.

Med vožnjo z avtobusom po glavni cesti in nato po ožji makadamski sem razmišljal, kakšen poseben pomen bi mogel imeti prav tale dan — 25. avgust, ki mi ga je prijatelj izrecno določil za obisk. Pripeljal sem se do zadnje postaje in tu me je zares pričakoval Juro. Vesela sva si segla v roke. Napotila sva se še kakih tristo korakov dalje po cesti in kolovozu, med zloznimi bregovi z redkimi hišami in vinogradi. Moj stari, osiveli prijatelj je stopal še prav čvrsto. Le v telo je bil zdaj manj zajeten, a kretnje so mu bile še živahne. Pod nosom ni imel več brk kakor nekoč. Pogled mu je bil dobrodušen, čeprav nekoliko kalen.

»Hvaležen sem ti za obisk,« mi je dejal. »Razgibal boš enoličnost, ki nas tu obdaja, a ta nam je sicer kar prijetna in domača. Dolgočasja

ne poznamo, dela ne zmanjka, starim ljudem pa je mir nadvse potreben in koristen. Še zima ima tu svojo lepoto. Drugje se ne bi mogel več udomačiti. Ne morem računati na več kot le še nekaj let življenja. A teh bo nemara moglo tu biti več kot v mestu pod sajastimi dimniki, v zastrupljenem zraku. Ali čutiš razliko, prijatelj?»

Globoko sem vdihnil in rad sem mu priznal prednosti življenja v osrčju neokužene narave. Razgled od tod je segal zlasti na južno stran, kjer so gozdnati hribi v polkrogu objemali zamegleno mesto.

Približala sva se Jurovi domačiji. Poznal sem jo še izpred vojnega časa. Visokoprtilična prostorna hiša je bila še vedno lična, prijazna. Ob njej in za manjšim gospodarskim poslopjem s hlevom se je širil vrt z zelenjavo, cvetjem in nizkim sadnim drevjem. Sredi njega je stala zeleno pobarvana lesena senčnica, ki jo je cve-toči slak ovijal prav do piramidastega strešnega vrha. Ves bližnji osončeni breg je bil posajen z vinsko trto.

Prijazna Jurova žena Minka mi je toplo segla v roko. Bila je še krepka in gibčna, kakor da težavna leta niso pustila sledov na njej. Iz okroglega obraza so ji žarele globoko modre oči, ko je rekla:

»Veseli smo, da ste prišli prav danes. Znojni ste in prinésla vam bom Jurovo srajco, da se preoblečete. Tudi umijete se lahko, saj pot do nas je prašna. Potem bomo malicali . . .«

»Čudovito je pri vas, na tejle odprti višini. Prijeten vetrič hladi in osvežuje človeka.«

»Da! Tu bi res lahko bili srečni, če ne bi tudi semkaj kdaj segli kremplji sveta. Saj veste, kako nam je bilo med vojno . . .«

»Vsi smo občutili tisto gorje. Vsi želimo, da bi že vendar pamet srečala človeštvo.«

»Vi ste se še kar dobro prebili skozi ta štiri leta. Mi tukaj smo slabše odrezali . . .« V očeh se ji je zasvetlikala vlaga.

»O vsem se bomo še pogovorili,« je menil Juro. »Stopi v hišo, prijatelj, da se urediš!«

Kmalu smo vsi trije posedli v senčnici, okrog pogrnjene mize, ki je z nje vabil pladenj s hruškami, breskvami in ranim grozrdjem. S krožnika smo si nabadali kose prekajene svinine h kruhu, vse pa smo zamakali z imenitnim domačim rizlingom.

»Dovolj je dela,« je priznala gospa Minka. »V pomoč mi je naša sosedka, tudi hčerka Marica pogosto poprime in še Juro. Prav danes spet pride Marica, ko konča z delom v bolnišnici.

Morda bo z njo še mož, gotovo pa sin, ki mu je že osem let. Ta je najin vnuk . . .«

Opravičila se je, češ da nam mora pripraviti kosilo. Odšla je v kuhinjo, kjer je ženska iz sosesčine že lupila krompir.

Z Jurom sva se napatila naokrog, da mi je razkazal svoje lepo, ne preobsežno posestvo. Močno pri srcu mu je bil vinograd, ki mu je trta bila težko obložena z grozrdjem. Obiskala sva kravico v hlevu in tudi dvojce svinj. Ko sva pregledala še njivo in drevje, me je popeljal v klet. Tu je bilo več sodov, dva še polna vina in sadjevca.

Po izdatnem obedu smo ob čašah vina, razredčenega s slatino, govorili o marsičem. Gostitelja sta pripovedovala, kako razburljiva so bila njuna doživetja med vojno. Pri njih tukaj so se pogosto javljali partizanski kurirji. Teden dni sta v senu na podu gospodarskega poslopja skrivala in negovala bolnega partizana. Tu so se zbirala sporočila. Le za las je manjkalo, da jima niso prišli na sled.

Jaz sem pripovedoval o nas, ki smo tisti čas kot pregnanci živeli v Srbiji. Ni nam bilo lahko, a tudi domačini sami so trpeli tam. Toda v skupnosti se je dalo vse prenesti v upanju na poraz fašistov. Seveda so bile potrebne boleče žrtve . . .

»Naj vas vprašam,« je z utišanim glasom povzela gospa Minka. Oči so ji nemirno utripale, ko se je ozrla v moža in nato vame:

»Izgubili smo sina Zdenka . . .«

»Znano mi je.«

»A najbrž ne veste, na kako nesrečen način je padel . . .« Stisnilo jo je v grlu in zahlipala je.

»Naj jaz povem,« je dejal mož. »Od tega je že deset let . . .«

»Da! Ravno danes je deset let . . .« je komaj obvladala jok.

»Najin sin Zdenko,« je nadaljeval, »bi bil rad odšel v partizane, ko mu je bilo osemnajst let. A vedel je, da bi se v tem primeru Nemci maščevali nad nami, njegovimi svojci. Poslali bi nas bili v taborišča. Tega ni hotel biti kriv. In tako so ga triinštiridesetega leta uvrstili v Hitlerjevo vojsko. Vsi smo bili polni slabih slutenj, ko je odhajal. Sovražil je uniformo, ki jo je moral obleči. Že tedaj mi je zaupal svoj namen: prebegniti na nasprotno stran fronte. Poslali so ga na vzhodno bojišče s še nekaterimi Slovenci, samimi zavednimi fanti. Nekje pri Kursku se je njegov regiment moral pred rdečo armado umikati skozi goreče vasi. Pri tem se je Zdenko

z nekim tovarišem skušal skriti med kamenjem porušene hiše, da bi tam pričakal Ruse. Toda neki nemški podoficir ga je že dalje časa opazoval. Zdaj je zalotil oba in je prikladal druge vojake. Kar tam na mestu je sam ustrelil oba zaradi poskusa pobega k sovražniku. Seveda so oni takšno stvar nato prikrivali in zato smo prejeli le obvestilo, da je Zdenko (Filip) Horjak dne 25. avgusta 1943 padel za firerja in rajh. Lastnega vojaka niso smeli označevati kot dezerterja, to bi bil slab zgled drugim. Zato tudi nas sorodnikov niso preganjali, le žandarji in policisti so nas ostreje opazovali. Vso resnico nam je šele po vojni razkril neki Slovenec iz Ormoža, ki je z Zdenkom bil v isti kompaniji . . .«

»Strah in groza!« je vzkliknila gospa Minka.

»Pomislite, komaj dvajset let mu je bilo. Odličnjak v šoli, zdrav, dober, poln načrtov . . .«

»Vdati se je treba v neizogibnost,« je pripomnil Juro. »Prav danes mineva deset let od tega dogodka . . .«

»Da, deset let, a naše rane so še sveže in boleče. Samo smrt nam jih bo zacelila,« je dodala. »Vam pa hvala, da ste prišli prav danes. Lažje nama bo, ko te obletnice ne bova preživela sama. Veste, v nekdanji Zdenkovi sobici visi njegova povečana fotografija. Tam je še več spominov nanj. Vsaj to naj ima, ko pa je njegov daljni grob neznan . . .«

»Hudo je,« sem menil. »Na tisoče mater je v vojni izgubilo sinove. Vaša bolečina je bolečina vseh teh. Dokler človek ne premaga svojih grdih slabosti, bodo vojne še možne. In dokler o vojni in miru ne bodo odločali narodi sami, preprosti človek sam. Treba pa je svet tudi pravičnejše urediti.«

»Razumem to, vsaj trudim se razumeti vse. Muči pa me še nekaj. Rada bi vam postavila vprašanje, ki me vsa ta leta vznemirja. Ali mi boste odgovorili s čisto resnico? Obljubite mi!«

Pritrdil sem ji z odločno besedo.

»Torej povejte: ali bi naš Zdenko še živel, če bi mi leta 1941 bili šli v Srbijo kakor vi, saj tako nam je bilo prvotno določeno? Vi ste bili takrat skupaj z mojim možem že uvrščeni v isti transport. Odšli ste v pregnanstvo, mi pa smo ostali doma, to pa samo zato, ker je moj oče prav ob mojem rojstvu slučajno služboval v avstrijskem Leobnu. Jaz sem to dosegla in sem zato kriva vsega, kar je temu sledilo slabega. Ali ne? To vprašanje mi kljuva vest že deset let.

Tukaj so Nemci vpoklicali Zdenkov rojstni letnik, ker so v Spodnji Štajerski videli del rajha. Toda Srbija jim je veljala le za okupirano deželo in v njej niso mobilizirali. Tam bi bile stvari drugače tekle in Zdenko ne bi bil postal njihov vojak. Tako je bilo v Srbiji več možnosti, da bi bil ohranil življenje. Prav danes ob desetletnici njegove nesreče mi morate to povedati! Brezobzirno povedati! Rada bom trpela še dalje, če sem kriva. Prosim vas . . .«

»Ne, saj ni tako! Čisto resnico morate slišati! Saj vendar veste, da se je tudi Srbija štiri leta upirala okupatorju, da je krvavela! Med žrtvami, med padlimi borci so stotine naših rojakov iz užiške čete in slovenskega bataljona, ki je napadal v Sremu. Med ustreljenimi talci v Kragujevcu in Kraljevu so mnogi naši pregnanci. In drugod . . .«

»Ljuba Minka,« je spregovoril Juro, »ti veš, kako zaveden in pogumen je bil naš Zdenko. Gotovo bi v Srbiji ne bil ostal miren, ampak bi bil prijel za puško.«

»To je že res,« je rekla. »Ampak tudi ni imel sreče, da bi bil uspel s pobegom na rusko stran.«

»Če pa bi se tako bil rešil,« sem pripomnil, »bi bil lahko vstopil v jugoslovansko brigado, ki se je ustanovila v Sovjetski zvezi. Z njo bi bil jeseni 1944 prišel na Balkan. Ta brigada je v bojih v Srednji Srbiji imela posebno hude izgube.«

»Nekoliko ste mi pomirili vest, vendar do smrti ne bom potolažena.«

V pogovoru smo prešli na današnje razmere pri nas, na sodobno mladino, šolstvo in kmete.

Zgodaj popoldne so prispeli napovedani gostje: Jurova in Minkina hči Marica, njen mož inženir in njun osemletni sin. Veselo smo se pozdravili. Marica je bila ljubezniva, lepa žena s postavnim, razumnim soprogom. Njunemu še nedoraslemu čvrstemu sinu so iskrivo sijale modre oči. Prav takšne je imela njegova stara mati Minka in tudi njen sin, ki ga je ugonobila vojna. Gostiteljica nam je svojega vnuka še posebej predstavila:

»Tudi njemu je Zdenko ime. Celo podoben je svojemu mrtvemu stricu. To je vendarle neko nadomestilo, ki mi je v olajšanje. Rada se imava, kajne, Zdenko? Da, da!« Ljubeče ga je objela čez ramena.

»Tako se pač suče naše življenje v slabo in dobro,« je menil Juro. »Čas je bil krut, zdaj pa vendar skuša biti usmiljen do nas.«

»Moj dragi Zdenko!« je vzkliknila gospa Minka. »Saj gotovo veš, da te imamo vsi radi?«

»Vem,« je nasmejan odvrnil.

»Stopimo v hišo!« je velela gospodinja, potem ko se je ogrnila z žalnim črnim šalom. Vodila nas je v manjšo, nekoč Zdenkovo sobo. Spuščene zavese so jo nekoliko zatemnjevale. Tu je na mizi stala uokvirjena Zdenkova slika in pred njo je gorela sveča. S stene je zrla podoba žalostne matere božje z mrtvim Sinom v naročju. Iz vaze je dišalo belo cvetje. Na posteljni odeji so ležale knjige, zvezki, aktovka, zbirka znamk, nalivno pero in še kaj, kar je budilo spomin nanj.

»Petindvajseti avgust — deset let!« je polglasno dejal Juro. Vsi smo se priklonili dečku, ki je s slike jasno in samozavestno gledal v svet, kakor da od njega pričakuje samo vse dobro in lepo.

»Zdaj pa v večjo sobo, prosim,« nas je povabila gospodinja. »Prigriznili bomo in žejni smo najbrž tudi.« Odložila je črni šal, stisnila vnuka k sebi in ga poljubila. Še so ji oči vlažno sijale.

»Vsemu navkljub skušajmo biti srečni!« je vzpodbudno velel Juro. »Nič drugega nam ne preostaja.«

Fran Roš

Iz dedove knjige

Majsko mokro popoldne se pretaka z dolgimi curki dežja. Dan na dan gledaš okrog domačije močo, tako nepotrebno in neprijetno. Nemočen vidiš skozi okno vse preteče vrste plevelov, ki se košatijo. Pralica se skriva v temnem kotu kleti, motike in nova kosja se svetijo v somračju. V starih hišnih peharjih čakajo še semena.

Bukova polena se vнемajo, ogenj izgovarja svoje tople besede, ki srkajo vlago iz srca. Gledam jo, skozi vodene curke, Višnjo goro, zeleni grič med hribi nad dolino, nekaj človeških zavetišč z bledim zvonikom. Na mizi čakajo stare besede. Te niso ognjene, roka časa jim je vzela plamen. Ded jih je pisal z enakomernimi lepimi črkami v svojem zadnjem desetletju.

Vsaj nekaj naj jih čujejo tudi mohorjani!

Rodil sem se v Malem gabru v dolenski šentviški fari 1855. leta v Kobljevi hiši, bili smo štirje bratje, oče in mati. Imeli smo srednje veliko posestvo, šest do sedem glav živine; kljub dobremu gospodarstvu smo pridelali le toliko, da smo se preživljali. Jedli smo črn kruh, take žgance, močnik in krompir. Zemlja je slabo rodila. Pri živini in prašičih smo toliko priredili, kar je bilo potrebno za davek, obleko, obuvala. Živeli smo skromno. Kljub temu so oče sklenili, da grem v šolo, najprej v Št. Vid, pet četr ure daleč. Tam me je pri sestri moje matere, pri teti Koščakovi Rezi čakal na Glogovci vedno lonček mlečne kaše v peči, to mi je, bosopetniku, šlo v slast! V šolo je takrat hodil, kdor je hotel. Ko so me zapisali v ljubljansko šolo (na da-

našnjem živilskem trgu), sem stanoval v Študentovski ulici pri gospodinji Ančki, katera nas je imela več šolarjev in študentov. Dajala mi je hrano opoldne, za zjutraj in čez dan so mi pošiljali od doma po košaricah vsak teden en hleb črnega ali sorščnega kruha. Košarica je vozila kruh na kurniku v vrečo zavezan, poleti ves zadahnen. Ko sem končal štiri razrede normalke, so oče sklenili, da bom ostal doma, ker je bil moj brat Janez potrjen k vojakom. Eden bo pisaril po denar od vojakov, Miha pa iz šole, to meni ne kaže, so menili. Neveden otrok v dvanajstem letu sem bil deloma odredbe žalosten, ker bi bil rad gospod, po drugi strani pa vesel, da se ni bilo treba učiti. Ob koncu šole sem dobil za pohvalo dve knjižici, nekateri posamezni smo bili tako srečni.

V tistem času sem dobro poznal našega Jurčiča in Aleševca. Jurčič je bil tenek, srednje velik, s kozlovo bradico, Aleševca pa majhen, širok. Po šoli doma sem močno zasledoval oba. Ko sem bil kasneje v Višnji gori trgovec, sem Aleševcu, ki je bil že na pol slep, dajal jed in denar, dostikrat je prišel k meni. Posebno sem se zanimal za njegov list Brenclj, ker je vedel tudi veliko povedati o višnjegorskih nemčurjih. »Rešpektarjeva« kuharica iz Brenclja se je včasih oglasila tudi v Višnji gori v šoli. Tam je v tistem času poučevala neka učiteljica v nemščini s takim uspehom, da so jo otroci pozdravljali takole: »Kje v Stehan', Knedelfrajla!« (Küss die Hand, gnädiges Fräulein).

Torej, ko sem moral ostati iz šole doma, sem si naložil sadja in kruha v prtneno srajco, na

paši jedel, piskal na pero in pel, da se je daleč razlegalo.

Ko je bogati Bregar v Podgabru zvedel, da je Kobličev študent doma, je prišel vprašat očeta, če bi me dali za učenca v njegovo veliko trgovino s pošto in zalogo tobaka v Višnji gori. Ker je bil Bregar tudi župan in je imel veliko veljavo v celi okolici, so oče dovolili, da sem šel. Bregar je imel v lasti skoro pol Višnje gore. V prodajalni so bili komiji sami sebi prepuščeni, ker je bil gospodar večinoma v Podgabru. Tako so me takoj prve dni topli, lasali in suvali, spal sem v Višnji gori le dve noči, tretjo noč pa sem jo popihal domov. Bregarju je bilo žal za menoj in me je vedno dražil, ko me je videl pri domačih kravah na paši, zakaj nisem gospod namesto pastirja. To me je bolelo, pa sem le ostal doma do enainvajsetega leta moje starosti. Z brati smo takrat pridno delali, oče pa so vse, kar je bilo za kmetijstvo potrebno, sami naredili: vozove, brane, dvanajst lesenih plugov je bilo vedno na zalogi; komur se je plug strl, prišel je h Kobliču. Oče so bili »cekmošter« vseskozi, dokler so gospodarili na Kobličevi domačiji.

Cerkev sv. Mihaela v Malem gabru stoji na hribčku zunaj vasi. Veliki oltar je starinsko delo s kipom sv. Mihaela, ki tehta dušo proti vragu z mlinskim kamnom. Na desni je oltar, postavljen od Repnikove rodbine iz Ceste, predstavlja Elijo v gorečem vozu, slikano na platno, na levi je bila ob času moje mladosti zidana menza brez oltarja, pozneje so pa napravili oltar Matere božje. Za cerkvenim zidom je stal kozolec Kotarjev. To so bili naši prvi sosedje. Tudi tu so imeli štiri fante, eden med njimi je postal oče pisatelja Ivana Zorca. Naš oče so nas priganjali k delu, tudi sami so v letu in zimi pridno delali, niti eno uro niso nas pustili pohajati brez dela. Oče so imeli velik čebelnjak in vsako leto so pripeljali iz Kočevja dva voza čebel, imele so že tedaj medu, da sem komaj dvignil panj; nabrale so medu neverjetno veliko, vozili so ga v Ljubljano z voskom vred. Znali so komandirati čebele, da so sloveli kot velik dolenski čebelar. Kupili so v Kočevju lesenega pobarvanega turka, ki je nosil na hrbtu panj čebel, kakor bi v mlin nesel; pri ustih in rogovili so čebele nosile med, da je bilo veselje.

Oče so imeli veliko radost do lova, če je bilo le kaj časa v nedeljo, so šli s puško na lov in je gospod kaplan Podboj iz Št. Vida zložil šaljivo pesem o očetu, o Štihu, mojem krstnem botru in drugih:

*Mož na stara leta
po hosti za zajcem leta,
to je iz Mal'ga gabra Koblič,
k' je za zajca dobil' še zmeraj tič,
le Štih iz Brega
ga večkrat krega,
ker noče na štantu stat',
da ga mora zajc'c iskat'.*

Gospod župnik Kulavc iz Št. Vida so me povabili, če bi hotel iti za postrežnika k njihovemu bratu, ki je bil dvorni kaplan v Avguštinju na Dunaju. Oče pa mi tega sveta niso dali; čez nekaj tednov so prišli iz Stične, kamor so šli »fronke« plačat in me pregovorili, da sem sprejel službo poštarja pri sv. Roku pri Čožu. To je bilo v letu 1875. Takrat še ni bilo železnice in je vozil pošto iz Ljubljane v Novo mesto in nazaj »ajlbogen«, to je bila velika, težka kočija, ki je vozila pošto. Pri Federmanu na Hudem je bila preprega za konje. Vesel sem bil te službe in 15 goldinarjev mesečne plače! Čož in žena sta me rada imela, bila sta oba stara, brez otrok. Od polnoči do ene sem vedno prevzemal pošto v torbi in jo oddajal. S kakšnim veseljem sem nosil k svoji materi spravljat te plače z naročilom, da si kupijo »cukra in kofeta«, kolikor hočejo. Vse so mi lepo hranili. Ostal bi v tej službi do smrti, da ni bilo nesreče. Po štirih letih moje službe so bile volitve v državni zbor. Nepričakovano sta se pripeljala v kočiji tedanji okrajni glavar vitez Vestenek iz Litije in Oberpostkomisar Radoliska iz Trsta revidirat pošto. Po reviziji bi moral vpisati komisar, da je vse v lepem redu, pa ni hotel vpisati prej, da zasliši poštarja Čoža. Povedal mu je, da bodo sedaj volitve in mu zagrozil, da mora kot državni uradnik za državo Nemce voliti. Čož je potem kakor v navadi rekel: »Sto zlodjev, me ne prisili nihče, da bi nemškutarje volil, jaz bom volil Slovence!« Komisar mu je zagrozil, da bo zgubil pošto. Čož: »Za petsto zlodjev, meni ni prav nič za pošto, če mi je po krivici vzamete!« Tako so mu, poštenjaku, pošto vzeli, prosil je za njo sosed Kristan in jo tudi dobil. Poučeval sem ga dva meseca, da se je privadil.

Takrat me je naprosil oče Puh, Anton Stepic iz Višnje gore, da bi šel k njemu v trgovsko službo. Tam je imel štiri hiše. Kar hitro sva se zmenila, pripeljal se je pome in po moj kovček, katerega sem kupil od Štangarjeve matere v Radohovi vasi prej, ko nisem mislil, da bo njena hči kdaj moja žena. Ta kovček je še sedaj v moji

hiši za spomin. Puh je imel v tedanji Višnji gori največjo trgovino in glavno zalogo tobaka, tudi za stiški, trebanjski in žužemberški okraj. Promet je bil zelo velik, s poljskimi pridelki, z manufakturo, z žganjem itd. Dela sem imel čez glavo, s kramo sva obiskovala z gospodarjem po treh okrajih vse seje z velikansko zalogo manufakture. Ljudje so očeta Puha povsod poznali in spoštovali, pred najinim štantom je bila vedno velika gneča. Bil je sila dober za reveže. Sestri svoje umrle žene je vedno naročal, da mora imeti jedi za reveže vedno pripravljene, da ne sme v Višnji gori nihče lačen biti. Vsak teden je peljal v Ljubljano suri voze poljskih pridelkov, nazaj pa razno trgovsko blago in tobak. Bil je mož brez učenosti, dober računar. Bil je veren, če je prišel še tako utrujen domov, je ponoči po pol ure molil pred podobo Matere božje. Mož je imel le to napako, da je veliko vina popil, bil je vedno utrujen, zdelan od vzdigovanja težkih vreč ter si je s pijačo moč krepil. Živel sem v Puhovi družini tako složno, kakor bi bil njegov sin. Toda Puhu so za prvo ženo umrli še trije lepi dorasli otroci, umrla mu je druga žena, le najmlajši sin Tone ga je za eno desetletje preživel.

Zbolel sem od težkega dela, vrnil sem se za nekaj časa k starejšemu domov v Mali gaber, odprl tam majhno trgovino in jemal blago pri Puhu. Prav srečno smo živeli s starši v mali novi hišici, katero smo jim postavili za starost. Tudi na lov sem šel kdaj z očetom, pa lov mi ni šel od rok. Nekoč sem šel sam na lov. Neki pes je preganjal zajca, odpodil sem psa in pobral zajca v zadnjem brancju. Premišljeval sem, kako bi očeta prepričal, da znam dobro zadeti. Obesil sem zajčka na vejo, stopil nekaj korakov nazaj in ga ustrelil v glavo. Nataknil sem ga na puško in ponosno korakal domov. »No, si ga vendar enkrat dobil!« so me ugledali oče. Modro sem se držal in nič povedal. Takoj so ga oče devali iz kože, jaz pa za noge držal. V životu ni bilo znaka o svincu, ne na vratu in ne na glavi, bilo mu je prestreljeno le eno uho. Oče so rekli: »Ja, čudno, da te je počakal, ker si mu prestrelil le eno uho.« Nisem se mogel vzdržati smeha in sem jim povedal prigodo.

Bil sem zadovoljen, zopet zdrav, mlad in srečen pri starših, toda žal, le dve leti.

Nekoč so lovci priredili velik pogon, šel sem z njimi; stal sem na odkazanem prostoru, nič ni prišlo zverine do mene, pač pa me je prišel iskat pastir iz Podgabra, naj grem k Jerajevim, tam

me čakata dva gospoda iz Višnje gore. Bilo je to 13. oktobra 1882. leta. Tam sem zagledal tedanjega trgovca, lastnika višenjske »fabrike« (poslopje pod mestom ob Bregu, Dedni dol št. 13) s spremljevalcem Povžkom-Škufca. Prosil me je za božjo voljo, naj hitro kupim poslopje s trgovino, dal mi bo ceneno, ker mu je žena čez noč ušla s sosedom v Trst. Tako se je sramoval. Za menoj so prišli k Jeraju lovci in vsi so me pregovorili, da sem pritrdiril. Lovci so mešetarili tako dolgo, da smo »zglihali« za 3750 goldinarjev za vse blago v trgovini, vrt, kegljišče in nekaj hoste v Žabjeku ter hišo z vsem, kar je bilo v njej, le svoj kovček in obleko je vzel lastnik.

Tako so zapečatili mojo usodo, da sem se takrat za vedno odločil za Višnjo goro.

Mihaela Jarc

Minili so časi, ko je pohlep po moči dajal vsebino življenju nekaterih narodov. Časi, ko so močnejši narodi videli svoje poslanstvo v tem, da vladajo šibkejšim, jih izkoriščajo in zatirajo. Prišel je čas, ko se vsi narodi in ljudstva na zemlji zavedajo svoje skupne usode, da bi nastalo človeštvo, ki bi sebi v korist in Bogu v čast uporabljalo svoje moči. Čas, ko ni več ali bi vsaj ne smelo biti več nobene razlike med velikimi in malimi, med močnimi in slabotnimi narodi. Tej zavesti skupnosti bi morali služiti vsi in vsak z darovi, ki so mu bili dani.

Otto Dibelius

Trdosrčen človek nikoli resnično ne ljubi. Umazan sebičnež je, ki ocenjuje ljudi v glavnem po tem, kakšno korist bo imel od njih. Nikoli ne doživi in ne preskusi lepote prijateljstva. Trdosrčen človek nima daru pravega sočutja. Za bratovo trpljenje in bridkosti se ne zmeni. Dan za dnem hodi mimo nesrečnih ljudi, ne da bi jih videl. Trdosrčnež ne vidi v človeku človeka, marveč neosebna kolesca v tovarniškem stroju. Trdosrčnež razčlovečuje življenje.

Martin Luther-King ml.

Od Nadiže do Rabe

Te naše reke.

Ne samo Sava in Drava in Soča in Mura.

Tudi Nadiža, najbolj na zahodu, in Raba, najbolj na vzhodu.

In še druge, večje in manjše, slikovite, vijugaste, bistre, upočasnjene, ponižne in tihe. Razpredene čezincez po naši zemlji.

Ob vseh bi se rad sprehodil. Bos, le s popotno palico v rokah.

Rad bi slišal njihov šepet in popevko. Rad bi zaznal globinsko drhtenje, skrivnosti porajanja, povesti davnine in prerokbe bodočnosti.

Vse se je začinjalo in dogajalo in dopolnjevalo ob njih: prve naselitve, boji za zemljo in kruh in življenje, skrivne ljubezni, rojstva, svatbe in smrti, deževja in suše, nevihte in strele in toče, snegovi, zmrzline, pomladni razcveti, žetve in bratve, molitve in kletve, žalosti in veselja.

Iz dneva v dan. Iz noči v noč. Iz leta v leto. Iz stoletja v stoletje.

Niso usahnile. Te naše reke.

Zato ni usahnil rod ob njih.

Ali ga poznam?

Premalo poznam reke. Premalo poznam ljudi.

Zato potujem.

Od Nadiže do Rabe.

Od Kolpe do Zilje.

Najraje na obrobju.

Tam, kjer nas meje ločujejo.

Pa nas ne morejo ločiti.

Ne, ne morejo nas.

Ker reke nenehoma tečejo.

Ker je življenje eno in ne pozna razdelitev.

Ker materina beseda ni mrtva črka, temveč je živo valovanje duha.

Ker smo neumrljivo občestvo.

Govoril sem s tržaškimi branjevkami in ladjarji, z goriškimi študenti, z beneškoslovenskimi župniki, z rezijanskimi ženicami, z dečvami v Zilji in Rožu in Podjuni, z zaradgonskim kmetom, s porabskim zlatomašnikom in vaškim očancem ter z mnogimi njihovimi brati in sestrami: bili smo, smo in bomo.

Kljub zapiranju slovenskih šol in tečajev. Kljub podiranju tabel s slovenskimi napisi. Kljub

Ob Rabi

viku in kriku nestrpnježev. Kljub strahu in mu-tavosti in uskoštvi nekaterih. Kljub malodušju in utrujenosti mnogih. Kljub grozljivim sencam s te in one strani. Kljub vsemu.

Bili smo, smo in bomo.

In bomo.

Toda le, če bomo znali držati skupaj.

Če se bomo vselej dovolj zavedali, da smo eno.

Če bomo znali ohranjati in sograditi naš enotni duhovni, kulturni, narodni prostor.

Ne v prisilni uniformiranosti, temveč v svobodni raznoličnosti misli, besed in dejanj, ki pa imajo skupne korenine in se vzpenjajo v en vrh.

Zato se moramo obiskovati.

Zato bi naj pešali do izvirov rek in spremljali njihov tek skozi vsa naselja.

Pogosto bi naj splavali z enega na drugi breg in povasovali.

In skupno pretresli skrbi in načrte.

In zapeli staro in novo pesem. Najbolj pesem bodočnosti.

Kot so v senci grmičja in dreves ob naših rekah peli naši dedje in naše babice.

Šel bom in z mano mnoge sestre in bratje.

Od Nadiže do Rabe.

Od Kolpe do Zilje.

Šel bom in se zazrl v čiste vode in bom zariskal od velikega upanja in polnosti življenja.

Stanko Janežič

Steljniki v Beli krajini.

Prelite dosti bilo je krvi
v naši Beli krajini,
po dragah so med stelniki
junakov pozabljeni grobovi.
Preraslo jih kopinje je,
glog s češminom
se nad njimi sklanja,
prerasla jih je
trava razbohotena,
njih mati, dom, srce
postala sončna Bela krajina.

Svobodno diha polje, gozd,
šumijo v gori
smreke, jelke, bori,
nasmihajo se Kučerju Gorjanci,
svobodni so pod Smukom strmi klanci.
Vse polje, raste in živi,
obnavlja dela in gradi,
le mi, le mi
v naročje zemlje smo zaklenjeni.
Le roke naše, borbeno srce
preraslo je kopinje,
v oči se naše svetlo sinje
mrak naselil je,
karabinke naše
v listje zakopane rjave.

Vsi vi, ki sem med stelnike
kdaj pa kdaj spet pridete,
junakov se spominjajte:
Na prsih naših betonirajte
v svobodo bratom zdaj ceste,
bodite srčni, zdravi vsi,
in rod vaš dalje naj živi
v prelepi Beli krajini.
Le dom si lep in nov gradite,
a nas, v grobovih teh ne pozabite!

Črnomelj 1. maja 1945.
Lojze Jože Žabkar.

Na Mirni gori
so se z zelenjem
žarki sončni poljubili,
dan se zbudil nov je lep,
v dalji za Gorjanci
čuje se ropot topov,
zvezda z mesecem poslednja
je odromala domov.
Kosi pesem jutranjo pojo,
zvonovi se v Dobličah
že oglašajo,
češminov grm se osipal
je ves zlat,
kako je svet Krajine bele
v jutrih prebogat!
Utrujen veter
maha mi v pozdrav,
Bog ve, kje vse
nocoj je vasaol?

Tako kot včeraj danes je
v mestecu nad Lahinjo,
vse živo, sveže, praznično.
Metulji k rožam
v svate romajo.
Odprl okna sem in polkenca,
vsa mehka, žametna
me dneva dlan je božala.
Na dnu srca
z jutrom pesem se igra:
»O, srečna v zarji svobode
je danes Bela krajina.«

Črnomelj, 1. maja 1945.
Lojze Jože Žabkar.

Pravljica o beli resi

Ali ste že kdaj videli belo reso? Da, prav zares, redka je, ampak danes zjutraj, ko smo šli čez dobrovo, smo je vendarle našli, cel šopek in bila je bela kot sneg. Utrgali smo jo in vzeli domov. Pa je rekla mamica: »Morate jo nesti stari mami! To je bo vesela, saj pravijo, da prinaša srečo«.

Tako smo popoldne šli s šopkom rese k stari mami. O, kako prijetno je pri njej, vse drugače kakor pri nas doma, in vse tako čisto in tako svetlo. »Otroci, lepo si osnažite čevlje,« nam vselej reče stara Trina, in ko vstopimo, sedi stara mama največkrat na stolu pri oknu, s knjigo ali šivanjem v rokah. In kako svetla so vselej okna in zastori za čudo beli! Skoraj bi človek verjel, da sije sonce tod pogosteje kakor v druge hiše. In stara mama vedno potrpežljivo posluša, kadar ji kdo kaj pripoveduje, in če jo kdo po čem vpraša, ga menda ni, da bi mu ne vedela svetovati. In kako čudovite zgodbe zna pripovedovati! Danes popoldne spet eno! Zelo je bila vesela drobnih vejic z belimi cvetovi rese in smela sem jih postaviti v modro kanglico na mizico. Potem smo jo vprašali: »Stara mama, zakaj pa pravijo, da bela resa prinaša srečo?« Tedaj je stara mama rekla: »O tem pa vem lepo pravljico in povedala vam jo bom.«

Pred davnim časom nekoč sta živela kralj in kraljica. Bila sta zelo bogata in vladala sta veliki deželi in tisoče in tisoče ljudi tod je moralo delati, kar jim je velel kralj. Prebivala sta v prelepem gradu sredi gozda in v gradu je bilo gotovo sto služabnikov, ki so jima stregli in skrbeli za vse. — Imela pa sta tudi, in to je bila njuna največja sreča, dvoje ljubkih otrok, dečka in deklico.

Otroka sta bila vedno skupaj, nadvse rada sta se pa skupaj igrala. Zjutraj sta se najprej učila v veliki šolski sobi, potem sta jo pa ubrala na veliki prostrani vrt za gradom. Tu so bili golobi in zajci, ki sta jih krmila in skrbela zanje. Imela sta tudi vsak svojega, zares lepega konjička in večkrat sta jezdila daleč, daleč v gozd ali čez dobrovo. In kadar so ljudje videli v diru rjavega in belega konjička vstric, so rekli: »Glejte, glejte,

kdo jezdi! To sta naš mali princ in princeska.« No, saj se samo po sebi razume, da je kralj kupil za malo princesko belega konjička, ker bela barva je bila njej nadvse všeč. Najrajši je imela vse belo in ker je bila princeska in je dobila vse, kar je hotela, je imela tudi bele golobčke in bele zajčke in celo prav prikupno belo mačico. Tudi v njeni sobi je bilo vse belo; vrata in okna belo pleskana in pred njimi so viseli beli zastori. Vse pohištvo in celo njena posteljica je bila belo položena, mali umivalnik pa iz belega marmorja in na tleh pred njim je ležalo belo ovčje krzno. Tudi stenska obloga je bila bela — le s prav drobnimi rožnatimi cvetkami — sama si jo je izbrala. Tako seveda tudi ni nikoli nosila temne obleke. Poleti belo svileni ali čipkasto krilce in bele nogavičke in čevljičke. Pozimi pa najlepše oblekice iz bele flanel ali žameta in mehko belo kučmo in plašček in bele volnene dokolenke. In ker ji je vse to bilo tako zelo všeč, ji kraljica nikoli ni kupovala drugih oblek kakor bele. In zakaj neki ne, saj je s svojimi svetlo modrimi očmi in svežimi rdečimi lički in plavimi kodri res bila na moč lepa in ljubka, kadar je bila vsa v belem. Za zadnji rojstni dan pa je od kralja dobila v dar še ogrlico iz pravih biserov in jo poslej vedno nosila okoli belega vratu.

Pa je nekega lepega pomladnega jutra ljubo sonce tako prijazno sijalo skozi okna, da sta se princ in princeska zbudila že navsezgodaj. Imela sta sobi drugo poleg druge in vrata vmes so bila vedno odprta. Tako sta se vedno lahko takoj pogovarjala. »Slišiš!« se je oglasila princeska. »Tako čudovito lepo je zunaj, kaj praviš, ali ne bi vstala danes prav zgodaj in šla na sprehod, še pred zajtrkom?« »Saj res, dajva,« ji je pritegnil princ, »samo podvizaj se! Na dobrovo pojdeva in slišala bova prepevati škrjančka.« In sta se čisto tiho splazila iz gradu, kjer je še vse spalo, šla potem skozi vrt in že sta bila zunaj na dobri.

O, kako čudovito spomladansko jutro je vendar bilo tistega dne. Tudi škrjanček se je pravkar zbudil in se iz gnezdeca vzpel naravnost pod nebo. Takšno škrjančje gnezdo je svet zase, majhna jamica v tleh, skrita med resjem. In tu sedi drobna samica na jajčecih in vali, visoko gori v zraku pa samec prepeva svojo prelepo pesem.

Z roko v roki sta tekla otroka tja in strmé poslušala veselo škrjančevo pesem. Tedaj je rekel bratec: »Prav nad nama je! Dobro ga slišim, vidim ga pa ne, tako visoko je! Ali ga ti vidiš?«

In sestrice se je ozrla kvišku, gledala je in gledala, pa tudi ona ni mogla odkriti drobnega pevca. »Če bi se ptiček zdajle spustil na zemljo, bi ga nemara videla,« je odvrnila, »in potlej bova pazila, morda najdeva njegovo gnezdo, ko poišče samico.« Bratcu je bilo všeč tako in zleknil se je po resju in se oprl na lahti. »Glej,« je rekel, »prav zdaj se spušča k tlom.« Sestrice pa je menila: »Ne, ne, ti glasovi prihajajo z druge strani, rajši stopim malo tja.« In tako je odšla nedaleč stran, legla na tla, si z rokami zastrla oči in se razgledovala. Videti se otroka zdaj nista mogla več, ker je svet bil tod gričevnat in so tu pa tam rasle majhne jelke in breze, toda slišala sta drug drugega še vedno dobro. »Samo povej mi, ko prileti,« je zaklical on. Ona pa je rekla: »In ti meni tudi!« Nato sta nekaj trenutkov spet ležala čisto tiho in zavzeto poslušala pojočega škrjanca.

Tedaj se je naenkrat zazdelo bratcu, da vidi ptička, kako se spušča k tlom. Ozrl se je, in res — glej — skoraj tik njega je med resjem zacpetal drobní pevec s svojim ljubkim čopkom. Že je hotel poklicati sestrico, ko zasliši njen boječi glas: »Joj, pomagaj!« Zelo se je ustrašil, ampak nehote si je mislil: »Kaj neki naj bo? Saj tu na dobravi ni nobene nevarnosti!« In tako zelo si je želel, da bi odkril ptičje gnezdo, da je pri priči pozabil na sestrico in še naprej ležal med grmički resja. Seveda niti slutil ni, da se je z druge strani priplazila do male princeske hudobna čarovnica, da ji vzame prelepo biserno ogrlico. Naj se je ubožica branila, kolikor je mogla, vse zaman. Lakomna čarovnica ji je vzela lepe bisere in jih spravila v žep. Že jo je hotela popihati, ko je princeska spet zaklicala: »Joj, bratec, pomagaj!« Glas pa ji je to pot drhtel tako tožno, da je princ nemudoma skočil in tekel tja, od koder je slišal klice na pomoč. Tudi čarovnica ga je slišala prihajati in se je zbala. Ampak čisto po nepotrebem, saj je bil vendar še tako majhen, toda če imaš slabo vest, se vedno bojiš in si nemiren, in tako bi tudi ona rada prikrila svoje dejanje. Biserov pa tudi ni hotela pustiti. Zato je storila nekaj groznega. Poprijela je za čarobno palico, se z njo dotaknila princeske in zraven mrmrala: »Bodi resa, bodi resa, da ne najde te nihče.« In kakor bi trenil, ljube princeske ni bilo več, tam, kjer je ležala, pa je rasel grmiček rese.

Hudobna čarovnica se je obrnila in ubrala svojo pot, ko da se ni zgodilo nič. Prav tedaj pa je priteknel mali princ in ko ni videl sestrice, pač

pa staro ženo, jo je vprašal: »Kaj nisi nikjer videla moje sestrice?«

»Nemara majhno deklico?« je ponovila čarovnica, kakor da mora najprej še pomisliti, »hm, saj res, mislim, da je tekla todle,« in je z roko pokazala daleč čez dobrovo.

Ko jo je mali princ gledal, ga je nehote obšla misel: »Kako hudobne oči ima vendar ta ženska!« Nato pa se je brž odpravil v tisti smeri, da bi poiskal sestrico. Od časa do časa se je ustavil, poslušnil in jo, kolikor so mu dale moči, naglas poklical po imenu, toda po sestrici ni bilo ne duha ne sluha. Glasno ihteč je tekel vedno naprej, dokler ni nazadnje pomislil, da tako daleč le ni mogla zaiti. Nato se je obrnil in iskal v nasprotni smeri, a tudi tam je ni našel in polaščal se ga je čedalje večji nemir. Kljub temu pa ni prenehal iskati, temveč je z močno utripajočim srcem tekel po dobravi in medtem kdo ve kolikokrat vzdihnil: »O, sestrice moja, kje si vendar? Vsega sem jaz kriv. Ko bi bil vendar prej prišel!« In gnani od skrbi in kesanja je začel iskati znova. Tako ga je slednjič našel eden od zvestih kraljevih služabnikov, ki so jih razposlali, da poiščejo princa in princesko. V gradu namreč so že dve uri pogrešali otroka in bili na moč v skrbeh. Nihče jih ni videl iti iz gradu, zato nihče ni vedel povedati, kam naj bi otroka šla. Tedaj je kralj ukazal, naj nemudoma odjezdi deset najmočnejših mladih hlapcev — vsak na drugo stran — in naj vsepovsod pozvedujejo po njih. In eden izmed teh desetih je prijezdil ravno čez dobrovo, koder je žalosten blodil mladi princ. Dobri služabnik je bil iz srca vesel in si zadovoljen mislil: »Kakšna sreča, da sem našel princa!« In ko je prišel bliže in zagledal obupno jokajočega dečka, mu je zaklical: »Sem že tu, brž na konja!« Toda princ je le še huje ihtel in tožil: »Princeske ni, nikjer je ne najdem.« Tedaj ga je hlapec tolažil, češ: »Le nikar nič ne jokaj, po vsej deželi jo že iščejo in prav gotovo jo bodo našli.« Zatem je na smrt utrujenega otroka vzel k sebi na konja in v najhitrejšem diru pojezdil nazaj proti gradu.

Kako srečna sta bila kralj in kraljica, da imata za zdaj vsaj enega od ljubih otrok spet pri sebi. Toda kmalu sta se jima pomračila obraza, ko sta slišala, kar je pravil mali princ. Vendar nista prenehala upati, da bodo zopet našli tudi princesko. Toda čeprav so jo iskali dneve in dneve, je bil ves trud zaman. Tedaj sta se vdala v usodo, zakaj onadva sama in vsi so mislili, da se je princeska ponesrečila. Zato je po vsej deželi

vladala globoka žalost, ker so jo vsi imeli nad vse radi, najbolj žalostna pa sta bila kralj in kraljica. Živela sta kakor prej v svojem prelepem gradu, toda pravega veselja in sreče v njunem življenju je bilo konec. Pobleдела sta in posivela od žalosti.

Najbolj neutolažljiv pa je bil mali princ. Dan na dan je pogrešal svojo sestrico in pri igri tovarišico. Čutil se je osamelega in zapuščenega in nehote je venomer mislil: »Zakaj le ji nisem šel prej na pomoč,« in to kesanje in ti očitki so mu še bolj grenili življenje. Zvesto je skrbel za njene bele golobčke in zajčke in kadarkoli je pobožal belo mačico, so mu iz oči silile solze. Prav tako ni bilo dne, da bi njenemu najljubšemu konjičku ne nesel sladkorčkov, in če ga je zvesta žival pogledala tedaj s svojimi razumnimi očmi, mu je na lepem prišlo na misel: »Tudi ta še ni pozabil svoje ljube gospodarice.« Vrata do mične bele sobice so bila zdaj vedno zaprta, saj ni bilo tam nikogar več, s komer bi se lahko pogovarjal, in kadar je sedel takole sam in delal šolske naloge, je dostikrat vzdihnil prav iz srca. Kolikorkrat je le mogel, se je splazil na ono mesto, kjer je bil tisto nesrečno jutro s sestrico prav nazadnje. Potem se je spustil v resje in razmišljal o vsem, kar se je tedaj zgodilo. Vselej se mu je zdelo, da vidi pred seboj staro ženo s hudobnimi očmi in bilo mu je, kakor da od nekod sliši glas: »Gotovo je ravno ta žena storiла moji sestrici kaj žalega.« Včasih se je nad njim pozibal tudi belinček in tu pa tam je poleg sebe uzrl kako belo cvetko. To ga je vedno znova spominjalo na preljubo sestrico in pomislil je sam pri sebi: »Kaj če ni bila kakšna čarovnica, ki jo je začarala?« Toda z drugimi o tem govoriti se ni upal nikoli.

Tako so minevali meseci, prišlo je poletje in s poletjem mesec avgust. In ko je mali princ nekoč zopet blodil po dobri, je na rastlinah vsepovsod opazil prvi blede vijoličasti lesk, zakaj bil je ravno čas, ko se je dobrava odela v cvetje. Na vseh grmičih so pognali drobni rdeče modrikasti brstiči. Bili so dan za dnem večji in večji in končno so se odprli. In to na vseh grmičih razen enega samega. Tudi tisti, ki je bila vanj začarana mala princeska, se je začel razcvetati hkrati z drugimi, toda imel ni lilastih brstičev, ampak bele, saj grmič, ki je bil nekoč princeska, pač ni mogel pognati drugačnih kakor bele. Ko se je mali princ nekoč zopet razgledoval na tem mestu, je ves osupel opazil reso z drobnimi belimi brstiči in bleščečimi cvetovi, belimi

kot alabaster in nežnimi kot svila, in v vsakem cvetu je žarelo majhno zlato srce. Presenečen je obstal in si ogledoval lepi grmiček z nenavadnimi belimi cvetovi. Odrtnal pa ni niti vejice, le ko je odhajal, je rahlo pobožal cvetove in rekel: »Joj, bela resa! Od kod si se pa ti vzela?«

To noč se je malemu princu sanjalo nekaj čudovitega. Spet je stal pri belih cvetovih, ampak to pot je imel s seboj majhno škropilnico, polno bistre vode, s katero je hotel zaliti rastlino. Toda kaplje so polzele po vejicah in naredile okrog nje kolobar. In ko si jih je natanko ogledoval, je videl, da so spremenjene v bisere, ki so kakor v verižici nanizani okoli rastline. Ko se je zbudil, si je takoj rekel: »Te sanje gotovo nekaj pomenijo, moram si jih dobro zapomniti.« Ob pogledu na bisere namreč je nehote takoj pomislil na sestrico. Tudi zaspal potem ni več, ampak samo razmišljal, komu naj razodene sanje.

Naenkrat se je spomnil, da stoji v gozdu, tik za grajskim vrtom hišica, ki v njej prebiva stara žena. O tej je dostikrat slišal praviti nenavadne stvari. Pravili so, da razume več kakor drugi ljudje, da ve prerokovati bodočnost, da ume ozdraviti bolne in da včasih pač razloži tudi sanje. Zato je sklenil iti k njej, saj mu nemara lahko pove, kaj pomenijo njegove sanje.

Naslednje jutro je mali princ naskrivaj šel k stari ženi, ki ga je prijazno sprejela in pazljivo poslušala. Povedal ji je vse zapovrstjo, o tistem jutru in o škrijancu, o svojih skrbih in kesanju, o beli resi in svojih sanjah. Ko je naposled končal, je starka zmajala s sivo glavo in rekla: »Uboga otroka!« Nato je za trenutek tiho sedela, se zamislila in pristavila: »Kdo ve, nemara vama pa lahko pomagam.«

Nato je začela iskati po veliki omari in privlekla na dan staro, otolčeno srebrno kanglico. Dala jo je malemu princu in rekla: »Napolni kanglico s čisto vodo in z njo zalivaj belo reso. Stori to tri jutra zapored, in sicer čim prej, tem bolje. Prvo jutro steci tja v čevljih, drugo jutro v nogavicah in tretje jutro bos. Kanglico pa osnaži kar najboljše moreš, da bo čista in svetla.«

»In se potem vrne sestrica?« je ves vzradoščen vprašal mali princ.

»Psst! Nič ne sprašuj,« je odvrnila stara žena, »stori le, kar sem rekla, in počakaj!«

Mali princ se je zahvalil dobri ženi in se od nje poslovil. Ko je prišel domov, se je zaprl v svojo sobico in vzel v roke kanglico. O kako stara je bila in prav nič lepa, vsa črna in polna madežev. Zato je brž vzel cunjico in začel

kanglico na vso moč drgniti, in glej, najgrše lise so že izginile.

Ko so ga poklicali h kosilu, sta ga oče in mati vprašala, kaj le je ves čas počel v sobici. Tedaj je do ušes zardel in bil kar v zadregi. Sicer ni imel navade lagati, ampak to pot res ni mogel povedati resnice, saj bi izdal svojo skrivnost. O, kako rad bi o vsem tem govoril, česar mu je bilo vse srce polno, in kako čudovito bi bilo, če bi ljubim staršem znova obudil upanje. Ampak to pač ni bilo mogoče in zato je molčal, čeprav mu je bilo zelo težko. In tako je delal tri dni; na veliko srečo si starši niso kaj prida belili glave, ker so mu zaupali in so vedeli, da ne počne nič slabega. Mislili so, da je nemara po nepotrebnem zapravljval čas in mu je zaradi tega nerodno. Zato niso silili vanj.

Naposled se je zvečerilo in mali princ je šel spat. Zjutraj pa se je zbudil že navsezgodaj, ko je petelin komaj zapel. Ko blisk je skočil iz postelje, se oblekel in se previdno splazil iz gradu. Še sreča, da ga nihče ni videl. Pri bistrem ribniku pred gradom si je napolnil čarobno kanglico in potem brž stekel na dobrovo, kjer je hitro našel reso z belimi cvetovi. Previdno je z vodo zalival grmiček in obenem govoril:

*»Vrni se, ljuba sestrice,
milo te prosi bratec tvoj,
ki noč in dan
vzdihuje za teboj.«*

Nežen jutranji veter je pihljaj po dobri in gugal grmiček sem in tja, in bilo je, kakor da mu beli cvetovi prijazno prikimavajo. Poln zupanja, da bo zdaj kmalu spet vse dobro, je hitel nazaj in prišel v grad, še preden se je kdo zbudil.

Ves dan potem si je mali princ dal spet opraviti s kanglico. Venomer jo je drgnil in snažil in v njegovo veliko veselje so počasi zginjale grde črne lise in kanglica se je tu pa tam začela po malem celo svetiti. Skoraj se je zdelo, ko da si drgne tudi oči in lica, ker so mu sijala in žarela, kakor že dolgo ne. Prav zgodaj je šel počivat, samo da bi zjutraj ne zaspal. In res, že ob prvem sončnem svitu se je predramil in zatem neopazeno smuknil skozi grajska vrata. To pot je bil v nogavičkah in je zato lahko še tiše stopal kakor včeraj. Toda ko je hitel po vrtnemrodu, bi bil od bolečine skoraj naglas vpil. Na vsak korak namreč ga je zaskelilo po nogah, ki so bile že

vse mehurjave. Pa je le na moč stisnil zobe in še zastokal ni, saj ga vendar ni smel nihče slišati. Tako je spet prišel do bele rese, jo zalival s kanglico in govoril:

*»Sestrice, ne reci vendar ne,
samemu mi vedno dolgčas je!
Tudi očku, mamici ne mine
več spomin prebridke bolečine.«*

In spet se mu je zdelo, ko da se mu nežni beli cvetovi smehljajo in ga spodbujajo. Kaj neki mu je zdaj bilo mar mehurjev na nogah. Navdajalo ga je še večje upanje kakor prejšnji dan in tudi to pot se mu je posrečilo, da je neopažen prišel v svojo sobico. Tudi tretji dan je mali princ ves v pričakovanju prebil pri svojem delu. Nazadnje je odstranil s kanglice vse madeže, tako da se je svetila kakor srebro. Kdor bi jo videl pred tremi dnevi, bi je skoraj ne prepoznal. Ves zadovoljen jo je ogledoval, obenem pa venomer mislil: jutri, še jutri! Šel je danes prav zgodaj leč, zaspati pa ni mogel. Doslej je šlo vse lepo po sreči, ali pojde tudi jutri? In potem, kaj potem?

Prav potihoma je vstal že v prvem jutranjem svitu. Bos in čeprav so ga hudo bolele noge, se je, ne da bi količkaj zastokal, splazil k ribniku. Napolnil je srebrno kanglico in nazadnje, dasi se je komaj prestopal, le prišel do znanega mesta. Tu je s kanglico tretjič zalil bele cvetove in hkrati govoril:

*»Zdaj tu je končno tretji dan,
kaj neki le prinese nam?
Vse mi v srcu govori,
da tu zdaj čudo se godi.«*

In res! Še ni dobro spregovoril, se je tudi že zgodilo čudo. Tam, kjer je rasel grmiček bele rese, je dremaje ležala njegova ljuba sestrice še vsa prav takšna kakor tisto poslednje jutro. Pritegnila se je, si pomela oči, se vzdignila in smehljaje rekla bratcu: »O, kako dolgo sem spala.«

Ko jo je, onemel od presenečenja, kar naprej pogledoval s solznimi očmi, ga je tudi sama natanko opazovala in rekla: »O, kako si bled in suh! Kaj ti pa je? Joj, joj, saj ti kri teče iz desne noge in iz leve tudi! Kje imaš pa nogavice in čevlje?« Tedaj ji je mali princ pripovedoval, kakor je pač vedel in znal, kar se je zgodilo.

»In zdaj,« je rekel, »zdaj pa brž z mano, to bosta mamica in očka strmela.«

»Ubožec,« je podvomila sestrice, »le kako boš hodil, ko imaš noge vse ožuljene? Po voz grem!« Princ pa ji reče: »Ne, ne, kar pojdiva! Mar misliš, da me zdaj še kaj boli?«

Tako sta se prišla za roke in stopala proti gradu. Seveda je šlo zdaj veliko počasneje in bilo je tudi veliko bolj pozno kakor prejšnje krati. Ljudje so bili že pokonci in, koderkoli sta šla, so ju takoj spoznali.

Tedaj je vsepovsod zavladalo veliko veselje. »Princesko so našli, princeska je spet tu!« Tako je šlo od ust do ust in zvonovi so zazvonili in vsepovsod so izobesili zastave in vse je drlo skupaj, da pozdravi ljubo princesko. Posadili so ju oba na velik voz, ves posut s cveticami, in tako dospeli do gradu. Medtem je tudi že sem prišla vesela novica in kralj in kraljica sta jim vsa presrečna hitela naproti.

Priredili so slavje, kakršnega ljudje ne poznajo. In tudi na staro ženo v gozdu niso pozabili, o ne! Kaj še! Postavili so ji lepo novo hišico s cvetličnim vrtičkom spredaj in kralj je

skrbel, da se ji je poslej vse življenje godilo dobro. Tudi princeska sama se ji je šla zahvalit. Za spomin pa je dobila od nje v dar lepo srebrno kanglico, ki so jo posihdob imeli v gradu na častnem mestu. In ko je kraljica opazila, da princeska nima več biserov, je ljubi hčerki darovala svojo lastno dragoceno ogrlico, da jo je odslej nosila v spomin na srečno vrnitev. In tako so zana prej živeli vsi skupaj v miru in sreči.

Kaj je bilo pa z grmičkom bele rese? Zginil je v trenutku, ko je princeska zopet dobila človeško podobo. Njegovi cvetovi pa le niso cveteli zaman, zakaj sonce je pozorilo njegova semena in veter jih je raznesel po dobravi. In koder so našla primerno zemljo, so vzkli in iz njih so pognali novi grmički rese, ki so vedno znova imeli bele cvetove. Takšnih dobiš med resjem tu pa tam še danes in če kdo naleti kje na takšen grmiček, si ga vedno odtrga vejico. Zakaj v ljudih živi upanje, da jim beli cvetovi prinesejo srečo. Prav tako, kot so jo prinesli, ko so malemu princu pokazali pot, da je našel svojo sestrico in jo pripeljal zopet domov.

P. J. C. de Vries

(Prev. F. T.)

Šmarne maše

Šmarne maše med sončnicami, šmarne maše v barskih razorih, med zlasticami v nerodnih zakotlah in strniščno ajdo kraj zrnice! Milost božja in zadovoljstvo v srcih, pospravljeno žitno blago v suhih kašćah, potešene sanje in upanje povsod, poživljena ljubezen za rdećimi zastori. To so poslednji avgustovi dnevi, ko se poslavlja poletno sonce, brez sušeće prigrvice in vroćega vetra; njegovi žarki so postali mehki in prijetni, tihotna, malce otožna pesem se ponavlja, vedno milejša, vedno bolj proseća, večer za večerom, ko se sklenejo božje zarje za polhograjskimi grmadami. Pastirski ognji so že bolj pogosti, hlad veje od zablata in mokrih šotišč. Ko se spoćno jasne avgustove noći, letijo čez Barje svetinje, zlate in drobne; žareće drobtine se nepretrgano zatrinjajo, od ajdovskega gradu pod Ljubljanskim vrhom v naroćje božje žlahte pod Krimom. Potem se vnamejo ognjene solze sv. Lovrenca in polze po mehkem oblićju polnoćnih nebes. Mesec kopni onkraj Smrekovca,

ne more se oprstiti iz objema lahni oblaće, ki so vstale nad rakiškimi senožetmi.

Stari Anžol se je vzdignil z grićka nad ajdovo leho; malo je pogledal za čebelami in se zazrl med oblake, ki so hiteli obraćati bela lica k soncu. Tudi on razmišlja o vsem tem in vidi, da brzijo lastovke prav nemirno in nizko nad jezerišćem; njihovi beli životki se ljubko blestikajo v mirni vodni gladini, poslednji utrinki poletja jih opominjajo k odhodu. Na Žalostni gori so udarili zvonovi, oznanili sobotni popoldan in pripravljali ljudstvo na šmarni nedeljski shod. Z Ljubljance je prinesel veter raztrgan odmev glasov. Grogarjevi ćolnarski hlapci so se napili pri Medaliju vćtric Podpeći. Sedaj vriskajo ter ćopotajo z vesli in drogovi, prešerne misli jih napravljajo drzne, ne boje se povodnega moža, ki preži v Šivćevem grabnu, niti nagajive krnice, da jim zavrtinći ćoln in ga potegne na blatno dno.

Anžol obuja spomine in obraća misli med prijetnim prizvanjanjem. Tudi on je nekoć ćolnaril, mlad in krepak. Sedaj so pa dlani uvele in onemogle, žulji so se poluščili, ravna ramena zlezla v dve gube, noge mu letijo kakor Čiću, ki

je z jesihom prebrentačil pol Krasa in Menišije. To so bila leta! Prevažal je po Ljubljani šoto z bevških ledinc v Podpeč, mrvo z bistriških senožeti in vrhniškega ila, sladko deteljo za vprežno živino, ki je vozila kamenje za železniški nasip med Goričevci in Ribikom. Z belega mahu je vozil v Ljubljano ajdo, ki so jo kupovali bahavi Posavci. To so bili časi na Barju! Za vsak udarec z veslom je dobil pošten belič in požirek sladkobne ižanske slivovke. Delo ni bilo piškavo, čolnarji so uživali poseben ugled, zlasti med tmovskimi jekarji. Tako so se vrstile vožnje v megli in soncu, od prvih suščevih dni, ko je popokal led po zakotlah in rakitah ter so se odpravili žerjavi prek Krima, do pozne jeseni, ko se je začel lov na jezeriških za racami in drugo vodno perjadjo.

Anžol zre za lastavičiji družinicami, ki sedajo na pokopališki zid; tam zori bezeg in leščevje, smrt ždi na razkopanem groblju, sleherna biljka in drnuljka sta zapisani njej. Tudi Anžol ve za njo, saj počiva v senci njenega mrtvaškega plašča njegova Micanka, ki se je trudila z njim vse življenje. Ta drobna Micanka! Anžolu se stori milo, spomni se, kako je vasoval pri njej Podpečjo kot neugnan fant.

Bilo je pred petdesetimi leti med šmarnimi mašami. Kdo bi mogel spati, ko se prašijo zlati gostoživčki in se oglašajo kričavi žerjavi, ki se pasejo na ledincih. Goričevski fantje pojo, meglica se krade s cesarskega maha, na požarnicah jezljajo zeleni plamenčki, hudič je razgrnil začarano rjuho in suši zlatnike. Tisti večer ni mogel spati, fantovska volja ga je dvigala z ležišča. Očeta je prekanil, da gre nastavljat mreže k račjim mlakam. Toda odšel je na Ljubljano in pripravil čoln. Malo je počakal, da so se zgostile zvezde in razbistril šmarni križ. Oblil je z vodo razsušene travnice in razrahljal stremenice, da bi plul čimbolj neslišno. Vrhniški čolnarji so se vrnili že za dne iz Ljubljane, popolnoma neopažen se bo odpeljal v Podpeč k dekletu. Previdno je odrinil čoln in ga naravnal nizdol; reka je skrivnostno zašumljala, valčki so pljusknili in poželjivo obliznili boke čolna. Prestrašena riba se je pognala iz vode in nerodno začopotala nazaj. Zvezda se je zatrnila in v žarečem metu spolzela nekam za Trebevnik. Urno je potiskal čoln, val za valom, dokler se ni približal zaželenemu mestu in zaveslal k bregu. Čoln je pripel na rogovilasto koračo in ga zavaroval za zaočniki s kljuko. Ozrl se je okoli, nič se ni ganilo, zvezde so gorele mimo in tiho, nočna narava je

enakomerno in pritajeno dihala. Včasih je votlo zahrstelo v kamnolomu pod Sv. Ano; na Žalostni gori je odbila enajsta ura, pred polnočjo se mora vrniti domov, da se odpočije, ker bo rano vozil romarje na goro... In potem so minili trenutki ljubezni in sladkih obetov. Rosa je kapala z brez, mesec se je nenadoma znašel vrh Srobotnika in oblil Barje z mlečno srebrnino. Polnočni glasovi so se začeli buditi, bele sence so vstajale iz jam pod sv. Jožefom. Micanka ga je ljubeče odpravila od okenca in mu svareče svetovala, naj bo previden. Toda on se je čutil junaškega, da bi vsakega nasprotnika vrgel na stržen. Skokoma se je vrnil k vodi.

Še enkrat se je ozrl na vas, v kateri je utripala njegova ljubezen. Tam v svetlem somraku je bilo skrito okence, le vetrič je našel ono toplo mestece, kjer je slonela Micanka. Še se je oziral nazaj, ko je začutil, da ne drsi čoln tako voljno kakor sicer. Pogledal je po dnu in zapazil svetlo liso. Voda? Kaj se je zelenec motovilil okoli čolna, ali se je nabralo samo zlato? Vznemirjen je pognal čoln, valovi so se bleščali v jarki mesečini kakor srebrni povitki, polnočna tišina je ležala povsod, pod vrbami, po vaseh, med zvezdami. Le voda v čolnu je votlo žmurkljala in polagoma naraščala. Zamahe so začele popuščati, čoln je zaplesal na krnici. Anžola je obšla vročica, skušal je dotipati razpoko in jo zamašiti. Toda predivasto mašilo je vedno bolj popuščalo. Nevoljen je pognal čoln v bičevje in ga potegnil na trdino. Tedaj je za leščevjem zašumelo, neznanec se je spustil za mejico v dir in se zlohотно hehetal. Tako! Nekdo ga je bil opazil in mu med vasovanjem navrtal čoln. Za silo je zadelal luknjo s trebežem, tako da se je neopaženo pred svitom vrnil domov. Drugo jutro je vseeno peljal romarje na goro in dobil od Micanke šmarni odpustek, s katerim se je postavil pred fanti, tudi pred onim, ki mu je hotel pokvariti vasovanje.

Danes je ta neprilika pozabljena! Micanka spi v grobu, nebeški škripančki ji oznanjajo že sedmo pomlad. Tudi oni negodnež, ki mu je navrtal čoln, je umrl. Prehladil se je v liških gozdovih, doma je shiral. Ostal je samo še on, starec med šmarnimi mašami, ves sključen in siv.

Nemo zre čez svetle senožeti, za katerimi se gube klici čolnarjev. Anžol ne čuti sonca, komaj da sliši zvonjenje na Žalostni gori, komaj da sluti prihajajočo jesen in hlad.

Napoleonov belec

Pot grajska se v asfaltu je povzpela
iz lepega Kanala tudi gor na Grad.
Še tod se šeta kontesina, z njo, oj vitez mlad?
Še v Gradu tam je svet'ga Jožefa kapela?

Nekoč vozili gnadljevi so grof s kočijo
po pesku belem skoz eksotični žardin
— je stara ta povest — fevdalna iz davnin.
Zdaj grajska vrata strta tam na tleh rjavijo.

Podložniki so gnadljevi gospej grofici
klečé poljubljali ji žametno roko,
a plemič marsik' teri vrgel je oko
ob Soči dol po vaški lepotici.

Ko bili so Francozi še na Soči zbrani,
o, sam Napoleon prijezdil je na Grad,
na konju belcu v sveži, blagodejni hlad,
nočišče si izbral je v viteški dvorani.

Tedaj, ojoj, čez noč mu belec konj pogine,
ki belec konj bil zlatih, zlatih je podkov,
največji vojskovodja, gospodar njegov.
O ja, Kanalci znajo varvati spomine.

So belca zakopali v vsej njegovi slavi,
z njim zlata še kopita tamkaj na Pečnóm,
mu izstrelili častno salvo skoz ta vojni grom
na robu tam, ki zdaj na Konjevem se pravi.

Je vse prešlo? Čas nove zgodbe melje, melje,
podrl fevdalni je, zgradil današnji Grad
in na Pečnóm že izkopal je zlat zaklad.
Na Gradu raste živo delavsko naselje.

Ludvik Zorzut

Ilustriral Jože Srebrnič

Talita kum — Deklica, vstani

Mrtvi vstanejo.

Evangelisti poročajo o treh obujenih mrtvih, ki so zgodovinska resnica in pripovedujejo trezno in naravnost, kakor da so jih videli. Jezus je obudil tri mrtve: mladeniča, mladenko in prijatelja.

Prišel je bil v Naim, v lepi Naim, ki je čepel ko gnezdece nedaleč od Nazareta, in je pred mestnimi vrati srečal pogreb. Nesli so še mladega sina neke vdove, da ga denejo v grob. Še nedavno je bila izgubila moža. Le sin edinec ji je še ostal. Zdaj bo morala tudi njega pokopati. Jezus je videl med drugimi ženami tudi to mater. Jokala se je in njen jok je bil tisti strahotni, sunkoviti jok mater, ki človeka pobije na tla. Na vsem božjem svetu je imela samo ta dva človeka, ki sta jo imela rada, ki sta ji bila v srečo in veselje. Pa je umrl mož in je zdaj umrl še sin, kar drug za drugim sta šla od nje. Zdaj je bila sama, sirotna žena, brez vsakršne moške pomoči: brez moža, brez otroka, brez opore, brez tolažbe. Da bi bila imela vsaj človeka, da bi se zanesla nanj, se z njim pogovorila, mu potožila in se vpričo njega razjokala! Konec je bilo ljubezni, odmeva mladosti; konec ljubezni, ki bi jo tolažila v starosti; ugasnila sta borna, preprosta plamenčka, oba — za zmeraj! Mož te utegne kdaj tolažiti zaradi izgube otroka; otrok te more kako razvedriti zaradi izgube moža; kakšen človek mora vendarle zate biti! Tako pa — nikogar več, da bi ga mogla poljubiti!

Ta mati se je Jezusu zasmilila; njen jok ga je zbodel kakor pritožba nad krivico.

»Ne jokaj!« ji je dejal.

Stopil je k nosilnici in se je dotaknil. Na njej je ležal vznak mladenič; bil je zavit v mrtvaški prt, a obraz mu je bil nepokrit in je bil voščeno bled, kakršni so pač mrlič. Pogrebci so se ustavili. Vse je utihnilo; tudi mati, ki jo je stresal jok, je umolknila.

»Mladenič, rečem ti: Vstani! Tebi govorim, zdaj ni več časa, da bi tako ležal; ti spiš in tvoja mati se joka. Vstani!«

In mrtvi sin se je kakor na ukaz z zgornjim životom dvignil na nosilnici, sédel in začel nekaj govoriti. »In Jezus ga je dal njegovi materi,« beremo v evangeliju. Dal ga ji je On, zakaj bil je zdaj njegov. On ga je bil vzel iz rok smrti, da ga je dal materi, ki brez njega ni mogla več živeti. Mati naj se nikar ne joka več.

Nekoč pa, pravkar se je vračal iz Gadare, je pritekkel k njemu neki oče, evangelist Marko je zapisal o njem, da je bil eden izmed načelnikov shodnice, padel predenj na kolena in ga goreče prosil; njegova edina hčerka je umirala. Možu je bilo ime Jair in je veroval v Jezusa, čeprav je spadal h gospodom iz sinagoge.

Vštric sta šla po poti. Bila sta na pol poti, ko je prihitel hlapec Jairu naproti z žalostno novico: »Tvoja hči je že umrla, nikar več ne nadleguj Učenika!«

Jezus pa ne veruje v smrt. »Nič se ne boj,« je dejal očetu, »samo veruj, zaupaj in rešena bo!«

Prišli so do hiše. Že so bili zbrani piskači na piščali in drugi, ki so delali hrup in žalno vpitje na pogrebih; v hiši so bile ženske in domači.

»Kaj se razburjate in jokate? Deklica ni umrla, ampak le spi.«

Odslovil je navzoče in v sobo, kjer je ležala mrtva deklica, je stopil le s tremi svojimi učenci in s starši deklice. Deklico je prijel za roko in rekel: »Talita, kum — deklica, vstani!«

In deklica je takoj vstala in začela hoditi po sobi sem in tja. Evangelist Marko pripominja, da ji je bilo dvanajst let. Bila pa je slabotna, zato je Jezus ukazal, naj ji dado kaj jesti. Ni bila duh, ki se je prikazal, ni bila strah, marveč je bila živo telo, ki se je prebudilo v nov dan iz mrzličnih sanj in je bila le še trudnost v njej.

Lazar in Jezus sta bila prijatelja. Večkrat je prišel Jezus v njegovo hišo v Betaniji, kjer so mu radi postregli Lazar in njegovi sestri Marta in Marija.

Nekega dne pa je Lazar hudo zbolel in umrl. Jezusu so to sporočili, pa je ob novici dejal: »Ta bolezen ni za smrt,« s čimer je hotel reči, da zaradi te bolezni ne bo umrl. Tretji dan po tem sporočilu pa je rekel učencem: »Naš prijatelj Lazar spi; pojdem, da ga zbudim.«

Ko se je bližal Betaniji, mu je prišla Marta naproti. Videti je bila, kot da mu hoče očitati: »Če bi bil ti pri nas, bi moj brat ne bil umrl.«

Kmalu za njo je prišla še Marija:

»Če bi bil ti tukaj, pa moj brat ne bi bil umrl.«

Ta dvojni očitek je Jezusa zbolel, ne zato, kakor bi se bil bal, da je prišel prepozno, marveč zato, ker ga je zmeraj zbolelo, kadar je videl, kako ljudje malo zaupajo.

»Kam ste ga položili?«

Rekli sta: »Gospod, pridi in poglej!« In Jezus se je zjokal. Jezus je bil nad Lazarjevo smrtjo in nad žalostjo obeh sester notranje tako ginjen, da se je tudi na zunaj opazilo. Jokajoč, bilo je prvikrat, da so ga videli takega, je odšel h grobu.

»Odvalite kamen,« reče navzočim.

Marta, gospodinja, ženska vsakdanjega življenja in vidne resničnosti, je ugovarjala:

»Gospod, saj ima že duh, saj je že štiri dni v grobu...«

Jezus se ni oziral na te besede.

»Odvalite kamen!«

Odvalili so kamen in Jezus je dvignil oči k nebu za kratko molitev, stopil h grobni odprtini in zaklical na glas:

»Lazar, pridi ven!«

In Lazar je stopil k odprtini, se opotekal, saj je imel roke in noge povite s povoji, obraz pa pokrit z mrtvaškim prtom.

In vsi štirje, Jezus, Lazar in sestri in vseh dvanajst učencev in mnogo Judov, ki jim je bilo od začudenja, kot bi padli z lune, so šli nazaj v hišo. Lazarjeve oči se še niso privadile

svetlobi, z rokami se je še otipaval, saj še sam ni mogel verjeti, kaj se je zgodilo. Urna in postrežljiva Marta je brž pripravila gostijo, kolikor je pač mogla v tej zmedenosti, in od mrtvih vstali brat je s sestrama in prijatelji sedel za mizo. Marija je komaj mogla zaužiti grizljaj, odkar je zmagovalca smrti spoznala na lastne oči. Ta pa si je obrisal solze, lomil kruh in pil vino, kakor bi se ta dan prav nič ne razlikoval od drugih dni. In vendar evangelist Janez pripominja k temu dogodku, da je mnogo Judov, ki so prišli v Lazarjevo hišo v Betaniji in so videli, kaj je Jezus storil, verovalo vanj.

Kolikor vemo, je Jezus troje mrličev obudil k življenju, pa ne zato, da bi pokazal svojo moč in razburil domišljijo ljudstva, marveč zato, ker ga je presunila žalost tistih, ki so te mrtve ljubili. Zato, da je potolažil neko mater, nekega očeta in dvoje sestra.

V vseh treh primerih je Jezus nagovoril mrtvece tako, kakor bi ne bili umrli, ampak le zaspali. Mrtvece je samo zbudil. Zanj je smrt le spanje, bolj ko navadno, vsakdanje, tako globoko spanje, da ga more prekiniti le nadčloveška Ljubezen; ljubezen tistega, ki se sam raztoži in se zjoka, ko vidi solze svojih, ki jih ljubi.

Giovanni Papini

Soča

Grigor Vitez:

*Prvikrat uzrl sem te
kot da se znanka mi predstavi,
prevzél tedaj me vsega je
pogled tvoj mirni sinjeplavi.*

*Da daleč ti si se zgubila,
da šla v deželo tujo si neznáno,
zdaj vračaš se pod rodna krila
s komaj zacélfjeno staro rano.*

*Kri si gledala v motnem soju,
tvoj vir skaljén je véčkrat zatemnél,
skoz bol in jad, v smrtneju boju
tvoj glas srebrn bi onemél.*

*Otéčena še v gležnjih si,
v okovih sužnja vklénjena,
a zdaj vsa v sencí praviš mi:
sonce da gledaš osvetljena vsa.*

*Iz hrvaščine prevedel
Ludvik Zorzut*

Pripomba:

Hrvatski pesnik Grigor Vitez, rojen 1911, leta 1966 umrl, je poleg svojih lirskih zbirk mnogo prevajal iz ruščine in slovenščine, najraje pokrajinske slike in še posebej z reminiscencami na vojne. Tako je nastala njegova »Soča«, ki jo je v originalu poklonil kanalski učenki. Kdo vse je že opeval bistro hči planin? V šolskem izvestju klasične gimnazije v Gorici še izpred prve vojne je nemški prof. Baar objavil svoj prevod Gregorčičeve »Soče« v latinskem jeziku Ad Sontium. Katinka Stanič je ob znamenitem kanalskem mostu spesnila sedaj že ponarodelo »Soča voda je šumela«.

Miklavževa jabolka

To je pa tisti čas, ko se začenjajo zlate maše. Zvezde zorničke jim svetijo, angeli se vrstijo proti sionskemu griču, povešajo mehke peruti ter se pripravljajo na hosana petje. Mesečina leži za gorami; vendar so noči polne skrivnostne svetlobe, ki se seli od oblaka do oblaka. Pod Krimom se oglašajo adventni zvonovi in se spokorno trkajo na svoje bronaste prsi. Nad rakiškimi dragami se smehlja božje drevice z rdečimi jagodami, zbodičje imenovano, redok okrasek Srobotnika in Malega Kríma. Kako lep je ta čas! Nekdo hodi po mahovitih lokah, nekdo se skrivnostno razgovarja. Ali je devica Marija, ki pričakuje božje Dete, ali so angeli, ki trosijo adventno milost in zlat sijaj, ali pa je sveti Miklavž z jabolki . . .

Celo k nam v Zeleno jamo je seglo to čudovito prizvanjanje in besede iz nebes! Med pritlične železničarske hišice, med razpokane plotove, v jame, polne grenkega lešča in osata. Ves teden poprej smo že drhteli in pričakovali, kdaj zaslíšimo glas svetnika s srebrno brado, ki tudi Zelene jame za železnico ne pozabi. Gotovo se mu ne bo tožilo stopiti prek puščobne gmajne, ki tistikrat še ni bila zazidana. Tudi nas bo obiskal ter obsul z darili in jabolki. Miklavževa jabolka! Kako čudovito zadišijo ravno te dni njegova jabolka. »Paperki« smo jim rekli. Kako sladki so ti drobljanci! Dišijo pa še vedno po medu, poletnih rožah, rosi in soncu. Kožica jim je že malce nagubana, rumena stran jabolka postaja zlata, rdečica gori, vablljivo gori.

Teden dni pred Miklavževim večerom so ptihnile vse razprtije v naši otročji soseski. Pred našo hišo je stal star kozolec; bomo golo grmičevje se je stiskalo okrog njega. Za njim pa so se razprostirale do savskih dobrav skrbno obdelane njive; razori so tekli ravno ter bogato rodili, kakor da jih je začrtal božji prst. Tod smo se sestajali železničarski otroci, tu smo imeli svoje dnevno zavetišče, kjer sta nas čuvala sonce in božja milost . . . Tisti teden nam ni nič bilo do skakanja. V polkrogu smo stali in se pritajeno pogovarjali. Kozavi Lone, neugnan potepin, ki je v tovarni za lim kradel kosti ter jih vnovič prodajal, je pripovedoval:

»Sinoči sem ga videl! Pri kapelici je stal in me gledal. Srebrn plašč je nosil, dolgo brado je imel, zlato mašno knjigo in tri jabolka . . .«

»Tri jabolka?« se je začudila bolehava Kristina in se stisnila k Lonetu, da ne bi preslišala čudovitih besed.

»Zares! Tri jabolka z zlatimi peclji,« je zatrjeval kozavi fant.

»Jaz sem pa srečal angela! Pravega angela! Kakor golobček je mahal s perutkami, kar po zraku je tekel . . .« se je navduševal mlajši.

»Kaj to! Jaz sem pa videl hudobca z repom. Bil je pravi parkelj z rogovi! Tam je razkopaval pepel, kjer smo zadnjič kurili. Nič več ne pojdem v jamo. Ogenj se mu je cedil iz ust in ušes. Kar zamižal sem ter zbežal domov . . .«

»Ampak, kje rastejo taka jabolka,« je nekdo dvomil.

»Kje? V samem raju . . .« je zatrjeval Lone.

»Angeli pasejo duše, s srebrnimi vrči pa zalivajo vrt in tista jabolka.«

Končno je prišel dan z zaželenim večerom. Sonce je popoldan razmaknilo meglene sklade in posvetilo med osamele boršče na ljubljanskem polju. Zlato ozarjeni oblaki so se razvrstili kakor vijugasto stopnišče, po katerem se bo spustil sveti Miklavž s svojim spremstvom . . . Kolikokrat smo stekli na prag ter se ozrli proti Rožniku, če je že zatonilo blede sonce, če je že ugasnil zadnji žarek. Kako počasi je umirala večerna zarja, kakor da se ne more posloviti od sveta; končno je vendar zatisnila svoje rdeče oči, joj zvezda jo je spremil k počitku.

Noč je bila mehka in topla, polna sanj in lepote. Še Zelena jama je bila ta večer svetla in prijazna. Še motno rdeče luči na kretnicah in železniških znamenjih niso bile tako pošastne in nemirne. Lokomotive niso tulile, kolodvor je bil nekam pokojnejši. Večno negibni, težki oblak nad postajo se je razpršil, srebrnčast soj je legel nad Ljubljano. Nekje je že pritrkavalo tako lepo, tako drobno in milo. Pri tem utripajočem zvenenju človek ne ve, ali bi jokal ali bi pal na kolena in zatisnil srečne oči. Čisto natančno je bilo čuti kembeljce zvonov, kako so lahko udarjali, kakor da se dotikajo prsti angelov bronastih ustnic zvonov.

Tudi naša okna so bila polna bajnega žarenja in čudovitega utripanja. Skrivnostno je šumljalo pod njimi. Morda so bili angeli, ki so pripravljali pot svetniku s srebrno brado, morda je bil sam sveti Miklavž, ki je stopal iz svetle kočije,

morda so se že stresali nebeški darovi in rdeča jabolka pred naša vrata.

Ah, ta čudoviti »morda«, ki je nas tako razvnel, da smo tiho čemeli za okni in pričakovali . . .

Potem je prišel tisti zadnji Miklavžev večer, ki se ni nikdar več povmil. Sicer je bilo vse tako majhno in skromno, a vendar pristrčno, ljubko in nepozabno, ah, večno nepozabno! Vsak izmed nas je dobil troje jabolk, tistih sladkih drobljancev z nagubano kožico. Potem pa še zagrabek dobrih rožičev, šolarske stvari, pisanega pajaca z renami. Kako zadovoljni smo bili, četudi ni bilo čarljivega razkošja in sijaja. Miklavž je prišel brez družbe belih angelov, brez nagajivih parkeljnov z repi in šilastimi jeziki. Miklavža je namreč predstavljal naš oče v dolgi železničarski suknji, s kučmo na glavi in peharjem v roki. Takoj sem ga bil spoznal. Za očmi proti sencem

je imel namreč dvoje drobnih gubic, ki jih ni dobro pokrtil s kučmo. Kajti te gubice so napravljale njegov obraz dobrovoljen, zdelo se nam je, da se njegove oči vedno smehljajo, da se njegovo čelo vedno sveti v zadovoljstvu. Po teh gubah sem ga spoznal. Kako so dišala jabolka ta večer; vsako se je smehljalo v zlatih in rdečih barvah, v vsakem se je skrival božji blagoslov.

Čez nekaj tednov pa je treščila lokomotiva mojega očeta ob tla, nikoli več ga nisem videl. Edino ta podoba iz Miklavževega večera mi je ostala neizbrisno v spominu; zaprl sem jo na dnu srca, v zlat medaljonček, da me bo grela in tolažila v teh dneh. In pa tista jabolka vidim, ki smo jim rekli »paperki«. Drobna, rdeča jabolka, ki jih je nekoč delila blaga očetova roka.

Joža Likovič

Da sama sem ostala

Ludvik Zorzut

*V bregéh snežanjskih lépo dekle se sprehaja,
kot vila briška je, blodeča z griča v grič:
»Da sama sem ostala? in je že tu skovič, skovič,
kakó razbija me, brídkost me vso obdaja.
Ti, ljubi Bog, saj veš, moj pob kar mimo gre:
ne vidi v dušo mi, ne vidi mi v srce.*

*Molčijo trtice gor po bregéh osojnih,
pod perjem sramežljivo skrivajo svoj sad . . .
»Kaj nisem oznojila z njim naš vinograd
za zarod plemenit, ves v kapljicah opojnih?
Ti, dobri Bog, bo on privriskal kdaj do me:
ne vidi v dušo mi, ne vidi mi v srce.*

*Za bregom domek je, zdaj čaka gospodinjo,
ki bo životka gibkega, postavna, urnih rok,
ji mož iz trt poródníc splete slavolok,
a žena k hiši mu prinese polno skrinjo.
Ti, skriti Bog, povej, se okence odpre:
ne vidi v dušo mi, ne vidi mi v srce.*

*Če briška vila si, odkrij mu tajne sile,
očaraj ga, zapelji gor v snežanjski dvor,
pri cerkvi šumel bo, rastel zélen bor,
očaraj mu zvodnike, vse avtomobile.
Ti, Bog vsevedni, saj, naj on se ti spove:
bo videl v dušo mi, bo videl mi v srce.*

Snežanjsko dekle v vinogradu

Svitanice

V polmraku se je izrisalo najprej nesorazmerno prostrano okno. V spodnji polovici je bilo zastrto z nazobčano zaveso smrek, v gornji pa se je kazal na bledem jutranjem nebu sivkast obris zvonika vaške cerkve.

Predal se je pomirljivemu pogledu na vstajajoči dan, ki je odstiral obrise daljnih polj. Kodrasta črta grmičja je obrobila reko v kotlini in jo spremljala v širokem zavoju vse do ovinka. Nad reko je kot vsako jutro vstajala tanka meglica. In ko se je iz nje kot jambor ladje zarisalo nekaj sredi reke in se jelo približevati bregu, je razločil krmo čokatega broda. To je bilo znamenje, da bodo vsak čas pristali tisti, ki prihajajo k zornicam z onkraj reke. Bilo je znamenje, da vstane tudi sam. Da pozvoni strežnici in se z njeno pomočjo preseli na invalidski voziček ter se zapelje do cerkve.

Svitanice so bile eno najlepših jutranjih doživetij, odkar se je bil vrnil iz tujine v rojstni kraj. Nesreča na delu mu je bila vzela poklic, nenadna pohabljenost pa tudi ljubezen dekleta. Tako se je še razmeroma mlad vrnil v domačo vas, kjer je v Domu počitka skušal čimbolj možato začeti novo življenje. Svitanice so mu z nabreklo svežino zgodnje ure in s prelivanjem še pol zaspanih, kmečko zadržanih glasov pomenile pravo lirično doživetje. Obenem so ga uravnovešale, če se je v njem oglasila preteklost. Tako dobro je delo občutil, da tu vsak nosi svoje breme, tako samoumevno, kakor je vsak samoumevno sprejemal od obreda dovolj moči za vsak dan sproti.

Navadno se je umestil pri krstilnem kamnu, od koder je imel lep pogled ne samo na oltar, marveč tudi na klopi ob stranskem oltarju in na okna, ki so odkrivala jutranjo pokrajino.

Prijetno mu je bilo v tako zgodnji uri v družbi znanih, domačih obrazov iz mladih let, med ljudmi, ki so bili kot on tako ali drugače od življenja preizkušeni. Nekoč so bili mladi kot on. Zdaj zorijo, vsak s svojim bremenom. Rad jih je opazoval, razmišljal o njihovih usodah in se ustavljal ob kakšnem. Večkrat se je zalotil, da se vživlja v njihove značaje, morda zato, da uide sam sebi.

Ozrl se je po cerkvi, ki se je bila že skoraj napolnila s tistimi, ki so običajno prihajali k zornicam. V prvi klopi pod oknom se mu je pogled ustavil na gruntarici Micki. Nekoč je bila njegova sošolka. Takrat je bila visoka in postavna, s kratko pristrizenimi pšeničnimi lasmi in otroškim izrazom. Plahe sinje oči je imela rezane malce poševno, da so ji rekli Turkica. Zdaj je bila široka v bokih, a še vedno otroška v obraz. Samo ustnice so bile trše kot nekoč, mogoče malo grenke. Sedaj pri skoraj štiridesetih letih je bila mati petih postavnih sinov.

Zamislil se je: kako neki je to nekdanj otroško bitje, iz bajte doma, prestopilo prag velike kmečke hiše in leglo v posteljo z grobim starim kmetom, s katerim so jo bili omožili? Bog je ni bil obdaru s preveč pameti, zato pa s toliko bolj čvrstimi rokami, ki se jim je odsedalo vsakršno delo, najsi možko ali žensko. Fantje so bili gotovo ponosni nanjo in so jo branili pred očetovo surovostjo, posebno če je bil pijan. In to najbrž ni bilo redko.

Pred očmi mu je vstal njen mož. Vidno je ostarel. In bolj ko je to čutil, bolj je kajpada sovražil mladostni videz svoje žene. Morda se je celo trudil, da bi jo izgaral in postaral. A nekakšen tih žar je na Mickinem obrazu ostajal. Morda je bil sploh čedalje vidnejši. In ker je čutil, da Micko najbolj udari surova beseda, je postajal hoteno surov tudi pred drugimi, tudi pred sinovi. A to je še povečalo tisto skrito moč v njej, zaradi katere se je dozdevala še bolj neranjljiva. Še več, s tem je celo pridobivala na ugledu pri sosedih.

Popolnoma ga je zaneslo. Ves se je bil vživel v gruntarico Micko. Postajal je ona. Tako močno se še nikoli ni predal domišljiji. Začutil je posebno slast, pozabljal je nase. Odreševal se je, ko je mislil na duševno stisko drugih. Spet je potonil v muke in tihe sladkosti postavne kmetice.

Micka v cerkvi skoraj ni molila. Počivala je. Tu je bil mir. Lahko je mislila na delo. Malo se ji je v božji bližini polegel strah, da bi sinovi ne postali podobni očetu. Zaupala je Bogu. Če ji je dal takšnega moža, ji bo dal tudi moč, da ga bo mogla prenesti. Ni bila starost, ki jo je motila pri njem. Bila je njegova neizčrpna, domiselna hudobija, ki je znala presenečati in je ranila zmeraj takrat, ko je bila ona najšibkejša. Micka ni žalovala nad usodo, ki jo je osemnajstletno dala v roke surovežu. Samo včasih, ko je šla iz cerkve

skozi zakristijo, se je zagledala v klop, kjer je sedel šepavi Janez, ki jo je nekoč imel rad. Takrat jo je zmeraj malo prijelo okrog srca. Bil je tako čeden! Kako mora pač biti, če imaš čednega moža, mladega in prijaznega! In je tisti hip malo pomolila za Janeza, ki je bil še zmeraj samski. Za Janeza, ki ga je imela rada, pa sama ni vedela za to. Samo laže ji je bilo živeti in delati in prenašati vse, če je šla po maši skozi zakristijo. Kakor da je nekdo spihal oglje spod pepela, je zamrlel v njej plamenček, in takoj ji je bil lažji korak. Pa mogoče tudi Janezu.

Zalotil se je pri tem, da ga je razmišljanje o Micki zajelo, da se je popolnoma odmaknil in ni niti opazil, da se je maša začela. In v tem, ko se je skušal zbrati, je pomislil, da bi pravzaprav mogel dejavno izrabititi to svojo slast do odmikanja iz prostora in časa v neki svet čudovite igre, pol domišljije, pol povezovanja vidnega in umišljenega. Ko bi sledil tem igram domišljije s peresom, bi mogel napisati roman o rojstni vasi in njenih ljudeh. Pisanje bi mu služilo za razmišljanje o tem, kako se usoda včasih poigra s človekom. Morda bi bil on kot pisatelj lahko pravičnejši in iznajdljivejši kot usoda sama! Njegovi dnevi bi se napolnili z novo vsebino. Življenje je dobilo neverjetne razsežnosti. Postajal bi tako rekoč vseмогоčen, krojil bi usodo svojim ljudem. Dal bi jim zadihati širše zajeto, pestrejšo notranje in zunanje bivanje.

Prsi so mu plale od nenadnega veselja, da mu je ta jutranja ura, ta skromna cerkvena ladja z vrsto trpečih ljudi, navdihnila tako osrečujočo misel. Zaposlovala bo nje in mrtve ure. Čutil se je nemirnega kot vrelec, ki ne najde izhoda iz objema skal in je skoraj divji od želje po sprostitvi. V njem je bila ustvarjalna razbolelost, iznad nje pa je že brbotala in se penila svetla vihravost spočenja.

Tisti hip je samozavestno verjel, kako bi znal brati ljudem v dušo. Obenem se mu je zdelo, da ima pravico, da si za svojo bodočo povest jemlje po svobodni izbiri zunanosti in usode svojih rojakov, a jim navdahne notranje življenje po svoji volji. Liki so se mu sami ponujali pod roke kot voljna glina, da jih oblikuje. Telesna negibnost, na katero je obsojen, bo doslej nepomembna v primeri z neskončno razgibanostjo njegovega duha. Odstiral bo skrito notranje življenje, ki vre za na videz vsakodnevnim, miro-ljubnim obličjem vasi.

Čutil je že pod prsti svežino in vablјivost vijo-lične gmote ila, ki se ponuja spretnosti njegovih

prstov. Čudovito miren se je vnovič vrnil nazaj k obredu, skoraj začuden nad tem, kaj gre lahko skozi človeka ob uri svitanic, ko se duša odpira dnevu še vsa neobtežena in razprta. Čutil je preteklost daleč za seboj, kakor da jo je odnesel težki plaz noči. Sedanjost se je naprožala kot lok, trzajoča od slasti, da se vrže v eno samo smer, v prihodnost.

Oči so mu poiskale v poltemi nekoga, ki je bil osamljen kot on. Učiteljico Zofko. Operacija, so pravili, ji je najprej vzela zadnji up, da bo kdaj postala mati. Potem ji je nočna ura vzela na progi še moža. Lep fant je bil. Sedaj je že več let v črnem za njim. Pozorno je pogledal vanjo. Zazdelo se mu je, da se je postrani ozrla k njemu in se mu nasmehnila. Pravzaprav je zdaj čisto drugačna kot v dekliških letih. Bolj rahla in občutljiva. Gotovo se ne zna več smeјati, kot se je takrat, za vsak nič, s svojimi drobnimi gostimi zobmi. Popolnoma drugačna je pravzaprav od tiste eterične, tanke in prosoјne deklice. Takšna, kot je sedaj, bi v njegovi zgodbi mogla prevzeti pomembno vlogo.

Pozorno jo je motril kot kipar svoj model. Nekoč mehko ovalni obraz ciganske polti je zdaj kar drzno poudarjal nenavadnost njenih potez. Iz nežne cigančice se je razvila v lepoticco. Ne, učiteljica Zofka, čedno napravljena, visoke, lepo oblikovane postave in z valom črnih las po hrbtu, je spominjala na vdovo samo po nekakšnem milem izrazu okrog ustnih kotov. In morda še po bledem soju krog visokega čela. Bila je ena tistih žensk, ki jim postane vdovstvo nekakšno poslanstvo, nekakšna nova, povelšana zveza z njim, ki ga telesno ni več, a ki še vedno živi z njim v tesni duhovni zvezi. Ko jo je opazoval, vračajočo se od obhajila, se mu sploh ni zdela več podobna ženski, ki čaka samo še na to, da jo smrt čimprej združi z njim, ki je odšel pred njo. Sijala je v svoji črmini od nekakšne pritajene odprtosti življenju. V njem se je vzdignila nekakšna zaščitniška milina, želja, da bi se pogovarjal z njo, da bi ji pomagal živeti. Prevzela ga je nemirna radovednost, kako ji je uspelo, da se je dvignila tako rekoč iz razvalin vsa svetla. Iz kakšnih sil je rasla tako ponosno močna? Poskušal jo je vplesti v krhko, a že precej razvidno tkivo svojega romana. Pri tem se je zalotil, da mu Zofka postaja ilo, ki se ne da voljno oblikovati, ki se noče prepustiti njegovi domišljiji, ki se izmika njegovemu svobodnemu igranju z usedami. Bila je uporna, skrivnostna, nedoumlјiva. Spreletelo ga je nekaj tesnobnega. Poznal je ta

občutek, ki je spominjal na strah, a je bila v njem že nemirna primes nečesa izzivajočega. Čutil je, da se ne bo upiral, nasprotno. Naj pride!

Prirojeni smisel za ironijo do sebe mu je zaokrožil krog ustnic nasmeh: kot bodoči pisatelj bo preustvaril svoje rojake v galerijo likov, poigral se bo z njihovimi usodami, popestril njihovo življenje. A eden teh likov bo izstopil iz romana, trmast in neubogljiv in skrivnosten. Da, Zofka se ne bo dala ujeti in oblikovati. Morda ji bo on sam postal ilo, ilo v njenih močnih rokah.

Ko je hitela mimo njega od svitanic, je ujela ta njegov nasmeh. Njeni zobje so bili še vedno drobni in gosti, le nasmeh je bil bolj zastrt kot nekoč. In vendar ne toliko, da bi potem pred cerkvijo ne postal dekliško odprt, medtem ko mu je grede šepnila: »Te lahko pridem obiskat?«

Odhajala je z drobnimi koraki za drugimi navzdol proti reki, po stezi med marčno ozelenelimi polji. Škorenjčki so na ilovnatih tleh vsakič, ko je vzdignila nogo, cmokotnili, in slišal je, kako se s svojim nizkim altom na glas jezi nad blatom. Vsa je bila tako nenavadna, nepreručljiva. Kakor njena nepričakovana ponudba, da ga obiše. Še vedno je gledal dol proti reki, čeprav je med drevjem ni bilo več videti. Brod

jo je čakal. Tam, kjer se je grmičje odpiralo, se je medtem že moral odlepti od brega, zdaj zdaj ga bo opazil, ko bo poševno rezal sredino reke. Prikazal se je. Opazil je drobne pikice na krovu, prav tako kot vsako jutro, ko je izpred cerkve gledal, kako se porazgublajo ljudje po svitanicah na vse strani. Danes je gledal za brodom z rahlo bolečino krog srca, z mehko otožnostjo. Žal mu je bilo, da je vse končano, da je spet sam. Da ga čaka samotna soba, samotni park, tišina, vse preveč tišine in odmaknjenosti. Pri svitanicah pa mu je bilo domače, poznal je vse, bili so mu blizu po letih, bili so del njegove mladosti. Svitanice so bile zanj jutranji obisk pri ljudeh, ki ga imajo za svojega. Nerad se je vračal od njih. Toda koliko takih jutur je še pred njim, koliko svitanic; včasih zbranih, včasih raztresenih, enkrat poživljajočih, spet durgič trpkih. Večkrat je odhajal, ko je v njem vse naraščalo od notranje moči; in še pogosteje zmrtvičen od trpkih spominov. Toda potreboval je teh srečanj. Teh jutranjih ur, ko je čutil tako blizu Boga. In še bliže topla srca. In to jutro še posebej njeno, Zofkino.

Zora Tavčar

Premoč

Čas je
kakor vnuk s prstom
iskal gladek prostor
na razgubanem dedkovem obrazu,
ni ga našel
in zdrznil se je
nad svojim delom

Krotki starec
je vdano čakal.

V belem oblaku cvetoče češnje
so pela čebelna krila.
Napeto popje vinske trte
je snovalo grozdje.

Med temno zelenimi valovi
žitnih polj
je rasel kruh.
V zemlji je tlel nemir življenja.
Piščeta ob podsternih hiš
so čivkala o sili novorojstva.
Vnuk je strmel v otovorjeno mravljo.

Potem je čas preskočil
starca
in ga prepustil nehanju.

Pišče
je postalo neskončno močnejše
od starčevih razkrečenih pesti,
ki so nemočno obviselo.

Jakob Šešerko

Predsednik Josip Broz Tito